

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EVEREST

Graham Greene Sessiz Amerikalı

Çeviren: Mehmet Harmancı

GRAHAM GREENE

Graham Greene 1904'te doğdu. Oxford'daki Balliol College'den mezun olduktan sonra, dört yıl *The Times*'da editör yardımcısı olarak çalıştı. Dördüncü romanı *İstanbul Treni* ile üne kavuştu. 1935'te yaptığı, tüm Liberya'yı kapsayan seyahatini *Journey Without Maps*'de anlattı ve döndükten sonra *Spectator*'da film eleştirmenliği yapmaya başladı. 1926'da Roma Katolik Kilisesi'ne kabul edildi ve 1938'de, oradaki dinsel zulmü rapor etmek üzere Meksika'yı ziyaret etti. Bu yolculuğun ardından *The Lawless Roads*'ı ve sonrasında da ünlü romanı *The Power and the Glory*'yi yazdı. *Brighton Rock* 1938'de yayınlandı. 1940'ta *Spectator*'da edebiyat editörü oldu. Bir sonraki yıl Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı ve 1941'den 1943'e kadar Sierra Leone'da yaşadı. Daha sonraki romanı *Ayışığı Serinliği*, Batı Afrika'da geçer. Graham Greene, pek çok romanın dışında kadar, birkaç öykü kitabı, dört gezi kitabı, altı oyun, üç otobiyografi -*A Sort of Life*, *Ways of Escape* ve *World of My Own* (ölümünden sonra yayınlandı)- iki biyografi ve dört çocuk kitabı kaleme aldı. Ayrıca yüzlerce makale, film ve kitap eleştirileri yazdı ve bunların bir kısmı *Reflections and Mornings in the Dark* derlemelerinde yer aldı. Pek çok romanı ve öyküsü filme çekildi, *The Third Man* doğrudan film senaryosu olarak yazıldı. Graham Greene, Nisan 1991'de öldü.

MEHMET HARMANCI

1932 doğumlu olan Mehmet Harmancı, English High School ve Işık Lisesi mezunu olup, Hukuk Fakültesi'ni yarım bırakmıştır. İlk hikâye çevirileri 1952'de *Varlık* dergisinde basılmış, Yaşar Nabi Nayır'ın teşvikiyle yaptığı ilk çeviri kitabı 1953'te yayınlanmış, 1953'te askerliğini Kore'de abdi İpekçi ve Can Yücel'le birlikte tercüman olarak tamamlamış, askerlik dönüşünde Milliyet Gazetesi'nde hikâye çevirileri yayınlanmış, 1965'te Köprü Yayınları'nı, 1973'te Tarık Dursun K. ile birlikte Koza Yayınları'nı kurmuştur. 1990'da emekli olana kadar da özel bir kuruluştaki yöneticilik yapmıştır. Harmancı'nın Türkçeye çevirdiği kitap sayısı 420'ye ulaşmıştır.

GRAHAM GREENE
Sessiz Amerikalı

Türkçesi: Mehmet Harmancı

Polisiye 7

Sessiz Amerikalı

Graham Greene

Kitabın Özgün Adı

The Quiet American

İngilizce aslından çeviren: Mehmet Harmancı

Dizi Editörü: A. Ömer Türkeş

Kapak tasarımı: Mithat Çınar

Dizgi: Sibel Yurt

© 1973, Graham Greene

© 2003; bu kitabın Türkçe yayın hakları

Akcalı Ajans aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.

Birinci Basım: Ağustos 2003

ISBN: 975 - 289 - 095 - 4

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

Tel: (0212) 674 97 23

Fax: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI

Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL

Tel: 0 212 513 34 20-21 Fax: 0 212 512 33 76

Genel Dağıtım: Alfa, Tel: 0 212 511 53 03 Fax: 0 212 519 33 00

e-posta: everest@alfakitap.com

www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Sevgili René ve Phuong,

Bu kitabı size ithaf etmek için izin istememin sebebi, sadece son beş yıldır Saygon'da birlikte geçirdiğimiz güzel akşamların hatırasına hürmet etmek değil. Utanmaksızın dairenizin adresine romanımdaki karakterlerden birini yerleştirdiğim ve ayrıca senin Phuong, basit, güzel ve yurdunun diğer kadın isimlerinin aksine telaffuzu kolay ismini okuyucularıma kolaylık olsun diye ödünç aldığım için de istedim iznini. İkinci de başka bir şeyi, özellikle Vietnam'daki kimsenin karakterini ödünç almadığımı göreceksiniz. Pyle, Granger, Fowler, Vigot, Joe; bunların hiçbirinin Saygon ya da Hanoi'de gerçekleri yoktur ve General Thé ölmüştür; sırtından vurulduğunu söylerler. Tarihsel olaylar da en az bir yerde değiştirilmiştir. Örneğin, Continental yakınlarındaki büyük patlama bisiklet bombalarından sonra değil, önce olmuştur. Bu tür küçük değişiklikler konusunda vicdanım rahattır. Bu bir tarih kitabı değil, bir hikâyedir ve birkaç hayali karakterin hikâyesi olarak ikinize de sıcak bir Saygon gecesi geçirteceğini umarım.

Sevgilerimle,
Graham Greene

*'Yerimden oynatılmaktan hoşlanmıyorum: irade kışkırtıldığı için;
[ve eylem de.*

*En tehlikelisi bu: yapay bir şey uğruna titriyorum,
Yüreğin bir suistimali ve gayri meşru süreç;
Biz böyle şeylere öyle eğilimliyiz ki, o berbat görev bilincimizle.'*

A. H. CLOUGH

*'Yeni buluşların patent çağı bu
Bedenleri öldürmek ve ruhları kurtarmak için,
Hepsi de en iyi niyetlerle çoğaltılıyor.'*

BYRON

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Akşam yemeğinden sonra Catinat Sokağı'ndaki odamda oturmuş, Pyle'ı bekliyordum. "En geç saat ona kadar sende olurum," demişti. Saat geceyarısını vurunca daha fazla bekleyemedim ve aşağı inip, sokağa çıktım. Kara pantolonlar giymiş yaşlı kadınlar kapının önünde çömelmiş oturuyorlardı; aylardan Şubattı ve sanırım onlar için hava yatamayacak kadar sıcaktı. Bir çekçek arabasının sürücüsü nehir kıyısına doğru ağır ağır pedal çevirmekteydi. Yeni Amerikan uçaklarının indirildiği yerde ışıklar yanıyordu. Ancak uzun sokakta Pyle'dan eser yoktu.

Şu ya da bu nedenle Amerikan Elçiliğinde bir işi çıkmış olabilir, diye düşündüm. Ancak böyle bir durumda

hiç kuşkusuz lokantaya telefon edip haber verirdi; Pyle bu tür küçük nezaket gösterileri konusunda çok titizdi. İçeri girmek için döndüğümde yandaki kapı aralığında bekleyen bir kız gördüm. Yüzünü görmemiştim ama uzun çiçekli sabahlığından ve beyaz ipekli pantolonundan kim olduğunu anlamıştım. Aynı saatte ve aynı yerde eve dönmemi o kadar çok beklemişti ki.

“Phuong,” dedim -bu Anka kuşu demektir ama ne var ki, günümüzde hiçbir şey onun kadar düş ürünü değildir ve küllerinden hiçbir şey yeniden doğamaz. Pyle’i beklediğini söylemesine fırsat vermeden, “Burada değil,” dedim.

“Je sais. Je t’ai vu seul á la fenêtre.”

“Bari gel de yukarıda bekle. Yakında gelir.”

“Burada bekleyebilirim.”

“Yukarı gelsen daha iyi. Polis seni alıp götürebilir.”

Peşimden yukarı çıktı. Yapabileceğim birkaç alaycı ve hiç de hoş olmayan şaka geldi aklıma ama kızın ne İngilizcesi ne de Fransızcası bunları anlamaya yetecekti. Tuhaf-tır, zaten ne kızı ne de kendimi incitmek için bir istek yoktu içimde. Kapı önüne gelince yaşlı kadınların hepsi başlarını öte yana çevirdiler, biz geçer geçmez de sanki hep bir ağızdan şarkı söylüyorlarmış gibi yükselip alçalan seslerle konuşmaya başladılar.

“Ne diyor bunlar?”

“Eve döndüğümü düşünüyorlar.”

Odamda, birkaç hafta önceki Çin Yeni Yılı için yerleştirdiğim ağacın sarı baharlarının çoğu dökülmüştü. Çiçekler yazı makinemin tuşlarının arasına düşmüşlerdi. Hepsini tek tek çıkardım.

*“Tu es troublé,”** dedi Phuong.

*) Sıkıntılısın.

“Hiç de onun yapacağı bir şey değil bu. Çok dakik bir adamdır.”

Kravatımı ve ayakkabılarımı çıkartıp yatağa uzandım. Phuong gaz ocağını yakıp çay için su kaynatmaya koyuldu. Altı ay öncesini yaşıyor gibiydik.

“Yakında gideceğini söyledi,” dedi.

“Belki.”

“Seni çok seviyor.”

“Sağ olsun,” dedim.

Kızın artık saçlarını değişik taradığını fark ettim, simsiyah saçları artık omuzlarına dümdüz iniyordu. Pyle’in bir keresinde bir mandarinin kızına daha çok yakışacağını düşündüğü abartılı saç biçimini eleştirdiğini hatırladım. Gözlerimi kapatınca kız yine eski Phuong’a dönmüştü; artık buharın tıslaması, bir fincanın tıngirtisi, gecenin belirli bir saati ve dinlenme vaadiydi.

Sanki Pyle’in gecikmesi yüzünden avutulmam gerekiyormuş gibi, “Fazla gecikmez,” dedi.

Birlikte oldukları zaman nelerden konuştuklarını merak ettim. Pyle çok ciddi ve kararlı bir insandı, onun Uzakdoğu hakkındaki nutuklarını çok dinlemiştim; oysa benim yıllarımı geçirdiğim bu yerlerde onun kalma süresi ancak aylarla ölçülüyordu. Sürekli söz ettiği konulardan biri de demokrasiydi. Birleşik Devletlerin dünya için yaptıkları hakkında çok kesin görüşleri vardı. Phuong ise insanın içini rahatlatacak kadar bilgisizdi; konuşmada Hitler’in adı geçecek olsa, araya girip onun kim olduğunu sorardı. Yaşamı boyunca bir Alman ya da bir Polonyalı görmediği ve Avrupa coğrafyası hakkında yok denecek kadar az bilgisi olduğundan böyle bir soruya yanıt vermek de güçleşirdi kuşkusuz. Ancak Prenses Margaret

hakkında benden çok şey bilirdi. Tepsiyi yatağın ucuna koyduğunu duydum.

“Hâlâ sana âşık mı, Phuong?”

Bir Annamlı ile yatmanın bir kuşu yatağa almaktan farkı yoktur; yastığın üstünde cıvıdayıp şarkılar söyler. Bir zamanlar hiçbirinin Phuong kadar güzel ötmediğini düşünürdüm. Elimi uzatıp koluna dokundum, bunların kemikleri de bir kuşun kemikleri kadar narin olurdu.

“Sana âşık mı, Phuong?”

Kız güldü. Bir kibrit çaktığını duydum. “Âşık mı?” diye tekrarladı. Belki de anlamadığı sözcüklerden biriydi bu.

“Çubuğunu hazırlayayım mı?” diye sordu.

Gözlerimi açtığımda lamba yakılmış, tepsi de hazırlanmıştı. Kaşlarını çatıp dikkatle alevin üzerine eğildi, ufacık afyon parçasını iğnenin ucunda çevirirken, lambanın ışığında teni koyu kehribar rengi bir ışıklâ parlıyordu.

“Pyle hâlâ içmiyor mu?” diye sordum.

“Hayır.”

“İçmesi için zorlamalısın, yoksa bir daha dönmez.” Afyon içen bir sevgilinin Fransa’da bile olsa mutlaka döneceğine inanırlardı. Afyon yüzünden bir erkeğin cinsel gücü zarar görüyor olabilirdi, ama onlar sadık bir sevgiliyi iktidarlı birine her zaman tercih ederlerdi. Şimdi küçük, sıcak hamur topağını kâsenin kenarında yuvarlıyordu; afyonun kokusunu almaya başlamıştım. Afyon kokusu gibi koku yoktur. Yatağımın yanındaki saat on ikiyi yirmi geçiyordu ama gerginliğim daha şimdiden azalmıştı. Pyle uzaklaşıp küçülmüştü artık. Kız bir çocuğa göstereceği özenle çubuğun üzerine eğildi, lamba yüzünü aydınlattı. İki ucu fildişinden yapılma elli-altmış santim boyun-

da dümdüz bir bambu kamışı olan çubuğumu çok severdim doğrusu. Bambu borunun ortalarına yakın bir yerde ters bir sarmaşık yaprağını andıran ve sürekli afyon yoğrulmaktan kenarları cilalanmış bir kâsesi vardı. Phuong bileğinin hafif bir hareketiyle iğneyi küçük boşluğa soktu, afyonu bıraktı, kâseyi ağzı alevin üstüne gelecek biçimde tutup çubuğu ağızma uzattı. Soluğumu içime çekerken afyon boncuğu da hafifçe kabarıyordu.

Usta bir esrarkeş bir çubuğu bir solukta çeker içine, ama ben bu işi ancak birkaç solukta yapabilirdim. Sonra enseme meşin yastığa dayayıp arkama yaslandım, kız da ikinci çubuğu hazırlamaya koyuldu.

“Her şey çok açık aslında,” dedim. “Pyle benim yatmadan önce birkaç çubuk içtiğimi bilir, o yüzden rahatsız etmek istememiştir. Sabaha gelir nasıl olsa.”

İğne kâseye girdi, ikinci çubuğumu da içtim. Çubuğu bırakırken, “Kaygılanacak bir şey yok,” dedim. “Hiçbir şey yok.” Bir yudum çay içip elimi kızın koluna dayadım. “Beni terk ettiğinde şansım varmış ki, afyona dönebildim. D’Ormay Sokağında esaslı bir ev var. Biz Avrupalılar bir hiç için nasıl da didişir dururuz. Afyon içmeyen bir erkekle yaşamamalısın, Phuong.”

“Benimle evlenecek,” dedi. “Yakında.”

“O başka tabii.”

“Bir çubuk daha hazırlayayım mı?”

“Evet.”

Pyle gelmezse o gece benimle yatmaya razı olup olmayacağını düşündüm, ama dört çubuk içtikten sonra artık onu istemeyeceğimi biliyordum. Hiç kuşkusuz, yatakta bacağını benimkinin yanında hissetmek hoş olurdu. Phuong hep sırtüstü yatardı; sabah uyandığımda

tek başıma kalkacağıma, güne bir çubukla başlayabilirdim.

“Pyle artık gelmez, burada kal, Phuong,” dedim.

Kız çubuğu uzatırken başını salladı. Afyon dumanını içime çektiğimde, varlığı ya da yokluğunun hiç önemi kalmamıştı.

“Pyle neden gelmedi?” diye sordu.

“Ben nereden bileyim?”

“General Thé ile konuşmaya mı gitti?”

“Bilmiyorum.”

“Bana seninle yemeğe yetişemezse buraya geleceğini söylemişti.”

“Kaygılanma, gelecektir. Bana bir çubuk daha hazırla.” Kız alevin üzerine eğilince Baudelaire’in o şiiri geldi aklıma: *Mon enfant, ma soeur..* Devamı nasıldı?

*Aimer à loisir,
Aimer et mourir
Au pays qui te ressemble.*

Rıhtımda tekneler uyuyorlardı; *‘dont l’humeur est vagabonde.’* Phuong’un tenini koklarsam burnuma çok hafif bir afyon kokusu geleceğinden emindim, rengi de o küçük alevin rengine dönüşmüştü. Giysisindeki çiçekleri kuzeydeki kanalların kıyılarında görmüştüm. Kız bir bitki kadar oraların yerlisiydi ve ben de yurduma asla dönmek istemiyordum.

Yüksek sesle, “Pyle’in yerinde olmak isterdim,” dedim. Ama acı, sınırlı ve katlanılabılırdi; afyon bunu sağlıyordu. Birden kapı çalındı.

“Pyle,” dedi Phuong.

“Hayır, bu onun çalışı değil.”

Kapı yine sabırsızlıkla vuruldu. Kız aceleyle kalkarken sarı ağaca sürtündü, baharlar yine yazı makinemin üzerine yağdı. Kapı açıldı. Bir ses, “Bay Fowler,” dedi.

“Fowler benim,” dedim. Bir polis için yerimden kalkacak değildim; başımı kaldırmadan da görüyordum adamın kısa, haki renkli pantolonunu.

Adam neredeyse anlaşılmaz bir Vietnam Fransızcasıyla Emniyetten acele beklendiğimi bildirdi.

“Fransız Emniyetinde mi, yoksa Vietnam Emniyetinde mi?”

“Fransız.” Herifin ağzında sözcük ‘*Françung*’ gibi anlaşıyordu.

“Ne için çağırıyorlarmış?”

Bilmiyordu. Aldığı emre göre beni alıp götürecekti.

“*Toi aussi,*” * dedi Phuong’a.

“Bir hanımla konuşurken ‘siz’ de,” dedim. “Onun burada olduğunu nereden biliyordun?”

Herif yalnızca öyle emir aldığını tekrarlamakla yetindi.

“Sabaha gelirim.”

“*Sur le chung,*” dedi inatçı ufak tefek adam.

Tartışmanın bir anlamı yoktu; kalkıp ayakkabılarımı giydim, kravatımı taktım. Bu ülkede söz polisindi; serbest dolaşım belgemi elimden alabilirler, basın toplantılarına girmemi önleyebilirler, hatta çıkış izni vermeyi reddedebilirlerdi. Bunlar açık yasal yöntemlerdi; ama savaş halinde olan bir ülkede ille de yasalara uymak gerekli değildi. Aşçısını aniden ve açıklanması mümkün olmayan bir biçimde kaybetmiş birini tanıyordum; aşçının izini Vietnam Emniyetine kadar izleyebilmiş, ancak po-

*) Sen de.

lisler ısrarla adamın sorguya çekildikten sonra salıverildiğini söylemişlerdi. Ailesi adamı bir daha görememişti. Belki de Saygon çevresinde sayıları artan Hoa Hao'lar, Caodaci'ler ya da General Thé'ninki gibi özel ordulardan birine alınmış, ya da komünistlere katılmıştı. Belki de Fransız cezaevindeydi. Ya da Çin bölgesi olan Cholon'da muhabbet tellallığı yaparak para kazanıyordu. Soruşturma sırasında kalbi dayanamayıp ölmüş de olabilirdi.

“Yürümeye niyetim yok,” dedim. “Çekçek arabasının parasını vereceksin.” İnsanın onurunu her zaman koruması gerekirdi.

Emniyette Fransız memurun ikram ettiği sigarayı da o yüzden geri çevirdim. Üç çubuktan sonra zihnim pırıl pırıldı; benden ne istediklerinin esas soru olduğunu bir an bile aklımdan çıkarmadan bu tür kararları kolaylıkla verebilirdim. Vigot ile çeşitli partilerde karşılaşmıştım. Kendisini önemsemeyen karısına âşık görüldüğü için dikkatimi çekmişti. Karısı gösterişli, saçları boyalı bir sarı şındı. Şimdi sabahın ikisinde alnında yeşil siperliği, sıcak hava ve sigara dumanı içinde, yorgun ve bitkin bir halde oturuyordu. Vakit geçirmek için getirdiği Pascal'ın bir cildi masasının üstünde açıktı. Ben yanında olmadan Phuong'u sorguya çekmesine izin vermeyeceğimi söylediğimde, Saygon'dan da, sıcaktan da, tüm insanlıktan da bıkkınlığını dile getiriyor olması muhtemel bir biçimde derin derin iç çekerek isteğimi ikiletmeden kabul etti.

İngilizce, “Sizden gelmenizi istemek zorunda kaldığım için özür dilerim,” dedi.

“Gelmem istenmedi, emredildi.”

“Bu yerli polisler laftan anlamazlar ki.” Gözleri, kafası hâlâ o acıklı tartışmalarla doluymuş gibi *Les Pensée*'nin

bir sayfasındaydı. "Size Pyle hakkında bir-iki şey sormak istiyorum."

"Sorularınızı kendisine sormanız daha iyi olurdu."

Polis, Phuong'a dönüp sert bir sesle Fransızca sorguya çekti kızı.

"Pyle ile uzun zamandan beri mi yaşıyorsun?"

"Bir ay belki... bilemem."

"Sana kaç para verdi?"

"Bunu sormaya hakkınız yok," diye atıldım. "Kız satılık değildir."

"Daha önce de sizinle yaşıyordu, değil mi? Hem de iki yıl boyunca."

"Ben sizin savaşınızı yazmakla görevli bir muhabirim, izin verdiğiniz zamanlar elbette. Skandal sayfalarınıza da katkıda bulunmamı istemeyin benden."

"Pyle hakkında ne biliyorsunuz? Lütfen sorularımı yanıtlayın, Bay Fowler. Aslında soru sormak istemiyorum. Ama ortada ciddi bir durum var. Lütfen durumun ciddiyetine inanın."

"Ben muhabir değilim. Size Pyle hakkında söyleyebileceğim her şeyi zaten biliyorsunuz. Otuz iki yaşında, Ekonomik Yardım Heyetinde görevli, Amerikan vatandaşı."

Bana değil de, Phuong'a bakan Vigot, "Onun arkadaşışymışsınız gibi konuşuyorsunuz," dedi. Yerli bir polis memuru üç fincan kahve getirdi.

"Yoksa çay mı alırdınız?" diye sordu Vigot.

"Arkadaşıyım elbette," dedim. "Neden olmayacak mışımki? Günün birinde yurduma döneceğim, değil mi? Kızı götüremem. Oysa onun yanında rahat eder. Bu son derece mantıklı bir düzenleme. Sonra Pyle onunla evleneceğini

söylüyor. Bunu yapabilir. Kendine göre iyi bir insan. Ciddi. Continental'deki o gürültücü orospu çocuklarından biri değil. Sessiz sakın bir Amerikalı.” Sanki ‘mavi bir kertenkele’ ya da ‘beyaz bir fil’ dermiş gibi özetlemiştim Pyle’ı.

“Öyle,” dedi Vigot. Söyleyeceği kelimeleri arar gibi masasının üstüne bakınıyordu. “Son derece sessiz ve sakın bir Amerikalı.” O küçük ve sıcak odasında oturmuş, ikimizden birinin konuşmaya başlamasını bekliyordu. Bir sivrisinek saldırıya geçmek üzere hazırlanırken ben Phuong’u seyrediyordum. Afyon insanın kafasının çalışmasını hızlandırır; belki de sinirleri yatıştırıp duyguları bastırdığı için. Hiçbir şey, ölüm bile, artık önemli görünmezdi. Phuong adamın melankolik ve kesin ses tonunu pek kavrayamadı, diye düşündüm; ayrıca İngilizcesi de çok kötüydü. O sert sandalyede otururken hâlâ Pyle’ı bekliyordu. Bense o anda artık beklemekten umudu kesmiştim ve Vigot’nun bu iki gerçeği gözden kaçırmadığını görebiliyordum.

Vigot bana, “Onunla nasıl tanıştınız?” diye sordu.

Bana Pyle’ın kendini tanıştırdığını ona niçin anlatacaktım ki? Pyle’ı ilk kez geçen Eylül ayında meydandan Continental’in barına doğru yürürken görmüştüm. Genç ve yabancı yüzü bize doğru fırlatılan bir ok gibiydi. Uzun bacakları, kısa kesilmiş saçları ve o masum öğrenci bakışıyla zararsız birine benziyordu. Kaldırıma çıkarılmış masaların çoğu doluydu. Ciddi bir nezaketle, “İzin verir misiniz?” demişti. “Adım Pyle. Buralarda yeniyim.” Sonra yanımdaki boş sandalyeye oturup bir bira ısmarlamıştı. Derken parlak öğle güneşine bakıp umut ve heyecanla, “El bombası mıydı o ses?” diye sormuştu.

“Bir egzoz patlaması olma olasılığı daha fazla,” dedim. Gencin düşkünlüğüne üzölmüşüm. İnsan kendi gençliğini öyle çabuk unutuyor ki; bir zamanlar ben de başka bir sözcük uyduramadıkları için haber dedikleri şeyle öyle ilgilenirdim. Ama el bombaları benim için bayatlamıştı artık, yerel bir gazetenin arka sayfasına sıkıştırılmış bir haberden başka bir şey değildi: Saygon’da şu kadar, Cholon’da şu kadar patlama olmuştu. Bu haberler Avrupa basınına geçmezdi bile. Sokağın öteki başından o güzelim dümdüz vücutlar geliyordu -beyaz ipekli pantolonlar, pembe ve leylak rengi daracık ceketler, bele kadar yırtmaçlı etekler... Onlara buralardan ayrıldığımda hissedeceğime emin olduğum bir özlemle baktım.

Biramı yudumlarken, “Sevimli şeyler, değil mi?” dedim. Pyle, Catinat Sokağı’nda yollarına devam eden kadınlara üstünkörü bir bakış fırlattı.

İlgisiz bir tavırla, “Öyle,” dedi; ciddi bir tipti. “Büyükelçi bu el bombası işiyle çok ilgileniyor. İçimizden birinin başına bir şey gelecek olursa hiç de hoş olmayacağını söylüyor.”

“Sizlerden birine mi? Evet, bu gerçekten ciddi bir sorun olur, sanırım. Kongre bundan hoşlanmayacaktır.” İnsan bu saflarla neden alay etme ihtiyacını duyardı ki? Belki de bundan on gün önce, kolunun altında Uzakdoğu ve Çin sorunları hakkında kitaplarla Boston’da, üniversite bahçesinde yürüyordu. Sözlerimi duymamıştı bile; daha şimdiden demokrasinin ikilemleri ve Batı’nın sorumlulukları hakkında düşüncelere gömölmüşü belki de. Çok kısa bir süre sonra öğreneceğim üzere, tek tek insanlara değil, bir ülkeye, bir kıtaya, bütün dünyaya iyilik yapmaya kararlıydı. Eh, şimdi de isteğine kavuşmuştu işte, önünde düzelterebileceği koskoca bir evren vardı.

“Morgda mı?” diye sordum Vigot’ya.

“Öldüğünü nasıl anladınız?” Saçma bir polis sorusuydu bu. Pascal okuyan birine hiç yakışmıyordu, ayrıca karısını o kadar seven bir adama da hiç mi hiç yakışmıyordu. Sezgisi olmayan insan sevemez çünkü.

“Suçlu değilim,” dedim. Sonra kendi kendime bunun doğru olduğunu tekrarladım. Pyle hep kendi bildiğini okumamış mıydı? Polisin kuşkusu karşısında içimde herhangi bir duygu, hatta kırgınlık aradım ama hiçbir şey bulamadım. Olanlardan Pyle’ın kendisi dışında kimse sorumlu değildi. Afyon içimde, ‘hepimizin ölmesi daha iyi değil mi’, diye kendi mantığını yürütüyordu. Ancak haberin kız için çok acı olduğunu bilerek Phuong’dan yana baktım. Kendince onu sevmiş olmalıydı. Bir zamanlar beni de sevmiş, sonra Pyle için terk etmemiş miydi? Kendini gençliğe, umuda ve ciddiyete bağlamıştı, oysa bunlar yaşlılık ve umutsuzluktan daha çok düşkırıklığına uğratmıştı onu. Orada, oturduğu yerde bir polise bir de bana baktığını görünce belki de anlamamış olduğunu düşündüm. Belki de gerçeğin farkına varmadan onu oradan çıkarıp götürmem daha doğru olurdu. Sorguyu kısa kesmek için soruları yanıtlamaya hazırdım artık. Durumu ona polisin gözünden, sert sandalyelerden ve pervanelerin çevresinde döndükleri çıplak ampulden uzakta açıklayabilmek için sorgunun hem çabuk, hem de belirsiz bir biçimde sona ermesini istiyordum.

Vigot’ya, “Sizi hangi saatler ilgilendiriyor?” diye sordum.

“Altı ile on arası.”

“Saat altıda Continental’de bir içki içtim. Garsonlar hatırlayacaklardır. Saat altı kırk beşte Amerikan uçakla-

rının indirilişini seyretmek için rıhtıma yürüdüm. Majestic'in kapısında Associated News'tan Wilkins'i gördüm. Sonra hemen yandaki sinemaya girdim. Para bozdurmak zorunda kaldıkları için beni hatırlayacaklardır sanırım. Oradan bir çekçekle Vieux Moulin'e gittim ve tek başıma akşam yemeği yedim. Saat sekiz buçuk sularıydı sanırım. Granger oradaydı, ona sorabilirsiniz. Sonra yine bir çekçekle saat ona çeyrek kala eve döndüm. Çekçekçiye bulabilirsiniz herhalde. Pyle'ı saat onda bekliyordum ama gelmedi."

"Onu neden bekliyordunuz?"

"Bana telefon etmişti. Benimle önemli bir konuda görüşmek istediğini söylemişti."

"Konunun ne olduğu hakkında bir fikriniz var mı?"

"Hayır. Pyle için her şey önemliydi."

"Peki, bu kız... Onun nerede olduğunu biliyor musunuz?"

"Geceyarısı kapının önünde bekliyordu. Kaygılıydı. Hiçbir şey bilmiyor. Onu hâlâ beklemekte olduğunu görmüyor musunuz?"

"Görüyorum."

"Onu kıskançlık nedeniyle benim ya da başka bir nedenle kızın öldürdüğünü düşünemezsiniz. Pyle kızla evlenecekti."

"Evet," dedi.

"Onu nerede buldunuz?"

"Dakow yolundaki köprünün altında, suyun içindeydi."

Vieux Moulin köprünün yanbaşıdaydı. Köprünün üstünde silahlı polisler, lokantanın önünde de içeri el bombası atılmasını engellemek için demir parmaklık vardı. Köprüyü geceleri geçmek güvenli değildi; karanlık

bastıktan sonra nehrin öte yakası Vietminh kuvvetlerinin eline geçerdi. Pyle'ın cesedinin elli metre berisinde yemeğimi yemiş olmalıydım.

“Sorun her şeye bulaşmış olmasıydı,” dedim.

“Açık konuşmak gerekirse pek de üzgün değilim,” dedi Vigot. “Fazla zarar veriyordu.”

“Tanrı bizi saflardan ve iyilerden korusun,” dedim.

“İyilerden mi?”

“Evet, iyilerden. Kendince iyiydi Pyle. Siz Katoliksiniz, onun yöntemlerini pek anlamazsınız. Ayrıca Pyle kahrolası bir Yankee'den başka bir şey değildi.”

“Cesedi teşhis edebilir misiniz? Çok üzgünüm ama ne kadar hoş olmasa da, yapılması gereken bir iş.”

Niçin Amerikan Elçiliği'nden birini beklemediğini sormadım; nedenini biliyordum çünkü. Fransız yöntemleri bizim soğuk standartlarımıza kıyasla biraz eskidir; vicdana ve suçluluk duygusuna inanırlar; bir suçlunun suçuyla yüzleştği takdirde kendini kaybedip suçunu itiraf edeceğine inanırlar. Taş basamaklardan bodrumdaki buzluğa inerken kendi kendime suçsuz olduğumu söyledim durdum.

Onu bir buz kabı çeker gibi çekip çıkardılar. Yüzüne baktım. Yaraları soğuktan donmuştu. “Gördünüz mü, yaraları kanamaya başlamadı,” dedim.

“*Comment?*”*

“Amaçlarınızdan biri de bu değil mi? Şöyle ya da böyle işkence. Ama adamı dondurmuşsunuz. Ortaçağlarda böyle derin dondurucular yoktu.”

“Onu tanıyor musunuz?”

“Elbette.”

*) Ne dediniz?

Her zamankinden daha uyumsuz görünüyordu; evinde kalması gerekiyordu. Onu aile albümündeki fotoğraflarda, bir çiftlikte at binerken, Long Island'da yüzerken, yirmi üçüncü katta bir dairede meslektaşlarıyla otururken görebiliyordum. Gökdelenlere, ekspres asansörlere, dondurmalara ve sek Martinilere, Merchant Limited'de tavuklu sandviçlere, öğle yemeklerinde süt içmeye ait bir insandı.

Vigot Pyle'ın göğsündeki yarayı gösterdi: "Bundan ölmemiş. Çamurda boğulmuş. Ciğerlerinde çamur bulduk."

"Hızlı çalışıyorsunuz."

"Bu iklimde öylesi gerek."

Tepsiyi itip kapağı kapattılar. Kapağın lastikli kenarları sıkıştı.

"Bize hiçbir yardımınız olamaz mı?" diye sordu Vigot.

"Sanmıyorum."

Phuong'la eve kadar yürüdük. Artık onur falan düşündüğüm yoktu. Ölüm bütün boş duyguları, hatta acısını göstermemesi gereken boynuzlu bir insanın duygularını bile alıp götürürdü. Phuong hâlâ ne olup bittiğinin farkında değildi, benim de ona haberi yavaş yavaş, alıştırarak verebilme yeteneğim yoktu. Ben bir gazeteciydim, ancak manşetlerle düşünürdüm. "Saygon'da Öldürülen Amerikalı Görevli." Gazetede çalışan biri kötü haberi incitmeden vermeyi öğrenemezdi. Şimdi bile gazetemi düşünmek zorundaydım.

"Bir telgraf çekeceğim, postaneye uğrayabilir miyiz?" dedim.

Kızı sokakta bırakıp içeri girdim, telgrafı çekip döndüm. Benimki sadece bir jestti aslında. Fransız gazetecilerin olaydan haberdar olduklarına emindim; ya da Vigot

haksızlık etmemişse (ki bu da olasıydı), o zaman Fransızlar kendi haberlerini geçene kadar benim telgrafım gönderilmeyecekti. Gazetem haberi Paris saatine göre alacaktı. Pyle pek de önemli değildi zaten. Gerçek mesleğinin ayrıntılarını telgrafla veremezdim; ölmeden önce eli kişinin ölümüne neden olduğu ortaya çıkarsa İngiliz-Amerikan ilişkileri zedelenir, Büyükelçi de müthiş bozulurdu. Büyükelçinin Pyle'a büyük saygısı vardı. Pyle, Amerikalıların yüksek lisans eğitimi aldıkları şu bilindik konulardan birinde uzmandı; belki halkla ilişkiler ya da tiyatro, hatta çok kitap okuduğuna bakılırsa belki de Uzakdoğu çalışmaları...

"Pyle nerede?" diye sordu Phuong. "Ne istiyorlardı?"

"Eve gel," dedim.

"Pyle gelecek mi?"

"Eğer bir yere gelecekse, eve de gelir."

Yaşlı kadınlar biraz serinlemiş olan kapı önünde hâlâ dedikodu yapıyorlardı. Kapımı açar açmaz odamın arandığını anladım; ortalık bıraktığımdan daha düzenliydi.

"Bir çubuk daha ister misin?" diye sordu Phuong.

"Evet."

Kravatımı, ayakkabılarımı çıkardım; perde arası sona ermişti; gece yine eskisi gibiydi artık. Phuong yatağın ucuna çömeli küçük gaz ocağını yaktı. *Mon enfant, ma soeur*, kehribar rengi teni. *Sa douce langue natale*.

"Phuong," dedim. Çubuğun kâsesinde afyon yoğuruyordu. "*Il est mort*, * Phuong."

İğneyi elinden bırakmadan dikkatini toplamaya çalışan bir çocuk gibi baktı yüzüme. "*Tu dis?*"**

*) Öldü o.

**) Ne dedin?

*“Pyle est mort. Assassine.”**

Kız iğneyi bırakıp topukları üzerine çöktü. Ne bir sahne ne de gözyaşı... Sadece derin düşüncelere daldı; tüm yaşamını değiştirmek zorunda kalacak olan biri uzun ve özel düşüncelere daldı elbette.

“Bu gece burada kalsan iyi olur,” dedim.

Başını eğdi, iğneyi alıp yine afyonu ısıtmaya koyuldu. O gece afyonun insana bir gecelik dinlenme sağlayan on dakikalık kısa ve derin uykusundan uyandığımda elimi hep koyduğum yerde, kızın bacakları arasında buldum. Phuong uyuyordu, soluğu duyulmayacak kadar hafifti. Aylardan sonra ilk kez yalnız değildim. Ama yine de öfkeyle karakoldaki Vigot’nun alnındaki yeşil siperliği, elçiliğin boş koridorlarını ve elimin altındaki yumuşacık tüysüz deriyi düşündüm. Pyle için üzülen bir tek ben miydim?

*) Öldürüldü.

İKİNCİ BÖLÜM

1

Pyle'in Continental'in önündeki meydana ayak bastığı gün ben de Amerikalı meslektaşlarımdan iyice bıkmıştım. Hepsi de iriyarı, gürültücü, çocuksu, orta yaşlı ve sonuçta bu savaşı yürüten Fransızlara karşı alaycı insanlardı. Bir çarpışma sona erip de ölü ve yaralılar olay yerinden kaldırıldıktan sonra uçakla dört saat uzakta olan Hanoi'ye çağrılır, başkomutandan bilgi alır, barmenin Hindiçini'nin en iyisi olduğunu söylediği basın kampında bir gece konuk edilir, ağır makineli tüfeklerin menzili dışında kalan bin metre yükseklikten savaş alanının üzerinden geçirilir, sonra da gürültülerini hiç eksik etmeden

sapasağlam bir halde, okul gezisinden dönen çocuklar gibi yine Saygon'daki Continental Otel'i'ne bırakılırlardı.

Pyle sessiz bir insandı, alçakgönüllü birine benziyordu; o ilk gün ne söylediğini duyabilmek için birkaç kere kendisine doğru eğilmek zorunda kalmıştım. Ayrıca çok ama çok ciddiye. El bombalarının erişemeyeceği sanıldığı için pek gözde olan üst kattaki terasta Amerikalı gazetecilerin yaptıkları gürültüyü duyunca pek çok kez rahatsız olmuş gibi oturduğu yerde büzülmüştü. Ancak kimseyi eleştirmezdi.

“York Harding’i okudun mu?” diye sordu.

“Hayır. Sanmıyorum. Ne yazmıştı ki?”

Sokağın karşısındaki muhallebiciye bakıp dalgın bir sesle, “Bir sodacıya benziyor,” dedi. Bu kadar yabancı bir sahnenin yarattığı bu çağrışımın ardında nasıl bir sıla özlemi yattığını düşündüm. Ama ben de Catinat Caddesine ilk çıktığımda Guerlain parfümü satılan mağazayı görüp de Avrupa’nın uçakla yalnızca otuz saat uzakta olduğu düşüncesiyle kendimi avutmamış mıydım? Pyle bakışlarını muhallebiciden güçlkle uzaklaştırarak, “York, *Kızıl Çin’in Yükselişi* adlı bir kitap yazmıştı. Çok derin bir kitaptır,” dedi.

“Okumadım, kendisini tanır mısın?”

Ciddi bir tavırla başını salladı ve sustu. Ama çok geçmeden yarattığı izlenimi değiştirmek için yeniden konuştu: “Pek iyi tanımam. Bir-iki kez karşılaşmıştım.” Bu davranışını beğenmiştim. York Harding mi neydi, onunla tanışmış olduğunu söylemeyi böbürlenmek gibi görmüştü. Daha sonraları onun ciddi yazarlar dediği kişilere büyük saygısı olduğunu öğrenecektim. Ciddi yazarlar arasına romancılar, şairler ve tiyatro yazarları girmezdi, tabii eğer çağdaş bir konu üzerine yazmamışlarsa; ki o

zaman bile, konuyu doğrudan doğruya anlatan York gibi yazarları okumak daha doğrudu.

“Eğer bir yerde fazla kalmışsan orası hakkında artık fazla bir şey okumuyorsun,” dedim.

“Her zaman daha deneyimli insanların söyleyeceklerini öğrenmek isterim,” dedi.

“Sonra York’un yazdıklarıyla karşılaştırmak için mi?”

“Evet.” Belki de alaya aldığımı fark etmişti, çünkü her zamanki kibarlığıyla, “Bana önemli noktaları anlatabilecek zaman ayırabilirseniz çok memnun olurum. York iki yıl önce buradaydı çünkü,” dedi.

Harding her kimse, ona olan sadakatine bayılmıştı. Muhabirlerin karaçalmalarından ve ham alaycılıklarından sonra bir değişiklikti bu. “Bir bira daha iç de sana burada olup bitenleri şöyle kısaca anlatayım,” dedim.

Pyle, çok çalışkan bir öğrenci gibi gözlerimin içine bakarak dikkatle dinlerken, ben de Fransızların o günlerde Kızıl Nehrin deltasında tutunmaya çalıştığı Tonkin’deki durumu anlatmakla söze başladım. Hanoi ve kuzeyin tek limanı olan Haiphong da bu bölgedeydi. Pirincin çoğu burada yetişirdi ve ürün toplanınca yıllık pirinç savaşı hiç sektirmeden başlardı.

“Orası kuzey,” dedim. “Çinliler Vietnamlıların yardımına gelmezlerse zavallı Fransızlar orada tutunabilecekler. Bir orman, dağ ve bataklık savaşı. İnsanın omuzlarına kadar pirinç tarlalarına gömüldüğü, düşmanın yer yarılmış gibi gözden kaybolduğu, silahlarını toprağa gömüp köylü giysileri giydiği yer. Ancak Hanoi’de, rutubette rahatlıkla çürüyüp gidebilirsin. Orasını bombalamıyorlar. Nedenini Tanrı bilir artık. Düzenli bir savaş diyebilirsin yani.”

“Peki, ya burada, güneyde?”

“Fransızlar akşam saat yediye kadar anayolları denetim altında tutuyorlar. O saatten sonra gözetleme kuleleri ve kasabaların bazı kesimleri onların denetimlerindedir. Ama bu bile güvenlik içinde olduğun anlamına gelmez, aksi takdirde lokantaların önüne demir parmaklıklar koymazlardı.”

Daha önce kim bilir kaç kez anlatmıştım bunları. İster Parlamento üyesi olsun, ister bir İngiliz Büyükelçi, yeni gelenler için pikaba konulan bir plaktım sanki. Kimi zaman geceleri, “Örneğin Caodaistleri ele alalım,” diyerek uyanırdım. Ya da Hoa Hao’ları, Binh Xuyen’i, hizmetlerini para ya da intikam için satan özel orduların hepsini. Yabancılar bunları ilginç bulurlardı; oysa ihanet ve güvensizlikte ilginç bir şey yoktur.

“Şimdi de General Thé var,” dedim. “Thé, Caodaistlerin genelkurmay başkanıydı ama hem Fransızlarla hem de komünistlerle savaşmak için dağa çıktı...”

“York, Doğu’nun bir Üçüncü Kuvvet’e ihtiyacı olduğunu yazıyor,” dedi Pyle. Belki de gözlerindeki o bağnazcasına parıltıyı, söylenene hemen karşılık vermesini, rakamların o büyüklü tınısını o anda fark etmem gerekirdi: Beşinci Kol, Üçüncü Kuvvet, Yedinci Gün. Yenilgi nedir bilmeyen bu genç beynin ne yönde çalıştığını görebilseydim hepimizi, hatta Pyle’ı bile bir sürü sıkıntıdan kurtarırdım. Oysa onu geçmişin kupkuru kemikleriyle baş başa bırakıp Catinat Caddesindeki günlük yürüyüşüme devam ettim. İnsanın içine koku gibi işleyen gerçek arkaplanı kendi başına öğrenecekti; öğleden sonrasının güneşi altında altın gibi parıldayan pirinç tarlaları, balıkçıların, tarlaların üstünde sivrisinekler gibi asılı duran nazik ağ

vinçleri, yatağı, ticari reklamlı takvimleri, kovaları, kırık fincanları ve çevresinde bir yaşam boyu biriktirdiği bütün diğer süprüntüleriyle birlikte yaşlı bir keşişin oturduğu yeri; patlayan bir mayın yüzünden dağılan yolu onarmaya çalışan kızların geniş kenarlı şapkaları; Güneyin altın sarısını, filiz yeşilini, parlak entarilerini ve Kuzeyin koyu kahvelerini, kara entarilerini ve düşman dağların kuşattığı toprakları ve uçakların homurtusunu; hepsini öğrenecekti. Buraya ilk geldiğimde tatile kaç gün kaldığını hesaplayan bir öğrenci gibi görev süremi günlerini sayardım. Kendimi Bloomsbury Meydanına, Euston'dan geçen 73 numaralı otobüse ve Torrington Place'deki kulüpte bahar mevsimine ait sayardım o zamanlar. Oysa şimdi meydanda çiçeklerin açma mevsimiydi ve bu benim umurumda değildi. Araba egzozları ya da el bombaları olabilecek o gürültülerle kesintiye uğrayan günleri istiyordum artık. Rutubetli öğle saatinde salınarak geçen o ipek pantolonları görmek istiyordum. Phuong'u istiyordum. Evim artık sekiz bin mil öteye taşınmıştı.

Beyaz kepleri ve kızıl apoletleriyle Yabancı Lejyon askerlerinin önünde nöbet tuttukları Yüksek Komiser'in evi önünden sapıp katedralin yanından geçtim, Vietnam Emniyetinin adaletsizlik ve sidik kokan o kasvetli duvarının önüne geldim. Fakat burası bile, çocuklukta kaçınılmaya çalışılan üst katın karanlık odaları gibi evimin bir parçasıydı. Rıhtımdaki kitapçılarda *Tabu* ve *Illusion* gibi müstehcen dergilerin yeni sayıları satılıyordu. Denizciler ev yapımı bir bomba için kolay bir hedef oluşturduklarının farkında olmadan kaldırımında bira içiyorlardı. Muhallebiciye gitmeden önce soldaki üçüncü sokakta balıkçıyla pazarlık eden Phuong'u düşündüm (o günlerde

hangi saatte nerede olacağını çok iyi bilirdim) ve doğal olarak Pyle da kafamdan uçtu gitti. Catinat Caddesine bakan odamızda yemeğe oturduğumuzda ondan Phuong'a bile söz etmedim. Cholon'da, Grande Monde'da ilk karşılaşmamızın ikinci yıldönümü olan bugünün şerefine Phuong en iyi çiçekli ipek elbisesini giymişti.

2

Ölümünün ertesi sabahı uyandığımızda ikimiz de Pyle'dan söz etmedik. Phuong ben daha uyanmadan kalkmış, çayımızı hazırlamıştı. İnsan ölüleri kıskanmaz; eski yaşantımızı bıraktığımız yerden devam ettirmek bana çok kolay gelmişti.

Çöreklerimizi yerken sıradan bir şeyden söz eder gibi, "Bu gece kalacak mısın?" diye sordum.

"Sandığımı almam gerekecek," dedi.

"Polis orada olabilir, ben de seninle geleyim," dedim. O gün Pyle hakkında konuşmaya ancak bu kadar yaklaşmıştık.

Pyle'in Duranton Sokağı yakınlarındaki yeni bir villada bir dairesi vardı. Sokak, Fransızların generallerini onurlandırmak için sık sık bölüp yeni adlar verdikleri bir caddeye açılırdı. De Gaulle Caddesi, üçüncü sokaktan sonra Leclerc Caddesi olur, o da az sonra De Lattre Caddesine dönüşürdü. Yüksek Komiserin evine giden yolda yirmi adımda bir yüzü kaldırıma dönük bir polis beklediğine göre Avrupa'dan uçakla önemli biri geliyor olmalıydı.

Pyle'in apartmanının önündeki araba yolunda birkaç motosiklet vardı. Vietnamlı bir polis basın kartımı inceledi. Phuong'un eve girmesine izin verilmeyince ben gi-

dip bir Fransız subayı aradım. Vigot, Pyle'ın banyosundaydı. Pyle'ın sabunuyla yıkadığı ellerini, Pyle'ın havlusuyla kuruluyordu. Tropik kumaşından elbisesinin kolunda bir yağ lekesi vardı; Pyle'ın yağı olmalıydı o da.

“Bir haber var mı?” diye sordum.

“Arabasını garajda bulduk. Benzini yok. Dün gece çekikle ya da başkasının arabasıyla gitmiş olmalı. Belki de biri benzini boşaltmıştır.”

“Yürümüş bile olabilir,” dedim. “Amerikalıları bilirsiniz.”

Adam düşünceli bir sesle, “Sizin arabanızı yakmışlardır, değil mi?” dedi. “Yenisini almadınız mı?”

“Hayır.”

“Önemli bir nokta değil.”

“Değil.”

“Herhangi bir fikriniz var mı?” diye sordu.

“Pek çok,” dedim.

“Anlatın.”

“Vietminhhliler tarafından öldürülmüş olabilir. Şimdiye kadar Saygon'da pek çok kişiyi öldürdüler. Cesedi Dakow Köprüsü altında bulundu, geceleri polisiniz çekildiğinde orası Vietminhh bölgesidir. Ya da Vietnam Emniyeti tarafından öldürülmüştür. Bu da olmayacak bir şey değil. Arkağaçlarını sevmemişlerdir. Belki de General Thé'yi tanıdığı için Caodaistler tarafından öldürülmüştür.”

“Onu tanıyor muydu?”

“Öyle diyorlar. Belki de Caodaistleri tanıdığı için General Thé tarafından öldürülmüştür. Ya da General'in odalıklarından birine asıldığı için Hoa-Haolar öldürmüşlerdir. Belki de sadece parasını almak isteyen biri tarafından öldürülmüştür.”

“Ya da basit bir kıskançlık cinayetidir,” dedi Vigot.

“Veya Fransız Emniyeti öldürmüştür,” diye devam ettim, “ilişkide bulunduğu kişileri sevmedikleri için. Onu öldüreni gerçekten arıyor musunuz?”

“Hayır,” dedi Vigot. “Yalnızca bir rapor hazırlıyorum, hepsi bu. Savaşta... her yıl binlerce kişi öldürülüyor.”

“Beni hesaba katmayın,” dedim. “Benim bu işle bir ilgim yok. Hiç yok,” diye tekrarladım. Bu benim başlıca inancımdı; insanlığın hali belliydi; dövüşürler, sevişirler, birbirlerini öldürürlerdi. Ben hiçbirine karışmazdım. Meslekdaşlarım kendilerine uzman muhabir derlerdi. Ben sadece muhabirdim, gördüğümü yazardım. Eyleme karışmazdım, bir fikir sahibi olmak bile eylem sayılırdı.

“Burada ne işiniz var?”

“Phuong’un eşyalarını almaya geldim. Polisiniz kızı içeri bırakmadı.”

“Gidip arayalım öyleyse.”

“Çok iyisiniz, Vigot.”

Pyle’in iki odası, bir mutfak, bir de banyosu vardı. Biz doğrudan yatak odasına gittik. Phuong’un sandığını yatağın altına koyacağını biliyordum. Sandığı birlikte çektik. İçinde fotoğraf albümleri vardı. Dolaptan birkaç elbise, iki yeni giysiyle pantolonunu çıkardım. İnsan onların oraya ait olmadıkları, birkaç saatliğine asılmış oldukları izlenimine kapılıyordu. Yanlışlıkla odaya girmiş bir kelebek kadar geçiciydiler. Bir çekmecede küçücük üçgen donlarını ve eşarplarını buldum. Aslında sandığa koyacak pek az eşya vardı; bir haftasonu konunun öteberisi kadar.

Oturma odasında Pyle ile çekilmiş bir resmi vardı. Botanik Bahçesinde büyük taş ejderhanın yanında çekilmişti.

Phuong Pyle'in kara dilli chow cinsi köpeğini kayışından tutmuştu. Kapkara bir köpekti. Resmi de sandığa attım.

"Köpeğe ne oldu?" diye sordum.

"Burada değildi. Yanına almış olabilir."

"Belki geri döner, o zaman ayaklarındaki toprağı inceleyebilirsiniz."

"Ben ne Lecoq'um ne de Maigret, üstelik bir savaş içindeyiz."

Kitaplığa gidip Pyle'in iki rafı dolduran kitaplarına baktım. Pyle'in kitaplığı şu kitaplardan oluşuyordu: *Kızıl Çin'in Yükselişi*, *Demokrasiye Meydan Okuma*, *Batı'nın Rolü*. Herhalde York Harding'in tüm eserleriydi bunlar. Birkaç tane Kongre Raporu, bir Vietnamca deyimler sözlüğü, Filipinler Savaşı tarihi hakkında bir kitap ve bir de Shakespeare'in tüm eserleri vardı. Dinlenmek için hangisini okurdu acaba? Hafif kitaplarını başka bir rafta buldum: Thomas Wolfe'un bütün eserleri, *Yaşamın Zaferi* adını taşıyan tuhaf bir antoloji ve Amerikan şiirinden seçmeler. Bir de satranç kitabı vardı. Hiçbiri bir çalışma gününün sonunda okunacak şeylere benzemiyordu ama ne de olsa Phuong vardı. Antolojinin arkasına sıkıştırılmış bir de *Evlilik Fizyolojisi* buldum. Belki de Uzakdoğu'yu öğrendiği gibi cinselliği de kitaptan öğreniyordu. Anahtar kelime evlilikti. Pyle uzun ilişkilere inanan bir insandı.

Masasının üstü boştu. Vigot'ya, "Güzelce temizlik yapmışsınız," dedim.

"Amerikan Elçiliği için aldım onları. Söylentilerin ne çabuk yayıldığını bilirsiniz. Yağma olabilirdi. Bütün belgelerini toplayıp mühürlettim." Bunu gülümsemeden, gayet ciddi bir tavırla söylemişti.

"Zararlı bir şey var mıydı?"

“Bir müttefike zarar verecek bir şey bulmak doğru olmaz.”

“Bir anı olarak bu kitaplardan birini alabilir miyim?”

“Görmezden gelirim.”

York Harding’in *Batı’nın Rolü* adlı kitabını seçip Phuong’un sandığına, giysilerin yanına koydum.

“Bir arkadaş olarak bana söyleyeceğiniz bir şey yok mu?” diye sordu Vigot. “Raporum tamamlandı sayılır. Komünistler tarafından öldürüldü. Belki de Amerikan yardımı aleyhtarı bir kampanyanın başlangıcı. Ama şu anda biz bize konuşuyoruz. Bakın, bu çok kuru bir konuşma oluyor, köşedeki barda birer vermut içmeye ne dersiniz?”

“Çok erken.”

“Son görüşmenizde size bir sırrını açıklamadı mı?”

“Hayır.”

“Onu en son ne zaman gördünüz?”

“Dün sabah. Büyük patlamadan sonra.”

Verdiğim karşılığı önce benim kabul etmemi bekledi bir süre. Adil bir soruşturma yapıyordu. “Dün gece sizi aradığında dışarıda mıydınız?”

“Dün gece mi? Dışardaydım herhalde. Onun beni...”

“Bir çıkış vizesi isteyebilirsiniz. Bunu süresiz olarak geciktirebileceğimizi bilirsiniz.”

“Benim ülkeme dönmek istediğime gerçekten inanıyor musunuz?”

Vigot camdan dışarı, bulutsuz, parlak gökyüzüne baktı. “Bunu pek çok insan ister.”

“Ben burayı seviyorum. Memlekette... sorunlarım var.”

“*Merde*,” dedi Vigot. “İşte Amerikan Ekonomi Ataşesi geliyor.” Alaylı bir sesle tekrarlardı. “Ekonomi Ataşesiymiş.”

“Ben gideyim öyleyse. Beni de mühürleyip götürmek isteyebilir.”

Vigot canı sıkılmışçasına, “Talihiniz açık olsun,” dedi. “Bana anlatacak çok şeyi olacaktır şimdi.”

Dışarı çıktığımda Ekonomi Ataşesi, Packard marka arabasının yanında durmuş, sürücüsüne bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. İri yapılı, orta yaşlı, epey koca kıçlı, yüzü usturaya hiç ihtiyaç duymayacak bir adamdı. “Fowler, şu kahrolası şöföre söyler misin....” diye seslendi.

Söyledim.

“Ama ben de aynısını söylemiştim,” dedi. “Hep Fransızca bilmezmiş gibi davranır.”

“Aksan sorunu olabilir.”

“Ben üç yıl Paris’te kaldım. Bu lanet Vietnamlılara benim aksanım yeter de artar bile.”

“Demokrasi’nin sesi,” dedim.

“Nedir o?”

“York Harding’in bir kitabı sanırım.”

“Hiçbir şey anlamadım.” Kolumun altındaki sandığa kuşkuyla baktı. “Onun içinde ne var?”

“İki adet beyaz ipekli pijama, iki ipek sabahlık, birkaç hanım donu... üç tane galiba. Hepsi de yerli malı. Amerikan yardımı değil.”

“Yukarı mı çıktın?” diye sordu.

“Evet.”

“Haberini duydun mu?”

“Evet.”

“Korkunç bir şey. Korkunç.”

“Büyükelçi epey rahatsız olmuştur herhalde.”

“Elbette. Şu anda Yüksek Komiserin yanında. Başkan’dan da randevu istedi.” Eliyle kolumu tutup beni ara-

balardan uzaklaştırdı. “Genç Pyle’ı iyi tanırdın, değil mi? Böyle bir şeyin olabileceğini aklım almıyor. Babasını tanırdım. Profesör Harold C. Pyle. Adını duymuşsundur.”

“Duymadım.”

“Sualtı erozyonu konusunda dünya çapında bir otoritedir. Geçen ay *Time*’ın kapağındaydı. Görmedin mi?”

“Hatırladım galiba. Arka planda bir yamaç, önde de altın çerçeveli gözlüklü bir adam.”

“O işte. Memlekete bir telgraf çektim. Korkunç bir şey. O çocuğu kendi oğlummuş gibi severdim.”

“Eh, babasıyla akraba sayılırsın öyleyse.”

Islak kahverengi gözleri bana çevrildi. “Sana ne oluyor böyle? Ne biçim konuşma bu, hem de gencecik bir adam?..”

“Özür dilerim,” dedim. “Ölüm insanları farklı biçimde etkiler.” Belki de Pyle’ı gerçekten severdi. “Telgrafta ne dediniz?” diye sordum.

“‘Oğlunuzun Demokrasi uğruna bir asker gibi öldüğünü bildirmekle üzüntü duyarım.’ Telgrafı Büyükelçi imzaladı.”

“Asker gibi ölmek,” dedim. “Bu durumu biraz karıştırmak olmadı mı? Yani memlekettekilere. Ekonomik yardım heyeti pek orduya benzemez. Madalya falan veriyor musunuz bari?”

Belirsizlikten gerilmiş bir sesle, “Onun özel görevleri vardı,” dedi.

“Eh, o kadarını hepimiz tahmin etmiştik.”

“Bir şey söylemedi, değil mi?”

“Yo, hayır,” dedim. Aklıma Vigot’nun dedikleri geldi. “Çok sessiz bir Amerikalıydı.”

“Onu neden öldürdükleri hakkında bir tahmin yürütebilir misin? Kim öldürmüş olabilir?”

Birden öfkeleniverdim; kasa kasa Coca-Cola’larıyla, portatif hastaneleriyle, kocaman arabalarıyla, pek de yeni olmayan silahlarıyla hepsinden bıkmıştım artık. “Evet,” dedim. “Yaşayamayacak kadar masum olduğu için öldürdüler onu. Gençti, bilgisizdi, aptaldı ve burnunu kendisini ilgilendirmeyen işlere sokmuştu. Onun da sizler gibi olup bitenlerden haberi yoktu. Siz ona para verdiniz, York Harding’in Uzakdoğu hakkındaki kitaplarını eline tutuşturdunuz ve, ‘Delikanlı, git ve demokrasi adına Doğu’yu kazan’ dediniz. Burada bir konferans salonunda duymadığı bir şey görmedi; yazarları da, öğretmenleri de onu budalaya döndürdüler. Bir ceset gördüğünde yaralarını bile seçemezdi. Ya kızıl bir tehlike, ya da demokrasinin bir neferini görürdü.”

Ataşe sitem dolu bir sesle; “Ben de seni onun dostu sanıyordum,” dedi.

“Dostuydum. Onu memleketinde gazetelerin Pazar eklerini okurken, beyzbol maçı izlerken görmeyi istedim. Kitap Kulübüne üye sıradan bir Amerikalı kızla güvenlik içinde görmek istedim onu.”

“Elbette,” diyerek utanmışçasına boğazını temizledi. “O talihsiz olayı unutmuştum,” dedi. “Ben senden yanaydım, Fowler. Çok kötü davranmıştı. Onunla kız konusunda uzun uzun konuştuğumu söylemek isterim. Babası Profesörü ve annesini tanıyor olmanın avantajına sahiptim.”

“Vigot bekliyor,” deyip yanından ayrıldım. Herif Phuong’u ilk kez o anda gördü. Arkama döndüğümde bana sıkıntılı bir şaşkınlıkla bakıyordu; hiç anlamayacak bir ağabey gibi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1

Pyle, Phuong'u gelişinden iki ay kadar sonra, Continental'de gördü. Akşamın erken saatleriydi, güneş henüz batmış, ortalığa geçici bir serinlik çökmüş, ara sokaklarda tezgâhların üzerindeki mumlar yakılmıştı. Fransızların *Quatre Cent Vingt-et-un* oynadıkları masalarda zarlar yuvarlanıyor, beyaz ipek pantolonlu kızlar Catinat Caddesinden geçip evlerine dönüyorlardı. Phuong bir bardak portakal suyu, ben de bira içiyordum ve birlikte olmaktan mutlu, konuşmadan öylece oturuyorduk. Derken Pyle yanımıza geldi, onları tanıştırdım. Kızlara sanki daha önce hiç kadın görmemiş gibi bakar, sonra da yüzü kızarırdı.

“Siz ve hanım arkadaşınız bana katılır mıydınız?” dedi. “Ataşelerimizden biri...”

Sözünü ettiği Ekonomi Ataşesiydi. Yukarıdaki terastan kulaklarına kadar yayılan bir gülümsemeyle bakıyordu bize. Güven doluydu; gerekli deodorantları kullandığı için arkadaşları yanından hiç kaçmayan insanlar gibi. Ona birkaç kere Joe denildiğini duymuştum ama soyadını bilmiyordum. Büyük bir gösterişle sandalyelerimizi çekip garsonu çağırdı. Ancak ne var ki, bunca koşuşturma Continental’de en çok bir bira, bir konyak ya da bir vermut sağlayabilirdi.

“Seni burada göreceğimi ummazdım, Fowler,” dedi. “Hanoi’den gelecek çocukları bekliyoruz. Epey çetin bir savaş olmuş. Sen onlarla birlikte değil miydin?”

“Ben bir basın toplantısı için saatlerce uçmaktan bıktım artık,” dedim.

Hoşnutsuzlukla baktı yüzüme. “Bu çocuklar çok hevesli,” dedi. “Bir şirkette ya da radyoda hiç riske girmeden, burada çalışarak aldıklarının iki katını kazanabilirler.”

“Ama o zaman da çalışmaları gerekir,” dedim.

“Savaş atları gibi savaş kokusu alıyorlar,” diye devam etti işine gelmeyen sözleri duymazdan gelerek. “Örneğin Bill Granger; bak işte onu kavgadan uzak tutamazsın.”

“Haklısın sanırım. Geçen gece onu Sporting’in barında gördüm.”

“Onu demek istemediğimi çok iyi biliyorsun.”

Catinat Caddesinin başında hızla pedal çeviren iki çekçek sürücüsü görüldü. Continental’in önünde aynı anda durdular. Birincisinde Granger vardı. Diğerinde de Granger’in kaldırıma indirmeye çalıştığı sessiz, ufak te-

fek bir yığın. “Haydi, Mick, toparlan biraz,” dedi Granger. Sonra da çekçekçiyle pazarlığa girişti. “İster al ister alma,” diyerek yere adamın eğilerek alması için çekçek ücretinin beş katı tutarında bir para fırlattı.

Ekonomi Ataşesi gergin bir tavırla, “Bu çocukların da biraz dinlenmeye ihtiyaçları var sanırım,” dedi.

Granger yükünü bir sandalyeye attı. O sırada gözü Phuong’a ilişti. “Seni namussuz, Joe, bu parçayı nereden buldun,” dedi. “Bunu senden hiç beklemezdim doğrusu. Kusura bakma ama şimdi kenefe gitmeliyim. Sen Mick’e gözkulak ol.”

“Askerlere özgü kaba davranışlar,” dedim.

Pyle yine kızardı. “Bilseydim sizi çağırmazdım,” dedi.

Sandalyedeki gri yığın kıpırdandı, başı sanki gövdesine bağlı değilmiş gibi önüne, masaya düştü. Yığından sonsuz bir bezginlikle ıslık gibi bir soluk çıktı, kıpırdamadan öylece kaldı sonra.

“Onu tanıyor musun?” diye sordum Pyle’a.

“Hayır. Basından değil mi?”

“Bill’in ona Mick dediğini duydum,” dedi Ekonomi Ataşesi.

“Yeni bir U.P. muhabiri yok muydu?”

“Bu o değil. Onu tanıyorum. Ya sizin Ekonomi Heyetiniz? Bütün adamlarınızı tanıyamazsın ki, yüzlerce kişi var.”

“Oradan değil,” dedi Ekonomi Ataşesi. “Onu hatırlamıyorum.”

“Kimliğine bakalım,” diye önerdi Pyle.

“Tanrı aşkına, uyandırma herifi. Bir sarhoş yeter de artar bile. Granger kim olduğunu bilir nasıl olsa.”

Ama o da bilmiyordu. Tuvaletten asık yüzle döndüğünde, “Kadın kim?” diye sordu.

Pyle soğuk bir sesle, “Bayan Phuong, Fowler’in arkadaşı,” dedi. “Biz de senin getirdiğin bu beyin...”

“Nereden bulmuş onu? Bu ülkede çok dikkatli olmak gerek. Neyse ki penisilin var.”

Ekonomi Ataşesi, “Bill, Mick’in kim olduğunu öğrenmek istiyoruz,” dedi.

“Ne bileyim ben?”

“Ama onu sen getirdin.”

“Fransızlar viskiye dayanamıyorlar. Hemen sızdı kaldı.”

“Fransız mı bu? Ona Mick dedin ama.”

“Eh, herhalde bir şey demem gerekirdi, değil mi?” Granger Phuong’a doğru eğildi. “Hey, sen! Bir portakal suyu daha ister misin? Bu akşam boş musun?”

“Hiçbir akşam boş değil,” dedim.

Ekonomi Ataşesi, “Savaş nasıl gidiyor, Bill?” diye söze karıştı.

“Hanoi’nin kuzeybatısında büyük zafer kazanıldı. Fransızlar daha önce kaybettiklerini bize söylemedikleri iki köyü yeniden ele geçirdiler. Vietminhler ağır kayıplar vermiş. Kendi kayıplarını henüz saymamışlar ama bir-iki haftaya kadar bildirecekler.”

“Vietminh kuvvetlerinin Phat Diem’e girdikleri, katedrali yaktıkları ve piskoposu kovdukları söyleniyor,” dedi Ekonomi Ataşesi.

“Hanoi’de bize öyle şeyler anlatılmaz. Zafer değil o anlattığın.”

“Sıhhiye ekiplerimizden biri Nam Dinh’den öteye gidemedi,” dedi Pyle.

Ekonomi Ataşesi, “Oralara kadar gittin mi, Bill?” diye sordu.

“Sen beni kim sandın? Ben elinde belirli sınırlar içinde kalmak üzere bir Dolaşma Belgesi verilmiş uzman bir muhabirim. Hanoi havaalanına uçakla giderim. Oradan arabayla basın kampına götürürler. Yeniden ele geçirdikleri iki köyün üzerinde uçurup dalgalanan Fransız bayrağını gösterirler. Aslında o kadar yüksekte bayrağı seçemeyiz ya, neyse. Sonra bir basın toplantısı yapılır ve bir albay bize gördüklerimizin ne olduğunu anlatır. Ardından telgraflarımızı sansüre teslim ederiz. Sonra da içmeye başlarız. Hindiçini’nin en esaslı barmeni servis yapar bize. Sonra da uçağa binip döneriz.”

Pyle kaşlarını çatarak birasına baktı.

“Kendini küçümsüyorsun, Bill,” dedi Ekonomi Ataşesi. “66 numaralı yolu anlatışın... ne demiştin ona? Cehen-nem Yolu... Pulitzer Ödülüne layıktı doğrusu. Hangi haberden söz ettiğimi anladın, değil mi? Hani hendekte diz çökmüş adamın kafasının uçurulması, rüyadaymış gibi dolaşan ötekisi...”

“Ben onların o sefil yollarına gerçekten gider miyim sanıyorsun? Stephen Crane de savaşı görmeden anlatırdı. Ben neden anlatmayayım ki? Zaten kahrolası bir sö-mürge savaşı. Bir içki daha verin bana. Sonra da gidip bir karı bulalım. Sende esaslı bir parça var. Ben de ondan istiyorum.”

Pyle’a, “Sence Phat Diem söylentisinde gerçek payı var mı?” diye sordum.

“Bilemiyorum. Önemli mi? Önemliyse gidip bir bakmak isterdim.”

“Ekonomi Heyeti için de önemli midir?”

“Eh, kesin çizgiler çizilmemeli,” dedi. “İlaç da bir tür silahtır, değil mi? Bu Katolikler, Komünistlere karşı epey güçlü olurlardı, değil mi?”

“Onlar Komünistlerle ticaret yapıyor. Piskopos ineklerini ve inşaatları için bambuyu komünistlerden alır. Doğrusu onlara tam olarak York Harding’in Üçüncü Kuvveti diyemem,” diyerek Pyle’ı iğneledim.

“Yeter!” diye bağırdı Granger. “Bütün geceyi burada geçiremeyiz. Ben Beş Yüz Kızlar Evine gidiyorum.”

Pyle, “Eğer siz ve Bayan Phuong benimle yemek yer-seniz...” dedi.

Granger, “Chalet’de yiyebilirsiniz,” diye gencin sözünü kesti. “Ben yanda kızları becerirken. Haydi yürü, Joe. Hiç olmazsa sen erkeksin.”

Sanırım işte o anda, bir erkeğin ne olduğunu düşündüğüm sırada Pyle’dan ilk kez hoşlanmaya başladım. Granger’e hafifçe sırtını dönmüştü. Elindeki bira bardağıyla oynuyordu, yüzünde bir kararsızlık ifadesi vardı. Phuong’a, “Hep ülkenizden söz edilmesinden sıkılmışsınızdır herhalde,” dedi.

“*Comment?*”

Ekonomi Ataşesi, “Mick’i ne yapacaksın?” diye sordu.

“Burada kalsın işte.”

“Bunu yapamazsın. Adını bile bilmiyorsun.”

“Onu da yanımıza alırız, kızlar ona bakar.”

Ekonomi Ataşesi bir kahkaha attı. Televizyondaki bir yüz gibiydi. “Siz gençler dilediğinizi yapın. Ben oyun oynamayacak kadar yaşlıyım. Onu evime götürürüm. Fransız mı demiştin?”

“Fransızca konuşuyordu.”

“Eğer arabaya yükleyebilirsiniz...”

Ataşe gittikten sonra Pyle ve Granger bir çekçeke bindiler. Phuong ve ben de bir başkasına binip Cholon yolunda onları izledik. Granger Phuong'un yanına binmeye çalışmış ama Pyle onu caydırmıştı.

Uzun yol boyunca çekçekçiler pedal çevirirken yanımdan bir dizi zırhlı Fransız aracı geçti, şehir merkezine doğru ilerliyorlardı. Zırhlıların topları dimdik ileri uzanıyor, her birinde bir subay karanlık ve yıldızlarla kaplı gökyüzünün altında kıpırdamadan oturuyordu. Grand Monde ve Cholon kumarhanelerinin özel Binh Xu-yen ordusuyla başları yine dertteydi galiba. Burası isyancı baronlar ülkesiydi. Tıpkı Ortaçağ Avrupası gibi. İyi de, Amerikalıların burada ne işleri vardı? Kolomb daha ülkelerini keşfetmemişti ki. Phuong'a, "Şu Pyle'dan hoşlandım," dedim.

"Sessiz biri," dedi. Okulda takılan lakab gibi Pyle'ın üzerine yapışan sıfatı ilk kullanan Phuong olmuştu. Öyle ki, sonunda aynı şeyi alınındaki yeşil siperliğiyle oturup bana Pyle'ın ölümünden söz eden Vigot'dan bile duymuştum.

Çekçek arabasını Chalet'nin önünde durdurup Phuong'a, "Git bir masa tut," dedim. "Ben Pyle'a gözkulak olacağım." İlk içgüdüm buydu: Onu korumak. Kendimi korumamın daha büyük bir ihtiyaç olacağı aklıma bile gelmemişti. Masumiyet her zaman sessizce onu koruyalım diye yalvarır, oysa aslında bizim kendimizi masumiyete karşı korumamız çok daha akıllıca bir şeydir. Masumiyet, çingırağını kaybetmiş ve çevresine zarar vereceğini hiç düşünmeden başıboş dolaşan dilsiz bir cüzzamlı gibidir.

Beş Yüz Kızlar Evine vardığımda Pyle ile Granger içeri girmişlerdi. Girişteki inzibat kulübesine, "*Deux Americaines?*" diye sordum.

Nöbetçi genç bir Yabancı Lejyon onbaşısıydı. Tabancasını temizlemeyi bırakıp parmağını içeri doğru sallayarak Almanca bir espri yaptı. Ne dediğini anlamadım.

Üstü açık büyük avluda dinlenme saatiydi. Yüzlerce kız çimenlerin üzerine yatmış ya da çömelmiş, arkadaşlarıyla konuşuyordu. Avlunun çevresindeki bölmelerin perdeleri açıktı. Yorgun bir kız, ayaklarını birbirinin üstüne atmış yatağında uzanıyordu. Cholon'da karışıklık vardı, askerlere izin çıkmadığı için işler kesatti; bedenleri tatil yapıyordu. Polis noktasına gitmeye çalışırken pantolonunu kaybetmiş ünlü bir konuğun Saygon'da ağızdan ağıza yayılan hikâyesini hatırladım. Burada siviller korunmazdı. Bir sivil, askeri bölgeye burnunu sokmaya karar vermişse kendisini korumayı bilmeli, kapının yolunu kendi başına bulmalıydı.

Bir yöntem öğrenmiştim; böl ve ele geçir. Çevremde toplananlar arasından bir kız seçip onunla birlikte Pyle ile Granger için kavga eden kızların boğuştukları yere doğru ağır ağır ilerlemeye başladım.

*"Je suis un vieux. Trop fatigué,"** dedim. Kız kıkırdayıp vücudunu vücuduma yasladı. *"Mon ami, il est très riche, très vigoureux."***

"Tu es sale," dedi.

Yüzü zevkten kızarmış, zafer' ifadesiyle kavga eden kızları seyreden Granger'i gördüm; bu gösteriyi erkekliğine bir övgü olarak kabul ediyor gibiydi. Kızın biri Pyle'ın koluna girmiş, onu kalabalığın dışına çekmeye çalışıyordu. Benim kızı aralarına itip, "Pyle, buraya gel," diye seslendim.

Kızların başları üzerinden baktı bana. "Korkunç bir şey bu," dedi. "Korkunç." Bir ışık oyunu olabilirdi ama

*) Yaşlıyım. Çok yorgunum.

**) Arkadaşım hem zengin hem güçlüdür.

yüzü solmuş gibiydi. Onun büyük bir olasılıkla henüz hiçbir kadınla yatmamış olduğunu düşündüm.

“Onları Granger’e bırak da gel,” dedim. Elini arka cebine uzattı. Cebindeki bütün paraları ve dolarları ortaya atacaktı sanırım. “Saçmalama Pyle!” dedim. “Kavga çıkaracaksın.” Benim kız bana doğru dönüyordu, onu yine Granger’in çevresindekilerin arasına ittim. “Ben İngilizim, beş param yok,” dedim. Sonra Pyle’ı kolundan tutup çektim. Kız da öteki kolundan yakalamış, oltaya takılmış balık gibi onunla birlikte çıkmıştı kalabalığın arasından. Onbaşının bizi seyrettiği kapıya yaklaşırken birkaç kız önümüzü kesmeye kalkıştı ama onbaşından ürküyorlardı.

“Bunu ne yapacağım?” diye sordu Pyle.

“Şimdi gider, önemli değil.” Kız o anda gencin kolunu bırakıp Granger’in çevresindeki kalabalığın arasına daldı.

Pyle kaygıyla, “Başına bir şey gelir mi dersin?” diye sordu.

“İstediğine kavuştu işte... kadın arıyordu.”

Dışarıda gece çok daha sakin görünüyordu. Bir dizi zırhlı araç, amacı olan bir grup insan gibi geçti yanımızdan. “Korkunç bir şey,” dedi Pyle. “Söyleselerdi inanmazdım. Öyle de güzel kızlardı ki...” Granger’e gıpta ediyor değildi; iyi olan bir şeyin -güzellik ve zarafet de iyiliğin biçimleriydi kuşkusuz- lekelenmesine ya da kötü muameleye maruz bırakılmasına tahammül edemiyordu. Pyle, gözlerinin önünde olduğu zaman ıstırapı görebilirdi. (Bunu alay etmek amacıyla yazmıyorum; ne de olsa birçoğumuz bunu yapamayız.)

“Chalet’ye gel,” dedim. “Phuong bekliyor.”

“Kusura bakma,” dedi, “unutmuştum. Onu bırakmamalıydın.”

“Tehlikede olan o değildi.”

“Ben sadece Granger’in güvenlik...” Sözüünü yine yarıda kesip düşünceleri içine çekildi. Ancak Chalet’ye girerken pek de anlaşılmaz bir korkuyla, “Böyle erkekler olduğunu....” diye mırıldandı.

2

Phuong dans pistinin yanında bir masa tutmuştu, orkestra da beş yıl önce Paris’te pek gözde olan bir melodi çalıyordu. Vietnamlı iki çift bizim kıyaslanamayacağımız bir uygarlık havasıyla, kendi başlarına, tertemiz, derli toplu dans ediyorlardı. (Çiftlerden birini tanıyordum: Banque de l’Indo-Chine’iden bir muhasebeciyle karısı.) İnsan onların asla dikkatsizce giyinmediklerini, yanlış bir şey söylemediklerini, dağınık bir tutkunun kurbanı olmadıklarını hissediyordu. Savaş bir ortaçağ savaşıysa, onlar da geleceğe, on sekizinci yüzyıla aittiler. Pham Van Tu’nun boş zamanlarında doğa üstüne şiirler yazdığını ve Wordsworth okuduğunu biliyordum. Tatillerini İngiliz göllerinin havasını en çok yansıtan Dalat’ta geçirirlerdi. Bize doğru yaklaşırken hafifçe eğilip selam verdi. Yolun elli metre ilerisindeki Granger’in ne halde olduğunu merak ediyordum.

Pyle Phuong’u beklettiği için o kötü Fransızcasıyla özür dilemekteydi. “*C’est impardonable*,” dedi.

“Neredeydiniz?” diye sordu kız.

“Granger’i evine götürdüm.”

“Ev mi?” diye güldüm. Pyle, sanki ben de bir başka Granger’mişim gibi baktı bana. Birden kendimi onun gözleriyle gördüm; gözleri hafif kanlı, şişmanlamaya yüz tut-

muş, tutkuyla sevişmekten anlamayan, Granger'den belki daha az gürültücü ama daha az masum ve daha çok alaycı orta yaşlı bir adam. Sonra Phuong'u ilk gördüğüm ânı hatırladım; dans ederek Grande Monde'daki masamın yanından geçiyordu, üzerinde beyaz bir tuvalet vardı, on sekiz yaşındaydı, kendisini oraya kızkardeşini iyi bir Avrupalıyla evlendirmek isteyen ablası getirmişti. Amerikalının biri bir bilet alıp kızla dans etmek istemişti. Adam biraz sarhoştur ama kötü bir niyeti yoktu; ülkeye yeni gelmişti ve Grand Monde'un konsomatrislerinin orospu olduklarını sanıyordu. Pisti ilk turladıklarında kızı biraz fazlaca sıkıştırmış olmalıydı ki, Phuong, daha parça sona ermeden ablasının yanına dönmüştü bile. Amerikalı ne olduğunu anlayamadan kaybolup gitmişti dans edenler arasında. Adını bilmediğim kız da orada oturmuş portakal suyunu yudumluyordu; bütünüyle kendisine aitti.

*"Peut on avoir l'honneur,"** diyordu Pyle o korkunç aksanıyla. Az sonra, salonun öteki ucunda hiç konuşmadan dans ediyorlardı. Pyle kızı kendisinden o kadar uzakta tutuyordu ki, her an dansı yarıda bırakacağını sanırdınız. Çok kötü dans ediyordu, oysa Grande Monde'da çalıştığı günlerde Phuong yaşamım boyunca tanıdığım en iyi dans eden kızdı.

Uzun ve sıkıntılı bir kur dönemi geçirmiştik. Evlenme teklif edebilseydim işler kolaylaşacak, birlikte olduğumuz zamanlar abla sessizce ortalıktan kaybolacaktı. Kızı bir an olsun yalnız görebilmem için tam üç ay geçmesi gerekti. Majestic'in balkonundaydık, ablası yan odadan sık sık ne zaman içeri gireceğimizi sorup duruyordu. Saygon Nehrinde, Fransa'dan gelen bir şilep meşalelerin

*) Bu şerefi lütfeder misiniz?

ışığında boşaltılıyordu, çekçek arabalarının çingırakları telefon gibi çalıyordu. O anda söyleyebildiklerim tam da genç ve deneyimsiz bir budalaya göreydi. Catinat Caddesindeki yatağıma umutsuzca döndüğümde, kızın dört ay sonra soluksuzca, hiçbir şeyin beklediği gibi olmayışına şaşmış gibi gülerek yanımda yatacağını aklımın ucundan bile geçiremezdim.

“Monsieur Fowler.” Pyle ile Phuong’un danslarını seyrettiğim için başka bir masadan bana işaret eden ablasını görmemiştim. Kadın yanıbaşında belirince oturmasını söylemek zorunda kaldım. Grande Monde’da hastalandığı ve benim de Phuong’u evine götürdüğüm geceden beri dost değildik artık.

“Görüşmeyeli neredeyse bir yıl oldu,” dedi.

“Sık sık Hanoi’ye gidiyorum.”

“Arkadaşın kim?” diye sordu.

“Pyle adında biri.”

“Ne iş yapar?”

“Amerikan Ekonomi Heyetinde çalışıyor. Hani açlıktan ölmek üzere olan terzilere dikiş makineleri falan veren kuruluş.”

“Böyle biri var mı ki?”

“Bilmem.”

“Ama onlar dikiş makinesi kullanmazlar ki. Yaşadıkları yerlerde elektrik yoktur.” Şakadan anlamazdı.

“Bunu Pyle’ın kendisine sormalısın.”

“Evli mi?”

Piste baktım. “Bir kadına ilk kez bu kadar yaklaştığına eminim,” dedim.

“Çok kötü dans ediyor.”

“Öyle.”

“Ama iyi ve güvenilir bir insana benziyor.”

“Evet.”

“Biraz yanında oturabilir miyim? Arkadaşlarım çok sıkıcı insanlar.”

Müzik sustu, Pyle kaskatı bir şekilde eğilerek kızı selamladı. Sonra ona masaya kadar eşlik edip oturması için sandalyesini çekti. Onun bu ciddiyetinin kızın hoşuna gittiğini görüyordum. Benimle olan ilişkisinde neler kaçırdığını düşündüm.

Pyle’a, “Seni Phuong’un ablasıyla tanıştırayım,” dedim. “Bayan Hei.”

“Tanıştığımıza memnun oldum,” dedi Pyle. Kıpırmızı kesilmişti.

“New Yorklu musunuz?”

“Hayır, Bostonluyum.”

“Orası da Birleşik Devletler midir?”

“Evet, tabii.”

“Babanız işadamı mıdır?”

“Pek sayılmaz. Profesördür.”

“Öğretmen mi?” diye kadın hafif bir düşkırıklığıyla sordu.

“Konusunda uzmandır. Herkes ona danışır.”

“Sağlık konusunda mı? Doktor mudur?”

“Öyle doktor değil. Ama mühendislik doktoru. Sualtı erozyonu konusunda her şeyi bilir. Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?”

“Hayır.”

Pyle espri yapmaya çalışarak, “Eh, onu da babam anlatsın artık,” dedi.

“Babanız burada mı?”

“Hayır.”

“Ama gelecek, öyle mi?”

“Hayır. Şaka yapmıştım,” dedi Pyle utanarak.

“Başka kızkardeşin var mı?” diye sordum Bayan Hei’ye.

“Yok. Neden sordun?”

“Bay Pyle’ın evlenebilecek durumda olup olmadığını araştırıyor gibiydin de.”

“Benim bir tek kızkardeşim var.” Bayan Hei bir konuyu vurgularken tokmağını masanın üzerine indiren bir yönetim kurulu başkanı gibi eliyle Phuong’un dizini kavradı.

“Çok güzel bir kızkardeş,” dedi Pyle.

Bayan Hei onun yanlısını düzeltircesine, “Saygon’un en güzel kızıdır,” dedi.

“Buna inanırım.”

“Yemek ısmarlama zamanı geldi,” dedim. “Saygon’un en güzel kızının bile yemek yemesi gerekir.”

“Aç değilim,” dedi Phuong.

“Çok hassastır,” dedi Bayan Hei. Sesinde hain bir ton vardı. “Bakıma ihtiyacı var. Bakımı hak etmiştir. Çok ama çok sadıktır.”

“Arkadaşım çok şanslıymış,” dedi Pyle.

“Kızkardeşim çocuklara bayılır,” dedi Bayan Hei.

Güldüm, sonra da Pyle ile göz göze geldim; bana şaşkın şaşkın bakıyordu. Birden onun Bayan Hei’nin söylediklerine gerçekten ilgi duyabileceğini fark ettim. Ben yemek ısmarlarken (Phuong aç olmadığını söylediye de, iki yumurtalı bir bifteği rahatlıkla mideye indireceğinden emindim) Pyle’ın çocuk konusundaki fikirlerine kulak verdim.

“Ben çok çocuğum olmasını isterim,” dedi. “Büyük aile çok hoş bir şeydir. Evliliğin dengesini sağlar. Çocuklar

için de iyidir. Ben ailemin tek çocuğuydum. Tek çocuk olmak büyük kayıp.” Onun bu kadar uzun konuştuğunu daha önce duymuş değildim.

Bayan Hei açgözlülükle, “Babanız kaç yaşında?” diye sordu.

“Altmış dokuz.”

“Yaşlılar torunlara bayılırlar. Kızkardeşimin çocuklarından mutluluk duyacak bir ana-babası olmaması çok yazık doğrusu. Tabii, o gün gelirse...” Kadın acıklı bakışlarla bana baktı. “Babamız iyi bir aileden gelmişti. Huè’de mandarindi.”

“Hepinize yemek ısmarladım,” dedim.

“Ben istemem,” dedi Bayan Hei. “Arkadaşlarımın yanına dönmeliyim. Bay Pyle ile yine görüşmek isterdim. Belki de bunu ayarlayabilirsin.”

“Kuzeyden döndüğümde,” dedim.

“Kuzeye mi gidiyorsun?”

“Savaşa bir göz atma zamanı geldi sanırım.”

“Ama gazetecilerin hepsi döndü.”

“Benim için daha iyi. Granger’le karşılaşmak zorunda kalmam.”

Bayan Hei, “Öyleyse Bay Fowler yokken siz de gelip kızkardeşim ve benimle yemek yersiniz,” dedi. “Onu oyalamak için,” diye ilave etti sonra.

Kadın gittikten sonra Pyle, “Çok hoş ve kültürlü bir kadın,” dedi. “İngilizcesi de çok iyiydi.”

Phuong gururla, “Ona ablamın bir zamanlar Singapur’da işi olduğunu söyle,” dedi.

Sözlerini çevirdim. “İthalat ihracat. Steno da bilir.”

“Ekonomi Heyetinde onun gibi birkaç kişi olsaydı keşke.”

“Onunla konuşurum,” dedi Phuong. “Amerikalıların yanında çalışmak isteyecektir.”

Yemekten sonra yine dans ettiler. Ben de kötü dans ederdim ama Pyle kadar utangaçlığımı yenebilmiş değildim. Yoksa Phuong’a ilk âşık olduğum günlerde yenebilmiş miydim, diye düşündüm. Bayan Hei’nin hastalandığı o geceden önce Grande Monde’da Phuong’la konuşma fırsatı yakalamak için dans ettiğim çok geceler olmuştu. Pyle ise böyle bir fırsatı kolluyor değildi; biraz rahatlamıştı ama kızı yine de kendisinden uzak tutuyordu ve ikisi de konuşmuyorlardı. Kızın hafif, kesin adımlı ve erkeğin adımlarına uyan ayaklarını seyrederken ona yeniden âşık oldum. Bir, bilemedin iki saat sonra benimle birlikte yaşlı kadınların merdiven boşluğunda oturdukları o külüstür odaya döneceğine inanasım gelmiyordu.

Ne Phat Diem hakkındaki o söylentiye ne de bir Fransız subayıyla dostluğum nedeniyle denetimden geçmeden girebileceğim o Kuzeydeki kentler hakkındaki söylentileri hiç duymamış olmayı isterdim. Atlatma haber mi? Dünyanın Kore’den haber beklediği o günlerde buna imkân yoktu zaten. Ölme fırsatı mı? Phuong her gece yanımda yatarken neden ölmek isteyecektim ki? Ancak bu sorunun karşılığını biliyordum. Çocukluğumdan beri sürekliliğe inanmazdım ama yine de yaşamımda bir süreklilik olmasını arzu ederdim. Mutluluğumu kaybetmekten korktum hep. Phuong gelecek ay ya da gelecek yıl bırakacaktı beni. Gelecek yıl değilse bile, üç yıl sonra. Benim dünyamda mutlak değer olan tek şey ölümdü. Hayatını kaybedersen sonsuza dek kaybedecek başka hiçbir şeyin olmazdı. Tanrıya inanabilenlere gıpta ederdim ama onlara da güvenmezdim. Hiçbir şeyin değişmeyeceği ve

sürekliliğin var olduğu masalıyla cesaret bulurlar, diye düşünürdüm onlar için. Ölüm Tanrıdan daha kesindi, ölüm olunca aşkın her gün ölmesi olasılığı yoktu. Sıkıntı ve ilgisizlik dolu bir gelecek karabasanı uçup giderdi. Ben hiçbir zaman barışçı olamazdım. Bir insanı öldürmek ona ölçüsüz bir yarar sağlamaktı. Evet, her yerde insanlar düşmanlarını severlerdi. Acıyı ve sıkıntıyı dostlarına saklardı.

Pyle, “Bayan Phuong’u bir süreliğine senden ayırdığım için bağışla beni,” dedi.

“Benim dansla aram yoktur, ama onun dans etmesini izlemeyi severim.” Ondan hep böyle üçüncü kişi gibi söz edilirdi; sanki orada değilmiş gibi. Kimi zaman barış gibi görünmez olurdu.

Gecenin ilk gösterisi başladı: Bir şarkıcı, bir hokkabaz, bir komedyen. Komedyen çok açık saçık şakalar yapıyordu ama Pyle’a bakınca onun argoyu anlamadığını fark ettim. Phuong gülümseyince gülümsüyor, ben gülmünce de huzursuz bir kahkaha atıyordu.

“Granger nerede acaba şimdi?” dedim. Pyle kınayan bakışlarla baktı bana.

Sonra akşamın sürprizi başladı: Kadın kılığında bir erkek grubu. Onları Catinat Caddesinde eski pantolon ve kazaklar içinde, kalçalarını kıvrarak dolaşırken görmüştüm. Şimdi dekolte tuvaletleri, sahte mücevherleri, takma göğüsleri ve kısık sesleriyle Saygon’daki Avrupalı kadınlar kadar çekiciydiler. Hava Kuvvetlerinden bir grup onları ısıklarla karşıladı. Pyle’ın âni itirazı karşısında şaşkına dönmüştüm. “Fowler, hemen gidelim buradan. Bu kadar yeter, değil mi? Bunlar *onun* için hiç uygun değil.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1

Katedralin çan kulesinden bakınca, savaş bir resim, *Illustrated London News*'un eski bir sayısından Boer savaşının bir tablosuydu sanki. Bir uçak Annam sınırı yakınında süngertaşını andıran o tuhaf dağların eteğindeki bir noktaya paraşütle ikmal yapıyordu. Uçak dalış için hep aynı noktaya döndüğünden hiç kıpırdamıyor, paraşüt de yerinden hiç oynamıyor gibi görünüyordu. Ovadan sürekli havan ateşi yapılıyor, havan dumanı havada kıpırtısız, taş gibi görünüyor, pazar yerinde parlayan güneş altında alevler soluk soluk ışıldıyordu. Paraşütçüler kanal boyunca kol halinde yürüyorlardı ama bu yükseklikten adeta kı-

mıldamıyor gibi görünüyordlardı. Kulenin bir köşesinde oturan papaz da dua ederken yerini değiştirmemişti. Bu kadar uzaktan savaş çok temiz ve çok derlitopluydu.

Ben sabah bir çıkartma gemisiyle Nam Dinh'den gelmiştim. Düşman kasabayı altı yüz metrelik bir menzilden kuşattığı için rıhtıma yanaşamamış, yanan pazar yerinin yakınına inmiştik. Alevlerin parıltısında kolay bir hedef oluşturmamıza rağmen, her nedense kimse bize ateş etmemişti. Yanan tezgâhların çatırtısı dışında ses yoktu. Nehir kıyısında yerini değiştiren bir Senegalli nöbetçinin ayak seslerini duyabiliyordum.

Phat Diem'i saldırıdan önceki günlerden bilirdim; her yüz metrede bir kanal, bir kilise ve bir köprü ile kesilen upuzun, dar bir sokaktan oluşurdu. Geceleri mum ya da küçük gaz lambalarıyla aydınlatılırdı (Fransız subayların lojmanları dışında hiç elektrik yoktu), gündüzleri sokak kalabalık ve gürültülüydü. Kasaba kendine özgü o ortaçağ havasında, Prens Piskoposun himayesi ve gölgesi altında ülkenin en canlı yeri idi; oysa şimdi kıyıya çıkıp da subay evlerine doğru yürüdüğümde, en ölü yeri olduğunu görmüştüm. Moloz yığınları, kırık camlar, yanmış boya kokusu, göz alabildiğine bomboş uzun sokak bana gece saldırısından sonra bir Londra sabahını hatırlatıyordu; insan her an bir 'Patlamamış bomba' tabelasıyla karşılaşmayı bekliyordu.

Subayların evinin ön duvarı yıkılmış, karşısındaki evler de moloz yığınlarına dönüşmüştü. Nam Dinh'den gelirken Teğmen Peraud'dan olanları dinlemiştim. Peraud ciddi bir genç, bir masondu ve olay onun için arkadaşlarının kör inançlarına indirilmiş bir darbeydi. Phat Diem piskoposu bir zamanlar Avrupa'ya gitmiş ve orada Kato-

liklerin inancına göre Meryem Ana'nın Fatima'da Portekizli bir çocuk grubuna görüldüğüne inanmıştı. Yurduna dönünce katedralin bir köşesinde Meryem Ana onuruna bir şapel yapmış ve her yıl onun gününü bir tören alayı düzenleyerek kutlamıştı. Yetkililerin Piskoposun özel ordusunu dağıtmalarından bu yana Fransız ve Vietnam askerlerinin başında olan albayla piskoposun arası bozulmuştu. Her biri için vatanları Katoliklikten daha önemli olduğundan piskoposa yakınlık duyan albay bu yıl bir dostluk gösterisinde bulunmuş, üst rütbeli subaylarını yanına alıp dini geçit töreninin başında yürümüştü. Phat Diem'de Fatimalı Meryem Ana onuruna o güne kadar böyle bir kalabalık toplanmış değildi. Halkın yarısına yakınınını oluşturan Budistler bile eğlenceyi kaçırmamışlardı. Her iki tanrıya inanmayanlar da bu bayrakların, yakılan günlüklerin ve yapılan törenlerin savaşı kendilerinden uzak tutacağını düşünerek gelmişlerdi. Piskoposun, ordusundan elinde kalan tek birlik olan bando, geçit töreninin önündeydi. Arkadan albaylarının emriyle dindar olan Fransız subayları dini bir koro gibi kapıdan geçip katedralin avlusuna girdiler. Katedralin önündeki havuzda bir ada gibi duran beyaz Kutsal Kalp heykeli önünden, Doğu mimarisine uygun kanatları olan çan kulesinin altından geçip dev ağaçlardan yapılma sütunları ve mihrabın kırmızı lake tahtalarıyla Hristiyanlıktan çok Budizmi benimsemiş görünen ahşap katedrale girdiler. Halk, kanallar arasındaki köylerden, yeşil pirinç fideleri ile altın renkli tarlaların, lalelerin, yeldeğirmenlerinin ve kiliselerin yerini aldığı Hollanda'yı andıran kırlardan sel gibi akıyordu.

Törene katılan Vietminh ajanlarını kimse fark edememişti. Komünist taburu o gece dağlar arasındaki geçitler-

den Fransız ileri karakollarının çaresiz bakışları altında ilerlerken, ajanlar da Phat Diem'de eyleme başladılar.

Dördüncü günün sonunda artık düşman, paraşütçülerin yardımıyla kasabanın yarım mil gerisine itilmişti. Bu bir yenilgiydi; gazeteciler kasabaya sokulmuyor, telgraf-lar çekilmiyordu; gazetelerde ancak zafer haberleri yer alabilirdi. Yetkililer amacımı bilselerdi beni Hanoi'de durdururlardı. Ancak insan karargâhtan ne kadar uzaklaşır-sa kontrol de o kadar zayıflardı ve sonunda ateş menziline girdiğinde artık sevgiyle karşılanan bir konuk olurdu. Hanoi'deki binbaşı için bir tehdit, Nam Dinh'deki albay için kaygı konusu olan şey, savaş alanındaki teğ-men için bir şaka, bir eğlence, dış dünyanın onlarla ilgili-liğini gösteren bir işaretti. Öyle ki, birkaç mutlu saat boyunca kendisini önemseyebilir, kendi ölü ve yaralıları-nı yapmacık bir kahramanlığın ışığında görebilirdi.

Papaz dua kitabını kapatırken, "Bu iş de bitti," dedi. Papaz, bir Avrupalıydı, ama bir Fransız değildi çünkü Piskopos kendi yetki alanında bir Fransız papazına ta-hammül edemezdi. Özür dilercesine, "O zavallı insanlar-dan kaçıp kafamı dinlemek için buraya geliyorum, anlar-sınız ya," dedi.

Havan sesleri yaklaşıyordu, ya da düşman karşılık vermeye başlamıştı. İşin güç yanı onların nerede olduk-larını kestirmektir; daracık cephelerde, kanallar arasında, çiftlik binaları ile pirinç tarlaları arasında sayısız pusu imkânı vardı.

Hemen altımızda tüm Phat Diem halkı ya ayakta duru-yor ya da yerde oturuyordu. Katolikler, Budistler, dinsiz-ler en değerli mallarını toplamış, -bir ocak, bir lamba, bir ayna, bir dolap, kilimler ya da kutsal bir resim- ve kated-ral avlusuna doluşmuşlardı. Burada, kuzeyde karanlık

basınca hava müthiş soğuk olurdu. Katedral şimdiden tıka basa dolmuştu, sığınacak tek bir yer bile kalmamıştı. Çan kulesinin merdiveni bile doluydu. Ve bu arada, çocuklarını ya da ev eşyalarını kucaklamış insanlar hâlâ kapılardan içeri girmeye çalışıyorlardı. İnançları ne olursa olsun burada güvenlik içinde olacaklarına inanıyorlardı. Biz yukarıdan olanları seyrederken, Vietnam üniformalı silahlı bir asker içeri girmeye çalışırken bir papaz kendisini durdurup silahını elinden aldı.

Yanımdaki peder, “Burada tarafsızız,” diye açıkladı. “Tanrı’nın topraklarıdır burası.” Tanrı’nın krallığında çok zavallı bir halk yaşıyor, diye düşündüm. Korkmuş, üşüyen, aç insanlar. “Bu kadar insanı nasıl besleyeceğiz, bilemiyorum,” demişti papaz. Doğrusu koskoca bir kraldan çok daha başka türlü beklenirdi. Ama nereye gidersen git hep aynı şey, diye düşündüm sonra; en mutlu halka sahip olanlar en güçlü hükümdarlar değildir.

Avluda ufak tefek dükkânlar kurulmuştu bile. “Kocaman bir panayır gibi,” dedim. “Ama bir tek gülen yüzün bile olmadığı bir panayır.”

“Dün gece çok üşüdüler. Manastırın kapılarını kapatmasaydık hepsi içeri dolacaklardı.”

“Siz ısınıyor musunuz bari?” diye sordum.

“Pek sayılmaz. Zaten onda birini alacak yerimiz yok. Ne düşündüğünüzü biliyorum. Ancak içimizden bazıların ayakta kalması gerek. Phat Diem’in tek hastanesi bizimki, hemşirelerimiz de rahibeler.”

“Ya doktorunuz?”

“Elimden geleni yapıyorum.” O zaman cüppesinin kan lekeleriyle dolu olduğunu gördüm.

“Buraya beni bulmaya mı çıktınız?” diye sordu.

“Hayır, çevreyi görmek istedim.”

“Dün akşam burada birini kabul ettim de ondan sordum. Günah çıkartmak istiyordu. Kanal boyunca gördükleri kendisini çok korkutmuştu. İnsan bunun için onu suçlayamaz ya.”

“Orası çok mu kötü?”

“Paraşütçülerin çapraz ateşine düşmüşler. Zavalılıklar. Belki siz de aynı şeyi hissetmişsinizdir diye düşündüm.”

“Ben Katolik değilim. Hatta bana Hıristiyan bile diyemezsiniz sanırım.”

“Korku insana tuhaf şeyler yaptırır.”

“Bende öyle bir etki yaratmaz. Tanrıya inansaydım bile yine de günah çıkarma fikrinden nefret ederdim. Sizin o bölmelerden birinin önünde eğilmek... Kendimi başka bir insana teşhir etmek... Beni bağışlayın, peder, ama bunlar bana hastalıklı şeyler gibi geliyor... Hatta insana yakışmayan şeyler.”

“İyi bir insan olduğunuzdan kuşku yok,” dedi. “Pişmanlık duyacak pek az şeyiniz olmuştur.”

Kanallar arasında, denize kadar uzanan kiliselere baktım. İkinci kulede bir ışık parlayıp söndü. “Bütün kiliseleriniz tarafsız kalamamış,” dedim.

“Olanaksız bu. Fransızlar kilise topraklarına girmemeye söz verdiler. Sizin gördüğünüz o yer Yabancı Lejyon karakolu.”

“Eh, ben gideyim artık. Eyvallah, peder.”

“Güle güle. Talihiniz açık olsun. Keskin nişancılara dikkat edin.”

Dışarı çıkmak için kalabalık arasında kendime güçlükle yol açtım; havuzu, kollarını iki yana açmış beyaz heykeli geçip uzun sokağa çıktım. Yolun her iki tarafının da beş-al-

tı yüz metre ilerisini görebiliyordum; bütün bu mesafe boyunca benden başka iki canlı vardı; ellerinde tüfekleriyle ağır ağır sokağın ucuna doğru ilerleyen, kamuflaj miğferli iki asker. Canlı diyorum, çünkü bir kapı girişinde başı sokağa gelecek şekilde uzanmış yatan bir de ceset vardı. Cesedin üzerindeki sineklerin vızıltısıyla askerlerin her adımı da uzaklaşan ayak sesleri dışında çıt çıkmıyordu. Cesedin yanından başımı aksi yöne çevirerek hızla geçtim. Birkaç dakika sonra arkama baktığımda gölgemle baş başaydım sokakta, artık benim ayak seslerimden başka gürültü de kalmamıştı. Atış alanında bir hedef gibi hissediyordum kendimi. Bu sokakta başıma bir iş gelecek olursa gelip beni kaldırmaları için saatler geçeceğini düşündüm; sineklerin başıma üşüşmeleri için yeterli bir süre yani.

İki kanalı geçtikten sonra bir kiliseye giden yola saptım. Paraşütçülerin kamuflaj giysileri içinde sekiz-on kişi yerde oturuyor, iki subay da bir haritayı inceliyorlardı. Yanlarına vardığımda hiçbirisi başını kaldırıp bakmadı. El telsizinin uzun antenini taşıyan biri, “Gidebiliriz artık,” dedi. Hep birlikte ayağa kalktılar.

Kötü Fransızcamla kendilerine katılıp katılamayacağını sordum. Bu savaşın iyi bir yanı da Avrupalı yüzünün savaş alanlarında pasaport yerine geçmesidir. Bir Avrupalının düşman ajanı olduğu düşünülemez.

“Siz kimsiniz?” diye sordu teğmen.

“Savaş hakkında yazıyorum.”

“Amerikalı mısınız?”

“İngilizim.”

“Ufak bir olay,” dedi, “ama bizimle gelmek istiyorsanız...” Çelik miğferini çıkarmak için davrandı. “Hayır, istemem, o savaşanlar içindir,” dedim.

“Nasıl isterseniz.”

Tek kol halinde kilisenin arkasından çıktık. Teğmen önden ilerliyordu. Kanal kıyısında bir an durup telsizcinin sağ ve sol kanatlardaki devriyelerle bağlantı kurmasını bekledik. Havan mermileri üzerimizden geçip görmediğimiz bir yerde patlıyorlardı. Kilisenin arkasından çıkıp bize katılanlarla birlikte otuz kişi olduk. Teğmen parmağıyla haritada bir yer gösterdi. “Bu köyde üç yüz kişi görüldüğü bildirildi. Belki de bu gece saldırmak için toplanıyorlardır. Bilemiyoruz. Şimdiye kadar onları bulan olmadı.”

“Ne kadar uzak buradan?”

“Üç yüz metre.”

Telsizden gelen haber üzerine hiç ses çıkarmadan ilerlemeye başladık. Sağımızda dümdüz kanal, solumuzda çalılıklar, tarlalar ve yine çalılıklar vardı. “Tamam,” dedi teğmen. Güven verircesine elini salladı. Kırk metre kadar ilerde, başka bir kanalın üstünde bir köprüden kalma bir kalas gördük. Teğmen yayılmamızı işaret etti. Yüzümüz kalasın otuz metre ötesindeki bilinmeyen topraklara dönük olarak çömeldik. Askerler suya baktılar, sonra sanki emir almış gibi bir anda başlarını çevirdiler. Ben onların gördüklerini görmemiştim; ama görünce bilmem neden, Chalet’yi, kadın kılığındaki erkekleri, ıslık çalan genç askerleri ve Pyle’ın, “Hiç de uygun değil,” demesini hatırladım.

Kanal ceset doluydu; şimdi düşününce aklıma bol etli İrlanda yahnisi geliyor. Cesetler birbiri üstüne yığılmıştı; kafası kazınmış bir tutuklu kadar kişiliksiz ve gri bir baş, şamandıra gibi suyun üzerinde yüzüyordu. Kan namına bir şey yoktu, herhalde hepsi çoktan akıp gitmiş-

ti. Kaç ceset olduğunu kestiremiyordum; geri dönmeye çalışırken çapraz ateşe tutulmuş olmalıydılar. Kanal boyunca cesetleri gören herkesin, bu oyunu her iki taraf da oynayabilir, diye düşündüğünden hiç kuşku yoktu. Bakışlarımı kaçırdım; ne kadar önemsiz olduğumuzu, ölümün ne kadar kolay, ne kadar çabuk ve nasıl da kişilik gözetmeden geldiğini hatırlamak istemiyordum. Mantığım ölümü istiyorsa da, ölüm olayından bakire bir kız kadar korkuyordum. Ölümün önceden haber vererek, bana kendimi hazırlama fırsatı tanıyarak gelmesini istiyordum. Neden? Bilemiyorum; belki de arkamda ne kadar az şey bıraktığımı görebilmek için.

Teğmen, telsizli erin yanına çöküp ayaklarının arasındaki toprağa baktı. Telsizden emirler yağmaya başlayınca, sanki uykudan uyanmış gibi ayağa kalktı. Hareketlerinde tuhaf, dostane bir hava vardı, sanki hepsi aynı görevi sayılmayacak kadar çok kere birlikte yapmış, eşit konumda askerlermiş gibi davranıyordu. Kimse yapacağı işin söylenmesini beklemiyordu. İki kişi kalasa çıkıp karşıya geçmeye çalıştılar, ancak silahlarının ağırlığı nedeniyle dengelerini kaybedince kalasa ata biner gibi oturup santim santim ilerlemeye başladılar. Bir başkası çalılar arasında bulduğu bir salı teğmenin durduğu yere taşıdı. Sala altımız birden bindik ve asker de salı ite ite karşı kıyıya yanaştırmaya çalıştı. Ancak sal, cesetlerin oluşturduğu sıklıkta takıldı kaldı. Asker bu insanlardan oluşan çamura sırtığını sokunca cesetlerden biri diğerlerinin arasından kurtuldu, güneşlenen bir yüzücü gibi salın kenarında yüzmeye başladı. Sığıktan kurtulmuştuk; karşı tarafa varınca arkamıza bakmadan kıyıya çıktık. Ateş edilmemişti; yaşıyorduk. Ölüm belki de bir sonraki kanala kadar geri çekilmiş-

ti. Arkamda birinin gayet ciddi bir sesle, “*Gott sei dank!*”^{*} dediğini duydum. Teğmen dışında çoğu Almandı.

İleride çiftlik binaları vardı. Teğmen duvarı siper alarak öne geçti, biz de ikişer metre arayla tek sıra halinde onu izledik. Askerler yine hiçbir emir almadan çiftliğe yayıldılar. İçeride tek canlı yoktu, bir tek tavuk bile kalmamıştı. Oturma odası olduğunu tahmin ettiğim yerin duvarında yıkık dökük binalara bir Avrupalı havası veren çirkin bir Kutsal Yürek ve Meryem Ana tasviri vardı. İnsan, inançlarını paylaşmasa da, burada oturanların bir şeylere inandıklarını anlıyordu. İnsandı bunlar, kül rengine dönüşmüş, kanları akıp gitmiş kadavralar değil.

Savaşın bir özelliği de hiçbir şey yapmadan oturup birilerini beklemek zorunda kalmaktır. İnsanın daha ne kadar yaşayacağı konusunda bir garantisi olmadığını düşünmeye çalışmak bile boşunadır. Nöbetçiler daha önce yaptıkları gibi ileri çıkmışlardı. Artık önümüzde hareket eden her şey düşmandı. Teğmen haritasını işaretleyip yerimizi telsizle bildirdi. Ortalığa öğle sessizliği çökmüştü; havanlar bile susmuştu artık, gökyüzünde uçak da yoktu. Askerlerden biri bir dal parçasıyla avluda toprağa bir şeyler çiziktiriyordu. Aradan bir süre geçince savaş bizi unutmuş gibi olduk. Phuong’un elbiselerimi temizlemeye yollamayı unutmamasını diledim. Serin bir rüzgâr avluyu örten samanları dalgalandırdı, askerlerden biri işemek için binanın arkasına geçti, Hanoi’de İngiliz konsolosuna bana verdiği bir şişe viskinin parasını ödeyip ödemediğimi hatırlamaya çalıştım.

Cephemize iki el silah atıldı. Tamam, diye düşündüm, başlıyor işte. Beklediğim uyarıydı bu. Olacakları bir coşkunluk duygusuyla beklemeye başladım.

^{*}) Tanrıya şükürler olsun.

Ama hiçbir şey olmadı. Yine ‘olaydan önce’ davranmıştım. Birkaç dakika sonra nöbetçilerden biri gelip teğmene bir şeyler söyledi. “*Deux civils*,” sözcüklerini duydum.

Teğmen bana, “Gidip bakalım,” dedi. Nöbetçinin ardından, iki tarla arasındaki çalılıklarla kaplı çamurlu tümsek üzerinde yürümeye başladık. Çiftlik binalarından yirmi metre ilerde dar bir hendekte aradığımızı bulduk: Bir kadınla küçük bir çocuk. Öldükleri kesindi; kadının alnında tertemiz bir kan lekesi vardı, çocuk ise uyuyor olabilirdi. Altı yaşlarında olmalıydı, kemikli küçük dizlerini çenesine doğru çekmiş, sanki anasının karnındaymış gibi kıvrılmıştı. “Kötü talih,” dedi teğmen. Eğilip çocuğu çevirdi. Çocuğun boynunda kutsal bir madalyon vardı. Büyü para etmiyor, diye düşündüm. Cesedin altında da kemirilmiş bir ekmek parçası görülüyordu. Savaştan nefret ediyorum, diye düşündüm.

Teğmen vahşi bir sesle bana, “Bunları görmek yetti mi?” diye sordu. Sanki bu ölümlerden sorumlu olan bendim. Belki de askerler sivilleri kendilerine adam öldürmek için para ödeyen insanlar olarak görürler. Sanki maaş zarflarına cinayet suçunu da ekler ve kendileri sorumluluktan kaçmaya çalışırlar. Çiftliğe dönüp karanlığın geldiğini bilen bir hayvan gibi rüzgârdan korunmaya çalışarak yine samanların üstüne oturduk. Yere bir şeyler çiziktiren asker işiyordu, az önce işeyen de şimdi yere bir şeyler çiziktirmektedir. Nöbetçiler yerleştirildikten sonraki sükunet anlarında, ana-oğul, siperden çıkmanın tehlikeli olmadığına inanmış olmalıydılar. Ekmek parçası iyice kurumuştur, acaba orada ne kadar beklemişlerdi? Bu çiftlik onların evleriydi herhalde.

Telsiz yine çatırdıyordu. Teğmen yorgun bir sesle, "Köyü bombalayacaklar," dedi. "Keşif kollarını geri çağırıyorlar." Kalkıp yürümeye başladık, sığıltaki cesetlerin arasından, kilisenin yanından geçtik. Aslında pek uzaklaşmamıştık ama tek sonucu o iki kişinin ölümü olan uzun bir yolculuk yapmış gibiydik. Uçaklar üstümüzden geçmiş, arkamızda bombardıman başlamıştı bile.

Geceyi geçireceğim subay mahfeline vardığımda hava çoktan kararmıştı. Isı sıfırın üstünde ancak bir derece falandı, tek sıcaklık, alev alev yanan pazar yerinden geliyordu. Bir bazukanın yıktığı duvarla yerlerinden fırlamış kapıların yerine gerilen branda esintiyi kesemiyordu. Jeneratör de çalışmadığından mumların sönmemesi için kutulardan ve kitaplardan siperler yaptık. Yüzbaşı Sorel adında biriyle komünist parasına iskambil oynadım. Konuk olduğum için içkisine oynayamıyorduk. Şans, yorucu bir biçimde bir ona bir bana gülüyordu. Biraz ısınmak için viskimi açtım, diğerleri de çevremize doluştular.

Albay, "Paris'ten ayrıldığımdan beri ilk kez viski içiyorum," dedi.

Bir teğmen nöbetçileri denetleyip dönmüştü. "Belki de sakın bir gece geçiririz," dedi.

"Saat dörtten önce saldırmazlar," dedi albay. "Silahınız var mı?"

"Yok."

"Size bir tane bulurum. Yastığınızın üzerine koysanız iyi olur." Son derece nazik bir ses tonuyla ekledi: "Şilteyi biraz sert bulacaksınız sanırım. Saat üç buçukta havan ateşi başlayacak. Toplanmalarını önlemeye çalışıyoruz."

"Sizce bu böyle ne kadar devam eder?"

"Kim bilir? Nam Dinh'den başka asker çekemiyoruz. Bir oyalama hareketi bu. İki gün önceki destekten sonra

başka destek almadan dayanabilirsek bu bir zafer bile sayılabilir.”

Rüzgâr yeniden çıkmış; uğultuyla içeri girecek bir gedik arıyordu. Branda perde sallandı (Polonius’un perde arkasında bıçaklanmasını hatırladım), mumun alevi titredi. Gölgeler dramatik bir etki yaratıyordu. Bir gecelik oyunlar sergileyen bir tiyatro trupu olabilirdik.

“İleri karakollarınız dayanabildi mi?”

“Bildiğimiz kadarıyla dayandılar.” Bitkin bir el hareketiyle devam etti: “Yüz kilometre ötede, Hoa Binh’de olanlara kıyasla bu hiçbir şey değil. Gerçek savaş orada.”

“Bir kadeh daha içer miydiniz, albayım?”

“Teşekkür ederim ama içmeyeyim. İngiliz viskiniz bir harika, ama ihtiyaç olabileceğini düşünerek birazını da geceye bırakmak iyi olur. İzin verirseniz ben biraz uyuyayım şimdi. Havan ateşi başladıktan sonra uyumak imkânsız. Yüzbaşı Sorel, siz Bay Fowler’in ihtiyaçlarını karşılayın; mum, kibrit, tabanca... Ne gerekiyorsa bulun.” Sonra odasına gitti.

Hepimiz için işaretti bu. Küçük odaya benim için bir şilte sermişlerdi. Çevremde tahta sandıklar vardı. Çok kısa süre uyanık kalabildim; döşemenin sertliği insanı dinlendiriyordu. Phuong’un evde olup olmadığını düşünürken tuhaftır, hiç kıskançlık duymadım. Bu gece bir vücuda sahip olmak çok önemsiz bir şey gibi geliyordu: o gün, hiç kimseye, hatta kendilerine bile ait olmayan pek çok vücut görmüştüm. Hepimiz çok kolay harcanebilecek nesnelerdik.

Uykuya dalınca rüyamda Pyle’ı gördüm. Bir sahnede kollarını görünmeyen bir eşe uzatmış, kendi başına dans ediyordu. Ben de kimse onun dansına engel olmasın diye

elimde tabancayla oturmuş, seyrediyordum. Bir İngiliz müzikholünde olduğu gibi sahnenin yanına asılmış programda 'Aşk Dansı' yazıyordu. Tiyatronun arkalarında bir kıpırtı olunca silahımı daha sıkı kavradım. Sonra uyandım.

Elim bana verdikleri tabancanın üzerindeydi, kapının eşiğinde de elinde mumla bir adam duruyordu. Başında gözlerine gölge düşüren çelik bir miğfer vardı. Ancak sesini duyunca onun Pyle olduğunu anladım. Utangaç bir sesle, "Seni uyandırdığım için özür dilerim," dedi. "Bana burada yatabileceğimi söylemişlerdi."

Hâlâ tam olarak uyanamamıştım. "O miğferi nereden buldun?" diye sordum.

"Birisi verdi." Arkasından çekiştirerek elini soktuğu askeri sırt çantasının içinden, yün, müflonlu bir uyku tulumu çıkarmaya başladı.

"Bakıyorum tam teçhizatlısın," dedim ikimizin de orada ne işimiz olduğunu hatırlamaya çalışarak.

"Bu, sıhhiye ekiplerimizin standart yolculuk eşyasıdır. Hanoi'de bir tane de bana verdiler." Bir termos, küçük bir gaz ocağı, bir saç fırçası, tıraş takımı ve bir konserve tenekesi çıkardı.

Saatime baktım. Sabahın üçüne geliyordu.

2

Pyle eşyalarını çıkartmaya devam ediyordu. Kutulardan yaptığı bir rafın üstüne tıraş aynasını ve eşyalarını yerleştirdi.

"Su bulacağını pek sanmıyorum," dedim.

"Termosta sabaha yetecek kadar var." Pyle uyku tulumunun üstüne oturup çizmelerini çıkarmaya başladı.

“Buraya nasıl geldin?” diye sordum.

“Trahom ekibimizi görmem için Nam Dinh’e kadar gitmeme izin verdiler, ben de oradan bir tekne kiraladım.”

“Tekne mi?”

“Sal gibi bir şey işte... O araca ne dediklerini bilmiyorum. Doğrusunu istersen satın almak zorunda kaldım. Fazla bir şey tutmadı.”

“Nehirde tek başına mı geldin?”

“Pek güç olmadı. Akıntı benden yanaydı.”

“Sen çıldırmışsın.”

“Hiç de değil. Tek tehlike karaya oturmaktı.”

“Ya da deniz devriyesi veya bir Fransız uçağının ateşiyle karşılaşmak. Ya da Vietnamlıların boğazını kesmeleri.”

Utangaç bir tavırla güldü. “Neyse, geldim işte.”

“Neden geldin ama?”

“İki nedenle. Ama şimdi seni uykundan etmek istemem.”

“Uykum yok. Zaten yakında topçu ateşi başlayacak.”

“Mumun yerini değiştirmemin bir sakıncası var mı? Burası biraz fazla aydınlık.” Gergin görünüyordu.

“Birinci nedenin neydi?”

“Geçen gün burasının ilginç bir yer olduğunu söylüyordun. Granger... ve Phuong’laydık hani.”

“Eee?”

“Gelip bir bakayım dedim. Gerçeği söylemek gerekirse Granger’in davranışından utanmıştım.”

“Anlıyorum. Bu kadar basit demek.”

“Aslında pek bir güçlük yoktu, değil mi?” Çizmelerinin bağcıklarıyla oynamaya başladı. Uzun bir sessizlik oldu. Sonunda, “Pek dürüst davranmıyorum,” dedi.

“Öyle mi?”

“Seni görmeye geldim.”

“Buraya beni görmeye mi geldin?”

“Evet.”

“Neden?”

Utanarak başını kaldırdı. “Sana söylemem gerekiyor... Phuong’a âşık oldum.”

Güldüm. Gülmemek elimde değildi. O kadar beklenmedik ve ciddiydi ki. “Ben dönene kadar bekleyemedin mi?” diye sordum. “Haftaya Saygon’da olacağım.”

“Öldürülebilirdin,” dedi. “Şerefli bir şey olmazdı bu. Sonra, Phuong’dan o kadar uzun süre uzak kalamazdım.”

“Yani Phuong’a *hâlâ* yaklaşmadın mı?”

“Asla. Senin haberin olmadan *ona* söyleyeceğimi mi sanıyordun?”

“Bazıları söylerlerdi,” dedim. “Ne zaman oldu bu?”

“Sanırım Chalet’deki gece, onunla dans ederken oldu.”

“Ona âşık olacak kadar yaklaşmamıştın bile.”

Şaşırmış gibi baktı yüzüme. Onun davranışı bana ne kadar çılgınca geliyorsa, benimkinin de ona o kadar açıklanamaz geldiği kuşkusuzdu. “O evde o kadar kızı bir arada görmekten oldu sanırım,” dedi. “Hepsi de öyle güzeldiler ki. Onlardan biri olabilirdi o da. İçimden onu korumak geldi.”

“Phuong’un korunmaya ihtiyacı olduğunu sanmıyorum. Bayan Hei seni eve davet etti mi?”

“Evet ama gitmedim. Uzak durdum.” Hüzünlü bir sesle devam etti. “Korkunç bir şeydi benim için. Çok adice davrandım, ama bana inanıyorsun, değil mi? Evli olsaydınız... bir erkekle karısı arasına asla girmezdim.”

“Şimdi girebileceğinden pek emin görünüyorsun,” dedim. İlk kez sinirime dokunmuştu.

“Fowler,” dedi. “Senin adını da bilmiyorum henüz...”

“Thomas. Neden sordun?”

“Sana Tom diyebilirim, değil mi? Bu olayın bizi yakınlılaştırdığını hissediyorum. Aynı kadını sevmenin yanı...”

“Bundan sonraki hamlen ne olacak?”

Doğrulup sırtını sandıklara dayadı. “Şimdi sen öğrendiğine göre her şey değişmiş gibi görünüyor. Ona evlenme teklif edeceğim, Tom.”

“Bana Thomas desen daha iyi olur.”

“Aramızda bir seçim yapmak zorunda kalacak, Thomas. En adil çözüm bu.”

Öyle miydi gerçekten? İlk kez o anda hissettim yalnızlığın vaat ettiği soğukluğu. Olanlar akıl almaz şeylerdi, ama yine de... Zavallı bir âşık olabilirdi ama ben de zavallı bir adamdım. Oysa onun elinde saygınlığın sonsuz serveti vardı.

Pyle soyunurken, gençliği de var, diye düşündüm. Pyle’ı kıskanmak ne acıydı.

“Onunla evlenemem,” dedim. “Memlekette karım var. Beni asla boşamaz. Kilisesine çok bağlıdır bilirsin.”

“Çok üzüldüm, Thomas. Ha, benim adım da Alden, eğer bilmek istersen...”

“Pyle’ı tercih ederim” dedim. “Seni Pyle olarak düşünüyorum.”

Uyku tulumuna girip mumu söndürmek için uzandı. “Bu işin bittiğine sevindim, Thomas. Kendimi çok kötü hissediyordum doğrusu.” Artık hiç de kötü hissetmediği açıkça belliydi.

Mum söndükten sonra, dışardaki alevlerin ışığında kısa kesilmiş saçlı başını görebiliyordum. “İyi geceler, Thomas. İyi uykular.” Sanki berbat bir komedinin açılış

sözleriymiş gibi, daha sözünü tamamlamadan havan topları ateşe başladı.

“Tanrım!” dedi Pyle. “Saldırı mı bu?”

“Saldırıyı önlemeye çalışıyorlar.”

“Eh, bundan sonra uyuyamayız herhalde.”

“Uyku falan yok artık.”

“Thomas, bu olayı kabul etmenle ilgili ne düşünüyorum, biliyor musun?... müthişsin, müthiş!”

“Teşekkür ederim.”

“Sen dünyayı benden çok görmüş bir insansın. Boston biraz sıkıcıdır, biliyor musun? Hatta adın Lowell ya da Cabot olsa bile. Bana öğüt vermeni isterdim, Thomas.”

“Ne hakkında?”

“Phuong.”

“Yerinde olsam benim vereceğim öğütlere pek güvenmezdim. Ben taraf tutarım. Onu elimden kaçırmak istemiyorum.”

“Senin dürüst, katıksız dürüst bir insan olduğunu biliyorum. Sonra, ikimiz de kızın iyiliğini düşünüyoruz.”

Birden onun bu çocuksuluğuna isyan ettim. “Onun iyiliği beni o kadar ilgilendirmiyor,” dedim. “Onun iyiliğini sen düşünebilirsin. Ben onun vücudunu istiyorum. Yatakta onu yanımda istiyorum. Onun çıkarlarını gözetmektense onunla yatıp onu hırpalamayı tercih ederim.”

“Ah,” dedi karanlıkta zayıf bir sesle.

“Sen yalnızca onun iyiliğini düşünüyorsan, Tanrı aşkına rahat bırak kızı. Diğer bütün kadınlar gibi o da esaslı bir...” Bir havan mermisinin düşmesi Pyle’ın Boston kullaklarını kaba bir Anglosakson sözcüğünden kurtardı.

Pyle’da bir yenilmezlik niteliği vardı. Benim iyi davrandığıma inanmıştı ve bu yüzden iyi davranmak zorundaydım. “Nasıl bir acı çektiğini biliyorum, Thomas,” dedi.

“Acı falan çektiğim yok benim.”

“Çekiyorsun. Phuong’u bırakmak zorunda kalsaydım neler çekeceğimi çok iyi biliyorum.”

“Ama ben onu bırakmadım ki.”

“Ben de bedene düşkün bir insanım, Thomas. Ancak Phuong’u mutlu etmek için her zevkimden seve seve vazgeçerdim.”

“Ama mutlu o.”

“Olamaz... O durumda mutlu olamaz. Çocuk sahibi olmaya ihtiyacı var.”

“Sen onun ablasının anlattığı saçmalıklara gerçekten inanıyor musun?”

“Bir abla kimi zaman daha iyi bilir.”

“Senin daha çok paran olduğunu sandığı için bir fikri sana satmaya çalışıyordu o, Pyle. Bunu gerçekten de başardı demek.”

“Benim aylığımdan başka param yok.”

“Eh, hiç olmazsa paranın döviz kuru daha yüksek.”

“Bu kadar acı konuşma, Thomas. Böyle şeyler olur. Ama bunun senden başkasının başına gelmesini isterdim. Bunlar bizim havan topları mı?”

“Evet, ‘bizim’ havanlar. Pyle, şimdiden Phuong beni terk etmiş gibi konuşuyorsun.”

Pek de inanmış görünmeyen bir sesle, “Kuşkusuz seninle kalmayı tercih edebilir,” dedi.

“O zaman ne yapacaksın?”

“Nakledilmek için başvuracağım.”

“Neden fazla gürültü çıkarmadan çekip gitmiyorsun, Pyle?”

“Phuong’a karşı haksızlık olur bu.” Ciddi konuşuyordu. Yarattığı sıkıntılar için böylesine sağlam nedenleri

olan başka birini tanımıyordum. “Senin Phuong’u anladığını pek sanmıyorum,” dedi.

Aylar sonra Phuong yanımda yatarken uyandığımda, acaba sen onu anlayabildin mi, diye düşündüm. Bu durumu görebildin mi? Phuong yanımda mutlu mutlu uyuyor ve sen ölüsün. Zamanın da intikamı vardır, ancak intikam çoğu zaman ekşi bir tat bırakır insanın ağzında.

Anlamamaya çalışmamız daha iyi olmaz mıydı? Bir insanın bir diğerini, bir kadının kocasını, bir erkeğin metresini, bir babanın çocuğunu asla anlamayacağı gerçeğini kabul edemez miydik? Belki de insanlar bu yüzden Tanrıyı icat etmişlerdi; anlayış yeteneği olan bir varlığa ihtiyaç duydukları için. Belki anlaşılmak ya da anlamak istesem kendimi inanmak için kandırırım, ama ben bir muhabirim; Tanrı yalnız başyazarlar için vardır.

Pyle’a, “Anlayacak bir şey olduğundan emin misin?” diye sordum. “Tanrı aşkına, gel birer viski içelim. Tartışmaya girilemeyecek kadar gürültülü burası.”

“İçmek için çok erken,” dedi.

“Tersine, çok geç.”

İki kadeh doldurdum; Pyle kendisininkini kaldırıp mum ışığında viskiye baktı. Her mermi patlayışında eli titriyordu ve buna rağmen Nam Dinh’den buraya o anlamsız yolculuğu yapmıştı.

“İkimizin de ‘sana şans dilerim’ diyememesi çok tuhaf,” dedi. Hiç konuşmadan boşalttık kadehlerimizi.

BEŞİNCİ BÖLÜM

1

Saygon'dan sadece bir hafta uzak kalacağımı sanıyordum. Fakat ancak üç hafta sonra dönebildim. Phat Diem bölgesinden çıkmak bölgeye girmekten daha güç olmuştu. Nam Dinh ile Hanoi arasındaki yol kesilmişti; orada olmaması gereken bir tek gazeteci için de hava ulaşımı sağlamak imkânsızdı. Hanoi'ye vardığımda diğer gazeteciler son zafer konusunda bir brifing almak için getirilmişlerdi ve onları Saygon'a götüren uçakta bana yer yoktu. Pyle, Phat Diem'e geldiği günün sabahı dönmüştü. Benimle Phuong hakkında konuşmaktan ibaret olan görevini tamamlamıştı ve kendisini orada tutacak bir şey

yoktu. Saat beş buçukta havan ateşi kesildiğinde onu orada uyuyorken bırakmıştım. Yemekhanede bir fincan kahve içip birkaç peksimet yedikten sonra döndüğümde ise orada değildi. Yürüyüşe çıktığını sanmıştım; ne de olsa Nam Dinh'den nehirde salla geldikten sonra birkaç keskin nişancının varlığı kendisini pek kaygılandırmazdı. Başkalarına acı verebileceğini anlamaktan nasıl yoksunsa, kendisi için tehlike ya da acıyı hayal edebilmekten çok uzaktı. Aylar sonra bir gün kendimi kaybedip Pyle'ı ayağını ona -acıya yani- sokmaya zorladığımda dönüp şaşkın şaşkın ayakkabısına baktığını ve "Büyükelçiyle görüşmeden önce ayakkabılarımı boyatmalıyım," dediğini hatırlıyorum. Daha o anda, York Harding'den öğrendiği üslupla söyleyeceklerini kafasında hazırladığından emindim. Ama yine de kendine özgü bir içtenliği vardı; Dakow Köprüsünün altındaki o son geceye kadar bütün fedakârlıkların başkaları tarafından yapılmış olması sadece rastlantıydı.

Saygon'a döndüğümde, ben kahvemi içerken Pyle'ın genç bir deniz subayını devriye görevine çıkarken kendisini de alması için kandırdığını öğrendim. Subay Pyle'ı gizlice Nam Dinh'e indirmişti. Talihi yaver gitmiş, yol kesilmeden yirmi dört saat önce trahoma ekibiyle Hanoi'ye varmıştı. Ben Hanoi'ye vardığımda, basın kampının barmenine benim için bir not bırakıp Güney'e inmişti bile.

"Sevgili Thomas," diye yazmıştı. "Geçen gece ne kadar esaslı davrandığını sana anlatamam. O odaya girip de seninle karşılaştığımda yüreğim ağzıma gelmişti." (Sanki nehir boyunca o uzun yolculukta başka bir yerde miydi?) "Böyle bir olayı bu kadar sakinlikle kabul edecek insan yer-

yüzünde pek az bulunur. Çok esaslıydın; artık sana her şeyi açıkladıktan sonra kendimi eskisi kadar kötü hissetmiyorum.” (Önemli olan yalnızca kendisi mi, diye öfkeyle düşündüm aslında bunu kastetmediğini biliyordum, ama... Kendisini kötü hissetmediği zaman tüm olay mutlu bir biçimde sona erecekti sanki; ben mutlu olacaktım, Phuong mutlu olacaktı, hatta dünya mutlu olacaktı; Ekonomi Ataşesi ile Büyükelçi bile. Pyle artık kendini kötü hissetmediği için Hindiçini’ne bahar gelmişti!) “Seni burada yirmi dört saat bekledim, ancak bugün yola çıkmazsam daha bir hafta Saygon’a dönemem, oysa benim gerçek görevim güneydedir. Trahoma ekiplerini yöneten çocuklara seni aramalarını söyledim; onlardan hoşlanacaksın. Onlar esaslı insanlar ve gayet de büyük bir iş yapıyorlar. Senden önce Saygon’a döndüğüm için sakın kaygılanma. Sen dönene kadar Phuong’u görmeyeceğime söz veriyorum. Daha sonra sana haksızlık ettiğimi düşünmeni istemem. Selamlar, Alden.”

Yine ‘daha sonra’ demişti, Phuong’u kaybedecek olanın ben olacağımı belirten o sakın inancı hâlâ taşıyordu. Güven bir döviz kuruna mı bağlıdır? Eskiden sterlin değerinde niteliklerden söz ederdik, şimdi dolar ölçüsüyle aşktan mı söz edeceğiz? Bir dolar aşkı hiç kuşkusuz evliliği, çocuğu ve Anneler Gününü de içinde taşır. Ama daha sonra Reno’yu, Virgin Adalarını ya da bugünlerde boşanmak için nereye gidiliyorsa oraları da kapsar kuşkusuz. Dolar aşkının niyeti iyi, vicdanı temizdi ve bunun dışında herkesin canı cehennemeydi. Ama benim aşkımın bir niyeti yoktu; geleceği biliyordu. İnsanın elinden gelen tek şey geleceği daha az güç hale sokmak, gelecek geldiğinde daha hafif geçmesini sağlamaktı. Bunda afyonun da yardımı

olurdu. Ancak önümüzdeki en yakın gelecekte Phuong'a Pyle'ın ölüm haberini vereceğim hiç aklıma gelmezdi.

Yapacak başka bir işim olmadığından basın toplantısına gittim. Granger, tabii ki oradaydı. Genç ve fazlasıyla yakışıklı bir Fransız albayı toplantıya başkanlık ediyordu. Fransızca konuşuyor, daha ast rütbede bir subay sözlerini çeviriyordu. Fransız gazeteciler, rakip bir futbol takımı gibi bir arada oturuyorlardı. Albayın konuşmasını bir türlü dinleyemiyordum. Aklım hep Phuong'a ve bir tek düşünceye takılıp kalıyordu; ya Pyle haklıysa ve Phuong'u kaybedersem... Ondan sonra bana ne olacaktı?

"Albay düşmanın kesin bir yenilgiye uğrayıp ağır kayıplar verdiğini söylüyor," dedi çevirmen. "Düşmanın kaybı bir tabura yakın. Son birlikleri şu anda dermeçatma sallarla Kızıl Nehir'de kaçıyorlar. Hava Kuvvetlerinin sürekli bombardımanı altındalar." Albay elini sarı saçları üzerinden geçirdi, elindeki değneği uzatıp duvardaki haritalar üzerinde kaydırdı.

Amerikalı bir gazeteci, "Fransız kayıpları ne kadar?" diye sordu.

Albay gazetecinin ne sorduğunu biliyordu -genellikle basın toplantısının bu noktasında bu soru sorulurdu- ama yine de durakladı, değneğini kaldırdı, sevilen bir öğretmen gibi gülümseyerek sorunun çevrilmesini bekledi. Sonra sabırlı bir belirsizlikle yanıtladı.

"Albay kayıplarımızın ağır olmadığını söylüyor, kesin rakam henüz alınmamış."

Bu her zaman karışıklığın başlama işaret olurdu. İnsan albayın bu yaramaz sınıf için er geç bir formül bulacağını ya da müdürün düzeni sağlamakta daha etkili yeni bir öğretmen atayacağını beklerdi.

Granger, “Yani albay bize düşmanın ölüsünü sayacak zaman bulduğu halde kendi ölülerini sayacak zaman bulamadığını mı söylemeye çalışıyor?” diye sordu.

Albay sabırla kaçamak yanıtlardan bir ağ örmeye koyulduysa da, başka bir soruyla ağının paramparça edileceğini de çok iyi bilirdi. Fransız gazetecilerin ağızlarını bıçak açmıyordu. Amerikalı gazeteciler albayı bir şeyi kabullenmeye zorlasalardı onlar da hemen harekete geçerlerdi, ancak kendi yurttaşlarını yemlemeye katılmazlardı.

“Albay düşman kuvvetlerinin ardından gidildiğini söylüyor. Ateş hattının gerisindeki ölülerin sayılması mümkündür, ancak savaş henüz devam ederken ilerleyen Fransız birliklerinin kayıpları konusunda bir bilgi edinilmesi beklenemez.”

“Biz bir şey bekliyor değiliz,” dedi Granger. “Sadece albayın bilip bilmediğini merak ediyoruz. Yani siz bize mangaların ölü ve yaralı sayısını telsizle anında bildir-mediklerini mi söylemek istiyorsunuz?”

Albayın sinirleri yıpranmaya başlamıştı. Blöfümüzü basından kabul edip gerçek sayıyı bildiğini, ama bunu bize açıklayamayacağını söylemiş olsaydı kurtulurdu, diye düşündüm. Ne de olsa savaş onların savaşıydı. Tanrı bize her türlü bilgiyi alma hakkını vermiş değildi ya. Kızıl ve Kara Nehirler arasında Ho Chi Minh kuvvetleriyle çarpışmanın dışında bir de Paris’te solcu milletvekilleriyle çarpışmak zorunda olan bizler değildik. Ölenler bizler değildik.

Albay aniden Fransız kayıplarının Vietnamlılara göre üçte bir oranında olduğunu söyleyip öfkeyle bize sırtını döndü, haritaya bakmaya başladı. Ölenler kendi adamlarıydı, kendi subay arkadaşlarıydı, St. Cyr’de aynı sınıfta okuduğu insanlardı; Granger için olduğu gibi yalnızca bir sayı değillerdi.

“Şimdi bir şeyler öğrenmeye başladık,” dedi Granger. Budalaca bir zafer sevinciyle arkadaşlarına baktı; Fransızlar başlarını eğmiş, not alıyorlardı.

Ben yanlış anlamış gibi davranarak, “Kore’dekinden çok,” dedim. Böylece Granger’e yeni bir yaklaşım sağlamış oluyordum.

“Albaya Fransızların bundan sonra ne yapacaklarını sorun,” dedi. “Düşmanın Kara Nehirde kaçmakta olduğunu söylüyor...”

“Kızıl Nehir,” diye düzeltti çevirmen.

“Nehrin rengi umurumda bile değil. Biz, Fransızların bundan sonra ne yapacaklarını öğrenmek istiyoruz.”

“Düşman kaçıyor.”

“Peki, onlar öteki kıyıya çıktıktan sonra ne olacak? O zaman ne yapacaksınız? Bu kıyıda oturup ‘bu iş bitti’ mi diyeceksiniz?” Granger’in küstahça yükselttiği sesini Fransız subayları sıkıntılı bir sabırla dinliyorlardı. Günümüzde askerlerden bile alçakgönüllülük bekleniyordu. “Onlara Noel kartı mı atacaksınız yoksa?”

Yüzbaşı onun söylediklerinin hepsini tek tek, hatta ‘*cartes de Noël*’e kadar çevirdi.

Albay buz gibi bir gülümsemeyle baktı yüzümüze. “Noel kartları atılmayacak,” dedi.

Sanırım Albayın gençliği ve özellikle de yakışıklılığı Granger’i sinirlendiriyordu. Albay, Granger’in ölçüleriyile ‘tam bir erkek’ değildi. “Pek başka bir şey atıyor değilsiniz,” dedi.

Albay birden İngilizce, hem de iyi bir İngilizceyle konuşmaya başladı. “Amerikalıların söz verdikleri malzeme gelseydi, atacak başka şeylerimiz de olurdu,” dedi

öfkeyle. Zarif görünüşüne rağmen aslında basit bir insandı. Bir gazetecinin haberden çok ülkesinin onurunu düşüneneğine inanıyordu.

Granger sert bir sesle (yetenekli gazeteciydi, tarihleri unutmazdı), “Yani Eylül başı için söz verilen malzemenin hiçbirisi gelmedi mi?” diye sordu.

“Hayır.”

Granger aradığı haberi bulmuştu, yazmaya başladı.

“Özür dilerim ama bu haberi açıklayamazsınız,” dedi albay. “Sadece genel durumu anlamanız için söyledim.”

“Ama albayım, büyük bir haber bu. Size yardımcı olabiliriz.”

“Hayır, bu diplomatları ilgilendiren bir konudur.”

“Ne zararı olabilir ki?”

Fransız gazeteciler ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Çok az İngilizce biliyorlardı. Albay kuralları çiğnemişti. Öfkeyle kendi aralarında mırıldandılar.

“Ben yargıç değilim,” dedi albay. “Amerikan gazetele-ri belki de ‘Fransızlar hep yakınırlar, hep dilenirler,’ diye yazacaklar. Paris’te Komünistler Fransızların Amerika için kanlarını döktüklerini ve Amerikalıların ise elden düşme bir helikopteri bile esirgediklerini söyleyeceklerdir. Bunun hiçbir yararı olmaz. Sonunda helikopterler elimize geçmemiş olur ve düşman da Hanoi’den elli kilometre uzakta olduğu yerde kalır.”

“Peki, hiç olmazsa helikoptere böylesine ihtiyacınız olduğunu yazabilir miyim?”

“Altı ay önce üç helikopterimiz olduğunu, şimdi ise bir tane kaldığını yazabilirsiniz.” Acı bir sesle, “Bir tane,” diye tekrarladı. “Bu savaşta bir insan yaralanıp düştüğü takdirde, yarası ağır olmasa bile öleceğini bilir, bunu ya-

zabilirsiniz. Bir cankurtaran varana kadar on iki saat, yirmi dört saat sedyede yatar, sonra bozuk yollardan hastaneye götürölür, motor arızalanır, belki de bir pusuya düşerler, kangren başlar... Anında ölmek çok daha iyidir.” Fransız gazeteciler anlamaya çalışarak öne doğru eğildiler. “Bunları yazabilirsiniz,” dedi albay yakışıklılığıyla daha da zehir saçar gibi görünerek. “Çevir bunları!” diye emredip odadan çıktı. Yüzbaşı, hiç alışık olmadığı İngilizceden Fransızcaya çevirme görevine başladı.

Granger tatmin olmuşçasına, “Sıkıştırdım herifi,” dedi. Sonra telgrafını yazmak için barın köşesine gitti. Benimkini yazmak uzun sürmedi; Phat Diem’den yazıp da sansürcülerin izin verecekleri bir şeyim yoktu. Haberin bir değeri olsaydı Hong Kong’a gidip oradan yollayabilirdim. Ama herhangi bir haber ülkeden kovulmayı gerektirecek kadar değerli olabilir miydi? Hiç sanmıyordum. Ülkeden kovulmam bir yaşamın sonu, Pyle’in zaferi demekti. Otele döndüğümde aslında onun zaferi olan haberin beni beklediğini gördüm. Terfi etmiştim. Dante’nin bile aklına gelmemişti aşıkları için böylesine bir durum yaratmak. Paolo, Araf’a terfi etmemişti.

Çıplak odama ve damlayan soğuk su musluğuma (Hanoi’de sıcak su yoktu) kavuşmak üzere yukarı çıkıp yatağımın kenarına oturdum. Cibirlik, şişkin bir bulut gibiydi başımın üzerindeydi. Yeni dış haberler müdürü oluyordum; her gün öğleden sonra üç buçukta Blackfriars istasyonu yakınında, asansörünün kapısında Lord Salisbury’nin bir plaketi olan o kasvetli binaya gidecektim. İyi haberi Saygon’dan göndermişlerdi, haberin Phuong’un kulağına kadar ulaşıp ulaşmadığını merak ettim. Artık muhabir değildim, her konuda bir fikrim olmalıydı; bu

bomboş ayrıcalığa karşılık, Pyle ile olan yarıştaki son umudumu da kaybetmiştim. Onun bir kadınla yatmamış olmasına karşılık benim de deneyimim vardı; seks oyununda deneyim, gençlik kadar iyi bir kozdu; ama artık kıza sunacak sınırlı bir on iki aylık geleceğim bile yoktu. Oysa gelecek, en büyük kozdu. Ölümüne mahkum edilmiş, sıla özlemiyle yanıp tutuşan bir subaya bile gıpta edebildim şimdi. Ağlamak istedim ama göz pınarlarım da sıcak su boruları kadar kuruydu. Memleket onların olsun; benim Catinat Caddesindeki odamdan başka bir isteğim yoktu.

Hanoi karanlık bastıktan sonra buz gibiydi; ışıklar Saygon'dakinden daha loş, kadınların kara giysilerine ve savaş gerçeğine çok daha uygundu. Gambetta Sokağındaki Pax Barı'na yürüdüm. Metropole'de üst rütbeli Fransız subayları, onların karıları ve kızlarıyla birlikte içmek istemiyordum. Bara girerken Hoa Binh taraflarında uzaktan gelen top seslerini duydum. Gündüzleri trafik gürültüleri arasında top sesleri duyulmazdı; ancak şimdi kentte bir araya yığılmış, müşteri bekleyen çekçek arabalarının çingirakları dışında hiç ses yoktu. Pietri her zamanki yerinde oturuyordu. Bir tabak üstündeki armudu andıran uzun bir kafası vardı. Pax Barı'nın sahibi olan güzel Tonkin'li kızla evli bir Emniyet subayıydı. Memleketine dönmek için özel bir isteği olmayanlardan biriydi. Korsikalıydı ama Marsilya'yı tercih ederdi, ama Gambetta Sokağında kaldırımdaki masası başında oturmayı Marsilya'ya gitmekten bile üstün tutardı. Bana gelen telgrafın içeriğini öğrenmiş olup olmadığını merak ettim.

"Zar atalım mı?" diye sordu.

"Neden olmasın?"

Zarları atmaya başladık; Catinat Caddesi ile Gambetta Sokağı dışında, vermutun o yavan tadı, zarların alışılmış yuvarlanmaları ve ufukta saatin yelkovanı gibi hareket eden top atışları dışında başka bir yaşantının düşüncesi bile bana olanaksız görünüyordu.

“Dönüyorum,” dedim.

Pietri bir dört-bir atarak, “Eve mi?” diye sordu.

“Hayır. İngiltere’ye.”

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Pyle kendini içki içmeye davet ettirmişti, oysa içki içmediğini gayet iyi biliyordum. Phat Diem'deki o tuhaf buluşmamızdan sonra, aradan haftalar geçtiği için konuşmamızın ayrıntıları bile kafamdan neredeyse silinecek gibiydi. Konuşmalarımız, eski bir Roma mezartaşının silinmiş harflerine benziyordu ve bir arkeolog olan ben de bilginin tarafgirliği ile o boşlukları doldurmaya çalışıyordum. Hatta onun benimle dalga geçtiğini, söylediklerinin, konuşmanın gerçek amacını gizlemeye yönelik bir kılıf olduğunu düşünüyordum. Saygon'da, Pyle'ın aslında hiç de yerinde olmayan bir deyimle, gizli denilen o servislerden birinin ajanı olduğu söylentileri dolaşıyordu. Belki

de bir Üçüncü Kuvvet -piskoposun ücretlerini alamayan genç askerlerinden geriye kalan bando- için Amerikan silahı sağlamaya çalışıyordu. Hanoi'de beni bekleyen telgraf cebimdeydi. Phuong'a durumu anlatmanın bir yararı yoktu; bu ancak kalan bir-iki ayımızın gözyaşları ve tartışmalarla geçmesine neden olabiliirdi. Phuong'un göçmen bürosunda bir yakını olabileceğinden, son dakikaya kadar çıkış vizesi almaya da gidemezdim.

"Pyle altıda gelecek," dedim kızı.

"Ben ablamı görmeye gideceğim," dedi.

"Seni görmek isteyeceğini sanıyorum."

"Benden de, ailemden de hoşlanmıyor. Sen yokken ablama, hem de çağırıldığı halde, bir kere bile gelmedi. Ablam çok kırıldı."

"Gitmene gerek yok."

"Beni görmek isteseydi bizi Majestic'e çağırırdı. Seninle özel konuşmak istiyordur; iş hakkında."

"Pyle'ın işi nedir?" diye sordum.

"Pek çok şey ithal ettiği söyleniyor."

"Ne gibi şeyler?"

"İlaçlar falan."

"Onlar kuzeydeki trahom ekipleri için."

"Belki. Sandıklar gümrükte açılmıyor. Diplomatik sandıklar. Ama bir kere bir yanlışlık oldu ve biri açıldı, açan adam da kovuldu. Birinci Sekreter, ithalatı durdurmakla tehdit etti onları."

"Sandıkta ne vardı?"

"Plastik."

"Bomba mı yani?"

"Hayır. Sadece plastik."

Phuong gidince memlekete bir mektup yazdım. Reuter muhabiri birkaç güne kadar Hong Kong'a gidecekti,

mektubumu oradan atardı. Başvurumun umutsuz olduğunu biliyordum, ancak daha sonraları elimden gelen her şeyi yapmış olmadığım için kendimi suçlamaya niyetim yoktu. Yazı işleri müdürüne, şu sırada muhabir değiştirmenin doğru olmayacağını yazdım. General de Lattre Paris'te ölüm döşegindeydi; Fransızlar Hoa Binh'den çekilmek üzereydiler. Kuzey, hiç bu kadar tehlikeli duruma düşmemişti. Dış haberler müdürü olacak geçmişim yoktu, ben bir muhabirdim. Herhangi bir şey hakkında gerçek bir fikrim yoktu. Son sayfada da kişisel nedenlerimi ileri sürdüm; ancak o floresan ışıklar altında, gözleri koruyan o yeşil siperlikler ortasında 'gazetenin çıkarı' ve 'durum gerektiriyor ki' gibi klişeleşmiş cümleler arasında, hiçbir insani duygunun uzun süre ayakta kalamayacağını da biliyordum.

"Vietnam'dan alınmam beni özel nedenlerle çok mutsuz etmektedir," diye yazdım. "İngiltere'de yalnızca mali değil, ailevi sıkıntıları da olacağından verimli bir çalışma yapamayacağımı hissediyorum. Öyle ki, elimden gelse İngiltere'ye dönmektense istifa ederdim. Bunu size itirazımın güçlülüğünü göstermek amacıyla yazıyorum. Benim kötü bir muhabir olduğumu sanmadığınıza eminim. Bu da sizden istediğim ilk iyilik olacaktır."

Mektubu tamamladıktan sonra Hong Kong'dan gönderilmek üzere hazırladığım Phat Diem savaşı yazımı bir daha gözden geçirdim. Fransızların artık pek bir itirazları olamazdı; kuşatma kaldırılmıştı, yenilgi zafer olarak gösterilebilirdi. Ondan sonra da mektubun son sayfasını yırtıp attım. Nasıl olsa bir yararı olmayacak, 'özel nedenler' sadece pis şakalara konu olacaktı. Her muhabirin gittiği yerde bir sevgilisi olduğu varsayılırdı. Yazı-

işleri müdürü haber müdürüne anlatacak, o da Streat-ham'daki villasına döndüğünde Glasgow'dan beri yıllarca yanında taşıdığı sadık eşiyle yatarken olayı ona nakledecekti. Öylesine merhametsiz bir evi gözlerimin önünde canlandırabiliyordum; holde kırık bir üç tekerlekli bisiklet vardı, biri adamın en sevdiği piposunu kırmıştı, oturma odasında düğmesinin dikilmesini bekleyen bir çocuk gömleği duruyordu. "Özel nedenler"; basın kulübünde içerken onların Phuong hakkındaki şakalarıyla anılmak istemezdim.

Kapı çalındı. Pyle'dan önce kara köpeği girdi içeri. Pyle omzumun üzerinden bakıp odanın boş olduğunu gördü. "Yalnızım," dedim. "Phuong ablasına gitti." Yüzü kızardı. Üzerinde renkleri ve deseni nispeten ciddi de olsa bir Hawaii gömleği vardı. Şaşırmıştım; Amerikan aleyhtarı faaliyette bulunmakla mı suçlanmıştı acaba? "Rahatsız etmediğimi umarım," dedi.

"Ne münasebet. Bir içki alır mısın?"

"Teşekkür ederim. Bira var mı?"

"Kusura bakma. Buzdolabımız yok... buzu dışarıdan alıyoruz. Viskiye ne dersin?"

"Ufak bir tane olsun. Sert içkilerle aram iyi değildir."

"Sek mi olsun?"

"Varsa sodası bol olsun."

"Seni Phat Diem'den beri görmedim," dedim.

"Notumu aldın mı, Thomas?"

Bana adımla hitap etmesi şaka yapmadığının ilanıydı sanki. Herhangi bir şeyi gizlemeye çalışmıyordu, buraya Phuong'u almaya gelmişti. Kısa bir süre önce saç tıraşı olduğuna dikkat ettim; Hawaii gömleği de horoz tüylerinin görevini mi üstlenmişti?

“Notunu aldım,” dedim. “Çenene yumruğu indirmem gerekir sanırım.”

“Bu senin hakkın, Thomas. Ama kolejdeyken boks yapmıştım, sonra senden epey gencim.”

“Benim için akıllıca bir davranış olmaz, değil mi?”

“Thomas, biliyor musun... Eminim sen de aynı şeyi hissediyorsundur... Ben Phuong’la ilgili şeyleri onun arkasından konuşmaktan hoşlanmıyorum. Burada olacağını sanıyordum.”

“Peki, ne konuşacağız öyleyse? Plastik konusunu mu?” Amacım onu şaşırtmak değildi.

“Bunu biliyor muydun?” diye sordu.

“Phuong söyledi.”

“O nereden...?”

“Haberin kentin tümüne yayıldığından emin olabilirsin. Peki, bunun ne önemi var? Oyuncak işine mi giriyorsun?”

“Yardıımızın ayrıntılarının bilinmesini istemeyiz. Kongre’yi bilirsin... Sonra buraya gelen senatörler var. Bir ilaç yerine bir başkasını kullandıkları için trahom ekiplerimizin başları epey derde girmişti.”

“Yine de plastiğin ne işe yaradığını anlamadım.”

Köpeği odanın epey bir yerini işgal ederek yere çökmüştü, dili yanmış bir gözlemeyi andırıyordu. “Yerel sanyii bazı kollarını canlandırmak istiyoruz,” dedi Pyle. “Fransızlara dikkat etmemiz gerek. Onlar her şeyin Fransa’dan satın alınmasını isterler.”

“Onları suçlayamam. Savaş için para gerek.”

“Köpek sever misin?”

“Hayır.”

“Ben siz İngilizlerin köpekleri çok sevdiğinizi sanırdım.”

“Biz de Amerikalıların dolar sevdiklerini düşünürüz ama onun da istisnaları vardır herhalde.”

“Dük olmadan nasıl yaşırdım bilemiyorum. Kimi zaman öylesine yalnızım ki...”

“Senin gibi pek çok insan vardır.”

“İlk köpeğimin adı Prens’ti. Kara Prens’ten almıştım adını. Hani...”

“Limoges’da kadın ve çocukları öldüren heriften mi?”

“Onu bilmiyordum.”

“Tarih kitapları pek söz etmezler bundan.”

Gerçek, kendisinin romantik düşüncelerine ya da sevdiği veya hayranlık duyduğu biri kendisinin koyduğu yüksek standartlara uymadı mı, gözlerine ve ağzına yerleşen o düşkırıklığı ve ıstırap ifadesini çok kereler görecektim. Bir keresinde York Harding’in büyük bir yanlışını yakaladığımda Pyle’ı avutmak zorunda kalmıştım: “Yanlış yapmak insanlara özgüdür,” demiştim. O sinirli bir tavırla gülmüş, “Beni sersemin biri olarak görüyor olmalısın,” demişti. “Onu yanılmaz sanıyordum. Babam onunla tanıştığında adama hayran kalmıştı, oysa babam son derece güç beğenir bir insandır.”

Dük adındaki kara köpek, odadaki havanın belli bir kısmında hak iddia edecek kadar soluduktan sonra odanın içinde dolaşp sağı solu kurcalamaya başladı. “Köpeğine oturmasını söyleyebilir misin?” dedim.

“Ah, çok özür dilerim. Dük, otur, Dük!” Köpek oturup gürültüyle mahrem yerlerini yalamaya başladı. Ben kadehlerimizi doldurdum ve önünden geçerken Dük’ün tuvalet keyfini bozmayı başardım. Hayvanın sakinliği pek kısa sürdü, bu kez de kaşınmaya başladı.

“Dük çok akıllıdır,” dedi Pyle.

“Prens’e ne oldu?”

“Connecticut’ta çiftlikteyken bir arabanın altında kaldı.”

“Üzölmüş müydün?”

“Hem de çok. Benim için değeri idi, ama sonuçta mantıklı olmak gerek. Onu canlandıramazdım ki.”

“Peki, Phuong’u kaybedersen de mantıklı olabilecek misin?”

“Umarım. Ya sen?”

“Hiç sanmıyorum. Çıldıırabilirim de. Bunu hiç düşünmüş müydün, Pyle?”

“Bana Alden demeni tercih ederim, Thomas.”

“Pyle daha iyi; ilginç çağrışımları var. Hiç düşünmüş müydün, ha?”

“Elbette düşünmemiştim. Sen tanıdığım en dürüst insansın. Odana öyle habersiz girdiğimde nasıl davrandığını hatırlıyorum da...”

“Uyumadan önce bir saldırı olup da senin öldürölmenin ne kadar uygun olacağını düşünüyordum. Bir kahraman gibi. Demokrasi uğruna.”

“Benimle dalga geçme, Thomas.” Uzun bacaklarını huzursuzca kıpırdattı. “Beni biraz budala görüyor olabilirsin, ama alay ettiğini de anlayabiliyorum.”

“Alay falan ettiğim yok benim.”

“Senin kız için doğru olanı istediğine eminim.”

O sırada Phuong’un ayak seslerini duydum. O gelmeden Pyle’in gitmiş olacağını umuyordum oysa. Ayak seslerini Pyle da duymuş ve tanımıştı. “İşte geldi,” dedi. Ayak seslerini öğrenmek için ancak bir gecesi olmuştu oysa. Köpek bile yerinden kalkıp hava girsin diye aralık bıraktığım kapıya gitti. O da Phuong’u Pyle’in ailesinden biri olarak kabul ediyorcu. Ben aralarında yabancıydım.

“Ablam yoktu,” dedi Phuong. Pyle’a gözünün ucuyla baktı.

Onun gerçeği mi söylediğini, yoksa ablasından hemen eve dönme talimatı mı aldığını kestiremedim.

“Bay Pyle’ı hatırladın mı?” diye sordum.

“*Enchantée.*” Bugün pek kibardı doğrusu.

Pyle’ın yine yüzü kızardı. “Sizinle tekrar görüştüğüme sevindim,” dedi.

“*Comment?*”*

“İngilizcesi iyi değildir,” dedim.

“Korkarım benim de Fransızcam berbattır. Ders alıyorum ama. Phuong tane tane konuşursa anlayabilirim.”

“Ben aranızda çevirmenlik yaparım. Yerel aksana alışmak biraz güçtür. Şimdi ne söylemek istiyorsun? Otur, Phuong. Bay Pyle özel olarak senin için gelmiş.” Pyle’a, “Sizi baş başa bırakmamı istemediğinden emin misin?” diye sordum.

“Söyleyeceğim her şeyi duymanı istiyorum. Başka tür-lüsü haksızlık olur.”

“Pekâlâ, başla bakalım.”

Pyle sanki ezberlemiş gibi büyük bir ciddiyetle Phuong’a büyük bir sevgi ve saygı duyduğunu söyledi. Bunu onunla dans ettiği geceden beri hissetmekteydi. Kendimi turistlere ‘malikaneyi’ gezdiren bir uşak gibi hissediyordum. Malikane onun kalbiydi ve ailenin yaşadığı özel daireye ancak şöyle kaçamak bir bakış atabiliyorduk. Sözlerini gayet dikkatle çeviriyordum -ve böylesi kulağa daha berbat geliyordu- Phuong da elleri kucağında, sanki bir filmdeki konuşmaları dinlermiş gibi sessizce oturuyordu.

*) Nasıl?

“Hepsini anladı mı?” diye sordu Pyle.

“Kestirebildiğim kadarıyla evet. Biraz daha ateşli bir şeyler eklememi istemezsin, değil mi?”

“Hayır hayır; sen yalnız benim sözlerimi çevir. Onun duygularını etkilemek istemem.”

“Anlıyorum.”

“Ona kendisiyle evlenmek istediğimi söyle.”

“Söyledim.”

“Ne dedi?”

“Bana senin ciddi olup olmadığını sordu. Ciddi tiplerden olduğunu söyledim.”

“Çok tuhaf bir durum sanırım,” dedi. “Yani senden bunları çevirmeni istemem.”

“Eh, biraz öyle.”

“Yine de çok doğal geliyor. Ne de olsa benim en iyi dostumsun.”

“Çok nazıksın.”

“Başım derde girerse senden başka başvuracağım kimsem yok.”

“Benim sevgilime âşık olmak da başının bir tür derde girmesi sayılır, öyle değil mi?”

“Elbette. Bunun senden başka biri olmasını isterdim.”

“Pek, şimdi ne diyeceğim ona? Onsuz yaşayamayacağını mı?”

“Hayır, bu çok duygusal olur. Doğru da değil zaten. Gitmem gerekecek kuşkusuz, ama insan her şeye alışır.”

“Sen ne söyleyeceğini düşünüürken benim kendi adıma bir-iki şey söylememe izin var mı?”

“Elbette, Thomas. Doğru olan da bu zaten.”

“Phuong, beni terk edecek misin?” dedim. “O seninle evlenecek. Ben evlenemem. Nedenini biliyorsun.”

“Sen gidiyor musun?” diye sordu. Yazı işleri müdürüne yazdığım cebimdeki mektubu düşündüm.

“Hayır.”

“Hiç mi?”

“Buna nasıl söz verebilirim ki? O da veremez. Evlilikler bitebilir. Hatta çoğunlukla bizimki gibi bir ilişkiden daha çabuk bozulabilir.”

“Gitmek istemiyorum,” dedi. Ama rahatlatıcı bir cümle değildi bu; dile getirilmemiş bir ‘ama’ vardı içinde.

“Sanırım ben bütün kartlarımı masaya yayacağım,” dedi Pyle. “Zengin değilim. Ama babam ölünce elli bin dolar miras kalacak. Sağlıklıyım... İki ay önce alınmış bir rapor var elimde. Ona kan grubumu söyleyebilirim.”

“Bunu nasıl çevireceğimi bilemiyorum. Bu neye yarar ki?”

“Çocuğumuz olacağından emin olmalıyız.”

“Siz Amerika’da böyle mi sevişirsiniz? Gelir rakamları ve kan testleriyle mi?”

“Bilmem, daha önce yaptığım bir şey değil bu. Belki memlekette olsak annem onun annesiyle konuşurdu.”

“Kan testlerin hakkında mı?”

“Benimle alay etme, Thomas. Eski kafalıyım ben. Bu durumda da biraz şaşkınım.”

“Ben de. Buna bir son verip kız için zar atmaya ne dersin?”

“Şimdi de sen sert olmaya hazırlanıyorsun, Thomas. Onu senin de kendine göre benim kadar sevdiğini biliyorum.”

“Peki, devam et, Pyle.”

“Ona beni bir anda sevmeye başlamasını beklemediğimi söyle. Sevgi zamanla gelir, ona güvence ve saygınlık

sunduğumu söyle. Pek heyecan verici bir şey gibi gelme- se de, belki tutkudan daha iyi şeylerdir bunlar.”

“Sen bürodayken o şoförünle tutkuyu her zaman bulabilir,” dedim.

Pyle kıpkırmızı kesildi. Sendeleyerek ayağa kalktı. “Çok kötü bir şey söyledin,” dedi. “Ona hakaret edemezsin. Buna hakkın yok...”

“Daha karın değil.”

“Sen ona ne sunabilirsin?” diye öfkeyle çıkıştı. “İngiltere’ye dönerken iki-üç yüz dolar para mı? Yoksa mobilyalarla birlikte onu da mı devredeceksin?”

“Mobilyalar benim değil.”

“O da değil ama. Phuong, benimle evlenir misin?”

“Ya kan testi?” diye sordum. “Sağlık belgesi. Onunki gerekecek kuşkusuz. Hatta istersen benimkini de al. Onun yıldız falı da... yok yok hayır, o kızıl derili geleneğiydi.”

“Benimle evlenir misin?”

“Fransızca söyle,” dedim. “Artık çevirmenlik yapmıyacağım.” Ayağa kalktım. Köpek hırlamaya başladı, öfke- den çıldıracak gibi oldum. “Lanet Dük’üne susmasını söyle,” dedim. “Burası benim evim, onun değil.”

“Benimle evlenir misin?” diye tekrarladı Pyle. Phuong’a doğru bir adım attım, köpek yine hırladı.

Phuong’a, “Şuna köpeğini alıp buradan gitmesini söyle,” dedim.

“Benimle gel şimdi,” dedi Pyle. “*Avec moi.*”

“Hayır,” dedi Phuong. “Hayır.” Birden ikimizin de öfkesi sönüverdi. Sorun bu kadar basitti. Bir tek sözcükle çözümlenebilirdi. Müthiş bir rahatlık hissettim. Pyle’in ağzı açık kalmıştı. “Hayır dedi,” diye tekrarladı.

“O kadar İngilizce bilir.” Gülmek istiyordum şimdi. Birbirimizi nasıl da budala yerine koymuştuk. “Otur da bir viski daha iç, Pyle,” dedim.

“Gitmem gerek sanırım.”

“Yol için bir tane daha iç.”

“Viskini bitirmemeliyim,” diye mırıldandı.

“Ben Elçilikten istediğim kadar alıyorum.” Masaya doğru giderken köpek dişlerini gösterdi.

“Otur, Dük!” diye öfkeyle söylendi Pyle. Alnındaki terleri sildi. “Söylememem gereken bir şey söylediysem beni bağışla, Thomas. Bana ne olduğunu bilemiyorum.” Kadehi aldı. “İçimizden iyi olan kazandı. Ama onu sakın bırakma, Thomas.”

“Elbette ki bırakmayacağım,” dedim.

Phuong bana, “Bir çubuk ister mi acaba?” diye sordu.

“Bir çubuk içer misin?”

“Teşekkür ederim, istemem. Ben afyona el sürmem, serviste çok katı kurallarımız vardır. Şunu içip gideyim. Dük için özür dilerim. Genellikle pek sakindir ama...”

“Akşam yemeğine kal.”

“Sence bir sakıncası yoksa yalnız olmak istiyorum.” Belli belirsiz sırttı. “Duyanlar ikimizin de çok tuhaf davrandığını söylerdi herhalde. Onunla evlenmenin mümkün olmasını isterdim, Thomas.”

“Sahi mi?”

“Evet. O yeri gördüğümünden beri... Hani Chalet'nin yanındaki o evi... Öyle korkuyorum ki.”

Pyle alışkın olmadığı içkisini bir yudumda, Phuong'a bakmadan içti. Veda ederken de kızın elini tutmadan, belini beceriksizce kırarak bir selam verdi. Phuong'un bakışlarıyla onu izlediğini fark ettim, aynanın önünden ge-

çerken de pantolonumun üst düğmelerinin açık olduğunu ve hafif göbeklenmeye başladığımı gördüm.

Dışarı çıktığımızda Pyle, "Onu bir daha görmeyeceğime söz veriyorum, Thomas," dedi. "Bu olayın aramızı açmasına izin vermeyeceksin, değil mi? Görevim bitince naklimi isteyeceğim."

"Görevin ne zaman bitiyor?"

"İki yıl falan sonra."

Odaya dönünce, neye yarar sanki, diye düşündüm. İkisine de gideceğimi söylemem daha iyi olurdu. Pyle kanayan yüreğini bir madalya gibi sadece birkaç hafta taşıyacaktı.

"Sana bir çubuk hazırlayayım mı?" diye sordu Phuong.

"Az sonra. Bir mektup yazmak istiyorum."

O gün yazdığım ikinci mektuptu bu; ama bir karşılık alma umudum çok az olduğu halde ötekisi gibi yırtıp atmadım.

Sevgili Helen,

Gelecek Nisan ayında dış haberler müdürü olarak görev başlamak üzere İngiltere'ye dönüyorum. Bu konuda pek mutlu olmadığımı tahmin edersin. İngiltere benim için başarısızlığımın yeridir. Evliliğimizin senin Hristiyan inançlarını paylaşıyormuşum gibi uzun sürmesini istedim. Bugün bile neyin aksadığını bilmiyorum (bildiğim tek şey ikimizin de çaba gösterdiğidir). Sanırım bunun nedeni benim aksi tabiatım oldu. Ne kadar acımasız ve huysuz olabildiğimi biliyorum. Tabiatım biraz düzeldi artık; bunu Doğu yaptı, aksiliğim pek geçmedi ama artık daha sakin oldum. Ya da beş yaş yaşlanmanın etkisidir bu. Yaşamın

sonundaki beş yıl insana kalan ömrün önemli bir parçasıdır. Sen bana karşı her zaman iyi davrandın ve ayrılmamızdan bu yana bir kez bile serzenişte bulunmadın. Bu iyilikseverliğinin böyle sürmesini isteyebilir miyim? Evlenirken boşanma diye bir konunun kesinlikle açılmayacağını söylemişti. Bu riski kabul ettim ve yakınacak bir şeyim de yok. Ama yine de sana şimdi boşanmak istediğimi bildiriyorum işte.

Phuong yataktan tepsinin hazır olduğunu bildirdi.

“Bir dakika,” dedim.

“Bunu bir başkası için istediğimi söyleyerek daha şerefli bir biçimde sunabilirdim. Ama öyle bir şey yok ve birbirimize hep gerçekleri söylemişizdir. Bunu yalnız kendim için istiyorum. Çok sevdiğim biri var, iki yıldır birlikte yaşıyoruz, bana karşı hep sadık davrandı ama benim onun için gerekli olmadığını biliyorum. Onu terk edersem biraz mutsuz olacak sanırım; ama bir dram olmayacak. Başka birisiyle evlenip çoluk çocuğa karışacaktır. Bunları sana anlatmanın akıllıca bir şey olmadığını biliyorum; böylelikle sana vereceğin yanıtı da hazırlamış oluyorum. Ancak şimdiye kadar sana yalan söylemedim. onun için onu kaybetmenin benim için ölümün başlangıcı olduğunu söylersem belki de inanırsın bana. Senden ‘mantıklı’ olmanı istemiyorum (mantık zaten senden yana). Bana merhametli davranmanı da istemiyorum. Benim durumumda biri için kullanılmayacak kadar büyük bir sözcük, üstelik ben merhamete de hak kazanmış değilim. Senden istediğim sanırım karakterine hiç uymayan bir şey yapman. Düşünmeye vakit bulmadan harekete geçmeni istiyorum. Bunun sekiz bin mil uzaklıktan daha çok bir telefonla yapılmasının kolay olduğu-

nu biliyorum. Keşke bana 'kabul ediyorum' diye bir telgraf çekebilseydin!"

Mektup bitince çok uzun zamandır koşuyormuş ve gevşemiş kaslarımı zorluyormuş gibi hissettim kendimi. Phuong çubuğu hazırlarken yatağıma uzandım. "Genç o," dedim.

"Kim?"

"Pyle."

"Bunun pek o kadar önemi yok."

"Elimde olsa seninle evlenirdim, Phuong."

"Buna ben de inanıyorum ama ablam inanmıyor."

"Karıma bir mektup yazıp beni boşamasını istedim. Daha önce bunu hiç istememiştim. Bir şans var belki de."

"Büyük bir şans mı?"

"Hayır, ama küçük de olsa bir şans var."

"Üzülme, iç çubuğunu."

Dumanı içime çektim, ikinci çubuğu hazırlamaya başladım. "Phuong, ablan gerçekten evde değil miydi?" diye sordum.

"Söyledim ya, dışarı çıkmıştı."

Onu, içki tutkusu gibi Batı'ya ait bir şey olan bu gerçek tutkusuna zorlamak saçmaydı. Ancak Pyle ile içtiğim içki nedeniyle afyonun etkisi azalmıştı. "Sana yalan söyledim, Phuong," dedim. "Ülkeme dönme emri aldım."

Çubuğu bıraktı. "Gitmeyeceksin ama, değil mi?"

"Reddedersen neyle geçiniriz burada?"

"Ben de seninle gelirim. Londra'yı görmek isterim."

"Evli değilsen çok huzursuz olursun ama."

"Karın belki boşar seni."

“Belki.”

“Yine de gelirim seninle.” Bunu inanarak söylüyordu ama gözlerinde uzun bir düşüncenin başlangıcını görüyordum çubuğu kaldırıp afyon hapçığını ısıtırken. “Londra’da gökdelen var mıdır?” diye sordu. Sorusundaki masumiyete bayılmışımdı. Kibarlığından, korkusundan, hatıra bir çıkar elde etme arzusundan yalan söylerdi ama yalanını saklamak için asla yeteri kadar kurnaz olamayacaktı.

“Hayır, onları görmek için Amerika’ya gitmen gerek,” dedim.

İğnenin üstünden yüzüme bakınca kırdığı potu anladı. Afyonu yoğururken Londra’da giyeceği elbiselerden, nerede oturacağımızdan, bir romanda okuduğu metrodan, çift katlı otobüslerden söz etmeye başlamıştı. Uçakla mı, yoksa vapurla mı gidecektik?

“Ya Özgürlük Anıtı?” diye sordu.

“Hayır, Phuong, o da Amerika’dadır.”

İKİNCİ BÖLÜM

1

Caodaistler yılda en az bir kere Saygon'un seksen kilometre kuzeybatısındaki Tanyin piskoposluğunda bir festival düzenleyip kurtuluşun bilmemkaçıncı yılını ya da Fethi, veya Budist, Konfiçyüsçü veya Hıristiyan bayramını kutlarlardı. Gelen ziyaretçilere verdiğim brifingin en sevdiğim bölümü Caodaistlere ilişkin olanıydı. Cochinli bir devlet memurunun icadı olan Caodaizm, üç dinin sentezinden oluşurdu. Papalık Tanyin'deydi. Bir papa ve kadın kardinaller. Kehanetler. Aziz Victor Hugo. Doğunun Walt Disneyvari fantezileri içinde renkli ejderhalar ve yılanların arasındaki katedralin damından aşağı bakan Buddha ve İsa. Yeni gelenler bunlara bayılırlardı.

İnsan işin o çok iç kapayıcı gerçek yüzünü de anlatamazdı ya: Eski arabaların egzoz borularından yapılma havan toplarıyla savaşıyor yirmi beş bin kişilik özel bir ordu. Fransa'nın, tehlike anında hemen tarafsız oluveren müttefikleri. Köylülerin sakin kalmalarını sağlayan bu festivaller için Papa hükümet üyelerini (Caodaistler o sırada iktidardaysa gelirlerdi), kordiplomatiği (bunlar da karıları ya da sevgilileriyle bir-iki ikinci sekreter gönderirlerdi) ve kendisini temsil etmek üzere iki yıldızlı bir generali görevlendiren Fransız başkomutanını çağırırlardı.

Tanyin yolunda hızla akan bir kordiplomatik ve resmi arabalar konvoyu görülür, yolun açık kesimlerinde Yabancı Lejyon askerleri pirinç tarlalarında koruma önlemleri alırlardı. Birkaç önemli konuğun kendi bölgeleri dışında vurulması, böyle bir durumda Caodaistlerin sadakatlerini bir kez daha vurgulayabilirdi.

Her kilometre başında dümdüz tarlaların üstünde bir ünlem işareti gibi duran topraktan küçük bir kulübe vardı. Her on kilometrede bir de Faslı ya da Senegalli bir takım Lejyoner tarafından korunan daha büyükçe bir mevzi. New York trafiğinde olduğu gibi arabalar hep aynı hızla giderlerdi. Yine New York'ta olduğu gibi insan dikiz aynalarından arkadaki arabayı gözetlerken, kontrol altında tutulan bir sabır duygusuna kapılırdı. Herkes Tanyin'e varmak, gösteriyi izlemek ve sonra mümkün olduğu kadar çabuk dönmek isterdi. Sokağa çıkma yasağı akşam yedide başlıyordu.

Yol boyunca, Fransız denetiminde olan pirinç tarlalarından Hoa Haoların pirinç tarlalarına, oradan da genellikle Hoa Haolarla savaş halinde olan Caodaistlerin tarlalarına geçiliyordu. Yalnızca gözetleme kulelerindeki bay-

raklar değişmekteydi. Bellerine kadar çamurların içine batmış sığırkların üstünde küçük çıplak oğlanlar vardı. Köylüler ürünü kaldırırlarken başka bir dünyaya ait olan arabalar da hızla yanlarından geçip duruyordu.

Caodaistlerin, kapısının üstünde kocaman bir Tanrının Gz resmi olan açık mavi ve pembe boyalı kiliseleri yabancıların dikkatini hemen çekerdi. Artık bayraklar artmaya başlamış, yollarda köylü grupları çoğalmıştı. Papalığa yaklaşıyorduk. Uzaklarda kutsal dağ, Tanyin üzerinde yeşil bir melon şapka gibi görünüyordu. Geçenlerde hem Fransızlarla hem de Vietminh kuvvetleriyle savaşacağını söyleyen isyancı genelkurmay başkanı General Th, oralarda tutunuyordu. General Th, bir piskoposu kaçırdığı halde Caodaistler onu yakalamak için bir girişimde bulunmamışlardı. Piskoposun kaçırılmasının Papa'nın bilgisi dahilinde gerçekleştiği söylenmekteydi.

Tanyin, Güney Deltasının her tarafından daha sıcaktır; bu belki su olmadığından, belki de insanı müthiş terleten o bitip tükenmek bilmeyen törenler yüzündendi. Anlamadıkları bir dilde yapılan konuşmaları dinleyen askerleri ve ağır Chu Chin Chow giysileri içinde Papa'yı görmek sıcağın etkisini artırıyordu. Yalnızca beyaz ipek pantolonlu kadın kardinaller, güneş siperlikli şapkaları olan rahiplerle konuşurlarken o güneşin altında bir serinlik izlenimi vermekteydiler. Saatin yediyi göstereceği ve Saygon Nehrinden esen rüzgâr altında Majestic'in terasında kokteyl iileceğine insanın inanası gelmiyordu.

Geçit töreninden sonra Papa'nın vekili ile bir röportaj yaptım. Adamdan bir şeyler sızdıracağımı sanmıyordum, sızdıramadım da. Her iki taraf için de alışılmış bir şeydi bu. General Th'yi sordum.

“Aklına eseni yapan biri,” diyerek konuyu kestirip attı. İki yıl önce dinlediğimi unuttuğu konuşmasına başladı sonra. Yeni gelenler için hazırlayıp kırık plaklar gibi yinelenen konuşmaları hatırladım: Caodizm dini bir sentezdi... Bütün dinlerin en iyisiydi... Los Angeles’a misyonerler gönderilmişti... Büyük Piramidin Sırları... Üzerinde uzun beyaz bir cüppe vardı. Sigaraları art arda yakıyordu. Kurnaz ve hilekâr bir havası vardı. Konuşmasında sık sık ‘sevgi’ sözcüğü geçiyordu. Hepimizin oraya kendi hareketiyle alay etmek için toplandığımızı bildiğine emindim. Bizim saygılı havamız da en az onun sahte hiyerarşisi kadar yalandı. Ama biz onun kadar kurnaz değildik. Bizim ikiyüzlülüğümüz bize hiçbir şey kazandırmıyordu; güvenilir bir müttefik bile. Oysa onlarınki silah, malzeme ve hatta nakit para bile sağlamaktaydı.

“Teşekkür ederim, Sayın Kardinal,” diyerek kalktım. Sigarasının küllerini çevresine savurarak beni kapıya kadar geçirdi.

“Tanrı yaptığınız işte size yardımcı olsun,” dedi. “Tanrı’nın gerçeği sevdiğini hiç aklınızdan çıkarmayın.”

“Hangi gerçeği?” diye sordum.

“Caodaist inançta bütün gerçekler uyum içindedir ve gerçek de sevgidir.”

Parmağında iri bir yüzük vardı; elini uzattığında öpmemi beklediğinden eminim; ama ben bir diplomat değildim.

Tepemizden aşağı dimdik inen güneşin altında gördüm Pyle’ı. Buick marka arabasını çalıştırmak için boşuna uğraşıyordu. Son iki haftadır Continental’in barında, Catinat Caddesindeki tek doğru dürüst kitapçıda sık sık karşılaşmıştık. Baştan zorla kabul ettirdiği arkadaşlığın daha bir üstüne düşmüştü şimdi. Kederli gözleri sessiz-

ce Phuong'u sorarken dudakları bana duyduğu sevgi ve hayranlığı daha bir şiddetle dile getiriyordu.

Arabanın yanındaki Caodaist subay hızlı hızlı konuşarak bir şeyler anlatmaktaydı. Ben yaklaşıncaya sustu. Adamı tanıdım; Thé dağa çıkmadan önce onun yardımcılardan biriydi.

“İyi günler,” dedim. “General nasıl bakalım?”

“Hangi general?” diye sordu utangaç bir gülümsemeyle.

“Caodaist inanç içinde bütün generaller uyum içindedirler herhalde,” dedim.

“Arabayı çalıştıramıyorum, Thomas,” dedi Pyle.

Subay, “Bir usta bulayım,” diyerek yanımızdan ayrıldı.

“Konuşmanızı yarıda kestim.”

“Önemli bir şey değildi,” dedi Pyle. “Bir Buick’in kaç para olduğunu soruyordu. Kendilerine iyi davrandığın zaman bu insanlar hemen dost oluyorlar. Fransızlar onları idare etmeyi bilmiyorlar.”

“Fransızlar onlara güvenmezler.”

“Bir insan ancak kendisine güvenirsen güvenilir olur.” Caodaist bir kurala benziyordu bu. Tanyin havasının benim için soluk alamayacağım kadar ahlâkçı olmaya başladığını hissettim.

“Bir içki iç,” dedi Pyle.

“Bak, ona hayır demem işte.”

“Bir termos limon suyu getirdim.” Pyle eğilip arabanın arkasındaki sepete uzandı.

“Cin yok mu?”

“Ne yazık ki yok. Ama bu iklimde limon suyu da çok iyidir. İçinde... hangisi olduğunu bilmediğim vitaminler var işte.” Uzattığı kupayı alıp içtim.

“Eh, hiç olmazsa ıslak.”

“Bir sandviç ister misin? Çok güzeldir, ha. Vit-Health denilen bir yağ sürülmüş. Annem Amerika’dan gönderdi.”

“Teşekkür ederim, aç değilim.”

“Rus salatası gibi, ama biraz daha kuru.”

“İstemem.”

“Ben yiyebilir miyim?”

“Elbette.”

Ağızına attığı iri lokmayı çatırdata çatırdata çiğnedi. Uzakta beyaz ve pembe taştan bir Buddha, arkasında yine heykelden uşağı olduğu halde baba evinden çıkıyordu. Kadın kardinaller evlerine dönüyorlar ve Tanrı’nın Gözü bize Katedralin kapısının üstünden bakıyordu.

“Burada yemek verdiklerini bilmiyor muydun?” diye sordum.

“Riske girmek istemedim. Bu mevsimde et... çok dikkat etmek gerek.”

“Bunlar vejeteriyendir, rahat edebilirsin.”

“Olsun, ben yine de ne yediğimi bilmek isterim.” Vit-Health sandviçinden bir lokma daha ısırdı. “Burada güvenilir bir tamirci var mıdır?”

“Egzoz borusunu havan topuna çevirecek kadar bilirler bu işi. En iyi havan topu da Buick’ten yapılır sanırım.”

Subay geldi, fiyakalı bir selam verip kışladan bir usta çağırttığını söyledi. Pyle adama bir sandviç ikram ettiyse de subay bunu kibarca geri çevirdi. Bilmiş bir havayla, “Burada yiyecek konusunda pek çok kuralımız vardır,” dedi. (Kusursuz bir İngilizce konuşuyordu.) “Saçma belki. Ama dini bir başkentin nasıl olduğunu bilirsiniz. Roma’da ya da Canterbury’de de aynı şey vardır sanırım.” Sustu sonra. Her ikisi de sustular. Beni aralarında

istemedikleri izlenimine kapıldım. Ama Pyle'ı kızdırma tutkusuna da direnemedim. Ne de olsa bu zayıfların silahıydı ve ben de zayıftım. Gençliğim, ciddiyetim, bütünlüğüm ve geleceğim yoktu. "Eh, bir sandviç alayım bari," dedim.

"Elbette." Pyle sepete dönerken bir an duraksadı.

"Hayır hayır, şaka ediyordum," dedim. "Siz yalnız kalmak istiyorsunuz."

"Yok canım." Pyle tanıdığım en beceriksiz yalancıydı; yalan onun hiç ilgilenmediği bir sanattı. Subaya, "Thomas benim en iyi dostumdur," dedi.

"Bay Fowler'i tanırım," dedi subay.

"Gitmeden önce görüşürüz, Pyle." Katedrale doğru yürüdüm sonra. Orada biraz serinleme imkânı bulabilirdim.

Fransız Akademisi üniformalı ve üç köşeli şapkasının üstünde bir hale bulunan Aziz Victor Hugo, parmağıyla Sun Yat Sen'in bir taşla yazdığı soylu bir duyguya işaret ediyordu. Kilisenin içinde oturacak tek yer Papa'nın çevresindeki yuvarlak, alçıdan yapılma, üzerinde yine alçıdan bir yılan olan koltuğuydu. Mermer zemin su gibi parlıyordu, pencerelerde cam yoktu. Hava girmesi için bir kafese delik açarız, diye düşündüm; bir insan da dini için aynı şeyi yapar, kuşklar hava koşullarına, inançlar sayısız yorumlara açık kalır. Karım delikli kafesini bulmuştu ve ben kimi zaman ona gıpta ederdim. Güneş ile hava arasında çatışma vardır ve ben güneşte çok kalmıştım.

Kilisenin ortasındaki uzun ve boş koridorda yürüdüm; bu benim sevdiğim Hindicini değildi. Aslan başlı ejderhalar mihraba tırmanıyorlardı, tavanda İsa, kanayan kalbini açmıştı, Buddha, her zamanki gibi kucağı boş, oturuyordu. Konfiçyüs'ün sakalı kurak mevsimdeki bir

çavlan gibi üç-beş tel halinde sarkıyordu çenesinden. Oyunculuktu bu; mihrabın üzerindeki büyük küre hırsı; Papa'nın kehanetlerini yaptığı kapaklı sepet hilecilikti. Bu katedral burada yirmi yıl yerine beş yüz yıldır duruyor olsaydı, havanın erozyonu ve ayakların aşındırmasıyla bir tür inandırıcılık kazanacak mıydı? Karım gibi inançlı bir kişi, burada insanlarda bulamadığı inancı bulacak mıydı? Ben inancı gerçekten bulmak isteseydim onun Norman kilisesinde bulabilir miydim? Ama ben hiçbir zaman inanmayı aramamıştım ki. Bir muhabirin görevi açıklamak ve kayda geçirmektir. Mesleğim boyunca açıklanamayanı bulmuş değilim. Papa, kehanetlerini kapığı oynak bir sepet içinde bir kalemle yapıyordu ve halk kendisine inanıyordu. Benim belleğimin içinde ne hayal vardı ne de mucize.

Kafamda anılarımı bir albümün sayfaları gibi gelişiğüzeli çeviriyordum: Orpington'da düşmanın işaret fişeğinin ışığında gördüğüm bir tilki, Pahang'da bir Gurka devriyesinin bir kamyonun arkasında maden kampına getirdiği süngülenmiş Malaylının cesedi... Başka bir Malaylı ölünün başının altına bir yastık koyarken, Çinli maden işçileri sinirlerinden kıkır kıkır gülmüşlerdi. Bir otelin yatak odasında konsolun üstünde uçmak üzere olan bir güvercin; son vedamı etmek için gittiğimde karımın pence-reden bakan yüzü. Düşüncelerim onunla başlamış, onunla sona ermişti. Mektubu geçen hafta almış olmalıydı. Beklediğim telgraf gelmemişti. Ancak bir jüri toplantıda ne kadar uzun kalırsa sanık için o kadar çok umut var derlerdi. Daha bir hafta mektup gelmediği takdirde umut etmeye başlayabilir miydim? Çevremdeki askerlerin ve diplomatların arabalarının çalıştığını duyuyordum. Gele-

cek yıla kadar sona ermişti parti. Saygon'a dönüş başlıyordu, karartma yaklaşıyordu. Pyle'ı aramaya çıktım.

Subayla birlikte gölgede duruyordu ve arabasıyla ilgilenen yoktu. Her ne konuda konuşmuşlarsa, artık konuşmaları sona ermiş gibi görünüyordu. Sessizce, karşılıklı nezaketten sıkılmış bir tavırla öylece duruyorlardı. Yanlarına gittim.

"Ben gideyim artık," dedim. "Sokağa çıkma yasağına yakalanmak istemiyorsan sen de yola koyulsan iyi olur."

"Tamirci gelmedi."

"Az sonra gelir," dedi subay. "O da geçit törenindeydi."

"Gece burada kal," dedim. "Özel Ayin var. Çok ilginç bulacağından eminim. Üç saat sürüyor."

"Dönmem gerek."

"Şu anda yola çıkamazsan dönemezsin. İstersen benimle gel, komutan arabayı yarın Saygon'a gönderir."

Subay, "Caodaist bölgede sokağa çıkma yasağı için kaygılanmanıza gerek yok," dedi. "Ama her şeyden öte... Arabanızı yarın sabah gönderirim elbette."

"Egzosu yerli yerinde kalsın," dedim. Subay zeki ve kendinden emin bir tavırla zarıfçe gülümsedi bana; askere özgü kısacık bir gülümsemeydi bu.

2

Yola çıktığımızda öteki arabalar bizden çok ilerideydiler. Onlara yetişmek için gaza bastımsa da, Caodaist bölgesinden çıkıp Hoa Hao bölgesine girdiğimizde bile önümüzde bir tek toz bulutu bile görmedik. Akşamüzeri dünya dümdüz ve bomboştu.

Pusu kurulacak bir yol değilse de, yolun iki yanındaki sularla kaplı pirinç tarlaları içinde insan boğazına kadar gizlenebilirdi.

Pyle hafifçe öksürünce yaklaşmakta olan özel konuşmayı hissettim.

“Phuong iyidir umarım,” dedi.

“Hasta olduğunu hiç görmedim,” dedim. Gözetleme kulelerinden biri arkamızda kaybolurken diğeri önümüzde bir terazinin kefesi gibi yükseliyordu.

“Dün ablasını alışveriş yaparken gördüm,” dedi.

“Ve sana eve uğramanı söyledi.”

“Evet.”

“Kolay kolay umudunu yitirmez.”

“Umut mu?”

“Seninle Phuong’u evlendirme umudu.”

“Bana senin gideceğini söyledi.”

“Böyle söylentiler her zaman yayılır.”

“Bana karşı dürüst davranıyorsun, değil mi, Thomas?”

“Dürüst mü?”

“Naklimi istedim,” dedi. “Onun ikimizi birden kaybetmesini istemem.”

“Hani görevinin sonuna kadar kalacaktın burada?”

Sesinde kendine acıma yoktu. “Dayanamayacağımı anladım,” dedi.

“Ne zaman gidiyorsun?”

“Bilmiyorum. Altı aya varmaz bir şeyler ayarlarız dediler.”

“Altı ay dayanacak mısın?”

“Dayanmak zorundayım.”

“Neden olarak neyi gösterdin?”

“Ekonomi Ataşesi’ne... Onunla tanışmıştın ya... Joe... Aşağı yukarı gerçeği söyledim.”

“Sevgilimi alıp gitmene izin vermedim diye bana ver-yansın etmiştir.”

“Aksine senin tarafını tuttu.”

Motor öksürmeye başlamıştı. Bunu aslında bir dakika önce fark etmeliydim ama o arada Pyle’ın bana karşı dü-rüst davran sözünü kafamda evirip çevirmekle meşgul-düm.

“Benzin bitti,” dedim.

“Nasıl olur?”

“Depo doluydu. Yola çıkmadan doldurmuştum. Tan-yin’deki o piçler hortumla çekmiş olmalılar. Fark etmem gerekirdi. Bizi bölgelerinden çıkmaya yetecek kadar ben-zinle bırakmaları tam da onlardan beklenecek bir şey.”

“Ne yapacağız şimdi?”

“Bir sonraki kuleye kadar gideriz, onlarda az da olsa benzin olacağını umarım.”

Ama talihimiz yaver gitmedi. Araba kuleye otuz met-re kala durdu. Kuleye yürüyerek gittik, Fransızca dost ol-duğumuzu ve yukarı çıkacağımızı söyledim. Vietnamlı bir nöbetçi tarafından vurulmak istemiyordum. Karşılık veren çıkmadı, dışarı bakan da olmadı.

“Silahın var mı?” diye sordum Pyle’a.

“Ben silah taşımam.”

“Ben de.”

Güneşin pirinç gibi yeşil ve altından son renkleri düm-düz dünyanın kenarından dökülüyor, gökyüzünün griliği önünde kule mürekkep gibi kara görünüyordu. Sokağa çıkma yasağı başlamış olmalıydı. Bir daha seslendim ama yine bir karşılık veren çıkmadı.

“Sonunçu kuleden bu yana kaç kule geçtiğimizi bili-yor musun?”

“Dikkat etmedim.”

“Ben de.” Bir sonraki kule en az altı kilometre uzak-
taydı; yürüyerek bir saat. Üçüncü kez seslendim, sessiz-
lik bir yanıt gibi tekrarlardı kendini.

“Boş görünüyor,” dedim. “Çıkıp baksam iyi olacak.”
Kırmızı çizgili sarı bayrak Hoa Hao bölgesinden çıkıp Vi-
etnam ordusu bölgesine girdiğimizi gösteriyordu.

“Burada beklersek bir araba geçer mi dersin?” diye
sordu Pyle.

“Geçebilir, ama daha önce *ötekiler* gelebilir.”

“Gidip farları yakayım mı? İşaret olur.”

“Sakin ha! Olduğu gibi bırak.” Ortalık artık insanın tö-
kezleyeceği kadar karanlıktı. Merdiveni ararken ayağı-
mın altında bir şey çatırdadı. Sesin tarlaları aşıp yayıldı-
ğını duydum. Bizi kim dinliyordu acaba? Pyle yol kena-
rında kara bir lekeydi. Karanlık taş gibi hızla inivermişti.

“Ben çağırana kadar orada kal,” dedim.

Nöbetçinin merdiveni çekip çekmediğini bilmiyor-
dum. Ama orada duruyordu işte. Oysa bir düşman tırma-
nabilirdi. Ama diğer yandan nöbetçilerin de tek çıkış yo-
luydu bu. Tırmanmaya başladım.

Korku anında insanların ne düşündüklerini çok oku-
muşumdur: Tanrı, aile, bir kadın. Onların zihinleri üze-
rindeki kontrollerine hayrandım. Ben hiçbir şey düşün-
müyordum, başımın üstündeki kapağı bile. O birkaç sa-
niye yaşamıyordum sanki. Basamakları sayamadığım ve
önümü göremediğimden merdivenin üst basamağına
vardığımda başımı vurdum. Sonra toprak zeminden yu-
karı ağır ağır uzattım kafamı, kimse ateş etmeyince kor-
kum da yavaş yavaş geriledi.

Yerde küçük bir gaz lambası yanıyor, korkudan duvarın dibine büzülmüş iki adam bana bakıyorlardı. Birinin sten makinelisi, diğerinin tüfeği vardı ama ikisi de benim kadar korkmuşlardı. Öğrenciye benziyorlardı; ancak Vietnamlılarda yaş güneşin batışı gibi bir şeydi, bir gün delikanlıyken ertesi gün yaşlı bir adam oluverirlerdi. Derimin rengiyle gözlerimin biçiminin pasaport yerine geçtiğine sevindim o an; korkudan bile olsa artık ateş etmezlerdi.

Yerdeki delikten çıkıp onlara güven verici bir konuşma yapmaya çalıştım, arabamın dışarıda olduğunu, benzinimin bittiğini söyledim. Belki de bana satacak bir teneke benzinleri vardı... Ama çevreme bakınca bunun pek mümkün olmadığını anladım. Daire biçimindeki küçük odada sten için bir kutu cephane, küçük bir tahta ranza ve bir çiviye asılı iki torba dışında hiçbir şey yoktu. İçinde biraz pirinç ile bir çift tahta çubuk kalmış olan iki tas, yemeklerini pek iştahla yemediklerini gösteriyordu.

"Bir sonraki kuleye götürecekt kadar benzininiz var mı?" dedim.

Elinde tüfek sırtını duvara dayamış oturan adam başını salladı.

"Benzininiz yoksa bu gece burada kalmak zorundayız."

"*C'est défendu.*"

"Kim yasak etti?"

"Sen sivilsin."

"Gece orada oturup da boğazlanmaya hiç niyetim yok."

"Fransız mısın sen?"

Yalnızca biri konuşmuştu. Diğeri başı yana dönük oturuyor, duvardaki yarıktan dışarısını gözetliyordu.

Oturduğu yerden gökyüzünün kartpostal kadar bir yerinden fazlasını göremezdi; dışarıya kulak vermeye başlamıştı, ben de dinlemeye başladım. Sessizlik birden seslerle doldu. Tek tek adlandıramayacak seslerdi bunlar; bir çatırtı, bir hışırtı, öksürüğü andıran bir ses, bir mırıltı. Sonra Pyle'ı duydum. Merdivenin başına gelmiş olmalıydı.

“İyi misin, Thomas?”

“Yukarı gel,” diye seslendim. O merdivenden çıkarken sessiz duran stenli asker silahını bir elinden diğerine aktardı; adamın konuştuklarımızın tek kelimesini bile duymadığından emindim. İrkilmiş gibiydi. Korkudan donup kaldığını fark ettim. Başçavuş gibi bir sesle, “Bırak o silahı!” diye bağırarak herifin anlayacağından emin olduğum Fransızca bir küfür savurdum. Robot gibi itaat etti emrime. Pyle odaya çıktı.

“Sabaha kadar kulenin güvencesindeyiz,” dedim.

“Çok iyi.” Pyle biraz şaşırılmış gibiydi. “Bu heriflerden birinin nöbet tutması gerekmez mi?” diye sordu.

“Kendilerine ateş edilmemesini yeğliyorlar. Keşke limon suyundan daha sert bir şey getirseydin.”

“Bir dahaki sefere öyle yaparım.”

“Önümüzde çok uzun bir gece var.” Artık Pyle yanımdaydı, sesleri duymuyordum. İki asker bile biraz rahatlamış gibiydiler.

“Vietler onlara saldırırlarsa ne olur?”

“Bir el ateş edip kaçarlar. Her sabah *Extrême Orient* gazetesinde okursun hani: ‘Saygon’un güneybatısında askeri bir karakol dün gece geçici olarak Vietminhler tarafından işgal edildi.’”

“Durum kötü desene.”

“Saygon’la aramızda bunun gibi kırk kule var. Başına bir iş gelenin başkası olması olasılığı kuvvetli yani.”

“O sandviçler şimdi işe yarardı,” dedi Pyle. “Bence şunlardan biri nöbet tutmalı.”

“Bir merminin kendisini ziyaret edeceğinden korkuyor.” Biz de yere oturunca Vietnamlılar daha da rahatlamışlardı. Onlara yakınlık duyuyordum, doğru dürüst eğitim görmemiş bir iki kişinin her gece burada oturup tarlalar arasındaki yoldan Vietminhlerin ne zaman çıkacaklarını bilmeden beklemeleri kolay iş değildi.

“Demokrasi için çarpıştıklarını biliyorlar mı acaba?” diye sordum Pyle’a. “York Harding burada olmalıydı da onlara durumlarını açıklamalıydı.”

“Sen de hep York’la alay edersin.”

“Ben var olmayan şeyler, yani zihinsel kavramlar hakkında yazı yazmak için zaman harcayan herkesle alay ederim.”

“Onun için bunlar var ama. Senin ruhsal kavramların yok mu? Tanrı örneğin.”

“Tanrıya inanmak için hiçbir nedenim yok. Senin var mı?”

“Evet. Ben Üniteriyenim.”

“İnsanlar kaç milyon Tanrıya inanırlar? Bir katolik bile korktuğu, mutlu veya aç olduğu zamanlar ayrı ayrı Tanrılara inanır.”

“Bir Tanrı varsa öylesine büyük olmalı ki, herkese ayrı ayrı görünecek kadar büyük olmalı.”

“Bangkok’taki büyük Buddha gibi,” dedim. “Bir bakışta tümünü göremezsin. Ama o yerinden hiç kıpırdamaz.”

“Sen sert görünmeye çalışıyorsun bence,” dedi Pyle. “İnandığın bir şey olmalı. Hiç kimse bir şeye inanmadan yaşamını sürdüremez.”

“Ben Berkeleyci değilim. Sırtımı şu duvara dayadığıma inanıyorum. Karşıda bir sten silahı gördüğüme inanıyorum.”

“Ben onu demek istemedim.”

“Gazeteme gönderdiğim haberlere de inanıyorum, ki bu çoğu muhabirden ileri olmak demektir.”

“Sigara?”

“Ben afyon dışında bir şey içmem. Heriflere ver. Onlarla dost kalmamız bizim için iyi olur.” Pyle kalkıp askerlerin sigaralarını yaktı, dönüp yerine oturdu. “Sigaranın da tuz gibi sembolik bir anlamı olmasını isterdim,” dedim.

“Onlara güvenmiyor musun?”

“Hiçbir Fransız subayı bu kulelerde iki korkmuş nöbetçi ile bir gece geçirmek istemez,” dedim. “Bir manganın subaylarını düşmana teslim ettiği bile görülmüştür. Vietminhler kimi zaman bazuka ile yapamadıklarını megafonla yaparlar. Onları suçluyor değilim. Onların da inandıkları bir şey yok. Sen ve senin gibiler bu savaşı, savaşa karşı hiç ilgi duymayan insanlarla yürütüyorsunuz.”

“Onlar komünizmi istemiyorlar.”

“Sadece yeterli pirinç istiyor onlar,” dedim. “Üzerlerine ateş edilmesini istemiyorlar. Bir günün diğerinden farksız olmasını istiyorlar. Biz beyaz derililerin kendilerine ne istediklerini söylememizi istemiyorlar.”

“Hindiçini giderse...”

“O plağı çok dinledim. Ardından Siyam gider, Malaya gider, Endonezya gider. ‘Gitmek’ ne demektir? Senin Tanrına ve ölümden sonra yaşamaya inansaydım, gelecekteki harpımı senin altın tacına karşı ortaya koyardım ki, beş yüz yıl sonra yeryüzünde ne New York ne

de Londra kaldığında bu insanlar hâlâ tarlalarında pirinç yetiştirecekler, uzun sırkalar ucunda ürünlerini pazarlara götürecekler, sivri külâhlarını giyecekler. Küçük oğlanlar sığırların sırtında oturacaklar. Sığırları severim, onlar bizim kokumuzdan, Avrupalı kokusundan hoşlanmazlar. Unutma... sığır için sen de Avrupalı sayılırsın.”

“Onlar söylenenlere inanmaları için zorlanacaklar; kendi başlarına düşünmelerine izin verilmeyecek.”

“Düşünce lükstür. Bir köylü gece toprak kulübesine girdiğinde Tanrıyı ve demokrasiyi mi düşünür sanıyorsun?”

“Ülkenin tümü köylülerden oluşuyormuş gibi konuşuyorsun. Ya eğitim görmüşler? Onlar da mutlu olacaklar mı?”

“Hayır,” dedim. “Biz onları *kendi* düşüncelerimize göre eğittik. Onlara tehlikeli oyunlar öğrettik, o yüzden şimdi burada boğazlanmayacağımızı umarak bekliyoruz zaten. Boğazlanmayı hak ettik aslında. Dostun York’un da burada olmasını isterdim. Nasıl bir zevk alacağını merak ediyorum doğrusu.”

“York Harding çok yürekli bir insandır. Kore’deyken...”

“Er değildi, değil mi? Dönüş bileti cebindeydi. Dönüş biletin oldu mu, cesaret bir keşişin kendisini kırbaçlaması gibi entelektüel bir çalışmaya dönüşür. Ne kadar dayanabilirim? Karşındaki bu zavallılar uçağa atladıkları gibi evlerine dönemezler. Hey, sizin adlarınız ne?” diye seslendim askerlere. Bunu bilmenin onları her nasılsa konuşmamıza katacağını düşünmüştüm. Karşılık vermediler. Sigaralarının parıltısı ardından baktılar yüzümüze. “Bizi Fransız sanıyorlar,” dedim.

“Tam üstüne bastın işte. Sen, York’a karşı değil, Fransızlara karşı olmalısın. Onların sömürgeciliklerine karşı olmalısın.”

“İzmler ve okrasiler... Bana gerçeklerden söz et. Bir kauçuk çiftliği sahibi işçisini döver; tamam, ona karşıyım. Sömürgeler Bakanı böyle yapması emrini vermemiştir ona. Fransa’da olsaydı hiç kuşkusuz karısını döverdi. Bir rahip gördüm... Bacağında tek pantolonu var, kolera salgınında günde on beş saat kulübe kulübe dolaşır, tuzlu balık ve pirinçten başka bir şey yemez, ayinini tahta bir çanakla yapardı. Tanrıya inanmıyorum ama o rahibin yanındayım ben. Neden ona sömürgecilik demiyorsun?”

“Sömürgeciliktir elbette. York, kötü bir düzenin değiştirilmesini güçleştirenler genellikle iyi yöneticilerdir der.”

“Fransızlar her gün ölüyorlar, bu da akli bir kavram değildir. Bu insanları sizin ve bizim politikacılar gibi yarım yamalak yalanlarla kandırmaya çalışmıyorlar. Ben Hindistan’da bulundum, Pyle, liberallerin nasıl zararlı olduklarını bilirim. Bir liberal partimiz yok artık... Liberalizm bütün partilere bulaştı. Hepimiz ya liberal muhafazakarız ya da liberal sosyalist. Hepimizin vicdanı temiz. Ben sömürdüğü için çarpışan bir sömürgeci olmayı yeğlerim. Burma tarihine bak. Gidip ülkeyi istila ediyoruz, yerel kabileler bizi destekliyorlar, zaferi kazanıyoruz; ama o günlerde siz Amerikalılar gibi sömürgeci değildik. Kralla barış yaptık, ülkesini kendisine geri verdik ve müttefiklerimizi çarmıha gerilmek ve doğranmak üzere yاپayalnız bıraktık. Masumdu onlar. Bizim kalacağımızı sanmışlardı. Ama biz liberaldik ve vicdanımızın rahatsız olmasını istemiyorduk.”

“Bütün bunlar çok eskidendi.”

“Burada da aynı şeyi yapacağız. Onları yüreklendireceğiz ve üç-beş parça malzeme ve bir oyuncak sanayii verip çekileceğiz.”

“Oyuncak sanayii mi?”

“Senin plastiğin.”

“Ha, anlıyorum.”

“Neden politikadan söz ettiğimi bilmiyorum ya. Politika beni ilgilendirmez ve ben bir muhabirim. Herhangi bir tarafa *angaje* olmuş değilim.”

“Öyle mi?” diye sordu Pyle.

“Tartışmak için tartışıyorum sadece, bu lanet geceyi geçirmemize yardımı olur diye. Ben taraf tutmam. Kim kazanırsa kazansın, ben sadece haberini yazacağım.”

“Onlar kazanırsa yalan haber veriyor olacaksın.”

“Her şeyin bir yolu bulunur, bizim gazetelerin de gerçeklere pek düşkün olmadıklarını biliyorum.”

Bizim orada öyle oturup konuşmamız askerleri yüreklendirmişti sanırım; belki de beyaz seslerimizin -seslerin de renkleri vardır: sarı sesler şarkı söylerler, kara sesler guruldarlar, bizimkilerse yalnızca konuşurlar- kalabalık izlenimini vereceğini ve Vietminhlileri uzak tutacağını düşünüyorlardı. Tencerelerini alıp yeniden yemeye başladılar; çubuklarıyla pirinçleri sıyırırken tencerenin kenarından Pyle ile bana bakıyorlardı.

“Yani sence biz şimdi kaybettik mi?”

“Önemli olan o değil,” dedim. “Senin kazandığını görmek için belirli bir istek yok içimde. Ben şu iki zavallının mutlu olmalarını istiyorum... hepsi bu. Gecenin karanlığında korkmuş bir halde oturmak zorunda kalmalarını istemiyorum.”

“Özgürlük için savaşmak gerekir.”

“Ben burada savaşıyan Amerikalılar görmedim. Özgürlüğe gelince, bunun ne demek olduğunu bilmiyorum. Onlara soralım.” Askerlere, Fransızca, “*La liberté...*” diye seslendim. “*Quest ce que c’est la liberté?*” Pirinç yemeklerini çiğneyip hiç karşılık vermeden yüzümüze baktılar.

“Herkesin aynı kalıptan mı çıkmasını istiyorsun?” diye sordu Pyle. “Sen tartışmak için tartışıyorsun. Bir entelektüelsin sen. Benim kadar, York kadar bireyin özgürlüğünden yanasın sen de.”

“Bunu neden şimdi keşfettik, ha?” diye sordum. “Kırk yıl önce kimse böyle konuşmazdı.”

“O zaman özgürlük tehdit altında değildi.”

“Bizimki tehdit altında değildi, doğru... Ama pirinç tarlasındaki insanın bireylik hakkını kim umursardı ki? Şimdi kim umursuyor ki? Ona insanmış gibi davranan tek kişi politik komiser. Kulübesinde oturup adını soracak, şikayetlerini dinleyecek, gününün bir saatini ona bir şeyler öğretmekle geçirecek. Ne öğreteceği önemli değil, insan gibi davranılıyor olacak, değeri olan biriymiş gibi. Doğu’da, birey ruhuna tehdit denilen o papağan çılgınlığını ağzına dolayarak dolaşıp durma. Burada kendini yanlış tarafta bulursun. Burada bireysel taraf olanlar onlardır, biz yalnızca küresel stratejide bir birim olan 23987 kün-yeye numaralı eri temsil ediyoruz.”

“Sen kendin söylediklerinin yarısına bile inanmıyorsun,” dedi Pyle rahatı kaçmışçasına.

“Üçte iki desen daha doğru olur. Ben uzun zamandır buradayım. İyi ki bir yere bağlı değilim, yoksa burada yapmak istediğim şeyler bulabilirdim. Eisenhower’i seviyorum. Bu iki adamı seviyorum. Onların ülkesi burası. Saat kaç? Benimki durmuş.”

“Sekiz buçuk.”

“On saat sonra çıkabiliriz buradan.”

“Hava da epey soğuk olacak.” Pyle titredi. “Bunu beklemiyordum.”

“Çevremiz tümüyle bataklık. Arabada bir battaniye var, o işimize yarar.”

“Çıkmak tehlikeli olmaz mı?”

“Vietler için saat daha erken.”

“Ben gideyim.”

“Karanlığa ben senden daha alışığım.”

Ayağa kalktığımda askerler yemeyi bıraktılar. “*Je re- viens tout de suite,*”^{*} dedim. Delikten bacaklarımı sarkıttım, merdiveni bulup aşağı indim. Konuşmanın, hele de soyut konularda olursa, bu kadar güven verici olması şaşırtıcıdır. En tuhaf çevre bile normale dönüşür sanki. Korkmuyordum artık; sanki bir odâdan çıkmıştım ve az sonra yarım kalan bir konuşma için oraya dönecektim. Gözetleme kulesi Catinat Caddesiydi, Majestic’in barıydı, hatta Gordon Meydanına bakan bir odaydı.

Gözlerim karanlığa alışana kadar bir süre bekledim kulenin dibinde. Gökte ay yoktu ama yıldızların ışığı vardı. Ayışığı bana morgu, mermer bir masanın üstündeki o çıplak aydınlığı hatırlatır. Ama yıldız ışığı canlıdır, hep kıpır kıpırdır, sanki o engin boşluklardan biri bir iyiniyet mesajı göndermeye çalışıyordur. Yıldızların adları da dostanedir. Venüs sevdiğimiz herhangi bir kadındır, Ayılar çocukluğumun aylarıdır, Güney Haçı da karım gibi inanmışlar için sevdikleri bir ilahi ya da yatakları yanında söylenen bir duadır. Pyle gibi ürperdim ben de. Gece epey ılıktı aslında, ancak iki yandaki suyla kaplı tarlalar ılıkığa hafif bir serinlik katıyordu. Arabaya doğru yürü-

^{*}) Hemen döneceğim.

düm, bir an durakladığımda arabanın bıraktığımız yerde olmadığını sandım. Ama sonra otuz metre ileride kaldığını hatırladım; yine de güvenim sarsılmıştı bir kere. Başımı omuzlarıma içine çekip yürüdüm; böyle yaparsam daha az görüneceğimi sanıyordum.

Battaniyeyi çıkarmak için bagajı açmak zorunda kalmıştım; kapağın gacirtısı o sessizlik içinde ödümü patlattı. İnsanlarla dolu olduğunu tahmin ettiğim gece içinde tek gürültü çıkaran kişi olmam hiç de hoş değildi. Battaniyeyi omzuma attıktan sonra bagaj kapağını daha dikkatle indirdim. Tam kapatacağım sırada Saygon yönünde gökyüzü birden aydınlandı, yolun ilerisinden bir patlama duyuldu. Bir makineli bir süre çatırdadı, sonra sustu, gümbürdeme de kesildi. Biri vuruldu, diye düşündüm; çok uzaklarda ıstırap, korku ve belki de zafer sesleri geliyordu. Bilmem neden, bu sırada saldırının hep arkadan, geçtiğimiz yolda geleceğini sanmıştım. Vietlelerin ileride, bizimle Saygon arasında olmaları karşısında bir an haksızlığa uğradığım duygusuna kapıldım. Sanki biz tehlikeden kaçıyor değil de, tehlikeye doğru gidiyor-muşuz gibi. Tıpkı şimdi sırtımı tehlikeye verip kuleye doğru yürürken hissettiğim gibi. Yürümek koşmaktan daha az gürültülü olduğu için yürüyordum ama bedenim koşmak istiyordu.

Merdivenin dibinden Pyle'a, "Benim... Fowler..." diye seslendim. (Artık ona karşı soyadımı kullanamıyordum.) Yukarıdaki sahne değişmişti. Pirinç tasları yine yere bırakılmıştı; askerlerden biri sırtını duvara dayamış, silahını kalça hizasında tutmuş, Pyle'a bakıyordu. Pyle da karşı duvarın önünde durmuş, kendisi ile ikinci nöbetçi arasında yerde duran sten makineli tüfeğinden gözlerini

ayırmadan oturuyordu. Sanki silaha doğru sürüklenirken durdurulmuş gibi. İkinci askerin kolu silaha uzanmıştı. Kimse kavgaya etmiş ya da tehdit savurmuş değildi. Çocukların kıpırdarken görülmemeleri gerektiği, yoksa yanıp başa döndükleri tilki-saat-kaç oyunu gibi bir durum vardı.

“Ne oluyor?” diye sordum.

İki nöbetçi aynı anda bana bakınca Pyle ileri atılıp makineliyi kendisine doğru çekti.

“Oyun mu bu?” diye sordum.

“Eğer gelirlirse silahı kullanacağına güvenmiyorum,” dedi.

“Daha önce sten kullandın mı?”

“Hayır.”

“Bak bu çok iyi işte. Ben de kullanmadım. Dolu olmasına sevindim doğrusu, yoksa yeniden doldurmayı beceremezdik.”

Nöbetçiler silahlardan birinin kaybını sessizce kabul etmişlerdi. Biri tüfeğini kucağına dayadı, diğeri duvara yaslanıp gözlerini kapattı. Böylece bir çocuk gibi kendini görünmez yaptığına inanıyordu sanki. Belki de artık sorumluluğu kalmadığı için sevinliyordu. Uzaklarda bren makinelişinin çatırtısı duyuldu, yine üç çatırtı, sonra sessizlik. İkinci nöbetçi gözlerini biraz daha sıkı yumdu.

“Bizim silah kullanmayı bilmediğimizi bilmiyorlar,” dedi Pyle.

“Bunlar bizden yanadır.”

“Senin taraf tuttuğunu bilmiyordum.”

“Tam isabet,” dedim. “Bunu Vietlerin de bilmelerini isterdim.”

“Orada neler oluyor?”

Ertesi günkü *Extreme Orient* gazetesinin haberini verdim: "Saygon'un elli kilometre dışında bir karakol dün gece Vietminhlilerin saldırısına uğramış ve geçici olarak işgal edilmiştir."

"Tarlalar daha mı güvenlidir sence?"

"Müthiş ıslaktır."

"Pek kaygılı görünmüyorsun," dedi Pyle.

"Korkudan ölüyorum... Ama durum olabileceğinden daha iyi. Bir gecede üç karakoldan fazlasına saldırmazlar. Şansımız biraz daha arttı şimdi."

"Ne demek o?"

Yoldan Saygon yönünde giden ağır bir aracın gürültüsü gelmişti. Tüfek mazgalına yaklaşıp baktım. Bir tank geçiyordu.

"Devriye," dedim. Tankın kule topu kah o yana kah bu yana dönüyordu. Onlara seslenmek isterdim ama bunun bir yararı olmazdı. İşe yaramaz iki sivile ayıracak yerleri yoktu. Tank geçerken toprak zemin hafifçe sarsıldı. Saatiye baktım; sekizi elli bir geçiyordu. Ortalık aydınlandı. Şimşegin uzaklığını, gökgürültüsü ile ışık arasındaki zamanı ölçmek gibi bir şeydi bu. Top ateşe ancak dört dakika sonra başladı. Bir ara bir bazukanın karşılık verdiğini duyar gibi oldum, sonra yine sessizlik çöktü.

"Döndüklerinde bizi kampa götürmeleri için işaret edebiliriz," dedi Pyle.

Bir patlamayla kule sarsıldı. "Tabii dönerlerse," dedim. "Bir mayın patlamasına benziyordu." Saatiye baktığımda dokuzu çeyrek geçiyordu ve tank dönmemişti. Bir daha da ateş edilmemişti.

Pyle'in yanına oturup ayaklarımı uzattım. "Uyumaya çalışalım. Yapacak bir şey yok."

“Ben bu nöbetçiler konusunda çok tedirginim.”

“Vietler görünmedikçe onlardan bir zarar gelmez. Kendini güvencede hissetmek istiyorsan steni bacağının altına koy.” Gözlerimi kapatıp kendimi başka bir yerde hayal ettim: Hitler’in iktidara gelmesinden önce Alman demiryollarının dördüncü mevki kompartımanlarından birindeydim. Gençtim, hiç melankoliye kapılmadan bütün gece oturdum, uyandığımda rüyalarım korku değil umutla dolu olurdu. Phuong’un akşam çubuklarımı hazırlamaya başladığı saatti bu. Beni bekleyen bir mektup olup olmadığını düşündüm sonra; olmayacağını umuyordum, çünkü mektubun içinde neler yazılı olacağını çok iyi biliyordum; mektup gelmediği sürece gerçekleşmesi imkânsız hayallerimi kurmaya devam edebilirdim.

“Uyuyor musun?” diye sordu Pyle.

“Hayır.”

“Merdiveni çekse miydik?”

“Neden çekmediklerini anlamaya başlıyorum şimdi. Tek çıkış yolu o.”

“Tankın dönmüş olmasını isterdim.”

“Artık gelemez.”

Aradan uzun bir süre geçmeden saatime bakmamaya çalışıyordum ve aralıklar da hiç göründükleri kadar uzun değillerdi. Dokuz kırk, on beş, on on iki, on otuz iki, on kırk bir.

“Uyanık mısın?” diye sordum Pyle’a.

“Evet.”

“Ne düşünüyorsun?”

Duraksadı. “Phuong’u,” dedi sonra.

“Öyle mi?”

“Şimdi ne yapıyor acaba diye düşünüyordum.”

“Ben sana söyleyebilirim. Benim geceyi Tanyin’de geçirdiğime karar vermiştir. Bu ilk kez olmuyor zaten. Sivrisineklere kovmak için bir çubuk yakmış, yatağa uzanmıştır. Eski bir *Paris Match* dergisinin resimlerine bakıyordur. Bütün Fransızlar gibi o da Kral Ailesine bayılır.”

Özlemle, “Böyle her şeyini bilmek şahane bir şey,” dedi. Karanlıkta o yavru köpeğinkileri andıran gözlerini görür gibi oldum. Adı Alden değil, Fido olmalıydı.

“Aslında bilmiyorum ama büyük bir olasılıkla öyledir. Elinden bir şey gelmiyorsa kıskanmanın bir anlamı yok.”

“Kimi zaman konuşma biçiminden nefret ediyorum, Thomas. Phuong bana nasıl görünüyor, biliyor musun? Taptaze bir çiçek gibi.”

“Zavallı çiçek,” dedim. “Çevresi hep çalılık.”

“Onunla nerede tanıştın?”

“Grand Monde’da dans ediyordu.”

“Dans mı ediyordu?” Bunu düşünmek bile acı vermiş gibiydi kendisine.

“Çok saygın bir meslektir,” dedim. “Kaygılanmana gerek yok.”

“Öyle deneyimlisin ki, Thomas.”

“Yaşım da epey fazla. Sen benim yaşıma gelince...”

“Ben hiçbir zaman bir kıza sahip olmadım. Yani doğru dürüst. Gerçek bir deneyim denecek bir şeyim hiç olmadı.”

“Sizin milletin enerjisinin çoğu ısıklık çalmaya gidiyor.”

“Bunu daha önce kimseye söylememiştim.”

“Gençsin daha. Utanılacak bir şey yok bunda.”

“Hayatında çok kadın oldu mu, Fowler?”

“Çok ile neyi kastettiğini bilemiyorum. Benim için önemli olan dört kadın olmuştur. Benim de kendileri

için önemli olduğum dört kadın. Diğer kırk tanesine gelince... İnsan neden bu işe girdiğini düşünür sonra. Sağlık sorunu, insanın sosyal yükümlülükleri, ikisi de yanlış aslında."

"Sence bunlar yanlış mı?"

"O gecelerime yeniden sahip olmak isterdim. Ben hâlâ aşığım, Pyle ve elimdekini harcıyorum. Kuşkusuz gurur da vardı, elbette. İstenilir olmaktan duyduğumuz gurdan vazgeçmemiz için epey zaman geçmesi gerekir. Aslında çevremize bakıp da istenen diğerlerini görünce bundan gurur duymamızın nedenini de Tanrı bilir ya."

"Sence benim anormal bir yanımla yok, değil mi, Thomas?"

"Yok, Pyle."

"Buna *ihtiyacım* olmadığı anlamına gelmiyor, Thomas, herkes gibi yani... Ben... ben çok tuhaf biri değilim."

"Hiçbirimizin buna söylediğimiz kadar ihtiyacımız yoktur. İnsan kendi kendini kandırır. Ben Phuong dışında kimseyi istemediğimi biliyorum. Ama insan bunu ancak zamanla öğreniyor. Phuong yanımda olmasa huzursuz tek bir gecem olmadan bir yılımı geçirebilirim."

"Ama o *orada*," dedi Pyle duymakta güçlük çektiğim bir sesle.

"İnsan önüne gelen kadınla yatarak işe başlar ve sonra büyükbabası gibi tek kadına sadık kalır."

"Böyle başlamak epey safça bir şey bence..."

"Asla."

"Kinsey Raporunda böyle bir şey yok."

"O yüzden safça değil işte."

"Burada seninle olmak, konuşmak hiç de kötü değil, biliyor musun, Thomas? Artık tehlikeli değilmiş gibi..."

“Alman bombardımanında da ortalık sakinleşince aynı şeyi hissederdik. Ama her zaman da dönerlerdi.”

“Biri sana en derin cinsel deneyiminin ne olduğunu sorsa ne karşılık verirdin?”

Bunun yanıtını biliyordum. “Bir sabah erken saatte yatakta yatarken kırmızı kimonolu bir kadının saçlarını fırçalamasını seyretmek.”

“Joe kendisi için aynı anda bir Çinli ve bir zenci kadınla yatmak olduğunu söyledi.”

“Yirmi yaşındayken ben de öyle bir şey düşünebilirdim.”

“Joe elli yaşında ama.”

“Savaşta akıl yaşını nasıl hesapladıklarını merak ederim.”

“O kırmızı kimonolu kız Phuong muydu?”

O soruyu sormamış olmasını isterdim.

“Hayır, o daha önceydi,” dedim. “Karımı terk ettiğim zaman.”

“Ne oldu sonra?”

“Onu da terk ettim.”

“Neden?”

Gerçekten neden? “Aşık olduğumuz zaman sersemleşiriz,” dedim. “Onu kaybetmekten korkuyordum. Onun değiştiğini sandım... Gerçekten değişiyor muydu, bilmiyorum ama kararsızlığa, kuşkuya daha fazla dayanamadım. Bir korkağın düşmanın üstüne atlayıp madalya kazanması gibi ben de sona doğru koştum. Ölümü yenmek istiyordum.”

“Ölümü mü?”

“Bir tür ölümdü bu da. Sonra da Doğu’ya geldim.”

“Ve Phuong’u buldun?”

“Evet.”

“Phuong’da aynı şeyi bulamadın mı?”

“Aynısını değil. Diğeri beni seviyordu. Sevgiyi kaybetmekten korkuyordum. Şimdi işe yalnızca Phuong’u kaybetmekten korkuyorum.” Bunu neden söylediğimi merak ettim. Benim teşvikime ihtiyacı yoktu ki.

“Ama o seni seviyor, değil mi?”

“Pek öyle denemez. Onların doğasında yoktur bu. Bunu öğreneceksin. Onlara çocuk demek klişeleşmiş bir deyimdir... Ancak gerçekten çocuksu olan bir şey vardır. Onlara gösterdiğin yakınlık, verdiğin güvenlik ve armağanlar için severler seni. Döversen ya da bir haksızlık yaparsan da senden nefret ederler. Bir odaya girip de bir yabancıya âşık olmanın ne demek olduğunu bilmezler. Yaşlanmakta olan bir erkek için bu çok güven verici bir şeydir, Pyle... Yuvaları rahat olduğu sürece evden kaçmazlar.”

Onu kırmak istememiştim. Bastırmaya çalıştığı bir öfkeyle konuştuğunda kırdığımı anladım. “Daha büyük bir güvenliği ya da biraz daha fazla şefkati yeğleyebilir ama.”

“Belki.”

“Bundan korkmuyor musun, peki?”

“Ötekinden korktuğum kadar değil.”

“Onu hiç mi sevmiyorsun?”

“Seviyorum elbette, Pyle. Ama öteki türlü sadece bir kere sevdim.”

“Kırk küsur kadına rağmen.”

“Bunun Kinsey ortalamasının altında olduğuna eminim. Kadınlar karşılarında bir kadınla yatmamış erkek istemezler. Eğer bizler patolojik tipler değilseniz, bunu *biz* de istemeyiz sanırım.”

“Ben hiç kadınla yatmadım demek istemedim.” Pyle ile konuşmalarımız hep tuhaf bir yöne sapıveriyordu. Alışılmışın bu kadar dışına çıkması içtenliğinden miydi? Konuşmalarında hep dümdüz gidiyor, hiç köşe dönmüyordu.

“Yüz kadınla yatarsın ama yine de hiç yatmamış sayılırsın, Pyle. Savaşta ırza geçmekten idam edilen askerlerinizin çoğu bakirdiler. Avrupa’da bu kadar çok değildir. Buna da memnunum. Bunlar büyük zarar verirler.”

“Seni anlayamıyorum, Thomas.”

“Açıklamaya değmez zaten. Bu konudan sıkıldım artık. Cinselliğin yaşlılık ve ölüm kadar büyük bir sorun olmadığı yaşı geldim artık. Uyandığımda aklımda bunlar var, kadın bedeni değil. Son on yılımda yalnız olmak istemiyorum. Hepsi bu işte. Sabahtan akşama kadar ne düşüneceğimi bilemem sanıyorum. Odamda sevmediğim biri de olsa bir kadın olmasını istiyorum. Phuong beni terk ederse bir yenisini bulacak enerjim kalacak mı acaba?”

“Phuong’un senin için bütün değeri buysa...”

“Bütün değeri mi, Pyle? On yıl süreyle yanında kimse olmadan ve sonunda gideceğin yerin bir yaşlılar yurdu olacağını bilerek, korkuyla yaşadığını düşün. O zaman herhangi bir yöne doğru koşmaya başlarsın, sonuna gelene kadar yanında kalacak birini bulmak için o kırmızı kimonolu kızıdan bile kaçarsın.”

“Neden karına dönmüyorsun o halde?”

“İncittiğin biriyle yaşamak kolay değildir.”

Bir makineli tüfek çatırtısı duyuldu; bir milden daha uzakta olamazdı. Belki de heyecana kapılan bir nöbetçi gölgelere ateş ediyordu. Ya da başka bir saldırı başlamış olabilirdi. Bir saldırı olduğunu umuyordum; o zaman bizim şansımız artardı.

“Korkuyor musun, Thomas?”

“Elbette korkuyorum. İçgüdülerimle korkuyorum. Ama mantığım böyle ölmenin daha iyi olduğunu söylüyor. O yüzdeh geldim Doğu’ya. Burada ölüm hep insanın yanındadır.” Saati me baktım. On bir olmuştu. Sekiz saatlik bir gece sonunda rahat bir soluk alabilirdik. “Tanrı dışında her şeyden söz ettik sanırım,” dedim. “Onu da sabahın erken saatlerine bırakalım.”

“Tanrı’ya inanmıyorsun, değil mi?”

“Hayır.”

“Benim için O olmasaydı hiçbir şeyin anlamı olmazdı.”

“Benim içinse onunla bir anlamı yok.”

“Bir kitap okumuştum...”

Pyle’in okuduğu kitabın ne olduğunu hiç öğrenemedim. (Herhalde York Harding, Shakespeare, şiir antolojisi ya da Evlilik Fizyolojisi değildi, belki de *Hayatın Zaferrı*’ydi.) Kulenin içinden bir ses işitildi; deliğin altındaki gölgeler arasından biri megafonla Vietnamca bir şeyler söylüyordu.

“Hapı yuttuk,” dedim. İki nöbetçi yüzleri mazgal deliklerine çevrili, ağızları açık, dinliyorlardı.

“Ne oluyor?” diye sordu Pyle.

Dışarı baktım ama görünen bir şey yoktu -yolu bile seçemiyordum - odaya döndüğümde silah doğrultulmuştu ama bana mı yoksa yarığa mı olduğunu pek anlayamadım. Ancak duvarın dibinde ilerleyince silah da döndü, üzerimden ayrılmadı. Ses aynı şeyi tekrarlayıp duruyordu. Ben oturunca silah da yere çevrildi

“Ne diyor?” diye sordu Pyle.

“Bilmiyorum. Arabayı bulmuşlarsa bu heriflere bizi teslim etmelerini, yoksa kuleyi başlarına yıkacaklarını

söylüyorlardır. Herifler bir karara varmadan o steni al-
san iyi edersin.”

“Adam ateş eder ama.”

“Henüz emin değil. Emin olunca nasıl olsa ateş ede-
cektir.”

Pyle ayağını kaldırdı; silah da yükseldi.

“Ben duvar boyunca sürüneceğim,” dedim. “Gözlerini
çevirince silahı kap.”

Ben kalktığım anda ses de kesildi. Sessizlikle birlikte
yerimden sıçramıştım. “Bırak o silahı!” dedi Pyle. Stenin
dolu olup olmadığını düşünürken -kontrol etmeyi akıl
edememiştim- asker tüfeğini yere attı.

Gidip tüfeği aldım. O anda ses yeniden duyuldu; daha
önce söylediklerinin tek sözcüğü bile değişmemiş gibi
geldi bana. Belki de plak kullanıyorlardı. Ültimatomon
ne süreyle geçerli olacağını düşündüm.

“Şimdi ne olacak?” diye sordu Pyle. Laboratuarda bir
deneyi izleyen öğrenciden farksızdı. Olayla kendisinin
doğrudan doğruya bir ilgisi yok gibiydi.

“Bir bazuka mermisi belki, ya da bir Viet.”

Pyle steni yokladı. “Bunun pek öyle gizli kapaklı bir
yanı yok sanırım. Bir el ateş edeyim mi?”

“Hayır, bırak biraz düşünsünler. Onlar kuleyi ateş et-
meden ele geçirmek isterler, bu da bize biraz zaman ka-
zandırır. Buradan hemen gitsek iyi olur.”

“Aşağıda bizi bekliyor olabilirler.”

“Doğru.”

İki adam bize bakıyordu; ‘adam’ diyorum ama ikisinin
yaş toplamının kırk olduğunu sanmıyordum.

Pyle insanı şoka uğratan bir dobralıkla, “Ya bunlar?”
diye sordu. “Öldüreyim mi bunları?” Belki de steni dene-
mek istiyordu.

“Bir şey yapmadılar ki.”

“Bizi teslim edeceklerdi ama.”

“Neden olmasın? Burada bizim işimiz yok. Burası onların ülkesi.” Tüfeğin kurşunlarını boşaltıp yere bıraktım.

“Bunu onlara bırakmıyorsun herhalde.”

“Tüfekle kaçamayacak kadar yaşlıyım ben. Ayrıca bu benim savaşım değil. Yürü haydi.”

Benim savaşım değildi ama bunu karanlıktaki o insanların da bilmelerini isterdim. Gaz lambasını söndürüp bacaklarımı delikten aşağı sarkıttım. Nöbetçilerin kendi dillerinde şarkı söyler gibi mırıldandıklarını duyuyordum. “Dümdüz git,” dedim Pyle’a. “Pirinç tarlalarına doğru. Su olduğunu unutma... Ne kadar derin olduğunu da bilmiyorum. Hazır mısınız?”

“Evet.”

“Arkadaşlığın için teşekkürler.”

“Benim için bir zevkti,” dedi Pyle.

Nöbetçilerin arkamızda kıpırdandıklarını duydum; belki de bıçakları vardı. Megafondaki ses sanki son bir şans sunar gibi konuşuyordu. Aşağıda karanlıkta bir kıpırtı oldu ama bu bir fare de olabilirdi. Duraksadım. “Bir içki olsaydı,” diye mırıldandım.

“Gidelim haydi.”

Merdivenden bir şey çıkıyordu; hiç ses duymamama rağmen merdiven ayaklarımın altında sallanmaktaydı.

“Neden duruyorsun?” diye sordu Pyle.

Sessiz sedasız yaklaşan bir ‘şey’ olduğunu neden düşündüm bilmiyorum. Yalnızca bir insan merdivenden çıkabilirdi ama ben bunu benim gibi bir insan olarak hayal edemiyordum; bir hayvan avını öldürmek üzere yaklaşıyor gi-

biydi. Sakince, sessizce, başka bir yaratık türünün acımasızlığıyla tırmanıyordu. Merdiven durmadan sallanıyordu, hayvanın yukarı bakan gözlerinin parıltısını görür gibiydim. Daha fazla dayanamayıp atladım. Yerde çamurlu toprak dışında bir şey yoktu. Bileğim sanki bir el tarafından bükülmüş gibi burkuldu yumuşak toprakta. Pyle'in aşağı indiğini duyuyordum. O zaman, kendisinin titrediğini bile fark edemeyip bundan korkan sersemin biri olduğumu anladım. Oysa ben kendimi bir gazetecinin olması gerektiği gibi sert ve hayalci olmayan biri sanırdım. Ayağa kalktığım anda bileğimin sancısında düşecek gibi oldum. Ayağımı sürüyerek tarlaya doğru yürürken Pyle de arkamdan geliyordu. Tam o anda bir bazuka mermisi kuleye isabet edince kendimi yeniden yüzüstü yerde buldum.

4

“Yaralandın mı?” diye sordu Pyle.

“Bacağıma bir şey çarptı, ciddi değil ama.”

“Haydi gidelim buradan.”

Bembeyaz bir tozla kaplı olduğu için görebiliyordum onu. Sonra projeksiyon makinesinin lambası bozulduğu zaman ekrandaki resim nasıl kaybolursa öyle gözden kayboldu; yalnızca sesi kalmıştı şimdi. Sağlam dizimin üzerinde dikkatle doğruldum, burkulmuş bileğime yüklenmeye çalıştım ama sancıdan soluğum kesilmiş bir halde düştüm yine. Bileğimde bir şey yoktu, sol bacağıma bir şeyler olmuştu. Endişeye kapılmış değildim, sancı tüm kaygıyı alıp götürmüştü. Yerde kıpırdamadan yatıp sancının geçmesini bekledim; dişi ağrıyan biri gibi soluğumu tutuyordum. Az sonra kulenin yıkıntısını arayacak

Vietlileri düşünmemeye çalıştım. Bir mermi daha buldu kuleyi. Yaklaşmadan önce işi garantiye almak istiyordı. Sancı biraz hafiflerken bir-iki insanı öldürmek için bu ne masraf, diye düşündüm. İnsan atları daha ucuza öldürürdü. Bilincim tam yerinde olmamalıydı ki, doğduğum kasabada en büyük çocukluk korkum olan at kesim yerinde sandım kendimi. Atların korkuyla kişnediklerini, acı vermeyen silahın patlamasını duyduklarını sanırdık.

Kıpırdamadan yatıp soluğumu tuttuğum için sancının yeniden başlaması biraz zaman aldı. Tarlalara doğru sürünüp sürünmemeyi düşündüm. Vietlerin oraları arayacak zamanları olmayabilirdi. Şu sıralarda ikinci bir devriye çıkıp birinci tankın neden dönmediğini araştırmaya başlayabilirdi. Ama ben partizanlardan çok sancıdan korktuğumdan kıpırdamadan yatmaya devam etti. Pyle'dan çıt çıkmıyordu. Tarlalara varmış olmalıydı. Sonra bir ağlama sesi duydum. Kule yıkıntıları yönünden geliyordu. Bir erkek ağlaması değildi bu, daha çok karanlıktan korkan ve bağırmaya da çekinen bir çocuk ağlamasıydı. O iki nöbetçiden biri, diye düşündüm; belki de arkadaşı ölmüştü. Çocukları savaşa göndermemeliydiler. O hendekteki büzülmüş çocuk cesedi geldi gözlerimin önüne. Gözlerimi kapattım -bu da sancıyı uzaklaştırırdı- ve bekledim.

Biri anlamadığım bir şeyler söyledi. Bu karanlıkta, yalnızlıkta ve hazır sancı da gelmiyorken uyuyabileceğimi hissettim.

Sonra Pyle'ın fısıldadığını duydum. "Thomas, Thomas." Sessiz yürümesini çok çabuk öğrenmişti; döndüğünü duymamıştım.

"Gitti," diye fısıldadım.

Beni buldu, yanıma uzandı. “Neden gelmedin? Yaralı mısın?”

“Bacağım. Kırıldı sanırım.”

“Kurşun mu?”

“Hayır. Bir kütük. Taş belki. Kuleden gelen bir şey. Kanamıyor.”

“Gayret etmelisin.”

“Git buradan, Pyle. İstemiyorum, canım çok yanıyor.”

“Hangi bacağın?”

“Sol.”

O yanıma geçip kolumu omzuna attı. Kuledeki çocuk gibi ağlamak istiyordum ama sonra birden öfkelen dim; ancak öfkeyi fısıltıyla ifade etme olanağı da yoktu.

“Lanet olsun, Pyle, bırak beni, burada kalmak istiyorum.”

“Kalamazsın.”

Beni omzuna dayamak istiyordu, çektiğim acıyı tarif edemezdim. “Bırak kahramanlığı şimdi. Gitmek istemiyorum diyorum sana.”

“Senin de çaba göstermen gerek. Yoksa ikimiz de yakanırız.”

“Sen...”

“Süs, yoksa duyacaklar.”

Öfkeden ağlıyordum. Pyle’a yaslanıp doğruldum, sol bacağımı yerden kaldırdım. Tam o anda bir sonraki kuleye yakın bir yerden bir bren ateşe başlamasaydı hareket edeceğimiz yoktu. Belki bir devriye kolu yoluna devam ediyor, belki de üç kulelik görevlerini tamamladıkları için üslerine dönüyorlardı. Neyse ki, çıkardıkları gürültü bizim ağır yürüyüşümüzün sesini bastırmıştı.

Yürüdüğümüz süre boyunca bilincimin yerinde olup olmadığını hatırlamıyorum, son yirmi metrede bütün ağırlığımı Pyle'ın taşıdığından eminim. "Dikkat et, tarlaya giriyoruz," dedi. Kuru pirinç başakları hışırdıyor, ayaklarımızın altında çamur cıvıkleşip yükseliyordu. Pyle durduğunda su belimize kadar çıkmıştı. Soluk soluğaydı.

"Özür dilerim," dedim.

"Seni bırakamazdım."

İlk duygum rahatlatma oldu; su ve çamur sargı gibi kavramıştı bacağımla. Ama az sonra soğuktan dişlerim takırdamaya başladı. Saatin geceyarısını geçip geçmediğini merak ettim. Vietlier bizi bulmadıkları takdirde daha altı saat böyle beklemek zorunda kalabilirdik.

"Ağırlığını biraz alabilir misin üzerimden?" diye sordu Pyle.

"Bir dakika." O mantığımı alıp götüren öfke gelmişti yine. Bu halim için çektiğim sancı dışında bir neden bulamıyordum. Kurtarılmayı ben istememiştim ya da ölümün böylesine acı çekilerek geciktirilmesini. Sert toprakta yatacağım yeri özlemle düşündüm. Bir leylek gibi tek bacak üstünde durmuş, ağırlığımı Pyle'a vermemeye çalışıyordum. Kıpırdayınca pirinç başakları bacaklarımı gıcıkıyor, kopuyor ve hışırdıyordu.

"Hayatımı kurtardın," dedim. Pyle beklenen yanıtı vermek için boğazını temizlerken devam ettim: "Burada ölebilirdim. Ölmek için kuru toprağı tercih ederdim."

"Konuşmaman senin için daha iyi," dedi Pyle bir yataklakla konuşmuş gibi.

"Hayatımı kurtarmanı kim istedi senden? Ben Doğu'ya öldürülmek için geldim. Senin bu lanet küstahlığın..."

Çamurda ayağım kayınca Pyle kolunu omzuma attı. "Sakin ol," dedi.

“Şşşt!” Ayak sesleri duyuluyordu; tarlanın yanına kadar geldiler; yolun ilerisindeki bren ateşi kesti. Şimdi ayak seslerinden ve soluk alıp verdiğimizde titreşen pirinç başaklarından başka ses yoktu. Ayak sesleri durdu, adeta üç-beş karış ötemizde gibiydi. Pyle’ın sağlam yanıma bastıran elinin beni ağır ağır aşağı ittiğini fark ettim; birlikte pirinçleri fazla kıpırdatmadan çamura gömüldük. Tek dizim üzerinde, başımı geriye atarak ancak ağzımı suyun dışında tutabiliyordum. Sancı yeniden başlamıştı, şimdi burada bayılırsam boğulurum, diye düşündüm. Boğulma düşüncesinden oldum olası korkar ve nefret ederdim. İnsan neden ölüm biçimini seçemiyordu? Ses falan yoktu artık; belki de beş metre ötemizde bir hışırtı, bir öksürük, bir aksırık bekliyorlardı. Tanrım, aksıracağım, diye düşündüm. Beni bıraksaydı yalnızca kendi hayatımdan sorumlu olurdum, onun hayatından değil; o yaşamak istiyordu. Serbest elimin parmaklarıyla çocukken saklambaç oynadığımız zaman yaptığımız gibi üst dudağıma bastırdım, ama aksırık patlamak üzere hazır bekliyordu. Ötekiler de karanlıkta çıt çıkarmadan aksırmamı bekliyorlardı. Geliyordu, geliyordu, geldi.

Ancak tam aksırdığım sırada Vietler pirinç tarlasına makinelileriyle ateş açmışlardı. Silahların sesi aksırıgımı çeliğe delik açan bir matkap gibi yuttu. Bir soluk alıp başımı suya soktum. İnsan sevdiği şeyden güdüsel olarak nasıl kaçıyor, nasıl da ölümle cilveleşiyor; sevgilisinden kendisinin ırzına geçmesini isteyen bir kadın gibi. Başaklar üzerimize kapandı, fırtına geçip gitti. Aynı anda su yüzüne çıktık hava almak için; ayak seslerinin kuleye doğru uzaklaştıklarını duyduk.

“Başardık,” dedi Pyle. Sancılar arasında neyi başardığımızı düşündüm; ben yaşlılığımı, müdür koltuğunu ve yalnızlığı kazanmıştım. O ise... onun ne kazandığını ancak şimdi aradan zaman geçtikten sonra bilebiliyorum. Sonra soğukta oturup beklemeye başladık. Tanyin yolunda bir parıltı oldu, bir şey sanki bir kutlama varmış gibi uzun uzun neşeyle yandı.

“Arabamdı o,” dedim.

“Çok yazık oldu, Thomas. Bir şeyin zarar görmesinden nefret ederim.”

“Depoda arabayı yakacak kadar benzin kalmıştı. Sen de benim kadar üşüyor musun, Pyle?”

“Bundan daha çok üşüdüğümü hatırlamıyorum.”

“Sudan çıkıp yola uzansak?”

“Yarım saat daha bekleyelim.”

“Ağırlığımı sen taşıyorsun.”

“Taşıyabilirim, gencim ben.” Şaka olarak söylediği söz soğuk çamur gibi çarpmıştı yüzüme. Sancımın neden olduğu konuşma biçimimden dolayı özür dileyecektim ki, sancı yine galebe çaldı. “Gençsin elbette. Bekleyebilirsin, değil mi?”

“Ne demek istediğini anlamıyorum, Thomas.”

Bir haftayı bir gecede birlikte geçirmiş gibiydik ama nasıl Fransızca anlamıyorsa beni de anlamıyordu. “Beni orada bıraksaydın senin için daha iyi olurdu,” dedim.

“Phuong’un yüzüne bakamazdım sonra.” Bir borsacının teklifi gibi ortada kalmıştı kızın adı.

“Demek onun yüzündendi,” diye devam ettim. Kıskaçlığımı daha saçma ve daha küçültücü yapan şey bunu fısıltıyla iletme zorunluluğuydu. Ses diye bir şey yok-

tu, oysa kıskançlık yükselip alçalan seslerden hoşlanırdı. “Bu kahramanlıklarınla onu elde edeceğini sanıyorsun,” dedim. “Nasıl da yanılıyorsun, bir bilsen. Ben ölseydim ona sahip olabilirdin.”

“Ben onu demek istemedim,” dedi Pyle. “İnsan âşık olunca oyunu kuralına göre oynamak ister, hepsi bu işte.”

Doğru, diye düşündüm; ama onun verdiği anlam kadar safçasına değil. Âşık olmak kendini başkasının gözüyle görmektir; kendinin çarpıtılmış ve yüceltilmiş hayaline âşık olmaktır. Âşık olunca onuru düşünemeyiz, kahramanlık iki kişilik bir seyirci önünde rol yapmaktan başka bir şey değildir. Belki artık âşık değildim ama hâlâ hatırlıyordum.

“Benim yerimde sen olsaydın ben seni bırakmıştım,” dedim.

“Bırakmazdın, Thomas. Ben seni senden iyi tanıyorum.”

Öfkeyle ondan uzaklaşmaya, kendi ağırlığımı kendim taşımaya çalıştım ama sancı bir tünelde gürleyen tren gibi gelince eskisinden daha çok yaslandım ona. Yoksa az daha suya gömülüyordum. İki koluyla sarılıp beni çekti, sonra santim santim kıyıya ve yol kenarına sürükledi. Yola çıkınca beni tarlanın kenarına, yoldan biraz alçak olan sığ çamurun içine yatırdı. Sancı geçince gözlerimi açtım, tuttuğum soluğu bıraktım. Yalnızca yıldızları görüyordum şimdi; okuyamadığım yabancı bir yazıya benziyorlardı, yurdumun yıldızları değildi bunlar. Pyle’ın yüzü birden yıldızları örttü. “Ben bir devriye aramaya gidiyorum, Thomas.”

“Aptallaşma,” dedim. “Vietlerle karşılaşmazsan bile devriye sana kim olduğunu sormadan öldürür.”

“Tek şansımız bu. Altı saat su içinde yatamazsın.”

“Öyleyse yola yatır beni.”

“Steni sana bırakmamın bir yararı var mı?” diye kuşkuyla sordu.

“Yok elbette. İlle de kahramanlık taslayacaksan bari pirinçlerin arasından git.”

“O zaman devriye ben işaret veremedenden geçer gider.”

“Sen Fransızca bilmezsin ki.”

“*Je suis Frongçais,*’ diye seslenirim. Merak etme, Thomas. Çok dikkatli olacağım.” Ben bir yanıt veremedenden fısıltıyla konuşamayacağım kadar uzaklaşmıştı. Kendi bildiğince, sık sık duraklayarak sessizce yürüyordu. Onu yanan arabanın ışığında seçebiliyordum; herhangi bir silah sesi işitilmedi, az sonra da alevlerin ötesine geçti, ayak izlerini sessizlik doldurdu. Evet, nehirden Phat Diem’e gelirken olduğu gibi dikkatliydi. Çocuklar için yazılmış bir serüven romanının kahramanı kadar dikkatli, dikkatinden bir izci arması gibi gurur duyarak ve serüveninin saçmalığının ve imkânsızlığının bilincinde olmadan ilerliyordu.

Yattığım yerden bir Viet ya Lejyon devriyesinin ateşine kulak verdim ama tek bir el bile silah atılmadı. Bir kuleye varması en az bir saat sürerdi, eğer varabilirse tabii. Başımı çevirip bizim kuleden geriye ne kaldığına baktım; bambu çubuklar ve bir çamur yığını. Arabanın alevleri azaldıkça yığın da yere gömülüyor gibiydi. Sancı geçince barış başlıyordu; bir tür sinirlerin Ateşkes Günü. Şarkı söylemek istiyordum. Benim mesleğimden insanların, bu koskoca geceyi iki haber satırına sığdırabilmesinin ne kadar tuhaf bir şey olduğunu düşündüm. Sıradan bir geceydi, burası bir bahçeydi ve içindeki tek yabancı şey de bendim. Kule yıkıntıları arasında o al-

ak sesli ağlamayı duydum yine. Nbetilerden biri h-
l sağ olmalıydı.

Zavallı, diye düşündüm; araba onun kulesi önünde arı-
zalanmasaydı diğerleri gibi o da teslim olur ya da mega-
fonun sesini ilk duyduğunda sıvışır giderdi. Ama biz iki
beyaz oradaydık, sten bizim elimizdeydi ve adamlar kı-
pırdamaya bile cesaret edememişlerdi. Biz gittiğimizde iş
işten geçmişti artık. Karanlıkta ağlayan o sesin sorumlu-
su bendim. Bu savaşa ait olmamakla, ondan uzak dur-
makla bbrlenmiştim, ama o yaraları steni bizzat kullan-
mışım gibi ben açmıştım askerin gövdesinde. Pyle'ın yap-
mak istediğini yapmıştım.

Hendekten çıkıp yola erişmeye çalıştım. Onun yanma
gitmek istiyordum. Yapabileeğim tek şey buydu; acısını
paylaşmak. Ama kendi acım beni yerimden kıpırdatmı-
yordu. Onu duymuyordum artık. Kıpırdamadan yatıyor,
dev bir yürek gibi atan kendi sancımı duyuyor, soluğu-
mu tutuyor ve inanmadığım Tanrıya dua ediyordum; “Bı-
rak öleyim ya da bayılayım. Bırak leyim ya da bayıla-
yım.” Ondan sonra bayıldım sanırım. Gzkapaklarımın
donup yapıştığını ve birinin açmak için arasına bir u-
buk sokmaya çalıştığını gördüm rüyamda. Gözbebekleri-
me zarar vereceklerini söylemek istiyordum ama konu-
şamıyordum. ubuk giriyordu gözüme, yüzüme bir ışık
tutulmuştu.

“Başardık Thomas,” dedi Pyle. Bunu hatırlıyorum da,
Pyle'ın daha sonra diğerlerine anlattıklarını hiç hatırla-
mıyorum. Elimi ters yönde sallamış, kulede birinin oldu-
đuunu, gidip ona bakmalarını söylemişim: Ama ne olursa
olsun, Pyle'ın anlattığı gibi duygusal bir yücelme göster-
miş olamam. Ben kendimi iyi tanırım, bencilliğimin de-

rinliğini çok iyi bilirim. Başka birisi acı çekerken rahat edemem (en büyük isteğim de rahat etmektir). Kimi zaman saf insanlar bunu özgecilik sanırlar ama yanılırlar, benim bütün yaptığım daha büyük bir iyilik sandığım ruh huzurum için küçük bir iyiliği -bu olayda benim yaralarımın bakılmasını biraz erteletmeyi- feda etmemdi.

Kuleden döndüklerinde çocuğun ölmüş olduğunu söylediler. Mutluydum artık. Morfin iğnesi bacağıma girdikten sonra sancıyı bile bir daha hissetmedim.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1

Catinat Caddesindeki evin basamaklarını ağır ağır çıkıp birinci kat sahanlığında biraz dinlendim. Yaşlı kadınlar her zamanki gibi helanın önünde çömelmiş, dedikodu yapıyorlardı. Bazılarının avuççılarında taşıdıkları Kader, onların yüzlerindeki çizgilerdeydi. Ben geçerken sustular. Dillerini bilseydim bana neler söyleyeceklerini, ben Tanyin yolundaki Lejyon hastanesinde yatarken neler olduğunu anlatabileceklerini düşündüm. Kule ile tarla arasında evin anahtarlarını kaybetmiştim ama Phuong'a da bir haber gönderebilmiştim. 'Eğer' haberi almışsa evde olmalıydı. Bu 'eğer' benim kararsızlığımın ölçüsüydü. Hastanedeyken ondan hiçbir haber almamış-

tım ama o da Fransızca yazmayı pek beceremezdi, benimse Vietnamcam yoktu. Kapıyı tıklatır tıklatmaz açıldı ve her şey eskisi gibi göründü gözüme. Nasıl olduğumu sorarken, sargılı bacağıma dokunurken, sanki insan bu kadar körpe bir fidana yaslanabilirmiş gibi yaslanmam için omzunu uzatırken dikkatle baktım yüzüne. “Eve döndüğüne sevindim,” dedim.

Bana beni özlediğini söyledi ki, ben de bunu duymak istiyordum; zaten bana hep duymak istediklerimi söylerdi, soruları yanıtlayan bir hizmetçi gibi. Eğer tuhaf bir durum yoksa. Ben de şimdi o tuhaf durumu bekliyordum.

“Bu arada eğlendin mi?” diye sordum.

“Sık sık ablamı gördüm. Amerikalıların yanında bir iş buldu.”

“Ya, öyle mi? Pyle mı yardım etti?”

“Pyle değil, Joe.”

“Joe da kim?”

“Tanıyorsun ya, Ekonomi Ataşesi.”

“Ha, tabii, o Joe!”

Joe insanın hep unuttuğu bir tipti. Bugün bile şişmanlığı, sinekkaydı tıraşlı pudralı yanakları ve çınlayan kahkahaları dışında tarif edemem o adamı. Joe diye çağırıldığı dışında kimliği aklımdan tümüyle çıkıp gitmiş. Adları hep kısaltılan insanlar vardır, o da onlardan biriydi işte.

Phuong’un yardımıyla yatağa uzandım. “Sinemaya gittin mi?”

“Catinat’ta komik bir film var.” Sonra da hemen filmi en küçük ayrıntısına kadar anlatmaya koyuldu. Ben de çevreme beyaz bir telgraf zarfı var mı diye bakındım. Sormadığım sürece bana söylemeyi unuttuğuna ya da

telgrafın yazı makinesinin yanında, dolabın üstünde veya eşarplarını sakladığı çekmeceye konulduğuna inanabilirdim.

“Posta müdürü -ben posta müdürü diyorum ama belediye başkanı da olabilir- onları eve kadar izledi, fırıncıdan bir merdiven alıp Corinne’in penceresine tırmandı. Ama Corinne, François ile yan odaya geçmişti. Adam Madam Bompierre’in içeri girdiğini görmedi, kadın da içeri girince onu merdivenin tepesinde görünce...”

“Madam Bompierre kimdi?” diye sordum kimi zaman hatırlamak istediği notları aralarına soktuğu musluğun kenarındaki şişelere bakarken.

“Söyledim ya. Corinne’in annesiydi ve dul olduğu için koca arıyordu...” Phuong yatağa oturup elini gömleğinden içeri soktu. “Çok komikti.”

“Öp beni, Phuong.” Nazlanacak bir insan değildi. İstediyimi yaptıktan sonra yine filmi anlatmaya devam etti. Sevişmek isteseydim hiç soru sormadan pantolonunu sıyırıp sevişir ve sonra Madam Bompierre ile posta müdürünün hikâyesine bıraktığı yerden devam ederdi.

“Bana telgraf geldi mi?”

“Evet.”

“Neden vermedin?”

“Bu kadar erkenden çalışmamalısın. Biraz yatıp dinlenmelisin.”

“Gelen telgraf işle ilgili olmayabilir.”

Telgrafı alınca açılmış olduğunu gördüm.

“De Lattre’in ayrılmasından sonraki askeri ve politik durumun dört yüz sözcüklük özeti isteniyor.”

“Evet, işle ilgiliymiş,” dedim. “Nasıl bildin? Neden açtın?”

“Karından geldi sanmıştım. İyi haber olacağını umuyordum.”

“Kim çevirdi bunu sana?”

“Ablama götürdüm.”

“Haber kötü olsaydı beni terk edecek miydin, Phuong?”

Bana güven vermek için eliyle göğsümü okşadı, bu kez sözcüklere ihtiyacım olduğunu fark edememişti. Yalan da olsa duymak istiyordum.

“Bir çubuk ister misin? Sana bir de mektup var. Karından sanırım.”

“Onu da açtın mı?”

“Ben senin mektuplarını açmam. Telgraflar açıktır zaten. Telgraf memurları okurlar.”

Zarf, eşarplarının arasındaydı. Titizlikle alıp yatağın üstüne bıraktı. Elyazısını tanımıştım. “Haber kötüyse sen ne...” Haberin kötüden başka bir şey olamayacağını biliyordum. Bir telgraf ani bir iyilik, bir eliaçıklık belirtisi olabilirdi. Bir mektup ise açıklama, kendini haklı görme... O yüzden sorumu yarıda kestim. İnsandan tutamayacağı bir sözü vermesini istemenin dürüstlikle bağdaşır yanı yoktu.

“Korktuğun nedir?” diye sordu Phuong. Yalnızlıktan, Basın Kulübünden, tek odalı evden, Pyle’dan korkuyorum, diye düşündüm.

“Bana bir konyak soda hazırla,” dedim. “Mektubun başına baktım -‘Sevgili Thomas’ - bir de sonuna -‘Sevgiyle, Helen’- ve konyağı bekledim.

“Ondan mı?”

“Evet.” Ama mektubu okumaya başlamadan sonunda Phuong’a doğru mu yoksa yalan mı söyleyeceğimi düşünmeye başlamıştım.

Sevgili Thomas,

Mektubunu alıp da yalnız olmadığını öğrenince hiç şaşmadım. Ne de olsa erkek değilsin, değil mi? Pek uzun zaman yalnız kalamazsın sen, ceketinin toz tutması gibi kadınları kendine çekersin. Londra'ya döndüğünde kolaylıkla avuntu bulabileceğini hissetmeseydim durumuna daha bir sempatiyle bakabilirdim. Bana inanmayacaksın ama beni önleyen ve sana basit bir 'hayır' telgrafı çektirmeyen şey o zavallı kızcağızı düşünmem oldu. Bizler bu tür işlerden senden çok etkileniriz.

Konyağımı içtim. Cinsel yaraların yıllarca açık kaldığını bilmiyordum. Sözcükleri ustalıkla seçmediğimden dik-katsizliğimle onun yaralarını kanatmıştım yine. Onun da benim yaralarımı aramasında suç bulmak olası mıydı? Mutsuz olduğumuzda karşımızdakini incitiriz.

"Kötü mü?" diye sordu Phuong.

"Biraz sert," dedim. "Ama hakkı da..." okumaya devam ettim.

Buradan gidene kadar senin içimizde en çok Anne'ı sevdiğine inanırdım. Şimdi de başka bir kadını terk etmeye hazırlanıyorsun; çünkü mektubundan anladığım kadarıyla 'olumlu' bir yanıt beklemiyorsun. "Elimden geleni yaptım ben" -düşündüğün bu, değil mi? 'Kabul' diye bir telgraf çekseydim ne yapardın? Gerçekten onunla evlenir miydin? (Adını yazmadığın için 'o' diyorum). Belki de evlenirdin. Hepimiz gibi sen de yaşılanıyorsun artık ve yalnız yaşamayı sevmiyorsun. Ben de zaman zaman çok yalnız hissediyorum kendimi. Anne'ın başka bir arkadaş bulduğunu tahmin ediyorum. Ama onu tam zamanında bıraktın da ondan.

Kabuk bağlamış yarayı bulmuştu. Biraz daha içtim.
“Bir çubuk hazırlayayım,” dedi Phuong.
“Nasıl istersen,” dedim.

Hayır dememin gerekçelerinden biri de bu. (Dini nedenden söz etmemize gerek yok, çünkü sen onu ne anladın ne de inandın). Evlilik, seni bir kadını terk etmekten alıkoymuyor, değil mi? Yalnızca süreci biraz uzatıyor. Eğer o kızla benimle yaşadığın gibi yaşayacaksan, bu ona daha büyük haksızlık olur. Onu buraya İngiltere'ye getirirsin ki, burada bir yabancı olur, kaybolur. Sonra onu terk ettiğinde kendini kim bilir nasıl hisseder? Çatal bıçak kullanmayı da bilmiyordur herhalde. Acı şeyler söylüyorum belki, ama bu senden çok onun iyiliğini düşündüğüm içindir. Ama senin iyiliğini de düşünüyorum, Thomas.

Kendimi gerçekten hasta hissediyordum. Karımdan mektup almayalı çok olmuştu. Bu mektubu yazmaya onu ben zorlamıştım, her satırında çektiği acıyı hissedebiliyordum. Onun acısı benimkine çarpıyordu; eskisi gibi birbirimizi incitme yoluna girmiştik. Bir incinme hissine kapılmadan sevmek mümkün olabilseydi... Sadakat yeterli değildi. İncinme, sahip olma eylemindeydi; kafaca ve bedence gurur duymadan başka bir insana sahip olamayacak ya da aşağılık duygusuna kapılmadan sahip olunamayacak kadar küçüğüzdür. Karımın bana yeniden saldırıya geçmesine bir bakıma sevinmiştim; onun acısını çoktandır unutmuştum ve onu ancak böyle tatmin edebilirdim. Ne yazık ki, masumlar her zaman her çatışmanın içinde bulurlardı kendilerini. Her zaman kuleden gelen bir ses vardır.

Phuong afyon ocağını yaktı. “Benimle evlenmene izin verecek mi?”

“Daha bilmiyorum.”

“Bir şey demiyor mu?”

“Diyorsa bile çok ağırdan alıyor.”

Başyazar olmayıp da tarafsız muhabir olmaktan nasıl da gurur duyuyorsun ve perde arkasında ne rezaletler yaratıyorsun, diye düşündüm. Öteki savaş bundan çok daha masumdu. İnsan havan topuyla daha az zarar verirdi.

En derin inançlarıma karşı gelip de sana ‘Evet’ desem, bu senin için iyi olur mu acaba? İngiltere’ye çağırıldığını yazıyorsun; bundan nasıl nefret ettiğini bildiğimden geri çağırılmanın acısını hafifletmek için her şeyi yapacağını da biliyorum. İçkiyi fazla kaçırdığın bir anda evlenebileceğini tahmin edebiliyorum. Gerçekten bir çaba gösterdiğimiz o ilk sefer -sen de ben de çalışmıştık- başarısızlığa uğradık. İnsan ikinci sefer o kadar çok çaba gösteremez. Bu kızı kaybetmenin senin için hayatın sonu demek olduğunu yazıyorsun. Zamanında aynı sözleri benim için de kullanmıştın -yazdığın mektubu gösterebilirim- ve Anne’a da aynı şeyleri yazdığından hiç kuşku yok. Birbirimize hep gerçekleri söylemeye çalıştığımızı yazıyorsun, Thomas, ama senin gerçeğin o kadar geçici bir şey ki. Seninle tartışmanın, sana mantık yolunu göstermenin ne yararı olabilir ki? Benim inancımın emrettiği gibisence mantıksızca- davranmak ve şunları yazmak en kolay: Boşanmaya inanmıyorum, dinim bunu yasaklıyor ve işte bu yüzden Thomas, yanıtım hayır’dır; hayır.

Yarım sayfa daha vardı ama okumadım, sonunda da ‘Sevgiler, Helen’ yazıyordu. Sanırım orada da havalardan ve pek sevdiğim yaşlı teyzemden söz etmekteydi.

Yakınmak için bir nedenim yoktu, beklediğim yanıtı bu. Yazdıklarının çoğu doğruydu. Yalnız bu kadar sayfa boyunca yüksek sesle düşünmemiş olmasını isterdim. Düşünceleri beni olduğu kadar onu da yaralıyordu çünkü.

“Hayır mı diyor?”

Hiç duraksamadan, “Kararını verememiş,” dedim. “Hâlâ bir umut var.”

Phuong güldü. “Yüzünü asarak söylüyorsun ‘umut’ sözcüğünü.” Bir haçlı şövalyesinin mezarı ucundaki köpek gibi ayaklarımın dibine kıvrılıp çubuğu hazırlarken ben de Pyle’a ne diyeceğimi düşünmeye koyuldum. Dört çubuk içtikten sonra geleceğe biraz daha hazırdım artık; Phuong’a umudun gayet fazla olduğunu, karımın avukata danıştığını söyledim. Her an bir boşanma telgrafi gelebilirdi.

“Bunun o kadar önemi yok. Bir para anlaşması yapabilirsin.” Phuong’un ağzından ablasının sesini duyuyordum.

“Param yok,” dedim. “Pyle’dan fazlasını teklif edemem.”

“Kaygılanmana gerek yok. Bir şeyler olabilir. Ablam yaşam sigortası yaptırtabileceğini söylüyor.” Paranın önemini azaltmamanın onun için ne kadar gerçekçi bir yol olduğunu düşündüm. Bu ve bağlayıcı aşk ilanlarında bulunmamak. Pyle romantikti, yıllar boyunca bu sert öze karşı nasıl dayanacaktı? Ama diğer yandan onun durumunda iyi bir para anlaşması olacaktı. Sertlik, ihtiyaç duyulmadığı zaman kullanılmayan bir kaş gibi yumuşayabilirdi.

O akşam Catinat Caddesindeki dükkânlar kapanmadan önce, Phuong gidip üç ipekli eşarp daha aldı. Sonra

yatağa oturup tek tek gösterdi bana, parlak renkleri karşısında çılgınlık attı, cıvıldaayan sesiyle boşlukları doldurdu. Sonra da hepsini titizlikle katlayıp diğerlerinin yanına çekmecesine yerleştirdi. Mütevazı bir para anlaşmasının temelini hazırlar gibiydi. Ben de, olayların o çılgınca temelini hazırlayıp, hemen o gece afyonun güvenilirmez zihnin berraklığı ve öngörürlülüğüyle, Pyle'a bir mektup yazdım. Geçen gün York Harding'in *Batı'nın Rolü* kitabının arasında buldum o mektubumu. Mektubu aldığı anda o kitabı okuyor olmalıydı. Belki de yerini bulmak için sayfaların arasına sokmuş, sonra da kitabı okumamıştı.

"Sevgili Pyle," diye başlamıştım. Aslında önemli bir mektuptu ve içinde bir sahtelik taşıdığından diğer önemli mektuplardan farklı olacağından 'Sevgili Alden' diye başlamalıydım.

"Sevgili Pyle,

Sana hastaneden yazıp geçen gece için teşekkür etmek isterdim. Beni epey rahatsız bir sondan kurtardın gerçekten. Şimdi bastonla dolaşabiliyorum artık; bacağım tam yerinden kırılmış ve yaşlılık da kemiklerime henüz pek yerleşmediğinden kemikler gevrekleşmemişler. Bir gün bunu kutlamalıyız artık." (Kalemim kutlama sözüne takılıp kalmıştı; bir engelle karşılaşan bir karınca gibi başka bir yoldan aştım engeli.) *"Kutlayacak başka bir şeyim daha var, bunu duyunca sevineceğine eminim. Sen her ikimizin de istediği şeyin Phuong'un iyiliği olduğunu söylemiştin. Döndüğümde karımdan bir mektup buldum, beni boşamaya aşağı yukarı hazırmış. O yüzden Phuong için endişelenmene gerek yok artık."*

Çok zalimce bir şeydi bu söylediğim, ama mektubu düzeltemeyecek kadar geç olduğu için ikinci kere okurken fark ettim bunu. Onu silseydim bütün mektubu yırtıp atmam gerekirdi.

“Hangi eşarbı beğendin?” diye sordu Phuong. “Ben sarısını sevdim.”

“Ben de. Sarı, evet. Otele gidip bu mektubu postaya atar mısın?”

Kız adrese baktı. “Elçiliğe götürebilirim. Pul parasından kurtulursun.”

“Postaya atmanı tercih ederim.”

Sonra arkama yaslanıp afyonun gevşekliğiyle, hiç olmazsa ben gidene kadar terk etmeyecek, diye düşündüm. Ve yarın, belki birkaç çubuktan sonra kalmanın bir yolunu bulurum.

2

Sıradan yaşantı devam eder gider, pek çok insanı çıldırmaktan kurtarmış olan bir şeydir bu. Nasıl bir hava baskınında saldırı süresinin sonuna kadar korkmak mümkün değilse, sıradan işlerin bombardımanında, tesadüfi karşılaşmalarda, kişiyle ilişkili olmayan endişelerde de insan kişisel korkularını saatlerce kaybeder. Yaklaşan Nisan ayı, Hindiçini’yi terk etme, Phuong’suz karanlık bir gelecek düşünceleri de, günlük telgraflar, Vietnam basın bültenlerinin, Dominguez adındaki Hintli yardımcımın (ailesi Bombay yoluyla Goa’dan buraya göç etmişti) hastalığının etkisi altında kalmıştı. Yardımcım pek önemli olmayan basın toplantılarına benim yerime katılır, söylenti ve dedikodulara kulak verir, haberlerimi postaneye ve sansüre götürürdü. Dominguez özellikle

kuzeyde Hanoi, Nam Dinh ve Haiphong'daki Hintli t  carlar iliŐ kiye girip benim adıma   zel bir haber alma servisi kurmuŐ tı. Kanımca Tonkin deltasındaki Vietminh taburlarının konumlarını Fransız BaŐ kumandanlıđından daha kesin olarak bilirdi.

Aldığımız bilgileri ancak haber değeri kazandıktan sonra kullandığımızdan ve Fransız haber alma servisine hi  bir bilgi vermediğimizden, Saygon-Cholon b  lgesindeki birkaç gizli Vietminh ajanının g  ven ve dostluğunu da kazanmıŐ tı. Dominguez'in adına rağmen Asyalı olmasının da bunda yararlı olduğu kuŐ kusuzdu elbette.

Dominguez'i severdim; baŐ ka insanlar gururlarını en hafif bir dokunuŐ a duyarlı olarak y  zeyde bir deri hastalığı gibi taŐ ırlarken, onunki herhangi bir insan i  in d  Ő nebileceđim en ufak boyuta indirilmiŐ  olarak, ta derinlerde g  m  l  yd  . G  nl  k iliŐ kilerde kendisinde ancak zarafete, al  akg  n  ll  l  ğe ve mutlak bir ger  ek sevgisine rastlardınız; gururunu keŐ fedebilmek i  in onunla evli olmak gerekirdi. Belki de ger  ek ve al  akg  n  ll  l  k birlikte var olurlar. Gururumuz y  z  nden o kadar   ok yalan s  yleriz ki... Benim mesleğimde de gurur diğerlerinden daha iyi bir haber yakalayıp g  ndermekti. İŐ te Dominguez bana burada yardımcı olur, memleketten gelen ve neden Ő u Ő u olayı kovalamadığımı ya da doğru olmadığını bildiğim baŐ ka birinin haberini neden iletmediğimi soran telgraflara boŐ  vermemi sağlardı.

Ő imdi hasta yattığı zaman ona ne kadar   ok Ő ey bor  lu olduğumu daha iyi anlıyordum. Arabamın deposunun s  rekli olarak dolu olmasını sağladığı halde bir kere olsun ağzından   zel yaŐ antıma ait bir s  z   ıkmamıŐ tı. Katolik olduğunu sanıyordum ama adı ve geldiği yer dıŐ ında bu konuda elimde hi   kanıt yoktu. KonuŐ malarına ba-

kılırsa Krişna'ya tapıyor ve Batu Mağaralarına yıllık hacca da gidiyor olabilirdi. İşte şimdi onun hastalığı bana bir ilham gibi gelmiş, özel endişelerimin sıkıntısına dalıp kalmamı önlemişti. Sıkıcı basın toplantılarına gidecek, Continental'de meslektaşlarımla dedikodu için sofraya oturacak olan bendim artık. Ancak yalanı doğrudan Dominguez kadar ayıramadığım için akşamları ona uğrayıp gündüz öğrendiklerimi tartışıyordum. Kimi zaman Hintli dostlarından biri de orada, Domiguez'in Gallieni Bulvarına açılan dar sokaklardan birindeki odasında, daracık demir karyolasının yanında olurdu. Dominguez, ayaklarını altına alıp yatakta arkasına yaslandığından insan hasta ziyaretinde değil de, bir raca ya da rahip tarafından kabul edildiğini hisseder gibi olurdu. Ateşi çıktığında yüzünden terler boşanır, ancak zihni berraklığından hiçbir şey kaybetmezdi. Hastalığı başka bir insanın bedenini etkiliyordu sanki. Pansiyoncu kadın yatağının yanına bir sürahi taze limon suyu bırakırdı, ama ondan bir damla bile içtiğini görmemiştim. Belki de onu içmeyi susuzluğunu, bedeninin acı çektiğini kabul etmek olarak düşünüyordu.

Onu ziyarete gittiğim günlerden birini çok iyi hatırlıyorum. Sorularımdan alınacağından korktuğumdan artık sağlığını sormaz olmuştum. Benim yerime o büyük bir kaygıyla benim sağlığımı sorar, bu kadar merdiveni onun yüzünden çıkmak zorunda kaldığımı söyleyerek özür dilerdi. O gün, "Sana bir dostumu tanıştırmak istiyorum," dedi. "Dinlemen gereken bir hikâyesi var."

"Öyle mi?"

"Çinli adlarını aklında tutamadığın için adını yazdım. Ama kullanmamalıyız elbette. Mytho Rıhtımında bir hurda maden deposu var."

“Önemli bir şey mi?”

“Olabilir.”

“Bir fikir verebilir misin?”

“Hikâyeyi kendisinden dinlemen daha iyi olur. Tuhaf bir şeyler var ama ben anlayamadım.” Yüzünden boşanan terleri uzanıp silmiyordu: sanki damlalar canlı ve kutsalmiş gibi. O kadarcık Hinduluğu vardı; bir sineğe bile zarar vermezdi. “Arkadaşın Pyle hakkında ne biliyorsun?” diye sordu.

“Fazla bir bildiğim yok. Yollarımız çatışıyor, hepsi bu. Tanyin’den beri de görmedim.”

“Ne iş yapıyor?”

“Ekonomi Heyetinde. Ama o da pek çok günahı kapsar doğrusu. Ev sanayii ile ilgileniyor galiba, Amerikan iş çevreleri falan. Doğrusunu istersen Fransızları savaştırıp ellerinden iş alanlarını kapmalarından hiç hoşlanmıyorum.”

“Geçen gün Elçiliğin konuk Kongre üyelerine verdiği bir partide konuştuğunu duydum. Ona brifing verdirmişler.”

“Tanrı Kongrenin yardımcısı olsun öyleyse. Buraya geleli daha altı ay bile olmadı.”

“Eski sömürgeci devletlerden, İngiltere ile Fransa’dan söz ediyor, sizlerin Asyalıların güvenini neden kazanamayacağınızı anlatıyordu. Amerika şimdi tertemiz ellerle işe giriyormuş.”

“Hawaii, Porto Rico ve Yeni Meksika,” dedim.

“Sonra biri bu hükümetin Vietminhleri yenilgiye uğratma şansının ne olduğunu sordu, o da bunu ancak bir Üçüncü Kuvvet’in yapabileceğini söyledi. Her zaman bir Üçüncü Kuvvet bulunurmuş -komünizmden ve sömürge-

cilik lekesinden uzak bir Kuvvet. Ulusal demokrasi diyor buna. Bir lider bulup onu eski sömürgeci güçlerden korumak gerekirmiş.”

“Hepsi de York Harding’de var bunların. Buraya gelmeden önce okumuş. İlk haftasında da aynı şeyleri söylüyordu, aradan onca zaman geçti, hâlâ bir şey öğrenemedi.”

“Liderini bulmuş olabilir,” dedi Dominguez.

“Önemi olur mu bunun?”

“Bilemem. Ne iş yaptığını bilmiyorum ki. Ama sen git de Mythu Rıhtımındaki arkadaşım ile bir konuş.”

Eve gidip Phuong’a bir not bıraktım, sonra güneş batarken rıhtıma gittim. Gemilerin ve gri deniz kuvveti teknelerinin yanındaki rıhtıma sandalyeler ve masalar çıkarılmış, küçük portatif mutfaklardan dumanlar yükseliyordu. De La Somme Bulvarında ağaçlar altında berberler çalışıyor, kirli iskambil kağıdı desteleriyle falcılar durur diplerinde bekliyorlardı. Cholon’da bambaşka bir kent havası vardı; sanki çalışma, gün başlarken değil de, sona ererken başlıyordu. İnsan bir pantomim sahnesinin içinden geçer gibi olurdu; dikey, uzun Çince levhalar, parlak ışıklar, kalabalık, insanı kulise sokuverir, burada her şey bir anda daha sakin ve daha karanlık olurdu. Böyle dar bir sokaktan geçip yine rıhtıma, depoların gölgeleri arasında yükseldiği ve ortalıkta kimsenin görünmediği kesime geçtim.

Aradığım yeri güçlkle, hatta rastlantı eseri buldum diyebilirim. Açık olan kepenklerden içerideki eski bir lambanın ışığında hurda yığınlarının Picassovari biçimleri ancak seçiliyordu; demir karyolalar, banyo küvetleri, çöp sepetleri, araba kaputları hep ışığın vurduğu yer-

lerde çizgi çizgi renklerde. Bu demir madeni arasında açılmış daracık bir yoldan geçerken, Bay Chou'ya seslendim ama bir karşılık alamadım. Ambarın ucunda bir merdiven Bay Chou'nun dairesi denilebilecek bir yere doğru yükseliyordu; Dominguez'in kendine özgü nedenlerle bana arka kapıyı tarif ettiğini tahmin ettim. Bu evden çok karga yuvasını andıran yerde merdiven bile günün birinde işe yarayabilecek hurda demir parçalarıyla doluydu. Yukarıda bir tek büyük oda vardı ve bütün aile herhangi bir anda dağıtılabilecek bir kamp havası içinde orada oturuyordu; ortada küçük çay fincanları, sağda solda ne olduğu belirsiz eşyalarla dolu karton kutular ve ipe bağlı karton bavullar göze çarpıyordu. Yaşlı bir kadının büyük bir yatağa oturmuştu, odada ayrıca ikisi oğlan ikisi kız dört çocuk, yerde debelenen bir bebek, kahverengi köylü pantolonu ve ceket giymiş üç orta yaşlı kadının ve bir köşede mavi ipekli mandarin kimonosu giymiş ve mah-jong oynayan iki yaşlı adam vardı. Oyuncular bana bakmadılar bile, el yordamıyla taşlarını buluyorlar ve bir dalga kumsaldan çekildiğinde bir çakıl nasıl dönerken ses çıkarırsa öyle bir gürültüyle masaya bırakıyorlardı. Diğerlerinin de gösterdikleri ilgi daha farklı değildi; yalnızca bir kedi karton kutulardan birinin üstüne sıçradı, sıska bir köpek de gelip paçamı şöyle bir kokladıktan sonra çekildi.

“Bay Chou?” diye sordum. İki kadının başlarını salladılar. Yüzüme hâlâ kimse bakmamıştı. Kadınlardan biri bir fincan çalkalayıp kılıfı içinde sıcak duran çaydanlıktan bir fincan çay doldurdu.

Yaşlı kadının yanına, yatağa oturdum, bir kız fincanı getirdi. Kedi ve köpek gibi topluluğa kabul edilmiştim

sanki; belki onlar da benim gibi bir rastlantıyla düşmüşlerdi buraya. Bebek yerde emekleyerek gelip ayakkabılarının bağcıklarını çekiştirmeye başladığında onu kimse azarlamadı; Doğu'da çocuklar azarlanmazdı. Duvardaki üç reklam takviminde Çinli giysileri içinde parlak pembe yanaklı birer Çinli kız vardı. Bir de belki yanlışlıkla hurdalar arasına düşmüş, üstünde 'Cafe de la Paix' yazan kocaman bir ayna.

Acı, yeşil çayı yudum yudum içerken kulpsuz fincanı parmaklarım yandıkça avcumun içinde çevirip duruyor ve orada ne kadar kalmam gerektiğini düşünüyordum. Aileye bir kere Fransızca Bay Chou'nun ne zaman geleceğini sormuş ama bir karşılık alamamıştım. Söylediklerimi büyük bir olasılıkla anlamamışlardı bile. Fincanım boşalınca yeniden doldurup kendi işlerine devam ettiler. Bir kadın ütü yapıyor, bir kız dikiş dikiyor, iki oğlan ders çalışıyor, yaşlı kadın eski Çin geleneklerinin çarpıttığı ayaklarına bakıyor, köpek de gözlerini karton kutunun üstünden inmeyen kediden ayırmıyordu.

Dominguez'in geçimini ne kadar güçlkle sağladığını anlamaya başlamıştım artık.

Odaya iskelete dönüşmüş bir Çinli girdi. Adam odada hiç yer kaplamamıştı sanki; bir teneke kutu içindeki bisküvilerin arasına konulan ince yağ kağıdını andırıyordu. Vücudunun tek kalınca yeri çizgili pamuklu pijamasının içindeydi.

"Bay Chou siz misiniz?" diye sordum.

Bir esrarkeşin ilgisiz bakışlarıyla baktı yüzüme. Çökük yanakları, incecik bilekleri, bir kız çocuğununki gibi kolları vardı. Adam bu boyuta inebilmek için çok uzun yıllar boyunca pek çok çubuk içmiş olmalıydı.

“Dostum Bay Dominguez sizin bana göstereceğiniz bir şey olduğunu söyledi,” dedim. “Bay Chou siz misiniz?”

Evet, Bay Chou o idi; beni zarif bir hareketle yine yetime oturmaya davet etti. Gelişimin nedeninin kafatasının dumanlı koridorları arasında kaybolmuş olduğundan hiç kuşku yoktu. Bir fincan çay içer miydim? Ziyaretim kendisini onurlandırmıştı. Başka bir fincan çalkalanıp suyu yere döküldükten sonra kor halinde bir kömür gibi avucumun içine yerleştirildi. Çayla işkence buna denirdi işte. Ailesinin kalabalıklığı hakkında bir şeyler mırıldandım.

Sanki durumu hiç o açıdan görmemiş gibi şaşkın şaşkın çevresine bakındı. “Annem,” dedi. “Karım, kızkardeşim, amcam, kardeşim, çocuklarım, yengemin çocukları.”

Bebek ayaklarımı bırakmış, sırtüstü yattığı yerde bacaklarını sallayıp duruyordu. Onun kime ait olduğunu anlayamadım. Odada onu ortaya çıkaracak kadar genç biri yoktu.

“Bay Dominguez önemli bir şey olduğunu söylemişti,” dedim.

“Ha, Bay Dominguez! Kendisi iyidir umarım.”

“Ateşi var.”

“Yılın çok sağlıklı bir mevsimindeyiz.”

Dominguez’in kim olduğunu hatırlamadığına eminim. Adam öksürmeye başladı, iki düğmesi eksik pijama ceketinin altında, derisi bir yerli davulu gibi gergindi.

“Bir doktora görünseniz iyi olur sanırım,” dedim. “Tam o anda yeni biri girmişti içeri, girdiğini duymamıştım bile. Avrupalı giysileri içinde genç bir adamdı. İngilizce, “Bay Chou’nun tek ciğeri vardır,” dedi.

“Ya, çok üzüldüm.”

“Günde yüz elli çubuk içer.”

“Biraz fazla.”

“Doktor iyi olmadığını söylüyor ama Bay Chou çubukunu içtiği zaman çok daha mutlu oluyor.”

Anladığımı gösterircesine homurdandım.

“Adım Fowler. Bay Dominguez gönderdi beni. Bay Chou’nun anlatacak bir şeyi olduğunu söylemişti.”

“Bay Chou’nun belleği çok zayıftır. Bir fincan çay içer miydiniz?”

“Teşekkür ederim, üç fincan içtim.” Bir gramer kitabının soru ve yanıtları gibi konuşuyorduk.

Bay Chou’nun müdürü fincanımı alıp kızlardan birine uzattı. Kız kalan çayı yere boşalttı, fincanı yeniden doldurdu.

“Çok koyu olmadı.” Genç adam çayı aldı, tattı, boşaltıp ikinci çaydanlıktan bir daha doldurdu. “Şimdi daha iyi oldu mu?” diye sordu.

“Çok iyi.”

Bay Chou boğazını temizledi; ama bu sadece pembe tomurcuklarla süslü teneke bir tükürük hokkasına savurduğu irice bir balgam içindi. Bebek yerdeki çay yaprakları arasında debelendi, kedi karton kutudan bavullardan birinin üstüne atladı.

Genç adam, “Belki de benimle konuşmanız daha iyi olur,” dedi. “Adım Bay Heng.”

“Eğer bana...”

“Ambara inelim, orası daha sakindir.”

Bay Chou uzattığım elimi şaşkın bir bakışla avuçları içinde tutarken sanki beni o çevreye uydurmaya çalışıyormuş gibi kalabalık odaya bakındı. Aşağı indik.

“Dikkat edin, sonuncu basamak eksiktir,” diyen Bay Heng elindeki feneri uzattı.

Şimdi karyolalarla küvetlerin arasındaydık. Bay Heng hurda yığınları arasında dar bir aralığa saptı. Yirmi adım kadar yürüdükten sonra fenerini küçük bir demir varilin üzerine çevirdi. “Bunu gördünüz mü?”

“Nedir o?”

Varili çevirip markasını gösterdi. “Diolacton.”

“Yine de bir anlamı yok benim için.”

“Bu varillerden burada iki tane var. Diğer hurdalarla birlikte Bay Phan Van Muoi’nin garajından alındı. Kendisini tanır mısınız?”

“Sanmıyorum. Hayır.”

“Karısı General Thé’nin akrabası olur.”

“Yine de anlamadım.”

“Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?”

Bay Heng eğilip varilden fenerin ışığında krom gibi parlayan ve kuşkonmazı andıran uzun bir şey çıkardı.

“Sihhi tesisat malzemesi olabilir.”

“Bu bir kalıptır.” Bilgi vermekten insanı bıktıran bir kişi olduğu kuşkusuzdu. “Kalıbın ne demek olduğunu biliyor musunuz?”

“Evet, biliyorum elbette, ama yine de...”

“Bu kalıp A.B.D.’de üretilmiş. Diolacton bir Amerikan firmasının markasıdır. Bilmem anlatabiliyor muyum?”

“Doğrusu hiçbir şey anlamadım.”

“Kalıpta bir çatlak var, onun için atılmış. Ancak hurdalarla birlikte, özellikle variliyle birlikte atılmamalıydı. Büyük bir hata oldu bu. Bay Muoi’nin müdürü bizzat buraya kadar geldi. Kalıbı bulamadım ama öteki varili kendisine verdim. Elimde ondan başkasının olmadığını söyledim, o da bunların kimyasal maddeleri depolamak için

kullanılacağını söyledi. Kalıbı sormadı ama -yoksa kendini ele verirdi- ancak burasını da bir güzel araştırmaktan kendini alamadı. Bay Muoi daha sonra Amerikan Elçiliğine gidip Bay Pyle ile görüşmek istedi.”

“Epey esaslı bir haber alma örgütünüz var,” dedim. Hâlâ neden söz ettiğini anlamamıştım.

“Ben de Bay Chou'ya Bay Dominguez ile ilişki kurmasını söyledim.”

“Yani Pyle ile General arasında bir bağlantı saptadığınızı mı söylemek istiyorsunuz? Çok hayali bir şey bu. Üstelik haber değeri de yok. Burada herkes bir haber almadır tutturmuş gidiyor.”

Bay Heng ayakkabısıyla kara demir varile vurdu, çıkan ses karyolalar arasında yankılandı. “Bay Fowler, siz İngilizsiniz. Tarafsızsınız. Hepimize karşı adil davrandınız. Hangi taraftan olursak olalım, bazılarımız bazı şeyleri önemsersek bize anlayış gösterirsiniz.”

“Eğer komünist ya da Vietminh olduğunuzu söylemek istiyorsanız, bundan çekinmenize gerek yok. Şaşırmış değilim. Benim politikayla ilişğim yoktur.”

“Burada Saygon'da hoş olmayan şeyler başgösterecek olursa bizler suçlanacağız. Benim komitem sizden adil bir tavır almanızı bekliyor. Bunları bu yüzden size gösterdim.”

“Diolacton nedir?” diye sordum. “İnsanın aklına süttozu gibi bir şey getiriyor.”

“Sütle ortak bir yanı vardır.” Bay Heng feneri varilin içine tuttu. Dipte beyaz bir toz tabakası vardı. “Amerikan plastiğinin bir türü,” dedi.

“Pyle'in oyuncak plastiği ithal ettiği hakkında bir söylenti duymuştum.”

Kalıbı alıp baktım. Kafamda ne biçim alacağını tasarlamaya çalışıyordum. Kalıptan çıkacak nesne böyle olmayacaktı, bu elimdeki, bir aynadaki yansıması gibi tam tersiydi.

“Oyuncak için değil,” dedi Bay Heng.

“Bir çubuk parçasına benziyor.”

“Biçimi olağan değil.”

“Ne işe yaradığını anlayamadım doğrusu.”

Bay Heng döndü. “Ben sizden sadece gördüğünüz şeyi hatırlamanızı istiyorum.” Yeniden hurda yığınlarının arasına yürüdü. “Belki bir gün bu konuda yazmak için bir neden bulursunuz. Ancak varili burada gördüğünüzü yazmamalısınız.”

“Kalıbı da mı?” diye sordum.

“Özellikle de kalıbı.”

3

İnsanın hayatını kurtaran biriyle olaydan sonraki ilk karşılaşması pek kolay bir şey değildir. Lejyon Hastanesinde yatarken Pyle’ı görmemiştim. Ziyarete gelmemesi ve sessiz kalması, ki bunların nedeni kolayca açıklanabilirdi, (o utangaçlığa karşı benden daha duyarlıydı) kimi zaman beni mantıksızca bir kaygıya düşürürdü. Geceleri uyku ilacımın vereceği sakinliği beklerken onun odama çıktığını, kapımı vurduğunu, yatağımda yattığını hayal ederdim. Ancak bu konuda kendisine haksızlık ettiğimden, diğer daha resmi yükümlülüğüme bir de suçluluk duygusu eklemiş olurdum. Sonra mektubumun verdiği suçluluk vardı. (Hangi uzak geçmişteki atam bana bu saçma vicdanı miras bırakmıştı ki? Hiç kuşkusuz tarihten ön-

ceki dünyalarında istediklerinin ırzına geçip istediklerini öldürdükleri zamanlar böyle bir duygudan yoksundular.)

Kurtarıcımı yemeğe mi, yoksa Continental'in barında bir içki içmeye mi davet etsem diye uzun uzun düşündüm. Pek alışılmamış toplumsal bir sorundu bu; belki de insanın kendi hayatına biçtiği değere bağlı bir şey. Bir yemek ve bir şişe şarap mı, yoksa bir duble viski mi? Sorun Pyle tarafından çözümlenene kadar birkaç gün epey huzursuz olmuştum doğrusu. Pyle bir gün gelip kapalı kapımın ardından seslendi. Sıcak bir öğleden sonrasını uyuyarak geçiriyordum; sabah epey yürümüş ve yorulmuştum, kapının vurulduğunu duymamıştım bile.

"Thomas! Thomas!" Rüyamda upuzun, bomboş bir koridorda karşıma hiç çıkmayacak bir köşeyi arayarak yürüyüp duruyordum. Yol, ses tarafından kesilmeseydi hiç değişmeyecek olan düzgünlüğünü bir şerit gibi uzatıp gidiyordu önümde. Ses önce kuledeki o ıstıraplı sesi hatırlattı, sonra benimle konuşan sese dönüştü. "Thomas. Thomas."

Kısık bir sesle, "Git buradan, Pyle," diye mırıldandım. "Yanıma gelme. Kurtarılmak istemiyorum."

"Thomas." Kapımı yumrukluyordu ama ben, sanki o düşmanmış da ben pirinç tarlasında gizleniyormuşum gibi yatıyordum. Birden kapının artık vurulmadığını fark ettim. Dışarıda biri alçak sesle konuşuyor, biri de kendisine yanıt veriyordu. Fısıltılar tehlikeli şeylerdir. Konuşanların kim olduğunu kestiremedim. Yataktan dikkatle kalktım, bastonuma tutunarak öteki odanın kapısına gittim. Belki de biraz acele etmişim, beni duymuş olmalılardı, dışarıyı bir sessizlik kaplamıştı şimdi. Sessizlik bir bitki gibi köklerini yayıyordu artık; sanki kapının altın-

dan geçiyor, yapraklarını benim bulunduğum odaya uzatıyordu. Hoşlanmadığım bir sessizlikti bu. Kapıyı çekip açarak sessizliği aniden yırtıverdim. Phuong koridordaydı. Pyle kızı omuzlarından tutuyordu, durumlarına bakılırsa öpüşmüşler de o anda ayrılmışlar gibiydi.

“İçeri gel,” dedim.

“Kapıyı vurdum ama duyuramadım.”

“İlk başta uyuyordum, rahatsız edilmek istemedim. Ama madem kalktım bir kere, gel artık.” Phuong’a Fransızca, “Bunu nereden buldun?” diye sordum.

“Burada. Koridorda. Kapıyı vurduğunu duyunca açmak için koşa koşa yukarı çıktım.”

“Otur,” dedim Pyle’a. “Kahve içer misin?”

“Teşekkür ederim, istemem. Oturmak da istemiyorum, Thomas.”

“Ben oturayım o halde. Bacağım çok çabuk yoruluyor. Mektubumu aldın mı?”

“Evet. Yazmamış olmanı isterdim.”

“Neden?”

“Hepsi yalandı da ondan. Sana güvenmiştim, Thomas.”

“Ortada bir kadın söz konusuyken kimseye güvenmemelisin.”

“Öyleyse sen de bundan sonra bana güvenme. Sen evden çıkar çıkmaz gizlice geleceğim buraya, üstleri daktiloda yazılı zarflarla mektuplar yazacağım. Belki de büyüyorum artık, Thomas.” Olduğundan genç görünüyordu, sesi gözyaşlarıyla doluydu sanki. “Yalan söylemeden kazanamaz mıydın?”

“Hayır. Bu Avrupalı ikiyüzlülüğüdür, Pyle. Eksiklerimizi gidermek zorundayız. Yine de epey beceriksiz davranmış olmalıyım. Yalanlarımı nasıl anladın?”

“Ablası Joe’nun yanında çalışıyor. Az önce gördüm kadını. Senin memleketine çağırıldığını biliyor.”

“Ha, o mu?” dedim içim rahatlamış olarak. “Phuong da biliyor bunu.”

“Peki, ya karından gelen mektup? Phuong onu da biliyor mu? Ablası mektubu görmüş.”

“Ne zaman?”

“Dün sen evde yokken Phuong’a gelmiş, kız da mektubu göstermiş. Onu kandıramazsın, İngilizce okuyabiliyor.”

“Anlıyorum.” Herhangi birine kızmaya gerek yoktu, sanığın ben olduğum açıkça görülüyordu. Phuong mektubu ablasına böbürlenmek için göstermişti, bir güvensizlik sözkonusu olamazdı.

Phuong’a, “Dün gece bunları biliyor muydun?” diye sordum.

“Evet.”

“Biraz sakın olduğunu fark etmiştim.” Kızın koluna dokundum. “Müthiş öfkelenenebilirsin ama sen Phuong’sun ve öfke nedir bilmezsin.”

“Düşünmem gerekiyordu,” dedi. Gece uyandığımda onun solumasının düzensizliğinden uyanık olduğunu anladığımı hatırladım. Kolumu uzatıp sormuştum: “*Le caucheman?*” Catinat Caddesine ilk geldiğinde sık sık karabasalar görürdü ama dün gece sadece başını sallamakla yetinmişti. Sırtı bana dönüktü, bacağını vücuduna dayamıştı; cinsel ilişkinin ilk hareketi. O zaman bile ortada bir şeyler olduğunu anlamıştım.

“Thomas, peki ama neden...”

“Nedeni açık değil mi? Onu elimden kaçırmak istemiyordum.”

“Ona neye mal olursa olsun diyerek mi?”

“Elbette.”

“Aşk değil ki bu.”

“Belki de senin bakış açınla aşk değil, Pyle.”

“Ben onu korumak istiyorum.”

“Ben istemiyorum. Onun korunmaya ihtiyacı yok. Onu yanımda istiyorum, yatağımda istiyorum.”

“Onun isteğine rağmen mi?”

“Kendi istemezse kalmaz, Pyle.”

“Bundan sonra seni sevemez.” Fikirleri bu kadar basitti işte. Phuong’a döndüm. Yatak odasına gitmiş örtüyü düzeltiyordu. Sonra raftan resimli dergilerinden birini aldı ve konuşmamızla hiç ilgilenmiyormuş gibi yatağa oturdu. Hangi kitaba baktığını biliyordum; kraliçenin resimli yaşantısı. Olduğum yerden Westminster’e giden kraliyet arabasını görebiliyordum.

“Aşk, Batı dünyasının bir sözcüğüdür,” dedim. “Bir tek kadına olan saplantımızı örtmek için ya da başka duygusal nedenlerle kullanırız onu. Bu insanların öyle saplantıları yoktur. Dikkat etmezsen çok incineceksin, Pyle.”

“Bacağın yaralı olmasaydı seni döverdim.”

“Bana minnettar olmalısın. Phuong’un ablasına da. Şimdi hiçbir vicdani takıntın olmadan yolunda ilerleyebilirsin artık. Konu plastik olmayınca vicdanın aslında çok rahat, değil mi?”

“Plastik mi?”

“O işte ne yaptığını bildiğini umarım. Nedenlerinin iyi olduğunu biliyorum; hep öyledir zaten.” Şaşırmış ve kuşkuğu görünüyordu. “Kimi zaman birkaç kötü nedenin olsun isterdim; o zaman belki de insanları daha iyi anlayabilirdin. Bu sözüm vatanın için de geçerlidir, Pyle.”

“Ben ona saygın bir yaşam sürdürmek istiyorum. Burası... kokuyor.”

“Kokuyu günlük yakarak gideriyoruz. Sanırım sen ona bir buzdolabı, bir araba, en yeni televizyonlardan bir tane vereceksin ve....

“Ve çocuk.”

“Tanıklığa hazır, parlak, genç Amerikan yurttaşları.”

“Peki, ya sen ne vereceğin bakalım? Onu memleketine götüreceğin değildin.”

“Hayır, o kadar zalim değilim ben. Dönüş biletini alacak durumda olmadan bunu yapamam.”

“Sen buradan gidene kadar yatmak için kullanacaksın kızı.”

“O bir insandır, Pyle. Karar verme yeteneğine sahiptir.”

“Sahte kanıtlara inanarak. Henüz bir çocuk sayılır.”

“Çocuk falan değil o. Senin bir gün olmayı umabileceğinden çok daha serttir. Hiç çizilmeyen cila nedir bilir misin? Phuong öyledir işte. Onu bizlerin bir düzinesi bile etkilemez. Yaşlanacaktır, hepsi o kadar. Doğum sancıları, açlık, romatizma çekecek ve üşüyecektir. Ama asla bizim gibi düşüncelerden, saplantılardan yana bir sıkıntısı olmayacaktır. Çizilmeyecektir, çürüyüp gidecektir sadece.”

Konuşmamı yaparken kızın bir sayfa çevirdiğini görünce (Prenses Anne’nın da bulunduğu bir aile fotoğrafı) Pyle gibi benim de bir karakter icat etmekte olduğumun farkına vardım. İnsan insanı anlamazdı; bilebildiğim kadarıyla belki o da bizler kadar korkuyordu. Bunu anlatmasını bilemiyordu, hepsi bu. Onu anlamaya çalıştığım, neler düşündüğünü söylemesi için yalvardığım, onun

sessizliklerine karşı mantıksız öfkemle karşı çıktığım o işkencelerle dolu ilk yılımızı düşündüm. Cinsel arzum bile bir silahtı sanki; kontrolünü kaybedip konuşması için kurbanın içine sokulan bir kılıç.

“Yeteri kadar konuştun,” dedim Pyle’a. “Öğrenilecek her şeyi biliyorsun. Lütfen git artık.”

“Phuong,” diye seslendi.

Phuong Windsor Şatosundan başını kaldırdı. “Buyrun, Bay Pyle?” O anda ciddiyeti komik ve güven vericiydi.

“Seni aldattı.”

“*Je ne comprends pas.*”*

“Git haydi,” dedim. “Üçüncü Kuvvetine, York Harding’ine ve Demokrasinin Rolü’ne git. Git de plastiklerle oyna.”

Talimatlarımı harfi harfine yerine getirdiğini kabul etmek zorunda kalacaktım.

*) Anlamadım.

ÜÇÜNCÜ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Vigot'yu Pyle'ın ölümünden on beş gün sonra yeniden gördüm. Charner Bulvarında yürürken Le Club'den bana seslendiğini duydum. Le Club, Emniyetçilerin o günlerde pek rağbet ettikleri bir lokantaydı. Halk, eli bombalı bir partizanın kendilerine erişemeyeceği ikinci katta yemek yerken, polisler de kendilerinden nefret edenlere meydan okurcasına zemin katta yer içerlerdi. Yanma gidince bana da bir vermut ısmarladı. "İçkisine zar atalım mı?" dedi.

"Nasıl istersen." Hemen zarlarımı çıkardım. Sayılar ve zarlar nasıl da Hindiçini'deki savaş yıllarını gözlerimin

önüne getirir. Dünyanın neresinde zar atan iki kişi görürsem o an Hanoi'de, Saygon'da ya da Phat Diem'in yıkılmış binaları arasındayım. Üniformalarındaki tuhaf desenlerle tırtılları andıran paraşütçüleri kanal boyunda devriye gezerken görür, havan atışlarının yaklaştığını hisseder ve belki de bir çocuk ölüsü görürüm.

Vigot bir dört-iki-bir atarak, "Vazelinsiz," dedi. Zarları bana itti. Oyunun cinsel anlamlı deyimleri Emniyetten herkesçe bilinirdi; belki de bunu uyduran Vigot'ydü da, astları kendisini taklit ediyorlardı. Ancak astlarının onun Pascal okuma huyunu kopya etmedikleri de kesindi. "As-teğmen." Kaybettiğin her oyun insanı bir rütbe yükseltirdi. İki kişiden biri yüzbaşı ya da komutan olana kadar oynanırdı. Vigot ikinci oyunu da kazandı; elindeki kibritleri sayarken, "Pyle'ın köpeğini bulduk," dedi.

"Öyle mi?"

"Cesetten ayrılmak istememiş herhalde. Boğazlamışlardı. Elli metre ileride, çamurlar arasındaydı. Belki de sürünerek gitmişti oraya."

"Hâlâ o olayla ilgileniyor musun?"

"Amerikan elçisi bizi sürekli sıkıştırıp duruyor. Bir Fransız öldürüldüğünde aynı sıkıntılarımız yok çok şükür. Ama o olayların da bir özelliği yok ya."

Kibritleri paylaşmak için oynadık bir süre, sonra asıl oyun başladı. Vigot çok çabuk attı dört-iki-biri. Kibritleri kısa zamanda üçe indi, ben en küçük zarı attım. "Nanette," dedi Vigot, önüme iki kibrit itti. Sonuncu kibritini de bitirince, "Yüzbaşı," dedi. İçkileri ısmarladım.

"Seni hiç yenen çıkar mı?" diye sordum.

"Pek çıkmaz. İntikamını alacak mısın?"

“Başka sefere. Sen çok esaslı kumarbaz olurdun, Vigot. Başka şans oyunu da oynar mısın?”

Acı acı güldü; her nedense kendisini astı subaylarla aldattığı söylenen sarışın karısını hatırladım.

“Eh, her zaman hepsinin en büyüğü vardır,” dedi.

“En büyüğü mü?”

“Kazancı ve kaybı tartalım,” diye Pascal’ın bir deyişini dile getirdi. “Tanrının varlığını kabulde bu iki şansını ele alalım. Kazanırsan hepsini alırsın, kaybedersen hiçbir şey kaybetmiş olmazsın.”

Ben de, Pascal’dan hatırladığım tek paragrafı söyleyerek yanıt verdim: “Yazıyı seçen de, turayı seçen de eşit derecede yanılır. Her ikisi de yanılığ içindedirler. Doğru olan hiç bahse girmemektir.”

“Evet ama bahse de girmelisin. Seçime bağlı değildir bu. Yola çıkmışsın bir kere. Sen kendi ilkelerinin doğrultusunda gitmiyorsun, Fowler. Sen de bizim gibi taraf tutuyorsun.”

“Dinde değil ama.”

“Ben dinden söz etmiyordum ki. Doğrusunu istersen Pyle’in köpeğini düşünüyordum.”

“Öyle mi?”

“Bana söylediklerini hatırlıyor musun... Hani köpeğin ayaklarında iz bulmak, çamuru incelemek falan gibi...”

“Sen de Maigret ya da Lecoq olmadığını söylemiştin.”

“Sonunda pek başarısız da olmadım ama. Pyle sokağa çıktığında genellikle köpeğini de yanına alırdı, değil mi?”

“Sanırım.”

“Köpek başıboş bırakılmayacak kadar değerliydi, öyle değil mi?”

“En azından hayvan için güvenli olmazdı. Ne de olsa bu ülkede köpek yerler.” Zarları cebine koyuyordu. “Zarlar benim, Vigot.”

“Ha, özür dilerim, dalmışım.”

“Neden benim taraf tuttuğumu söyledin?”

“Pyle’ın köpeğini en son ne zaman gördün, Fowler?”

“Tanrı bilir. Köpekler için randevu defteri tutmuyorum.”

“Memlekete ne zaman dönüyorsun?”

“Kesin olarak bilmiyorum.” Polise bilgi vermekten oldum olası hoşlanmamışımdır. Böyle bir şey onların bilgi toplamak için çalışmalarına engel olur.

“Bu gece seni ziyarete gelmek istiyordum. Saat on iyi mi? Eğer yalnızsan.”

“Phuong’u sinemaya gönderirim.”

“Aranız iyi mi yine?”

“Evet.”

“Tuhaf. Senin mutsuz olduğun izlenimine kapılmıştım.”

“Bunun için pek çok neden var, Vigot,” dedim. “Bilmen gerekir.”

“Benim mi?”

“Sen de pek mutlu bir insan değilsin.”

“Benim yakınacak bir şeyim yok. ‘Yıkılmış bir ev sıkıntılı değildir.’”

“Ne dedin?”

“Pascal. Sıkıntı çekmekten duyulan gurura karşı bir tez. ‘Bir ağaç sıkıntılı değildir.’”

“Polis olmayı neden seçtin, Vigot?”

“Birkaç neden vardı. Geçim, insanlara duyulan ilgi ve, evet, hatta Gaboriou sevgisi.”

“Belki de papaz olmalıydın.”

“O günlerde bunun için gerekli yazarları okumamıştım.”

“Benim bu olayla bir ilgim olduğundan hâlâ kuşkulanıyorsun, değil mi?”

Vigot ayağa kalktı, vermutunun kalanını içti.

“Seninle konuşmak istiyorum, hepsi bu.”

Dönüp gittikten sonra bana acıyarak bakmış olduğu izlenimine kapıldım. Sanki tutuklanmasından kendisinin sorumlu olduğu ve yaşam boyu cezasını çekmekte olan bir mahkuma bakarmış gibi.

2

Cezalandırılmıştım da. Sanki Pyle evimden çıktığında beni şu kadar hafta kararsızlığa mahkum etmiş gibi. Eve her dönüşümde bir felaketle karşılaşmayı bekliyordum. Kimi zaman Phuong’u evde bulmayınca o dönene kadar hiçbir işe el atamaz, hep acaba dönecek mi, diye beklerdim. Sesimden kuşku ve kaygıyı silmeye çalışarak nerede olduğunu sorardım. Bazen pazara ya da alışverişe gittiğini söyler ve kanıtlarını gösterirdi (hikâyesini doğrulamakta bu kadar hazır oluşu bile o dönemde doğal gelmezdi bana). Bazen kesilmiş biletini gösterip sinemaya gittiğini söylerdi. Zaman zaman da ablasına giderdi ki, orada Pyle ile buluştuğundan kuşkulanırdım. O günlerde ondan nefret ediyormuşum gibi vahşice sevişirdim kızla. Ama nefret ettiğim sadece gelecekti. Yatağımda yatan yalnızlıktı, geceleri kollarımın arasına yalnızlığı alırdım. Phuong hiç değişmedi; yemeğimi yapar, çubuklarımı hazırlar, benim zevkim için (ki, artık zevk değildi bu) vücudunu tatlı tatlı yanıma uzatırdı. Eski günlerde olduğu gibi

onun zihnini istiyordum ben, düşüncelerini okumak istiyordum ama bunlar benim konuşmadığım bir dilde saklıydılar. Onu sorguya çekmek istemiyordum. Ona yalan söyletmek istemiyordum (açık açık yalan söylenmediği sürece birbirimiz için eskisinden farksız olduğumuzu hayal edebilirdik) ama sonunda kaygılarım dillendi, benim adıma, “Pyle’ı en son ne zaman gördün?” diye sordu.

Phuong duraksamıştı -yoksa gerçekten düşünüyor muydu?- “Buraya geldiğimiz zaman,” dedi.

Hemen hemen bilinçsiz bir şekilde Amerikan olan her şeyi küçümsemeye başladım. Konuşmalarım Amerikan edebiyatının yoksulluğu, Amerikan politikasının skandalları, Amerikan çocuklarının vahşiliğiyle doluydu artık. Sanki Phuong’u elimden çekip alacak olan bir insan değil de, bir ulustu. Amerika’nın yaptığı hiçbir şey doğru olamazdı. Benim antipatilerimi paylaşmaya hazır Fransız dostlarım arasında bile Amerika konusunda sıkıcı bir insan olmuştum. Sanki ihanete uğramış gibiydim; ancak insan düşmanı tarafından ihanete uğramazdı ki.

Bisiklet bombaları olayı da bu sıralarda gerçekleşmişti. İmperial Barından boş evime döndüğümde (Phuong sinemada mıydı yoksa ablasında mı?) kapının altında bir not buldum. Dominguez hâlâ hasta olduğu için özür diliyor ve benim ertesi sabah on buçukta Charner Bulvarı köşesindeki büyük mağazanın önünde olmamı istiyordu. Bay Chou’nun arzusu üzerine yazdığını söylüyordu ama ben beni orada isteyenin Bay Heng olduğundan emindim.

Olayın tümü aslında bir paragraftan fazla tutmadı; ayrıca onun bile komik bir yanı yok değildi. Kuzeydeki acı ve yoğun savaşla, Phat Diem’in kokuşmuş gri cesetlerle

dolu kanallarıyla, havan ateşleriyle, napalmin beyaz parıltısıyla hiç ilgisi olmayan bir şeydi.

Bir polis kamyonu frenlerini gacırdatarak Catinat Caddesindeki Emniyet Müdürlüğünden dönüp çıktığında on beş dakikadır bir çiçekçinin önünde bekliyordum. Polisler kamyondan atlayıp bir kalabalığa saldırırmış gibi mağazaya doğru koştular. Ancak ortalıkta kalabalık falan yoktu, yalnızca bir sürü bisiklet vardı. Saygon'un her binası böyle bisikletlerle sarılıdır, Batı'nın hiçbir üniversite kentinde bile bu sayıda bisiklet görülmez. Fotoğraf makinemi ayarlamaya zaman bulamadan komik ve aynı derecede açıklanması imkânsız bir eyleme tanık oldum. Polisler bisikletlerin arasına dalmışlar, içlerinden üçünü kaptıkları gibi başları üzerinde taşıyarak kenardaki süs havuzunun içine atıvermişlerdi. Sonra birinin bile yolunu kesmeme fırsat kalmadan kamyonlarına atladıkları gibi hızla Bonnard Bulvarına doğru uzaklaştılar.

Bir ses, *"Bisiklet Operasyonu,"* dedi. Bay Heng yanıbaşımıydı.

"Nedir bu?" dedim. "Talim mi? Ne için ama?"

"Biraz daha bekleyin," dedi Bay Heng.

Birkaç kişi, bisiklet tekerleklerinden birinin gemileri dipteki batıklar konusunda uyarmak amacıyla konulmuş bir şamandıra gibi suyun yüzüne çıkmış olduğu havuza yaklaşıyordu. Polisin biri karşıya geçip elini kolunu sallamaya, bağırmaya başladı.

"Gel bir bakalım," dedim.

"Yaklaşmasak daha iyi." Bay Heng saatine baktı. On biri dört geçiyordu.

"İleri gitmiş," dedim.

“İleri gitmek her zaman yararlıdır.” Tam o anda havuz aniden patladı. Demir süslerden biri bir pencereye çarptı, cam kırıkları parlak bir ışıık yağmuru gibi suyun içine boşandı. Yaralanan olmamıştı. Suları ve cam kırıklarını üstümüzden silkeledik. Bir bisiklet tekerleği yolda bir süre yuvarlandıktan sonra devrildi. “Saat on bir olmalı,” dedi Bay Heng.

“Yani şimdi bu...”

“İlgileneceğinizi tahmin etmiştim. İlgilenmiş olduğunuzu *umuyorum*.”

“Gelin bir içki içelim.”

“Kusura bakmayın ama Bay Chou’nun yanına dönmemliyim. Ancak önce size bir şey göstermek istiyorum.” Bay Heng beni bisiklet parkına götürüp kendi bisikletinin kilidini çıkardı. “Dikkatle bakın.”

“Raleigh marka,” dedim.

“Pompaya bakın. Bu size bir şey hatırlatıyor mu?” Şaşkınlığım karşısında üstünlük taslarcasına gülümseyip gitti sonra. Bir ara dönüp el salladı Cholon’a doğru pedal çevirirken.

Emniyet Müdürlüğüne bilgi almak için gittiğimde adamın ne demek istediğini anladım. Ambarında gördüğüm şey bir bisiklet pompasının yarım kalıbıydı. O gün Saygon’un her tarafında masum bisiklet pompaları aniden plastik bombalara dönüşmüşler ve hepsi de saat on birde patlamıştı. Bay Heng’den çıktığını tahmin ettiğim bilgiye dayanan polis, sadece birkaç yerde patlamalardan önce davranabilmişti. Aslında olay önemsizdi; bu kadar patlama sonunda altı kişi hafif yaralanmış, bir sürü bisiklet paramparça olmuştu. *Extreme Orient* muhabiri dışındaki diğer meslektaşlarım bunu ‘rezalet’ olarak niteliyorlardı,

haberi gazetelerine koydurabilmeleri bunu ancak komik bir şeymiş gibi sunmakla mümkündü. 'Bomba Bisikletler' iyi bir manşetti. Hepsi de komünistleri suçladılar. Bomba olaylarının General Thé'nin giriştiği bir gösteri olduğunu tek yazan ben oldum; benim haberim de büroda değiştirildi. Generalin pek bir haber değeri yoktu. Onun adı geçecek diye gazetede yer harcayamazdınız. Ben de Dominguez aracılığıyla Bay Heng'e haber gönderdim; elimden geleni yapmıştım. Bay Heng gayet nazik, sözlü bir yanıt gönderdi. O sırada onun -ya da Vietminhli komitesinin- gereksiz yere alingan oldukları izlenimine kapıldım; olay için kimse komünistleri ciddi bir biçimde suçlamamıştı ki. Aslına bakılırsa böyle bir şeyi düşünecek biri çıksaydı, en azından bu komünistlere espri anlayışı sahibi oldukları ününü kazandırır. Partilerde insanlar, "Bundan sonra bakalım neler icat edecekler?" diyorlardı. Bu saçma olay benim zihnimde de bulvarın ortasında topaç gibi dönen bir bisiklet tekerleğiyle simgeleşmişti. General ile olan ilişkisi hakkında duyduklarımı Pyle'a iletmemiştım bile. Plastiğiyle zararsız oyunlar oynayıp dursundu; böylece Phuong'u düşünmekten kurtulurdu. Ama yine de bir akşamüstü oralarda olduğumdan ve yapacak başka bir şeyim olmadığından Bay Muoi'nin garajına uğradım.

Burası da küçük ve dağınık bir yerdi, de la Somme Bulvarındaki hurda deposundan pek farkı yoktu. Tam ortada, kimsenin ziyaret etmediği bir taşra müzesindeki tarihöncesi bir hayvanın kalıbı gibi kaputu açık bir araba duruyordu. Arabanın orada olduğundan kimsenin haberdar olmadığına emindim. Yerde demir parçaları, kutular çepeçevre yayılmıştı; nasıl bir Çinli aşçı bir ördekten yedi tür yemek çıkarmak için tırnağını bile atmazsa,

Vietnamlılar da herhangi bir şeyi atmaktan hoşlanmazlardı. Birinin kalkıp da boş varillerle hasarlı kalıbı neden atmış olduğunu merak ediyordum doğrusu. Bu belki de birkaç kuruş kazanmak isteyen bir işçinin ufak bir hırsızlığıydı; ya da kurnaz Bay Heng birinin eline biraz para sıkıştırıp yaptırmış olabilir.

Ortalarda kimse görünmediği için içeri girdim. Belki de polis gelir diye bir süre ortalıkta görünmemeyi yeğlemişlerdir, diye düşündüm. Bey Heng'in Emniyette ilişkide bulunduğu kişiler olabilir ama yine de polisin harekete geçeceğini düşünmek anlamsızdı. Onların görüş açısından kamuoyunun bombaların komünistlerin iş olduğuna inanması daha yararlıydı.

Beton zemine serili hurdalar ve araba dışında garajda hiçbir şey yoktu. Bombaların Bay Muoi'nin yerinde üretildiğini düşünmek mantıksızlıktı. Varilin içinde gördüğüm beyaz tozun plastiğe nasıl dönüştüğü konusunda pek bilgim yoksa da, sokaktaki iki benzin pompasının bile bakımsızlıktan döküldüğü bu yerde böyle bir üretim yapılması pek uzak bir olasılıktı. Kapının önüne çıkıp sokağa baktım. Bulvarın ortasındaki ağaçların altında berberler mesleklerini icra ediyorlardı; bir ağaca çivilenmiş bir ayna parçası güneş ışınlarını yansıtmaktaydı. Geniş kenarlı şapkasının gölgesinde bir kız, bir sıırığa geçirilmiş iki sepeti taşıyarak geçip gitti. Simon Frères'in duvarına yaslanan falcı bir müşteri bulmuştu: Ho Chi Minh gibi seyrek sakallı yaşlı bir adam yıpranmış destenin karıştırılıp açılmasını seyretmekteydi. Beş paralık değeri olan bir geleceği olabilir miydi sanki? De la Somme Bulvarında yaşayanların gizlisi saklısı yoktu. Bay Muoi'yi herkes tanırdı. Ama polisin bu insanların

güvenlerinin kilidini açacak anahtarı yoktu. Bu, her şeyin bilindiği bir yaşam düzeyiydi, ama sokağa iner gibi o düzeye inemezsiniz. Ortak helamızın önünde çömelmiş dedikodu yapan yaşlı kadınlar geldi aklıma; onlar da her şeyi duyarlardı ama ben onların ne bildiklerini bilemezdim.

Garaja dönüp arka taraftaki küçük odaya girdim. Karşımda her yerde rastlanan bir Çin ticari takvimi ve üstü karmakarışık bir masa vardı: fiyat listeleri, bir şişe tutkal, bir hesap makinesi, uçları kırık kurşunkalemler ve her ne hikmetse Eyfel kulesinin bir kartpostalı. York Harding Üçüncü Kuvvet hakkında grafik soyutlamalar yazabiliyordu, ama işin aslı buydu işte. Arka duvardaki kapı kilitliydi ama anahtarı masanın üstündeydi. Kapıyı açıp içeri girdim.

Şimdi garaj eninde bir sundurmadaydım. İçeride ilk bakışta kanatsız iri bir kuşun tüneyeceği demirleri taşıyan tellerden ve çubuklardan yapılmış bir kafesi andıran bir makine vardı. Paçavra parçalarıyla tutturulmuş gibiyse de, ancak bunlar herhalde Bay Muoi ile yardımcıları çağırıldıkları zaman geride kalan üstü�ülerdi. Üreticinin adını -Lyon'da biri- ve bir patent numarası gördüm (ne patenti?). Elektrik düğmesini çevirince yaşlı makine birden canlanıverdi; çubukların bir amacı vardı -alet son gücünü toplayıp yumruğunu indiren yaşlı bir adamdı sanki... Bir prestî bu, ömrünü çoktan doldurmuş, başka bir çağa ait bir pres; ancak hiçbir şeyin atılmadığı ve her şeyin bir gün işini tamamlamak üzere döneceğine inanılan bu ülkede, pres hâlâ işliyordu.

Prese biraz daha yakından baktım; çevresinde beyaz toz izleri vardı. Diolacton, diye düşündüm... sütle ilgili

bir şey. Varil ya da kalıp gibi şeyden eser yoktu. Büroya, oradan da garaja döndüm. Yaşlı arabanın çamurluğunu şöyle bir okşamak geldi içimden; epey bekleyecekti kuşkuşuz, ama yine de bir gün... Bay Muoi ile yardımcıları şu sırada General Thé'nin karargâhının bulunduğu kut-sal dağa gitmek için pirinç tarlalarına girmişlerdi bile. Sonunda olanca sesimle, "Bay Muoi!" diye bağırdım. Ga-rajdan, bulvardan, berberlerden çok uzakta, Tanyin yo-lunda sığındığım o tarlalardaydım sanki. "Bay Muoi!" Pi-rinç başakları arasında bir adamın başını çevirdiğini gö-rebiliyordum.

Eve kadar yürüdüm. Kadınlar hâlâ kapının önünde, kuşdilinden farksız dilleriyle dedikodu yapıyorlardı. Phuong evde yoktu. Ablasına gittiğini yazmıştı. Hâlâ ça-buk yorulduğumdan yattım ve hemen uyudum. Uyandı-ğımda fosforlu saatim biri yirmi beş geçeyi gösteriyor-du. Phuong'u yanımda bulmayı umarak başımı çevir-dim. Ama yastık dümdüzdü. Çarşafı o sabah değiştir-miş olmalıydı. Kalkıp eşarplarını sakladığı çekmeceyi açtım. Eşarplar da yoktu. Kitap rafına gittim: Kraliyet Ailesinin resimli albümü de gitmişti. Çeyizini alıp git-mişti Phuong.

Şok anında insan pek az acı duyar. Acı, saat üç sıra-larında, yaşamak zorunda olduğum süreyi planlarken ve anılardan kurtulabilmek için onları tek tek hatırla-maya çalışırken geldi. En kötüsü de mutlu anılardır. Mutsuzlarını hatırlamaya çalıştım. Alışkındım buna. Bütün bunları daha önce de yaşamıştım. Gerekli olanı yapabileceğimi biliyordum, ama o günden bugüne da-ha yaşlanmıştım, her şeyi yeniden kuracak enerjim yok-tu artık.

Amerikan Elçiliğine gidip Pyle ile görüşmek istediğimi söyledim. Kapıda bir kâğıt doldurup askeri polise vermek gerekiyordu.

“Ziyaretinizin amacını yazmamışsınız,” dedi.

“O bilir,” dedim.

“Randevunuz var öyleyse?”

“Öyle de diyebiliriz.”

“Size saçma geliyor ama çok dikkatli olmak zorundayız. Buraya çok tuhaf tipler geliyor.”

“Duymuştum,” dedim.

Çiğnediği çikleti ağzının öteki yanına aktarıp asansöre girdi. Ben bekledim. Pyle’a ne diyeceğim hakkında hiçbir fikrim yoktu. Daha önce oynamadığım bir sahneydi bu. Askeri polis döndü. İsteksiz bir sesle, “Çıkabilirsiniz,” dedi. “Birinci kat. Oda 12 A.”

İçeri girince Pyle’ın odada olmadığını fark ettim. Masanın ardında Ekonomi Ataşesi Joe oturuyordu. Soyadını hâlâ hatırlamamıştım. Phuong’un ablası, yazı makinesinin arkasından beni gözlüyordu. O kahverengi, hırslı bakışlarda zafer mi okuyordum?

Joe neşeyle, “Gel bakalım, buyur, Tom,” dedi. “Seni gördüğüme sevindim doğrusu. Bacağın nasıl bakalım? Bizim burayı pek şereflelendirmedin sen. Çek bir sandalye. Saldırı nasıl gidiyor sence, ha? Dün gece Continental’de Granger’i gördüm. Yine kuzeye gidiyor. *Esaslı* çocuk doğrusu. Haber neredeyse Granger oradadır. Bir sigara yaksana. Al, al. Bayan Hei’yi tanıyor musun? Bunların adlarını da bir türlü aklımda tutamıyorum, benim gibi yaşlı biri için çok güç doğrusu. ‘Hey’ diyorum o kadar

işte. O da bundan hoşlanıyor ya. Bu sıkıcı sömürgecilik geleneklerine hiç gerek yok. Ee, ne dedikodular var bakalım, Tom? Sizin kulağınız gerçekten deliktir doğrusu. Bacağın için üzuldüm. Alden dedi ki...”

“Pyle nerede?”

“Alden bu sabah gelmedi. Evinde sanırım. İşlerinin çoğunu evde yapar o.”

“Evde ne yaptığını çok iyi biliyorum.”

“Esaslı çocuk. Eh, ne diyordun?”

“Evde yaptığı işlerden hiç olmazsa birini biliyorum.”

“Anlamıyorum, Tom. Yavaş Joe derler bana. Hep öyleydin, öyle de kalacağım.”

“Benim sevgilimle yatıyor... senin daktilocunun kardeşiyle.”

“Ne demek istediğini anlamadım.”

“Sor ona. İşi o ayarladı. Pyle sevgilimi elimden aldı.”

“Bana bak, Fowler, buraya iş için geldiğini sanıyordum. Büroda olay çıkartman doğru olmaz.”

“Ben buraya Pyle’ı görmeye geldim ama saklanıyor-dur sanırım.”

“Bak, senden böyle bir söz beklemezdim. Alden’in senin için yaptıklarından sonra hem de.”

“Doğru, haklısın. Hayatımı kurtardı, değil mi? Ama ben ondan bunu istememiştim ki!”

“Kendini tehlikeye atarak hem de. Yürek var o çocukta.”

“Yüreği falan beni hiç ilgilendirmiyor. Vücudunun daha gösterişli organları var.”

“Fowler, odada bir hanım varken böyle konuşamazsın.”

“Hanımla iyi tanışırsınız. Beni yolamadı ama şimdi Pyle’i eline geçirdi. Tamam tamam, bu davranışlarımın hiç de hoş olmadığını biliyorum ama düzeltecek de değilim. İnsanların kötü davranışlarda bulundukları bir durumdayım şu anda.”

“İşimiz başımızdan aşkın bugün. Kauçuk üretimi hakkındaki rapor...”

“Merak etme, gidiyorum. Pyle telefon ederse aradığımı söyle. İadei ziyareti düşünür belki.” Phuong’un ablasına döndüm. “Anlaşmayı noter, Amerikan Elçisi ve Christ Scientist Kilisesi önünde onaylattırmışsındır umarım.”

Koridora çıktım. Karşımda ‘Erkekler’ yazılı bir kapı vardı. İçeri girdim, kapıyı kilitledim, başımı soğuk duvara yaslayıp uzun uzun ağladım. O âna kadar hiç ağlamamıştım. Tuvaletleri bile havalandırma tertibatlıydı, az sonra kuru hava tıpkı insanın ağzındaki tükürük ve vücudunun tohumları gibi gözyaşlarımı kurutmuştu.

4

İşleri Dominguez’e devredip ben de kuzeye yollandım. Haiphong’da Gascogne Grubunda arkadaşlarım vardı, havaalanındaki barda ya da barın dışındaki taş kaplı yolda onlarla bowling oynayarak saatlerimi geçirirdim. Resmi olarak cephedeydim, heveslilikte Granger’le yarışabilirdim, ancak bu gezinin gazetem için Phat Diem’e yaptığım geziden fazla bir değeri yoktu. Ne var ki, insan savaş konusunda yazıyorsa, özsaygısı ara sıra tehlikeleri de paylaşmasını ister.

Hanoi'den benim ancak yatay baskınlara alınmam emri geldiği için bu tehlikeleri çok kısıtlı sürelerle bile paylaşabilmek çok güçtü. Bu savaşta yatay baskınlar otobüs yolculuğu kadar tehlikesizdi; ağır makineli tüfek menzili üstünde uçardık, motor arızası ya da pilot hatası dışında her şeye karşı emniyettedirdik. Tarifeye göre gider, tarifeyle göre dönerdik. Bombalar dizi halinde aşağı yağar, bir yol kavşağından ya da bir köprüden bir duman sütunu yükselirdi; bizse aperlative saatinde üsse varmış olur, taşlıklı yolda demir toplarımızla oynardık.

Bir sabah kentte Güney Limanını ziyaret etme arzusuyla yanıp tutuşan bir subayla birlikte içerken bir görev emri geldi. "Sen de gelmek ister misin?" diye sordu subay. Kabul ettim. Yatay bir baskın bile zamanı öldürmek ve düşünmemek için bir çareydi.

Havaalanına giderken, "Dikey bir baskın olacak," dedi.

"Benim bu baskınlara alınmamın yasak olduğunu sanıyordum..."

"Bir şey yazmadığın sürece önemi yok. Çin sınırı civarında daha önce görmediğin yerleri göreceksin. Lai Chau yakınlarında."

"Orasının Fransızların elinde sakin bir bölge olduğunu sanıyordum."

"Öyleydi. İki gün önce ele geçirdiler. Paraşütçülerimiz birkaç saatlik mesafedeler şimdi. Karakolu ele geçirene kadar Vietlerin başlarını yerden kaldırmamalarını istiyoruz. Alçak dalışlar ve makineli tüfek ateşi. Bu işe iki uçak ayırabiliriz; biri gitti bile. Daha önce bombardıman dalışı yapmış mıydın?"

"Hayır."

“Alışkın olmayanlar için biraz rahatsızlık vericidir.”

Gascogne Filosunun elinde yalnızca küçük B-26 uçakları vardı. Kısa kanat açıklıklarıyla görünür bir destek olarak değerlendirilmediklerinden Fransızlar uçaklarını orospu diye adlandırmışlardı. Bir bisiklet oturağı kadar yere güçlükle sıkışıp bacaklarını seyir subayının sırtına dayadım. Ağır ağır yükselerek Kızıl Nehir'e geldik. Nehir bu saatte gerçekten kızıldı. Sanki eski çağlara dönmüş de, nehri, batmaya yakın güneşin kıyıdan kıyıya kızıla boyadığı bu saatte ilk kez görüp adlandırmış coğrafyacı gibi hissediyordu insan kendini. Sonra üç bin metreye yükselip Kara Nehir'e döndük. Burası gerçekten karanlık, gölgelerle dolu, ışık almayan, altımızda dimdik yükselen yamaçlarıyla şahane manzaralı bir ormandı. O yeşillikler arasına bir uçak filosu düşse, harman yerine düşen üç-beş madeni para gibi kaybolur giderdi. Epey ilerimizde küçük bir uçak, cüce gibi oradan oraya koşturup duruyordu. Görevi üstlenmeye hazırдық.

Kulenin ve yeşilliklerle çevrili köyün üstünde iki kere döndükten sonra göz kamaştıran gökyüzüne yükseldik. Troin adındaki pilot bana dönüp göz kırptı. Önündeki direksiyon simidinde makineli tüfekleri ve bomba bölmesini yöneten düğmeler vardı. Dalış için hazırlanırken her yeni deneyimde; ilk dansta, ilk yemek partisinde, ilk aşkta olduğu gibi bağırsaklarım boşalacak gibi oldu. Göstergede ancak 3000 metreyi okumuştum ki, aniden dalışa geçtik. Artık her şey duyguydu, gözle görünür hiçbir şey kalmamıştı. Seyir subayının sırtına yaslanmışım, göğsümde dev bir yük vardı sanki. Bombaların bırakıldığı ânı tam olarak fark edemedim; ardından makineli tüfek çatırdadı, kokpit barut kokusuyla doldu. Yükselirken göğsümdeki ağırlık da

hafifledi, bu kez yükseldiğimiz yere doğru, intihar eden biri gibi inmeye başlamıştık, midem uçup gitmişti sanki. Kırk saniye kadar süreyle, Pyle diye biri de yoktu, yalnızlık diye bir şey de. Büyük bir yay çizerek yükselirken yan camdan dumanı görebiliyordum. İkinci dalıştan önce korku hissettim; küçük düşme korkusu, seyir subayının sırtına kusacağım korkusu, yaşlı ciğerlerimin bu basınca dayanamayacağının korkusu. Onuncu dalıştan sonra yalnızca bir huzursuzluğun farkındaydım; bu iş çok uzun sürmüştü, eve dönme zamanı gelmişti artık. Yine dimdik yükseldik ve makinele tüfek menzilinden çıkmak için, aşağıdan dumanlar yükselirken yayımızı çizip kenara çekildik. Köy çepeçevre dağlar arasındaydı. Her dalışı aynı yoldan yapmak zorundaydık. Saldırımızın yönünü değiştirme olasılığı yoktu. On dördüncü dalışımızda, artık küçük düşme korkusundan kurtulduğum sırada, bir tek makineliyi yerine yerleştirmeleri yeter, diye düşündüm. Burnumuzu yine güvenli göğeye çevirdik; belki bir tek makinelileri bile yoktu. Kırk dakikalık devriye uçuşu hiç bitmeyecekmiş gibi gelmişti ama bunun kişisel düşüncelerin huzursuzluğundan uzak olduğu da gerçektir. Üsse dönerken güneş batıyordu; coğrafyacının ânı geride kalmıştı, Kara Nehir kara değildi artık, Kızıl Nehir ise yalnızca altın rengindeydi.

İç içe geçmiş ağaçların oluşturduğu ormanın ve öylesine terk edilmiş tarlaların arasında dümdüz açılan nehere doğru uçup sarı suyun üstündeki bir tek küçük yelkenli tekneye bir mermi gibi yöneldik. Topumuzdan bir çatırtı yükseldi, tekne alevler arasında patladı. Kurbanlarımızın kendilerini suya attıklarını görmeyi bile beklemeden yükselip üsse döndük. Phat Diem'deki çocuk ölüsünü gördüğüm zaman olduğu gibi, savaştan nefret ediyor-

rum, diye düşündüm. Yoldan geçerken rastlantıyla bir av bulmamızda öylesine sersemletici bir şey vardı ki... yalnızca geçiyorduk oradan. Bir tek atış yetmişti; ateşimize karşılık verecek kimse yoktu; ölümler dünyasına ufacık da olsa katkıda bulunarak çekip gitmiştik işte.

Yüzbaşı Troin'i duymak için kulaklıklarımı taktım. "Küçük bir sapma yapacağız," dedi. "Kalkerli arazide güneşin batışı müthiştir. Kaçırmamalısın." Malikanesinin güzelliklerini gösteren bir mülk sahibi gibiydi. Baie d'Along boyunca yüz mil izledik güneşin batışını. Miğferin altındaki Marslı yüzü, sünger taşından tepelere ve kemrlere baktı ve cinayetin yaralarının kanaması durdu.

5

Yüzbaşı Trouin o akşam kendisi içmeyeceği halde afyonhanede bana evsahiplik yapmak istediğini söyledi. Kkusundan hoşlanıyormuş, günün sonundaki o rahatlama duygusunu da seviyormuş, ama onun mesleğinden biri rahatlama konusunda daha ileri gidemezmiş. Afyon içen subaylar varmış ama onlar kara subaylarıymış, kendisiyse uyumak zorundaymış. Okul yatakhanesi gibi bir dizi bölmeden birine girip uzandık, Çinli evsahibimiz çubuklarını hazırladı. Phuong'un beni terk etmesinden beri içmiyordum. Karşımda uzun ve güzel bacaklı bir kadın çubuğunu içmiş, renkli bir kadın dergisi okuyordu. Onun yanındaki bölmede iki orta yaşlı Çinli, çubuklarını bir kenara dayamışlar, çaylarını yudumlayarak iş konuşuyorlardı.

"Bu akşamki yelkenli... zararlı mıydı?" diye sordum.

"Kimbilir? Nehrin oralarında gördüğümüz her şeye ateş etmek için emir aldık."

Birinci çubuğumu içtim. Evimde içtiğim çubukları düşünmemeye çalışıyordum.

“Bugünkü olay... Benim gibi biri için çok kötü değildir,” dedi Trouin. “Köyün üzerindeyken bizi vurabilirlerdi. Biz de onlarla aynı tehlikeyi paylaşıyorduk. Aslında benim nefret ettiğim şey napalm bombasıdır. Bin metreden, güvenlik içinden atılır...” Çaresizliğini gösteren bir el hareketi yaptı. “Orman yanıyor. Kimbilir yerden nasıl görünüyordur. Zavallılar canlı canlı yanıyorlar, alevler su gibi boşanıyor üzerlerine. Ateşle ıslanıyorlar.” Anlayışsız bir dünyaya öfkeyle söyleniyordu. “Ben bir sömürge savaşı yapıyor değilim. Bu şeyleri Terre Rouge’un çiftçilerine yapar mıydım sanıyorsun? Savaş mahkemesine verilmeyi yeğlerdim. Biz sizin savaşlarınızda savaşıyoruz ama siz suçluluk duygusunu bizim üzerimize atıyorsunuz.”

“O yelkenli,” dedim.

“Evet, o yelkenli de.” İkinci çubuğuma uzanırken bana baktı. “Kaçış yollarına gıpta ediyorum.”

“Benim neden kaçtığımı bilemezsin. Savaştan değil. Savaş beni ilgilendirmiyor. İşin içinde değilim ben.”

“Hepiniz bu işe karışacaksınız bir gün.”

“Ben değil.”

“Hâlâ topallıyorsun.”

“Bana ateş etmeye hakları vardı ama yaptıkları bu bile değildi. Bir kule yıkıyorlardı. Yıkım ekiplerinden uzak durmak gerekir, burada da, Picadilly’de de.”

“Bir gün bir şey olacak ve taraf tutmak zorunda kalacaksın.”

“Hayır, ben İngiltere’ye dönüyorum.”

“Bana gösterdiğin o fotoğraf...”

“Yırttım onu artık. Beni terk etti.”

“Buna üzüldüm işte.”

“Bu işler böyledir. İnsan başkasını kendi bırakır, sonra işler tersine döner. Bırakılma sırası kendisine gelir. Neredeyse ilahi adalete inanacağım yani.”

“Ben inanırım. İlk kez napalm attığımda, burası benim doğduğum köy, diye düşündüm. Babamın arkadaşı yaşlı Bay Dubois burada oturuyor. Fırıncı -ki, çocukken çok se-verdim onu- benim attığım alevlerden kurtulmak için ka-çıyor. Vichy hükümetinin adamları kendi ülkelerini bom-balamışlardı. Ben kendimi onlardan beter hissettim.”

“Hâlâ devam ediyorsun ama.”

“Bunlar gelip geçici ruh halleri. Yalnızca napalmla geliyorlar. Geri kalan zamanlarda Avrupa’yı savundu-ğumu düşünüyorum. Biliyor musun, ötekiler de müthiş korkunç şeyler yapıyorlar. 1946’da Hanoi’den çıkarıl-dıklarında bize yardım ettiklerine inandıkları insanlara korkunç şeyler yapmışlardı. Morgda bir kız vardı: hem memelerini kesmişler, hem de sevgilisini parçalamış-lar, ağzına...”

“Bu yüzden karışmak istemiyorum işte.”

“Bu bir mantık ya da adalet konusu değil. Hepimiz duygusal bir anda bu işe karışırız ve bir daha kendimizi kurtaramayız. Savaş ve aşk... hep birbirleriyle kıyaslan-mışlardır.” Kadının geçici bir sakinlik içinde uzandığı bölmeyle kederle baktı. “Başka türlü olmasını istemez-dim. İşte ana-babası yüzünden bu işe karışmak zorunda kalan bir kız... Bu liman düşünce geleceği ne olacak ki? Fransa onun sadece yarım vatani...”

“Liman düşecek mi?”

“Sen gazetecisin. Kazanamayacağımızı benden iyi bi-lirsin. Hanoi yolunun her gece kesilip mayınlandığını bi-

liyorsun. Burada her yıl Saint Cyr askeri akademisinin bir sınıfını kaybediyoruz. 1950'de yenilmiş sayılırdık. De Lattre bize iki yıllık bir süre tanıdı... Hepsi bu. Ama biz profesyoneliz; politikacılar dur diyene kadar savaşımaya devam ederiz. Belki de bir araya gelip ta ilk başta elde edebileceğimiz bir barışa razı olacaktırlar. Böylece bunca yılı bir saçmalığa dönüştüreceklerdir." Dalıştan önce bana göz kırpan çirkin yüzünde, sanki deliklerinden bir çocuğun gözlerinin görüldüğü altından ve vahşi bir Noel maskesi vardı. "Bu saçmalığı sen anlamazsın, Fowler. Sen bizden biri değilsin."

"İnsanın yaşamında yılları bir saçmalığa indiren başka şeyler de vardır."

Sanki o benden daha yaşlıymış gibi, adeta beni korumak istercesine elini dizime koydu. "Kızı al evine götür. Çubuktan iyidir."

"Geleceğini nereden biliyorsun?"

"Onunla yattım ben. Teğmen Perrin de yattı. Beş yüz kuruş."

"Pahalı."

"Üç yüze de gider sanırım, ama bu durumda insan pazarlık etmez ki."

Ancak öğüdü pek de geçerli değildi. Bir erkeğin vücudu, yapabildiği hareketlerle sınırlıydı ve benimki ise anılarla donup kalmıştı. O gece ellerim alışkın olduğumdan daha güzel bir şeye dokunmuştu belki ama biz yalnız güzelliğin tuzağına düşen şeyler değiliz ki. Kız da aynı parfümü kullanıyordu ve cinsel birleşme anında kaybettiğim şeyin hayali önümde serili bedenden çok daha güçlüydü. Kızın üzerinden çekilip bütün arzum boşalmış bir halde yanına uzandım.

“Özür dilerim, doğrusu neyim var bilemiyorum,” diye bir yalan kıvırdım.

Kız büyük bir anlayış ve tatlılıkla, “Hiç kaygılanma,” dedi. “Böyle şeyler sık sık olur. Afyonun etkisi.”

“Doğru, afyon,” dedim. Bunun doğru olmasını o kadar çok isterdim ki.

İKİNCİ BÖLÜM

1

Karşılایacak kimsem olmadan Saygon'a bu ilk dönüşüm epey tuhaftı. Havaalanında taksiye Catinat Caddesinden başka bir adres verebilmeyi isterdim. Gittiğimden bu yana ıstırabım biraz daha mı hafifledi, diye düşündüm. Kendimi öyle olduğuna inandırmaya çalıştım. Sahanlığa varıp da kapımın aralık olduğunu görünce mantıksız bir umutla soluğum kesiliverdi. Ağır adımlarla yürüdüm. Kapıya varana kadar umut canlı kalacaktı. Bir sandalye gıcirtısı duydum, kapıya varınca bir çift ayakbırı gördüm. Kadın ayakkabısı değildi ama. Hızla içeri girdim. Phuong'un sandalyesinde Pyle oturuyordu.

“Selam, Thomas.”

“Selam, Pyle. İçeri nasıl girdin?”

“Dominguez’e rastladım. Mektuplarını getiriyordu. Burada kalmama izin vermesini istedim.”

“Phuong’un unuttuğu bir Şey mi var?”

“Hayır. Joe Elçiliğe uğradığını söyledi. Burada daha rahat konuşabileceğimizi düşündüm.”

“Ne hakkında?”

Bir okul toplantısında konuşmak üzere kürsüye çıkarılmış ama yetişkin sözcüklerini bulamayan bir ocuk gibi bir hareket yaptı. “Kent dışında mıydın?”

“Evet. Ya sen?”

“Ben de biraz dolaŐmaya çıkmıştım.”

“Hâlâ plastikle mi oynuyorsun?”

Mutsuz bir sırtıŐla baktı yüzüme. “Mektupların Şu-
rada.”

Bir bakışta beni ilgilendiren bir Şey olmadığını gördüm; Londra bürosundan bir mektup. Fatura olduğunu tahmin ettiğim birkaç zarf, bir de banka zarfı.

“Phuong nasıl?”

Belirli bir sese yanıt veren elektrikli bir oyuncak gibi aydınlandı yüzü. “ok iyi,” dedi. Sonra sanki fazla konuşmuş gibi dudaklarını birbirine bastırdı.

“Otur, Pyle,” dedim. “İzin verirsen bürodan gelen Şu mektuba bir bakayım.”

Zarfı açtım. Beklenilmeyen Şeyler nasıl da zamansız ı-
kiverir insanın karşısına. Yazı işleri müdürü benim mektu-
bumu incelediğini, General de Lattre’in ölümünü ve Hoa
Binh’den çekilmeden sonra Hindiçini’deki karıŐık durumu
da göze aldığını ve benimle aynı fikirde olduğunu yazıyordu.
Yerime geçici bir haber müdürü atamıŐtı; Hindiçini’de

en az daha bir yıl kalacaktım. Tam bir anlayışsızlıkla, “Buradaki yerin garantidir,” diye yazıyordu. Benim, işime ve gazeteme düşkün olduğuma inanmaktaydı.

Pyle’in karşısına oturup bu geç kalmış olan mektubu bir kere daha okudum. İnsanın uyandığı ama herhangi bir şeyi henüz hatırlamadığı o durumlarda olduğu gibi bir anlık bir ferahlama hissetmişim.

“Kötü haber mi?” diye sordu Pyle.

“Hayır.” Bunun nasıl olsa bir değişiklik yaratmayacağını düşündüm; evlilik teklifi karşısında bir yıllık ertelemenin sözü olmazdı nasıl olsa.

“Evlendiniz mi?” diye sordum.

“Hayır.” Yüzü kızarmıştı. Doğrusu yüzünü kızartmada üstüne yoktu. “Özel bir izin almaya çalışıyorum. O zaman memlekette doğru dürüst bir düğün yaparız diye düşündüm.”

“Memlekette olunca daha doğru dürüst mü oluyor?”

“Şey... Bunları sana anlatmak çok güç, öyle alaycısın ki... Bir saygı göstergesi bu, Thomas. Annemle babam orada olurlar... Phuong aileye girer. Geçmiş açısından çok önemli.”

“Geçmiş mi?”

“Ne demek istediğimi anlıyorsun. Onu orada öyle bir lekeyle bırakmak istemem...”

“Onu orada mı bırakacaksın.”

“Sanırım öyle. Annem esaslı bir kadındır. Phuong’u gezdirir, çevreye tanıtır... Uyumunu sağlar yani. Bir ev hazırlamasına da yardımcı olur.”

Phuong’a acımam gerekip gerekmediğini kestiremiyordum. Gökdelenleri ve Özgürlük Anıtını görmek için heyecanlanıyordu, ancak bütün bunların neler getirece-

ği konusunda o kadar az şey biliyordu ki; Profesör Pyle ve karısı, kadınlar kulübü, yemekler; kanasta oynamayı da öğretirler miydi acaba? Onu o ilk gece Grande Monde'da beyaz elbisesi içinde, on sekiz yaşının ayakları üzerinde zarafetle dans ederken gördüm. Sonra, bir ay önce de la Somme Bulvarında kasapta pazarlık yaparken. Kuşkonmazların bile selefona sarılı olduğu o parlak, temiz, küçük New England marketlerinden hoşlanacak mıydı? Kimbilir, belki de hoşlanırdı. Bilemiyordum. Pyle'ın bir ay önce bana salık vereceği gibi, "Kıza fazla yüklenme, Pyle," dedim. "Herhangi bir şeye zorlama. Senin benim gibi incinebilir o da."

"Elbette, Thomas, elbette."

"Öyle zayıf, küçük ve narindir ki, bizim kadınlarımıza hiç benzemez... Ama onu sakın bir süs eşyası olarak göreyim deme."

"Durumun böyle gelişmesi ne tuhaf, değil mi, Thomas? Bu konuşmadan kaçınıyordum. Seni daha sert bulacağımı sanmıştım."

"Kuzeyde düşünecek zaman bulabildim. Bir kadın vardı orada; belki de senin o genelevde gördüğünü gördüm ben de. Phuong'un seninle gitmesi iyi bir şey aslında. Günün birinde onu arkamda Granger gibi biriyle bırakabilirdim. Sadece bir kadın olarak yani."

"Dost kalabiliriz, değil mi, Thomas?"

"Elbette. Ama Phuong'u görmemem daha doğru olur. Zaten burada yeteri kadar iz var ondan. Bir boş zamanımda başka bir yer bulmam gerekecek."

Bacaklarını, doladığı sandalyenin ayaklarından çekip ayağa kalktı. "Çok memnun oldum, Thomas. Ne kadar memnun olduğumu anlatamam. Daha önce de söylemiş-

tim, ama gerçekten karşımdakinin sen olmamış olmasını isterdim.”

“Onu senin aldığına sevindim, Pyle.” Görüşme düşündüğüm gibi geçmemişti, yapmacık öfkeli planların altında, derinlerde bir yerde, gerçek bir eylem planı yapılmış olmalıydı. Onun saflığının beni öfkeliendirdiği süre içinde içimde bir yargıç, durumu onun lehine karara bağlamış, idealizmini, York Harding’in eserlerine dayanan gelişmiş fikirlerini benim alaycılığım ile kıyaslamıştı. Gerçekler konusunda haklıydım kuşkusuz; ama o da çok genç ve yanılmış olmakta haklı değil miydi? Bir kızın yaşamını geçireceği bir erkek olarak daha iyi değil miydi?

Baştan savma bir biçimde el sıkıştık, ancak içimde pek belirgin olmayan bir korkuyla arkasından merdivene kadar yürüyüp seslendim sonra. Belki de gerçek kararlarımızın verildiği o iç mahkemelerde bir yargıç gibi bir de peygamber vardır.

“Pyle, York Harding’e fazla güvenme!”

“York!” Alt kat sahanlığından baktı bana.

“Biz eski sömürgeciyiz, Pyle, ama gerçekleri de biraz olsun öğrenmişizdir. En azından kibritle oynamayı öğrendik. Bu Üçüncü Güç... kitaplarda yazan bir şeydir yalnızca. General Thé birkaç bin adamı olan bir hayduttur; ulusal demokrasi değildir.”

Sanki kimin geldiğini görmek istercesine kapı deliğinden bana bakıyor gibiydi. “Ne demek istediğini anlamadım, Thomas,” dedi.

“O bisiklet bombalar. Tek bir kişi ayağını kaybetmediği halde iyi bir şakaydı. Ama Thé gibi insanlara güvenemezsin, Pyle. Doğu’yu komünizmden kurtaracak olanlar onlar değildir. Biz onları iyi tanırız.”

“Biz mi?”

“Eski sömürgeciler.”

“Senin taraf tutmadığını sanıyordum.”

“Taraf falan tuttuğum yok. Pyle, senin orada biri iş karıştıracaksa, bırak da Joe olsun bu. Sen Phuong’u al, memleketine git. Üçüncü Kuvvet’i unut.”

“Senin öğütlerine her zaman değer veririm, Thomas. Görüşürüz.”

“Görüşürüz sanırım.”

2

Haftalar geçmişti, ben hâlâ kendime yeni bir yer bulmuş değildim. Zaman bulamadığımdan değil. Savaşın o yıldan yıla tekrarlanan bunalımı geçmişti artık; kuzeye sıcak ıslaklık çökmüştü, Fransızlar Hoa Binh’den çıkmışlardı, Tonkin’de pirinç, Laos’da afyon kampanyası sona ermişti. Güneyde ihtiyacımız olan her şeyi Dominguez sağlayabilirdi. Sonunda Catinat Caddesinin öteki ucunda, Continental Otelі’nin ilerisinde modern diye adlandırılan bir apartman dairesini görmeye gittim. Memleketine dönen bir kauçuk plantasyonu sahibinin Saygon’daki dairesiydi. İçindeki eşyayla satmak istiyordu. Evde 1880 ile 1900 yıllarından kalma Paris Salon’un çok sayıda tablosu vardı. Bunların ortak yanları hepsinde iri göğüslü, kuaförde yapılmış saçlı, iri kalçaları dışarıda bırakıp asıl savaş alanı tüllerle örtülü kadınlar olmasıydı. Adam banyoya astığı Rops röprodüksiyonlarıyla biraz daha cüretli davranmıştı.

“Sanat sever misiniz?” diye sordum. Adam suç ortağıymış gibi sırtarak baktı yüzüme. Saçları dökülmüş, küçük kara bıyıklı ve şişmandı.

“En iyi resimlerim Paris’tedir.”

Oturma odasında çıplak bir kadın biçiminde yüksek bir kül tablası vardı. Sonra kaplanları kucaklayan porse-
lenden çıplak kızlar, beline kadar çıplak halde bisiklete
binen bir kız. Yatak odasında koskoca yatağın tam karşı-
sında duvar boyunca bir yağlıboya tabloda iki kız birlik-
te yatıyorlardı. Dairenin koleksiyonsuz fiyatını sordum
ama ikisini birbirinden ayırmıyordu.

“Koleksiyoncu değil misiniz?” diye sordum.

“Değilim doğrusu.”

“Fransa’ya götürmeye niyet ettiğim bazı kitaplarım
var, onları da bırakabilirim.” Cam kapaklı dolabı açıp ki-
taplığını gösterdi. Resimli ciltler içinde pahalı *Aphrodi-
te*, *Nana*, *La Garçonne* ve birkaç de Paul de Kock. İçim-
den koleksiyonuyla birlikte kendisini satmak isteyip is-
temediğini sormak geldi. Aslında birbirlerine uygundu-
lar, ikisinin de zamanı çoktan geçmişti. “Tropiklerde yal-
nız yaşıyorsanız bir koleksiyon insana arkadaşlık eder,”
dedi.

Orada hiç var olmadığı için aklıma Phuong geldi. Hep
öyledir zaten; çöle kaçtığınızda sessizlik bas bas bağırır
kulağınızın dibinde.

“Gazetem bir sanat koleksiyonunu satın almama pek
izin vermez sanırım,” dedim.

“Faturada göstermeyiz.”

Pyle’in adamı görmediğine sevinmiştim. Pyle’in ha-
yalindeki ‘eski sömürgeci’ tipi böylece cisimleşmiş olur-
du. Evden çıktığımda saat on bir buçuk olmuştu; bir ka-
deh buz gibi bira içmek için Pavillion’a kadar yürüdüm.
Pavillion, Avrupalı ve Amerikalı kadınların kahve içmek
için buluştukları bir mekândı, Phuong’u orada bulama-

yacağımı çok iyi biliyordum. G n n bu saatinde nerede olduğu belliydi; o alışkanlıklarını kıran insanlardan değildi. O nedenle satılık daireden çıkınca her g n bu saatte kakaosunu içtiği muhallebicinin  n nden ge mek i in karşı kaldırımdan y r d m. Yanımdaki masada sıcakta taptaze g r nen iki gen  Amerikalı kız dondurmalarını yiyorlardı. Sol omuzlarına birbirinin aynı birer  anta atmışlardı,  antaların  st nde bakırdan kartallar vardı. Bacakları uzun ve bi imliydi. Burunları hafif kalktı. Bir kolej laboratuvarında deney yapıyormuş gibi kendilerinden ge miş esine yiyorlardı dondurmalarını. Bunların Pyle'ın meslektaşları olup olmadıklarını d ş nd m. Çok sevimli şeylerdi, onları da  memleketlerine g ndermek istiyordum. Dondurmaları bitince biri saatinde baktı. "Haydi, kalkalım da gecikmeyelim," dedi. Nasıl bir randevuları olduğunu merak ettim.

"Warren on bir yirmi be ten ge e kalmamamızı s ylemişti."

"Ge ti bile."

"Kalmak heyecanlı olurdu. Neler olacağı hakkında hi bir fikrim yok, sen biliyor musun?"

"Bilmiyorum ama Warren kalmayın demi ti."

"Bir g steri mi yapılacak acaba?"

Diğeri, kiliselerden bıkmış bir turist gibi, "Ben  ok g steri g rd m," dedi. Kalkarken dondurma parasını masaya bıraktı. Gitmeden  nce  evresine bakınınca aynalar  illi profilini t m a ılardan yakaladılar. İ eride sadece ben ve makyajını bo una tazelemeye kalkışmış olan orta yaşı bir Fransız kadını vardı. O ikisinin makyaja falan ihtiya ları yoktu; hafif bir dudak boyası, sa lar arasından ge irilen bir fır a, tamam. Kızın bakışları bir an  zerim-

de durdu, bir kadın bakışı değildi bu, nasıl hareket edeceğini hesaplayan açık bir erkek bakışıydı. Sonra arkadaşına dönüp, "Gidelim haydi," dedi.

Güneşli sokağa yan yana çıkarlarken arkalarından baktım. Onların düzensiz bir tutkunun kurbanları olabileceklerini düşünmek olası değildi; dağınık çarşaf ve seks kokusuyla ilgisi yoktu bunların. Deodorantlarını yataklarına da alırlar mıydı? Onların bu sterilize dünyalarını, kıskandım bir an, derken dünyam birden param parça oluverdi.

Duvardaki aynalardan ikisi üstüme doğru uçarken yarı yolda parçalandı. Fransız kadın sandalye ve masa parçaları arasında dizüstü çökmüştü. Pudra kutusu açık ve zarar görmemiş bir halde hâlâ kucağındaydı. Masamın kadının çevresindeki yıkıntının bir parçasına dönüşmesine rağmen ben yerimde oturuyordum. Kafeyi tuhaf bir ses doldurmuştu; bir musluktan akan su sesi. Bara bakınca parçalanmış dizi dizi şişeden Porto kırmızısı, Cointreau turuncusu, Chartreuse yeşili, pastis dumanlı sarısının salonun zeminine renkli bir dere gibi akmakta olduğunu gördüm. Fransız kadın sakın bir tavırla doğrulup pudra kutusunu arandı. Kutuyu kadına verdim. Kadın oturduğu yerden teşekkür etti. Sesini iyi duymadığımı fark ettim. Patlama kulaklarıma o kadar yakın olmuştu ki, basıncından hâlâ kurtulamamıştım.

Plastikle bir şaka daha, diye düşündüm. Bay Heng ne yazmamı bekliyor acaba? Ancak Garnier Meydanına girince kalın duman sütunlarından bunun şaka olmadığını anladım. Dumanlar ulusal tiyatronun önündeki otoparkta yanan arabalardan yükseliyordu. Bacakları kopmuş bir adam parkın kıyısında debelenmekteydi. Catinat

Caddesinden, Bonnard Bulvarından insanlar koşuşturuyordu. Polis arabalarının sirenleri, cankurtaran ve itfaiye arabalarının çanları hasar görmüş kulaklarımı uğuldatıyordu. Bir an için Phuong'un meydanın karşısındaki muhallebicide olduğunu unutmuştum. Aramızda kalın bir duman tabakası vardı. Ötesini göremiyordum.

Kaldırımdan inince bir polis yolumu kesti. Kalabalığın artmasını önlemek için bir çember oluşturmuşlardı. İçeriden sedyeler çıkmaya başlamıştı bile. Polise, "İzin verin de geçeyim," diye yalvardım. "Bir arkadaşım..."

"Geri," dedi. "Buradaki herkesin orada bir arkadaşı var."

Bir papaza yol vermek için gerilediğini görünce ben de papazın ardından yürüdüm. Polis kolumdan tutup çekti. "Basın," dedim ama cüzdanımı çıkaramadım bir türlü. O gün yanıma almamış mıydım yoksa? "Hiç olmazsa muhallebicide ne olduğunu söyleyin," dedim. Duman azalıyordu ama kalabalıktan yine de bir şey göremiyordum. Polis anlamadığım bir şeyler söyledi.

"Ne dediniz?"

"Bilmiyorum. Geri çekilin. Sedyecilere engel oluyorsunuz."

Cüzdanımı Pavillion'da düşürmüş olabilir miydim? Döndüğüm anda Pyle'ı karşımda buldum.

"Thomas!"

"Pyle, Elçilik kartın nerede? Karşıya geçmeliyiz. Phuong muhallebicide."

"Hayır değil," dedi.

"Oradadır, Pyle. Hep oraya gider. On bir buçukta. Onu bulmalıyız."

"Orada değil, Thomas."

“Nereden biliyorsun? Kartın nerede?”

“Onu gitmemesi için uyarmıştım.”

Yeniden polise döndüm, adama bir omuz atıp karşıya koşacaktım. Ateş etmesi umurumda bile değildi. Tam o anda ‘uyarmıştım’ sözcüğü bilincime erişti. Pyle’ın kolunu yakaladım. “Uyarmış mıydın? Ne demek istiyorsun? Ne uyarması?”

“Bu sabah oraya gitmemesini söylemiştim ona.”

Parçalar birleşiyordu kafamda. “Ya Warren?” dedim. “Warren kim? O da kızları uyarmıştı.”

“Anlamıyorum.”

“Amerikalılardan yaralanan olmadı, değil mi?”

Catinat Caddesinden gelen bir cankurtaran meydana girmişti. Benim geçişimi önleyen polis, arabaya yol açmak için kenara çekildi. Onun yanındaki polis de biriyle tartışıyordu. Kimse ağzını açamadan Pyle’ı ileri, meydana doğru iteledim.

Şimdi yas tutan bir grup arasındaydık. Polis meydana başkalarının girmesini önleyebilirdi ama yaralılara ve ilk gelenlere dokunamazdı. Doktorlar ölümlere bakamayacak kadar meşgul olduklarından ölümler sahipleriyle baş başa kalmışlardı. Bir kadın kucağında bebeğinin kalan parçasıyla kaldırıma çökmüş, bir tür utangaçlıkla hasır köylü şapkasını cesedin üstüne örtmüştü. Hiç kıpırdamıyor, ağzından tek bir ses çıkmıyordu. Bana orada en tuhaf gelen şey de bu sessizlik oldu. Bir ayinin yapıldığı bir kilisedeydim sanki; tek ses bir şeyler yapmaya çalışanlardan geliyordu. Şurada burada birkaç Avrupalı, Doğu’nun alçakgönüllülüğünden, sabrından ve gelenekçiliğinden utanıyorlarmış gibi ağlıyorlar, yalvarıyorlar ve sonra yine susuyorlardı. Parkın kenarındaki

bacaksız ceset, başı kopmuş bir tavuk gibi çırpınıyordu hâlâ. Adamın gömleğinden anlaşıldığı kadarıyla bir çekçek arabacısıydı.

“Korkunç!” dedi Pyle. Ayakkabılarındaki ıslaklığa bakıp tiksintiyle, “Bu da ne?” dedi.

“Kan. Daha önce görmemiş miydin?”

“Büyükelçiyle konuşmaya gitmeden ayakkabılarımı boyatmalıyım.”

Ne dediğinin farkında olduğunu sanmıyorum. İlk kez gerçek bir savaş görüyordu; Phat Diem'e bir salla, bir öğrencinin hayalleriyle gelmişti ve zaten onun gözünde askerler insandan sayılmazdı.

“Yanlış ellere geçen bir varil Diolacton'un ne yaptığını gördün işte, “ dedim. Elimi omzuna koyup onu bakmaya zorladım. “Bu saatte burası kadınlarla ve çocuklarla dolu olur. Alışveriş saati. Neden bu saat seçilmiş?”

Zayıf bir sesle, “Geçit töreni yapılacaktı?” dedi.

“Bir-iki albayı öldürmeyi düşünmüştünüz, değil mi?” Ama geçit töreni dün iptal edilmişti, Pyle.”

“Bilmiyordum.”

“Bilmiyordun, ha!” Bir sedyeden sızan kan birikintisinin ortasına ittim Pyle'ı. “Daha iyi bilgi almın gerekirdi.”

Ayakkabılarına bakarak, “Kent dışındaydım,” dedi. “İptal etmeleri gerekirdi.”

“İptal edip de eğlenceyi mi kaçırsalardı? General Thé'nin geçit töreninden vazgeçeceğini mi sanıyorsun? Bu, geçit töreninden de iyi şimdi. Kadınlar ve çocuklar bir savaşta haberdirlere, askerler değildir: Dünya basınında patlayacak bu olay. General Thé'yi göklere çıkardınız işte. Üçüncü Kuvvet ve ulusal demokrasi sağ ayakkabının üzerinde şimdi. Haydi eve git de Phuong'a kahraman

ölülerinden söz et şimdi; artık yurttaşlarından birkaç düzinesi için eksik üzülecek.”

Elinde üzeri bir peçeteyle örtülü bir tabak taşıyan ufak tefek, şişman bir papaz geçti yanımızdan. Pyle uzun süredir sessiz duruyordu, benim de söyleyecek başka bir şeyim kalmamıştı. Yüzü bembeyaz kesilmişti, yenilgiye uğramış ve bayılacak gibi görünüyordu. Neye yarar sanki, diye düşündüm. Hep saf kalacak, safları da suçlamazsın ki, hep suçsuzdur onlar. Saflık bir tür deliliktir.

“Thé bunu yapmazdı,” dedi. “Yapmayacağından eminim. Biri onu aldatmış olmalı. Komünistler...”

Bilgisizliği ve iyi niyeti delinmez bir zırhtı kuşkusuz. Onu orada bırakıp o çirkin pembe katedralin yolu tıkadığı Catinat Caddesine doğru yürüdüm. Katedral dolmaya başlamıştı bile; ölümler için dua etmek insanları rahatlatıyor olmalıydı.

Onların aksine benim sevinecek bir şeyim vardı: Phu-ong hayatta değil miydi? Phuong ‘uyarılmış’ değil miydi? Ama ben meydandaki bacaksız gövdeyi, anasının kucağındaki bebeği hatırlıyordum. Onlar uyarılma-mışlardı; onlar yeterli derecede önemli değillerdi. Geçit töreni yapılmış olsaydı onlar yine orada olmayacaklar mıydı? Askerleri görmek, konuşmacıları dinlemek, çiçek atmak istemeyecekler miydi? Yüz kiloluk bir bomba ayırım falan yapmaz. Ulusal demokratik bir cephe kurulurken, kaç albay ölüsü bir çocuğun ya da bir çekçekçinin ölümünü haklı gösterebilirdi? Motorlu bir çekçek arabası çevirip beni Mytho rıhtımına götürmesini söyledim.

DÖRDÜNCÜ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Ayak altında dolaşmayıp güvende olması için Phuong'a para verip onu ablasıyla birlikte sinemaya göndermiştim. O akşam Dominguez'le yemekten döndükten sonra odamda beklemeye başladım. Vigot saat tam onda geldi. İçkiyi reddettiği için özür diledi; çok yorgunmuş, içtiği takdirde uykusu gelirmiş. Çok yorucu bir gün geçirmiş.

“Cinayet ve âni ölümler mi?”

“Hayır. Küçük hırsızlıklar. Bir-iki de intihar. Bu insanlar kumara âşık, her şeylerini kaybedince de kendilerini öldürüyorlar. Bu kadar zamanımı morgda geçireceğimi bilseydim belki de polis olmazdım. Amonyak kokusundan hiç hoşlanmıyorum. Ama bir bira içerim sanırım.”

“Buzdolabım yok.”

“Morgun aksine desene. Ufak bir İngiliz viskisi o halde.”

Birlikte morga gidişimizi ve Pyle’ın cesedini bir buz kalıbı gibi çektikleri o geceyi hatırladım.

“Demek memlekete dönmüyorsun?” dedi.

“Kontrol mu ettirdin?”

“Evet.”

Sinirlerimin ne kadar sakin olduğunu görmesi için kadehi uzattım.

“Vigot, Pyle’ın ölümüyle bir ilgim olduğunu nereden çıkardığını söylemeni isterim. Bir neden mi arıyorsun? Yani Phuong’u geri almak istemem falan gibi bir şey mi? Yoksa onun kaybettim diye intikam aldığımı mı düşünüyorsun?”

“Hayır, ben o kadar aptal değilim. Bir insan anı olarak düşmanının kitabını almaz. İşte orada, rafta. *Batı’nın Rolü*. Bu York Harding de kim oluyor?”

“Aradığın adam o işte, Vigot. Pyle’ı o öldürdü denilebilir.”

“Anlamadım.”

“Üstün bir gazeteci; bunlara diplomatik muhabir derler. Bir fikri ele alırlar ve sonra her durumu o fikre uydurmak için değiştirirler. Pyle buraya York Harding’in fikirleriyle dolu olarak geldi. Harding, Bangkok’tan Tokyo’ya giderken bir hafta burada kalmıştı. Pyle da onun fikirlerini uygulama hatasına düştü. Harding bir Üçüncü Kuvvet’ten söz ediyordu. Pyle da böyle bir kuvvet yaratmıştı işte; iki bin adamı yöneten küçük bir haydut ve bir-iki uysal kaplan. İşe iyice karıştı.”

“Sen hiç karışmazsın, değil mi?”

“Karışmamaya çalıştım.”

“Ama başarılı olamadın, Fowler.”

Her nedense aklıma Yüzbaşı Trouin ve sanki yıllar öncesinde kalmış olan o Haiphong afyonhanesindeki gece geldi. Ne demişti Trouin? Bir duygu anında er geç hepimiz karışırız, ya da buna benzer bir şey.

“Sen iyi bir papaz olurdun, Vigot,” dedim. “İnsanın itiraf edecek bir şeyi varsa, sende bunu kolaylaştıran bir şeyler var.”

“Ben kimseden itiraf istememişimdir.”

“Ama günah çıkartıldığında dinlemişsindir.”

“Zaman zaman.”

“Papaz gibi senin de şaşkınlıktan, dehşete düşmemen ama içtenlikli davranman gerekir de ondan mı? ‘Polis Bey, size yaşlı kadının kafasını neden kırdığımı anlatmak istiyorum.’ ‘Olur, Gustave, ama acele etme de rahat rahat anlat oğlum.’”

“Çok geniş bir hayalgücün var. İçmiyor musun, Fowler?”

“Bir suçlunun polisle içmesi akıllılık olmaz sanırım.”

“Ben senin suçlu olduğunu söylemedim ki.”

“Peki ama ya içki benim içimdeki itiraf etme isteğini açığa çıkarırsa? Senin mesleğinin günah çıkartma hücrelerinde mahremiyet yoktur.”

“Günah çıkaran bir insan için mahremiyet pek seyrek olarak önemlidir. Başka nedenlerle konuşur o.”

“Kendini arındırmak için mi?”

“Her zaman değil. Kimi zaman kendisini olduğu gibi görmek ister. Sen suçlu değilsin, Fowler, ama yine de bana neden yalan söylediğini bilmek istiyorum. Sen, Pyle’ı öldüğü gece gördün.”

“Bunu da nereden çıkardın?”

“Onu senin öldürdüğünü bir an bile düşünmedim. Sen bunun için paslı bir süngü kullanmazdın.”

“Paslı mı?”

“Otopside böyle ayrıntılar elde edilir işte. Ama sana ölüm nedeninin o olmadığını söylemiştim. Dakow çamuru.” Kadehini bir daha doldurmam için uzattı. “Dur bir düşünelim. Saat altıyı on geçe Continental’de bir içki içtin, değil mi?”

“Evet.”

“Saat altı kırk beşte Majestic’in kapısında başka bir gazeteciyle konuşuyordun, doğru mu?”

“Evet. Wilkins’le. Sana bunların hepsini daha önce anlattım, Vigot. O gece anlattım.”

“Doğru. Tek tek kontrol ettim. Böyle küçük ayrıntıları unutmaman şaşılacak bir şey doğrusu.”

“Ben gazeteciyim, Vigot.”

“Zamanlar belki kesin değil ama bunun için beni suçlamazsın, değil mi? On beş dakika orada, on dakika burada yanılmış olabilirsin. Zamanın önemli olacağını bilemezdin. Söylediklerin dakikası dakikasına tutsaydı o zaman çok kuşkulanırdım.”

“Öyle çıkmadı mı?”

“Pek çıktı denemez. Wilkins’le konuştuğunda saat yediye beş vardı.”

“Bir on dakika daha.”

“Dediğim gibi Continental’e girdiğinde saat altıyı henüz vurmuştu.”

“Benim saatim ileri gider,” dedim. “Şimdi saat kaç?”

“Onu sekiz geçiyor.”

“Benimki onu on sekiz geçiyor. Bak.”

Bakmadı. “Wilkins’le konuştuğunu söylediğin saatten yirmi beş dakika daha geç konuşmuşsun. Bu da epey büyük bir yanlışlık, değil mi?”

“Belki de kafamda saati düzeltip öyle söylemişimdir. Belki o gün saatimi geri almıştım. Ara sıra yaptığım bir şeydir bu.”

“Biraz soda alabilir miyim... Çok sert olmuş bu içki. Beni ilgilendiren şey, bana hiç kızmaman. Seni sorguya çektiğim gibi sorguya çekilmek hiç de hoş bir şey değildir.”

“Bunu bir dedektiflik hikâyesi gibi ilginç buluyorum. Sonra, Pyle’ı öldürmediğimi de biliyorsun nasıl olsa... Bunu sen kendin söyledin.”

“Cinayet yerinde olmadığını biliyorum,” dedi Vigot.

“Oradan beş dakika şuradan on dakika çıkarıp ekleyerek ne kanıtlamaya çalıştığını anlayamadım.”

“Bir boşluk oluyor. Zaman içinde bir aralık.”

“Ne için?”

“Pyle’ın seni görmeye gelmesi için.”

“Bunu neden bu kadar çok kanıtlamak istiyorsun?”

“Köpek yüzünden,” dedi Vigot.

“Tırnakları arasındaki çamurdan mı?”

“Çamur değil, çimentoydu. O gece Pyle’ın arkasından yürürken, bir yerde ıslak çimentoya basmış. Bu apartmanın zemin katında çalıştıklarını hatırladım... Hâlâ da çalışıyorlar şimdi. Az önce gelirken yanlarından geçtim. Bu ülkede epey geç saatlere kadar çalışırlar.”

“Acaba kaç apartmanda inşaat işi ve ıslak çimento vardır, bir tahmin edebilir misin? İçlerinde köpeği hatırlayan çıktı mı?”

“Bunu sordum elbette. Ama görmüş olsalar da bana söylemezlerdi. Ben polisim.” Konuşmayı kesip arkasına

yaslandı, bakışlarını kadehe dikti. Bir benzerlik düşündüğünü ve dalıp çok uzaklara gittiğini fark ettim. Elinin üzerinde bir sinek dolaşıyor ama o elini sallayıp hayvanı kovmuyordu. Tıpkı Dominguez gibi. Hareketsiz ve derin bir güç karşısında bulunduğum duygusuna kapıldım. Belki de dua ediyordu.

Kalkıp perdeler arasından geçerek yatak odasına girdim. Orada istediğim bir şey yoktu aslında, sandalyede sessiz oturma anından kurtulmak istemiştım. Phuong'un resimli kitapları raftaydı. Kozmetik kutuları arasına, gelen bir telgrafı koymuştu. Londra bürosundan gelen bir haber olmalıydı. Şimdi açıp okuyacak durumda değildim ama. Odada her şey Pyle'in gelişinden önce olduğu gibiydi. Odalar değişmez, süsler onları koyduğunuz yerde dururlar; yalnızca insanın yüreği çürür.

Oturma odasına döndüğümde Vigot kadehini ağzına götürdü. "Sana söyleyecek bir şeyim yok," dedim.

"O halde gideyim artık. Seni bir daha rahatsız edeceğimi sanmıyorum."

Umudu -kendi ya da benim umudumu- yitirmek istemezcesine döndü kapının önünde. "O gece gittiğin film de çok tuhaftı," dedi. "Senin öyle eski çağ oyunlarından hoşlanacağın hiç aklıma gelmezdi. Neydi filmin adı? *Robin Hood* mu?"

"*Scaramouche*, sanırım," dedim. "Vakit geçirmek zorundaydım. Kafam rahatlasın diye gittim."

"Kafan mı rahatlasın?"

"Hepimizin özel dertleri vardır, Vigot."

Vigot gittikten sonra Phuong'un, yani yanımda canlı birinin olmasını beklemek için daha bir saatim vardı. Vigot'nun ziyaretinin beni böyle rahatsız etmesi şaşılacak

bir şeydi. Sanki bir şair, eleştirmem için bir şiirini getirmiş de, ben de bir dikkatsizlik sonucu eseri yok edivermişim gibi. Mesleksiz bir insandım -insan gazeteciliği ciddi bir meslek olarak göremez- ama başkasındaki meslek aşkını da görebilirdim. Vigot şimdi tamamlanamamış dosyasını kapatmaya giderken onu geri çağırıp, "Haklısın. Öldüğü gece Pyle'ı görmüştüm," diyebilecek cesareti kendimde bulabilmiş olmayı isterdim.

İKİNCİ BÖLÜM

1

Mytho Rıhtımına giderken, Cholon'dan çıkıp Garnier Meydanına doğru yol alan cankurtaranlara rastladım. Sokaktaki yüzlerden söylentilerin hızı hesap edilebiliyordu. Meydan tarafından gelen benim gibi birinin yüzüne beklentiyle bakılmaktaydı. Cholon'a girdiğimde söylentiler geride kalmıştı; yaşam, normal ve kesintisiz akıp gidiyordu burada, kimse bir şey bilmiyordu.

Bay Chou'nun deposunu bulup yukarı kata, evine çıktım. Son geldiğimden bu yana hiçbir şey değişmemişti. Kedi ile köpek bir türlü karşılaşmayan satranç filleri gibi kutudan yere, yerden kutuya atlayıp duruyorlardı. Bebek

yerde emekliyordu, yaşlılar hâlâ mah-jong oynamaktaydılar. Yalnızca gençler yoktu. Ben kapıda görünür görünmez kadınlardan biri çayı doldurmaya başladı. Yaşlı kadın yatağın üstünde oturmuş ayaklarına bakıyordu.

“Bay Heng?” diye sordum. Çayı istemediğimi göstermek için başımı salladım. O gereksiz acı şeyi içecek durumda değildim. “*Il faut absolument que je voie Monsieur Heng.*”^{*} İsteğimin aciliyetini onlara ifade edebilmem olanaksızdı, ancak belki de çayı kaba bir biçimde reddetmem bir huzursuzluğa neden olmuştu. Ya da Pyle gibi benim de ayakkabılarıma kan bulaşmış olabilirdi. Her neyse, kısa bir duraksamadan sonra kadınlardan biri beni dışarı çıkardı, kalabalık iki sokaktan geçtik. Kadın beni Pyle’in ülkesinde herhalde ‘cenaze salonu’ olarak adlandırılan yerin önünde bıraktı. Burada, Çinli ölülerin top-raktan çıkarılmış kemikleri, taş vazolar içinde saklanırdı.

Kapıdaki yaşlı Çinliye, “Bay Heng,” dedim. Kauçuk plantasyoncusunun erotik koleksiyonu ile başlayıp meydandaki cesetlerle devam eden gün için uygun bir duraklama yeriymi burası. İçeriden biri seslendi, Çinli yana çekilip bana yol verdi.

Heng saygılı bir tavırla gelip beni bütün Çinli antrelerinde bulunan oymalı siyah sandalyelerle dolu küçük bir odaya aldı. Genellikle kullanılmayan bu sandalyelerin artık kullanıldıklarına emindim. Masanın üstünde beş çay fincanı vardı ve sandalyelerden ikisi doluydu. “Toplantı yapıyordunuz, sizi rahatsız ettim,” dedim.

“Önemli olmayan bir iş konusu,” diye kaçamak bir karşılık verdi. “Sizi görmek beni her zaman mutlu eder, Bay Fowler.”

^{*}) Bay Heng’i mutlaka görmem gerek.

“Garnier Meydanından geliyorum.”

“Tahmin etmiştim.”

“Duydunuz demek.”

“Biri telefon etti. Bay Chou’nun oradan bir süre uzaklaşmam iyi olur diye düşünüldü. Polis bugün epey hummalı bir gün geçirecek.”

“Ama sizin bu işle bir ilginiz yoktu ki.”

“Polisin görevi bir suçlu bulmaktır.”

“Yine Pyle’dı,” dedim.

“Evet.”

“Korkunç bir şeydi.”

“General Thé denetim altına alınamayan bir insandır.”

“Plastik bombalar da Bostonlu çocuklar için değildir. Pyle’in şefi kimdir, Heng?”

“Bay Pyle’in kendi efendisi olduğu izlenimini edindim.”

“Hangi örgütten peki? OSS mi?”

“Harfler önemli değil.”

“Peki, ben ne yapabilirim, Heng? Bunun durdurulması gerek.”

“Gerçeği yayınlatabilirsiniz. Ama belki de bunu yapamazsınız, değil mi?”

“Gazetem General Thé ile ilgilenmiyor. Onlar yalnız sizlerle ilgileniyorlar, Heng.”

“Bay Fowler, Bay Pyle’ı gerçekten önlemek ister miydiniz?”

“Onu görmeliydin, Heng. Orada durmuş, acı bir yanlışlık olduğunu, aslında geçit töreni olması gerektiğini söylüyordu. Büyükelçiyle konuşmaya gitmeden ayakta bılarını boyatması gerekeceğini söyledi.”

“Bildiklerinizi polise anlatabilirsiniz.”

“Onlar da Thé ile ilgilenmiyorlar ki. Sonra bir Amerikalıya dokunmaya cesaret ederler mi dersin? Diplomatik dokunulmazlığı var. Harvard mezunu. Büyükelçi Pyle’ı pek seviyor. Heng, bir kadın vardı orada... çocuğunu... hasır şapkasıyla örtmüştü çocuğunu. Bir türlü gözlerimin önünden gitmiyor. Phat Diem’de de öyle bir şey vardı.”

“Sakin olmaya çalışmalısınız, Bay Fowler.”

“Bundan sonra ne yapacaklar, Heng? Bir varil Diolacton’dan kaç bomba ile kaç çocuk ölüsü çıkar, ha?”

“Bize yardım etmeye hazır mısınız, Bay Fowler?”

“Onun yanlışları yüzünden insanlar ölüyor. Sizinkilerin onu Nam Dinh’e giderken nehirde öldürmüş olmalarını isterdim. Pek çok insan yaşıyor olurdu şimdi.”

“Sizinle aynı fikirdeyim, Bay Fowler. Önlenmesi gerek. Bir önerim var.” Kapının arkasında biri hafifçe öksürdü, sonra gürültüyle tükürdü. “Bu gece kendisini Vieux Moulin’e yemeğe çağırın. Saat sekiz buçuk ile dokuz buçuk arasında.”

“Bundan ne...”

“Yolda biz kendisiyle konuşuruz.”

“Bir işi olabilir.”

“Belki de saat altı buçukta size çağırmanız daha iyi olur. O saatte serbesttir, mutlaka gelir. Sizinle yemek yiyebilecekse, sanki ışıktan yararlanmak istiyormuşsunuz gibi pencere önünde bir kitap okuyun.”

“Neden Vieux Moulin?”

“Dakow Köprüsünün yanıbaşındadır... Orada rahatsız edilmeden konuşacağımız bir yer buluruz sanırım.”

“Ne yapacaksınız?”

“Bunu bilmek istediğınızı sanmıyorum, Bay Fowler. Ama size durumun gerektirdiği kadar yumuşak davranacağımıza söz veriyorum.”

Heng’in arkadaşları duvarın ardında fareler gibi kıpırdaşıyorlardı. “Bize bu iyiliği yapacak mısınız, Bay Fowler?”

“Bilemiyorum,” dedim. “Bilemiyorum.”

“İnsan er ya da geç taraf tutmak zorunda kalır... Eğer insan olarak kalmak istiyorsa,” dedi Heng. Yüzbaşı Trouin’in afyonhanedeki sözlerini hatırladım.

2

Elçiliğe Pyle’in bana gelmesi için bir not bırakıp bir içki içmek üzere Continental’e gittim. Yıkıntı temizlenmiş, itfaiye meydanı su püskürterek yıkamıştı. O anda zamanın ve yerin ne kadar önemli olacağını bilemezdim. Öyle ki, bütün akşam orada oturup randevuma gitmemeyi bile düşündüm. Sonra Pyle’i tehlikede -bunun nasıl bir tehlike olduğunu bilmiyordum- olduğu konusunda uyararak korkutup eylemlerinden vazgeçirtebileceğimi düşündüm. Biramı bitirip eve döndüğümde Pyle’in gelmeyeceğini umuyordum. Okumaya çalıştım ama raflarda dikkatimi vereceğim bir şey yoktu. Çubuğumu içebilirdim ama onu da hazırlayacak kimse yoktu. İstemeye istemeye ayak seslerini bekledim. Kapı vuruldu. Kalkıp açtığımda karşımda Dominguez duruyordu.

“Ne istiyorsun, Dominguez?” diye sordum.

Şaşkınlıkla baktı yüzüme. “İstemek mi?” Saatine baktı. “Her gün bu saatte gelirim ya. Gönderecek telgrafın var mı?”

“Kusura bakma, unutmuşum. Hayır, yok.”

“Ama bomba konusunda bir şey yazmayacak mısın?”

“Benim adıma sen bir şeyler yaz, Dominguez. Olay yerinde olmak beni dehşete düşürdü sanırım. Bir telgrafı kaleme alacak kadar bile düşünemiyorum şu anda.” Kulağımın dibinde vızıldayan bir sivrisineğe vurunca Dominguez’in irkildiğini gördüm. “Merak etme, ıskaladım,” dedim. Acı acı sıırttı. Öldürmeye karşı bu isteksizliğini haklı gösteremiyordu. Ne de olsa Hıristiyandı -insanlardan meşale yapmayı Neron’dan öğrenenlerdendi.

“Benden istediğin bir şey var mı?” diye sordu. İçki içmez, et yemez, öldürmezdi. Onun ruh sakinliğine gıpta ederdim.

“Hayır, Dominguez. Bu akşam beni rahat bırak.” Pencereden Catinat Caddesinde uzaklaşmasını izledim. Tam karşıya, bir çekçekçi arabasını çekmişti. Dominguez adamı tutmaya çalışmış ama çekçekçi başını sallamıştı. Dükkanlardan birinden müşterisini bekliyor olmalıydı, orası çekçekçilerin bekleme yeri değildi. Saatime baktığımda on dakikadır beklemekte olduğumu fark ettim. Pyle kapıyı vurduğunda bu kez ayak sesini bile duymamıştım.

“Gel.” Ama her zamanki gibi içeri ilk giren köpek oldu.

“Notunu alınca sevindim, Thomas. Bu sabah bana kızdığını sanıyordum.”

“Kızmıştım belki de. Hoş bir görüntü değildi.”

“Bu kadar çok şey bildiğine göre sana bir-iki şey daha anlatmamın bir sakıncası yok sanırım. Bu öğleden sonra Thé ile görüştüm.”

“Görüştün mü? Saygon’da mı yani? Bombasının etkisini görmeye gelmişti herhalde.”

“Bu aramızda kalsın, Thomas. Çok ağır konuştum kendisiyle.” Oyuncularından birinin antrenmanları aksattığını anlatan bir okul takımı kaptanı gibi konuşuyordu. Yine de umutla, “Onu başından def ettin mi?” diye sordum.

“Bir daha kontrolsüz bir gösteri yaptığı takdirde kendisiyle ilişkiyi keseceğimizi söyledim.”

“Ama adamı hâlâ silkip atmadın mı, Pyle?” Paçalarımı koklamaya çalışan köpeği sabırsızlıkla iteledim.

“Bunu yapamam. Otur, Dük. Sonuçta tek umudumuz o. Bizim yardımımızla iktidara gelirse kendisine güvenebiliriz...”

“İyi ama kaç kişinin ölmesi gerekecek...” Ancak boşuna bir tartışmaya girmek üzere olduğumu anlamıştım.

“Ne demek istiyorsun, Thomas?”

“Politikada minnet diye bir şey yoktur.”

“Hiç olmazsa Fransızlardan olduğu gibi bizden nefret etmeyeceklerdir.”

“Emin misin bundan? Kimi zaman düşmanlarımızı severiz biz insanlar, kimi zaman da dostlarımızdan nefret ederiz.”

“Tam bir Avrupalı gibi konuşuyorsun, Thomas. Bu insanlar o kadar karmaşık değillerdir.”

“Birkaç ay içinde bunu mu öğrendin? Neredeyse çocuksu diyeceksin onlara.”

“Eh... bir bakıma.”

“Bana karmaşık olmayan bir çocuk göstersene, Pyle. Çocukluğumuzda bir karmaşa ormanıyız. Yaşlandıkça basitleşiriz.” Ancak onunla konuşmanın ne yararı vardı

ki? Her ikimizin de savunduğu şeylerde bir gerçekdışılık vardı. Ben daha zamanım gelmeden bir başyazar oluyordum. Kalkıp rafa yürüdüm.

“Ne arıyorsun, Thomas?”

“Hoşuma giden bir parça vardı. Benimle yemek yer misin, Pyle?”

“Seve seve, Thomas. Kızılmaktan vazgeçtiğin için öyle seviniyorum ki. Benimle aynı fikirde olmadığını biliyorum ama yine de dost kalabiliriz, değil mi?”

“Bilmiyorum. Sanmıyorum.”

“Ne de olsa Phuong bundan çok daha önemliydi.”

“Buna gerçekten inanıyor musun, Pyle?”

“O her şeyden önemlidir. Benim için. Ve de senin için, Thomas.”

“Benim için değil artık.”

“Bugün büyük bir şok yaşadık, Thomas ama göreceksin bak, bir haftaya kalmaz unuturuz. Ölenlerin akrabalarına da yardım ediyoruz.”

“Kim veriyor bu yardımı?”

“Washington’a telgraf çektik. Fonumuzdan kullanmak için yetki istedik.”

“Vieux Moulin,” diye sözünü kestim. “Saat dokuz-dokuz buçuk arası, tamam mı?”

“Nasıl istersen, Thomas.”

Pencereye gittim. Güneş çatıların ardına inmişti. Çek-çekçi hâlâ müşterisini bekliyordu. Ben aşağı bakınca o da başını kaldırıp bana baktı.

“Birini mi bekliyorsun, Thomas?”

“Hayır, kitapta bir yer arıyordum.” Hareketimi örtmek için kitabı güneşin son ışıklarına tutup okudum:

*“Umurumda olmadan aşar geçerim sokakları,
Herkes bana bakar, sorar kim olduğumu.
Serserinin birini ezecek olsam,
Öderim parasını.
Paralı olmak öyle iyi ki!
Paralı olmak öyle iyi ki.*

Pyle hoşnutsuzluğunu belirten bir sesle, “Çok tuhaf bir şiir,” dedi.

“On dokuzuncu yüzyılda yazılmış.” Sokağa baktım. Çekçekçi gitmişti.

“İçki stokun tükendi mi?” diye sordu Pyle.

“Hayır ama ben senin içki...”

“Eh, biraz rahatlamaya başladım sanırım. Senin etkinle. Bana iyi örnek oluyorsun, Thomas.”

Şişeyle kadehleri çıkardım. Önce kadehin birini unuttum, sonra da suyu almaya gittim. O akşam yaptığım her şey çok uzun sürdü. “Ailem çok esaslıdır,” dedi. “Ama biliyor musun, biraz da serttirler. Chestnut Sokağında, yokuştan çıkarken sağ taraftaki eski evlerden birinde otururuz. Annem cam eşya toplar. Babam da eski yamaçlarının erozyonundan vakit bulduğunda Darwin elyazmaları falan toplar. Geçmişte yaşarlar ikisi de. York’un beni bu kadar etkilemesi bundan belki. Modern koşullara çok açık görünüyordu. Babam tecrit politikasından yanadır.”

“Belki de babandan hoşlanırdım,” dedim. “Ben de öyleyim.”

Pyle, sessiz biri için o akşam pek konuşkandı. Aklım başka yerde olduğundan konuştuklarının çoğunu dinlemedim bile. Bay Heng’in kaba ve ne olduğu belki çözü-

münden başka seçenekler olduğuna kendimi inandırmaya çalışıyordum. Ancak böyle bir savaşta durup düşünecek kadar zaman olmadığını da çok iyi bilirdim; insan eline geçen ilk silahı kullanırdı. Fransızlar napalm bombasını kullanmıştı. Bay Heng de bıçak ya da kurşun kullanacaktı. Kendi kendime yargıç olmadığımı itiraf ettiğimde çok geçti artık. Pyle'in bir süre konuşmasına izin verecek, sonra onu uyaracaktım. Geceyi orada evimde geçirebilirdi. Oraya gelmeye cesaret edemezlerdi. Pyle ise çocukluğundaki dadısından söz ediyordu. "Annemden yakındı bana. Yaptığı o böğürtlenli pastalar..."

"O geceden sonra tabanca taşıyor musun?" diye sözünü kestim.

"Hayır. Elçilikte emir..."

"Ama senin özel görevin var."

"Bir yararı olmaz. Beni öldürmek isteseler her an öldürebilirler. Üstelik ben körüm de. Üniversitedeyken bana Yarasa derlerdi... Karanlıkta onlar kadar görürdüm. Bir kere dalga geçerken..." Yine bir hikâyeye başlamıştı. Pencereye döndüm.

Karşıda bir çekçekçi bekliyordu. Hepsi birbirlerine benzerler ama bunun başka biri olduğunu tahmin ettim. Belki de gerçekten bir müşterisi vardı. Pyle için en emniyetli yerin Elçilik olduğunu düşündüm. Benim işaretimden sonra gece için planlarını hazırlamış olmalıydılar. Dakow Köprüsü yakınlarında. Bunun nedenini anlayamamıştım. İnsan güneş battıktan sonra Dakow'dan geçemezdi, köprünün bizim taraftaki yanı ise sürekli askeri polis kontrolündeydi.

"Hep ben konuşuyorum," dedi Pyle. "Nedenini bilmiyorum ama bu akşam..."

“Devam et,” dedim. “Ben biraz sakinim işte. Hatta istersen o yemeği iptal edelim.”

“Ha'yr, olmaz. Senden kopmuş gibiyim, ta...”

“Hayatımı kurtardığından beri,” dedim. Kendi kendime açtığım yaranın acılığını saklayamadım.

“Onu demek istemedim. Yine de, o gece nasıl konuşmuştuk, değil mi? Sanki son gecemiz olacakmış gibi. Senin hakkında çok şey öğrendim, Thomas. Bak, seninle aynı fikirleri paylaşmıyorum ama belki de işe karışmak en doğrusu. Sen bacağın kırıldıktan sonra bile taraf-sız kalabildin.”

“Her zaman bir değişim noktası vardır,” dedim. “Bir duygu anı gelir...”

“Sen daha buna ulaşmadın. Ulaşacağını da hiç sanmam. Ben de değişecek değilim... ölüm dışında,” dedi neşyle.

“Bu sabahtan sonra bile mi? Bu sabah bir insanın görüşlerini değiştiremez mi?”

“Orada sadece savaş kurbanları vardı. Yazık belki, ama insan hep hedefe isabet ettiremez. Ne de olsa haklı bir dava uğruna öldüler.”

“Böğürtien pastalı dadın orada olsaydı yine aynı şeyi söyler miydin?”

Bu iğnelememi fark etmezlikten geldi. “Bir anlamda demokrasi için öldüler diyebilirsiniz,” dedi.

“Bunu Vietnamcaya nasıl çevirebileceğimi bilemiyorum doğrusu.” Birden canım müthiş sıkıldı. Bir an önce gidip ölmesini istiyordum. Ondan sonra hayata yeniden başlayabilirdim; onun gelişinden önceki noktadan.

“Beni hiç ciddiye almayacaksın, değil mi, Thomas?” O okullu çocuk neşesini sanki bu gece için saklamış gibiydi. “Bak ne diyeceğim... Phuong sinemaya gitti... Bütün geceyi

birlikte geçirelim, ha? Hiç işim yok.” Sanki benim her türlü mazeretimi önlemek istercesine birisi Pyle’ı dışarıdan yönetiyordu. “Chalet’ye gidelim. O gecedен beri gitmedim oraya. Yemek Vieux Moulin kadar iyidir, müzik de var.”

“O geceyi hatırlamak istemiyorum,” dedim.

“Özür dilerim. Bazen çok aptallaşıyorum, Thomas. Cholon’da bir Çin yemeğine ne dersin?”

“İyi yemek için önceden yer ayırtman gerek. Vieux Moulin’den korkuyor musun, Pyle? Önü korunuyor, köprüde de her zaman polis nöbet tutar. Dakow’dan geçecek kadar budalalık etmezsin, değil mi?”

“Onu düşünmüyordum. Şöyle uzun bir gece geçirmek eğlenceli olur diyordum.”

Elini sallayınca bardak yere düşüp kırıldı. “Özür dilerim, Thomas.” Parçaları toplayıp kül tablasına doldurdum. “Ne diyorsun, ha, Thomas?” Kırık bardak bana Pavillion barında şişelerden boşalan içkileri hatırlattı. “Phuong’a seninle olabileceğimi söyleyip uyarmıştım onu.” “Uyarmak” kelimesi çok yanlış bir seçimdi.

Son cam parçasını da aldım. “Majestic’te bir randevum var benim. Dokuzdan önce de olanaksız.”

“Eh, ben de büroya dönerim o halde. İşe yakalanmaktan korkuyorum.”

Ona bu fırsatı tanımanın bir zararı yoktu. “Geç kalırsan endişelenme,” dedim. “Elçilikten çıkamazsan daha sonra buraya gelirsin. Ben saat onda döneceğim. Yemeğe gelemezsen seni burada beklerim.”

“Ben sana haber...”

“Zahmet etme. Ya Vieux Moulin’e gel ya da burada buluşuruz.” İnanmadığı o kişiye bıraktım kararı; istersen Sen engel olabilirsin, masasında bir telgraf ya da Elçiden bir mesajla. Geleceği geliştirecek gücün yoksa var ola-

mazdın. “Git artık, Pyle. Benim yapacak bir sürü işim var.” Onun ve köpeğinin ayak seslerini dinlerken tuhaf bir yorgunluk hissediyordum.

3

Dışarı çıktığımda en yakın çekçekçiye d’Ormay sokağının başında buldum. Majestic’e kadar yürüyüp Amerikan bombardıman uçaklarının boşaltılmasını seyrettim bir süre. Güneş battığı için projektör ışığında çalışıyorlardı. Bir kanıt yaratma gibi bir düşüncem yoktu, ancak Pyle’a Majestic’e gideceğimi söylediğimden, gerektiğinden fazla yalana bulaşmak istemiyordum.

“İyi akşamlar, Fowler.” Wilkins’ti bu.

“İyi akşamlar.”

“Bacağın nasıl?”

“Artık rahatsızlık vermiyor.”

“İyi bir haber geçtin mi?”

“Dominguez’e bıraktım o işi.”

“Bana orada olduğunu söylediler.”

“Oradaydım. Ama gazetede sayfalar pek kısıtlı bugünlerde. Fazla bir şey istemiyorlar.”

“İşin tadı kaçtı, değil mi? Russell ile o eski *Times* günlerinde yaşamalıydık. Balonlarla ulaştırılan haberler... O zamanlar insanlar cicili bicili şeyler yazma çabasındaydı. *Bu* olaydan bile bir sütun yazı çıkarırlardı. Lüks bir otel, bombardıman uçakları, günbatımı. Son günlerde güneş hiç batmıyor, değil mi? Günbatımı eskisi kadar para etmiyor.” Yukarıdan, karanlıktan kahkaha sesleri geliyordu. Biri Pyle gibi bir kadeh kırdı. Sesi buz parçaları gibi boşaldı üstümüze.

“Bu akşam bir şey yapıyor musun, Fowler? Sana bir yemek ısmarlayayım mı?”

“Yemeğe çıkıyorum zaten. Vieux Moulin’de olacağım.”

“Sana afiyet olsun. Granger de orada olacak. Fondaki gürültüden hoşlananlar için özel Granger geceleri düzenlemeliler.”

İyi geceler dileyip yandaki sinemaya girdim. Errol Flynn ya da Tyrone Power oynuyordu (o giysiler içinde birini ötekinden ayıramıyordum). İplerde sallanıyorlar, balkonlardan atlıyorlar, çıplak at sırtında Technicolor şafaklara uçuyorlardı. Kahraman bir kızı kurtardı, düşmanını öldürdü, sihirli bir yaşama kavuştu. Erkek çocuklar için film diyorlardı buna. Ancak Oedipüs’ün kanlı gözçanaklarıyla Thebes sarayından çıkışı, bugünün yaşıntısı için çok daha gerçekçi bir eğitim olurdu kuşkusuz. Hiçbir yaşam büyüğü değildir. Phat Diem’de ve Tanyin yolunda Pyle’in şansı yaver gitmişti, ancak şans uzun süre yanında olmaz insanın. İki saat sonra hiçbir sihrin para etmediği ortaya çıkacaktı. Yanımdaki Fransız askeri, elini sevgilisinin kucağına koymuştu. Onun mutluluğunu ya da sıkıntısının basitliğini kışkandım. Film bitmeden bir çekçekle Vieux Moulin’e gittim.

Lokanta, el bombalarına karşı demir parmaklıklarla korunuyordu. Köprünün ucunda iki silahlı polis görev başındaydılar. Kendi yaptığı Burgonya usulü yemeklerle şişmanlamış olan patron, beni demir parmaklıklar arasından kendisi geçirdi. Akşamın ağır sıcaklığında içerisi erimiş tereyağı kokuyordu.

“Bay Granger ile birlikte misiniz?” diye sordu.

“Hayır.”

“Tek kişilik masa mı?”

İşte ancak o zaman geleceği ve yanıtlamak zorunda kalacağım soruları düşündüm. “Tek kişilik,” dedim. San-ki Pyle’ın öldüğünü yüksek sesle dile getirmiş gibiydim.

Lokantanın bir tek salonu vardı; Granger’in partisi, ar-ka tarafta büyük bir masadaydı. Patron bana demir par-maklığa en yakın küçük masayı gösterdi. Cam kırıkların-dan korunmak için pencerelerdeki camlar çıkartılmıştı. Granger’in ağırladığı insanların bazılarını tanıyordum, yerime oturmadan selamladım hepsini. Granger başını öte yana çevirdi. Aylardır görmüyordum onu; Pyle’ın âşık olduğu geceden sonra ancak bir kere görmüştüm. Belki de o gece söylediğim ters bir söz adamı saran alkol du-manını aşır geçmişti. Granger masanın başında kaşlarını çatmış otururken, halkla ilişkiler subayının karısı Bayan Desprez ile Basın Servisinden Yüzbaşı Duparc beni se-lamladılar. Pnom Pneh’de otelci olduğunu sandığım iriyar-nı bir adam, daha önce görmediğim bir Fransız kızı ve yal-nızca barlardan gözüme çalınan üç-dört kişi daha vardı. Sakin bir partiye benziyordu.

Pyle’a zaman tanımak için bir pastis ısmarladım. Planlarda bir aksilik olabilirdi, yemeğime başlamadı-ğım sürece hâlâ umut edebilirdim. Sonra ne umduğumu düşündüm. OSS ya da çetesinin adı her neyse, ona iyi şanslar mı dileyecektim? Plastik bombalara ve General Thé’ye uzun ömür mü? Yoksa ben... bu kadar insan içinde ben... bir mucize mi bekliyordum? Bay Heng ucunda ölüm olmayan bir konuşma yöntemi mi bul-muştu? Tanyin yolunda ikimiz de ölseydik ne kadar ko-lay olacaktı. İçkimi yirmi dakikada içtim, sonra da ye-meğimi ısmarladım. Az sonra saat dokuz buçuk olacaktı; gelmezdi artık.

Yine de dışarıdaki seslere kulak kabartıyordum. Ne işitmeyi umuyordum ki? Bir çığlık mı? Bir silah sesi mi? Dışarıdaki polislerin koşuşturmasını mı? Ama bir şey olsa da duyamazdım artık; Granger'in partisi canlanmaya başlamıştı. Eğitim görmemiş ama hoş bir sesi olan otelci şarkıya başladı, şampanyalar açıldıkça diğerleri de onlara katıldılar. Ama Granger hiçbir şeye karışmıyordu. Oturduğu yerden öfkeyle bana bakıyordu. Bir kavga çıkıp çıkmayacağını merak ettim; Granger'la başa çıkacak gücüm yoktu.

Duygusal bir şarkı söylüyorlardı, ben iştahsızca *Chappon duc Charles*'ıma bakarken güvenlik içinde olduğunu duyduğumdan bu yana ilk kez Phuong'u düşündüm. Pyle'in yere oturmuş, Vietleri beklerken 'Çiçek gibi tap-taze' dediğini hatırladım. Ben de şaka edercesine, 'Zavalı çiçek,' demiştim. Artık New England'ı hiç görmeyecek, kanasta oyununun sırlarını öğrenemeyecekti. Belki güvenlik nedir bilmeyecekti; onu meydandaki cesetlerden daha az değerli tutmaya ne hakkım vardı? İstirap sayı ile artmazdı ki; bir insan dünyanın tüm acısını içinde hissedebilirdi. Bir gazeteci gibi sayılarla yargılamıştım ve kendi ilkelerime ihanet etmişim. Pyle kadar ben de taraf tutucu olmuşum. Bir daha vereceğim hiçbir karar basit olamazdı. Saatime bakınca ona çeyrek kala olduğunu gördüm. Belki de bir işi çıkmıştı; belki inandığı o 'biri' onun adına müdahale etmişti ve şimdi Elçilikteki odasında bir telgrafın şifresini çözmeye uğraşıyordu ve az sonra Catinat Caddesindeki odama gelecekti. Eğer gelirse ona her şeyi anlatacağım, diye düşündüm.

Granger birden yerinden kalkıp bana doğru yürüdü. Önündeki sandalyeyi bile göremeyip çarptı, eliyle masama dayandı.

“Fowler, dışarı gel.”

Masaya yeterli miktarda para bırakıp arkasından yürüdüm. Onunla dövüşecek durumda değildim, beni bayıltıncaya kadar dövse bile umurumda değildi. Suçluluk duygusunu bastırmak için o kadar az yolumuz vardır ki.

Köprünün korkuluğuna yaslandı. Polisler karşıdan bize bakıyorlardı. “Seninle konuşmalıyım, Fowler.”

Vurabileceği mesafeye kadar yaklaşıp bekledim. Yerinden kıpırdamadı. Amerika hakkında nefret ettiğim ne varsa kendisinde toplamış gibiydi: Özgürlük Anıtı kadar kötü yapılmış ve aynı derecede anlamsız. Kımıldamadan, “Beni öfkeli sanıyorsun ama değilim,” dedi.

“Ne oluyor, Granger?”

“Seninle konuşmam gerek, Fowler. Bu gece o Fransızlarla oturmak istemiyorum. Seni sevmem, Fowler, ama sen de İngilizce konuşursun. Bir tür İngilizce işte.” Yarı aydınlıkta keşfedilmemiş bir kıta gibi biçimsiz ve iri duruyordu yanı başımda.

“Ne istiyorsun, Granger?”

“İngilizleri sevmem. Pyle sana nasıl tahammül ediyor, anlamıyorum. Belki de Bostonlu olduğu için. Ben Pittsburgluyum ve bundan gurur duyarım.”

“Olabilir.”

“İşte yine başladın.” Benim aksanımı taklit etmeye çalıştı. “Hepiniz öyle üstünmüş gibi konuşursunuz ki. Her şeyi bilirmişsiniz gibi.”

“İyi geceler, Granger. Bir randevum var.”

“Gitme, Fowler. Bu kadar insafsız olma. O Fransızlarla konuşamam.”

“Sarhoşsun sen.”

“Topu topu iki kadeh şampanya içtim. Benim yerimde sen olsaydın sarhoş olmaz mıydın? Kuzeye gitmek zorundayım.”

“Ne var bunda?”

“Sana söylemedim, değil mi? Herkes biliyor diye düşünüyordum. Bu sabah karımdan bir telgraf aldım.”

“Eee?”

“Oğlum çocuk felci olmuş, durumu kötüymüş.”

“Buna üzüldüm işte.”

“Üzülmen gerekmez. Senin oğlun değil ki.”

“Uçağa atlayıp memlekete dönemez misin?”

“Hayır. Hanoi yakınlarındaki temizleme harekatı hakkında haber istiyorlar ve Connolly de hasta.” Connolly yardımcısıydı.

“Çok üzüldüm, Granger. Elimden bir şey gelmesini isterdim.”

“Bu gece oğlumun doğum günü. Bizim saatle on buçukta sekiz yaşına giriyor. O yüzden telgraf gelmeden bu şampanyalı kutlama partisini düzenlemiştim. Birine anlatmam gerekiyordu, Fowler. Bu Fransızlara bir şey söyleyemem.”

“Bugünlerde çocuk felci için çok şey yapıyorlar artık.”

“Sakat kalsa önemi yok, Fowler. Yaşasın da. Ben sakat olsam beş para etmem. Ama o kafalı çocuktur. O orospu çocuğu şarkı söylerken ben ne yapıyordum, biliyor musun? Dua ediyordum. Tanrı bir can istiyorsa benimkini alsın diyordum.”

“Tanrıya inanıyor musun yani?”

“İnanmak isterdim.” Granger başı ağrıyormuş gibi eli ni yüzünden geçirdi, gözyaşlarını sildiğini belli etmek istemiyordu.

“Senin yerinde olsam içer sarhoş olurduğ,” dedim.

“Olmaz, ayık kalmam gerek. Oğlumun öldüğü gece körkütük sarhoş olduğumu hatırlamak istemem sonradan. Karım içemez, değil mi?”

“Gazetene...”

“Connolly aslında hasta falan değil. Singapur’a kadın peşinde gitti. Öğrenirlerse işten kovulur.” Biçimsiz vücudunu toparladı. “Seni tuttuğum için özür dilerim, Fowler. Ama birine söylemem gerekiyordu. Şimdi içeri gidip şerefe kadeh kaldırmam gerek. Karşımda seni bulmam çok tuhaf oldu, sen benden nefret edersin.”

“Senin yerine haberini ben yazayım, Connolly yazdı diye bildiririz.”

“Sen onun üslubunu tutturamazsın.”

“Senden nefret etmiyorum, Granger. Gözlerim çok şeye kapalıymış...”

“Seninle benim kediyle köpekten farkımız yoktur. Ama yine de dinlediğin için teşekkür ederim.”

Pyle’dan o kadar farklı mıyım, diye düşündüm. Acıyı görebilmek için benim de ayağımı hayatın içine sokmam mı gerekiyordu? Granger içeri girdi, onu karşılayan seslerin yükseldiğini duydum. Bir çekçek arabası bulup eve döndüm. Evde kimse yoktu, oturup geceyarisına kadar bekledim. Sonra umutsuzlukla sokağa çıktım ve orada da Phuong’u buldum.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“Bay Vigot seni görmeye geldi mi?” diye sordu Phuong.

“Evet. Çeyrek saat önce çıktı. Film güzel miydi?” Yatak odasında tepsiyi hazırlamış, ocağı yakıyordu.

“Çok acıklıydı, ama renkler şahaneydi. Bay Vigot ne istiyordu?”

“Bana bazı şeyler sordu.”

“Ne hakkında?”

“Şunu bunu işte. Bir daha rahatsız edeceğini sanmıyorum.”

“Ben en çok sonu mutlu biten filmleri severim. Çubuğunu içmeye hazır mısın?”

“Evet.” Yatağa uzandım, Phuong iğnesiyle karıştırdı afyonu.

“Kızın kafasını kestiler,” dedi.

“Ne tuhaf bir şey.”

“Fransız Devrimindeydi.”

“Ha, tarihi film, şimdi anladım.”

“Yine de çok acıklıydı.”

“Tarihteki insanlara hiç acıyamam.”

“Sonra sevgilisi kulesine döndü, bir şarkı yazdı, şair-di çünkü, bir süre sonra kızın kafasını kesen herkes o şarkıyı söylemeye başladı. Marseillaise’di bu.”

“Pek tarihi bir filme benzemiyor,” dedim.

“Kalabalık şarkı söylerken adam bir kenarda duruyordu. Yüzünde çok acı bir ifade vardı. Gülümsediğinde yüzü daha da acılaşıyordu, kızı düşünüyor olmalıydı. Çok ağladım, ablam da ağladı.”

“Ablan mı? İnanmam.”

“Ablam çok duyguludur. O Granger denilen korkunç adam da oradaydı. Sarhoştı, durmadan gülüyordu. Ama gülünecek bir şey yoktu, film çok acıklıydı.”

“Onu suçlamıyorum,” dedim. “Kutlayacak bir şeyi var. Oğlu hayati tehlikeyi atlatmış. Bugün Continental’de duydum. Mutlu sonları ben de severim.”

İki çubuk içtikten sonra enseme meşin yastığa dayayıp elimi Phuong’un kucağına bıraktım. “Mutlu musun?”

“Elbette,” dedi umursamazcasına. Daha düşünerek verilmiş bir yanıtı hak etmemiştim.

“Artık her şey bir yıl önceki gibi yine,” diye yalan söyledim.

“Öyle.”

“Çoktandır eşarp aldığın yok. Yarın bir alışverişe çık-sana.”

“Yarın bayram.”

“Doğru, unutmuştum.”

“Telgrafını açmadın,” dedi Phuong.

“Onu da unutmuştum. Ama bu akşam iş konusunu düşünmek istemiyorum. Zaten saat yeni bir telgraf çekmeyecek kadar geç. Bana filmi anlat biraz.”

“Kızın sevgilisi kızı hapisten kurtarmaya çalıştı. İçeri erkek çocuğu giysileri ve bir gardiyan kasketi soktu, ama kız tam kapıdan çıkacakken saçları dökülünce herkes, ‘Bir soylu! Bir soylu!’ diye bağırdı. Hikâyenin burası yanlış bence. Kızın kaçmasına izin vereceklerdi. Sonra adamın yazdığı şarkıyla ikisi de zengin olurlar ve Amerika’ya giderlerdi.” Sonra da kurnazlık yaptığını sanarak, “Ya da İngiltere’ye,” diye ekledi.

“Şu telgrafı bir okuyayım,” dedim. “Umarım yarın kuzeye gitme işi çıkmaz. Seninle sakın birkaç gün geçirmek istiyorum.”

Zarfı kozmetik kutularının arasından alıp getirdi. Açıp okudum:

MEKTUBUNU BİR DAHA DÜŞÜNDÜM STOP UMDUĞUN GİBİ MANTIKSIZ DAVRANIYORUM STOP AVUKATI-MA TERK NEDENİYLE BOŞANMA DAVASI AÇMASINI SÖYLEDİM STOP TANRI SENİNLE OLSUN STOP SEVGİLER HELEN.

“Gitmen gerekecek mi?” diye sordu.

“Hayır, gitmem gerekmeyecek. Telgrafı sana okuyayım. İşte mutlu sonun burada.”

Yataktan fırladı. “Ama şahane bir şey bu. Gidip ablama söylemeliyim. O kadar sevinecek ki. ‘Biliyor musun ben kimim? Ben ikinci Bayan Fowler’im,’ diyeceğim ona.”

Karşımdaki rafta bir portre gibi *Batt’nın Rolü* duruyordu; kısa kesilmiş saçlı, ayakları dibinde kara bir köpek olan genç bir adam. Artık kimseye bir zararı doku namazdı.

“Onu çok özleyiyor musun?” diye sordum Phuong’a.

“Kimi?”

“Pyle’ı.” Şimdi bile, Phuong’a bile, ondan Alden diye söz etmek nasıl da imkânsız geliyordu.

“Gidebilir miyim, lütfen? Ablam öyle heyecanlanacak ki.”

“Bir kere uykunda onun adını sayıkladın.”

“Ben düşlerimi hiç hatırlamam.”

“Birlikte yapabileceğiniz o kadar çok şey vardı ki. Gençti o.”

“Sen de yaşlı değilsin.”

“Gökdelenler. Empire State binası.”

Hafif bir duraksamadan sonra, “Ben Cheddar Gorge’u görmek istiyorum,” dedi.

“Orası Grand Canyon değildir.” Kızı yatağa çektim. “Özür dilerim, Phuong.”

“Neden ama? Şahane bir telgraf bu. Ablam...”

“Evet, gidip ablana söylemelisin. Önce bir kere öp beni.” Heyecanlı dudakları yüzümde şöyle bir dolandı, sonra uçtu gitti.

O ilk günü, Continental'de yanımda oturan ve karşıdaki muhallebiciye bakan Pyle'ı hatırladım. O öldükten sonra bütün işlerim yolunda gitmişti; ancak üzgün olduğumu söyleyebileceğim biri olmasını ne kadar da isterdim.

Mart 1952–Haziran 1955

Alden Pyle, çevresindekilerin saf, utangaç ve 'sessiz' bir adam olarak tanıdığı genç bir Amerikalıdır. Fransız Ordusu ile Vietminhler kıran kırana savaşıırken Pyle, 'Üçüncü Güç'ün bölgeye demokrasiyi getireceğine dair ütöpik bir inançla General Thé'ye mali yardım sağlamaktadır.

Deneyimli gazeteci Thomas Fowler, karısını İngiltere'de bırakıp Saygon'a yerleşmiş, burada Vietnamlı bir kıza âşık olmuştur. Pyle'in izlediği politikaların sonucunda yapılan korkunç bir hata toplu katliama yol açınca Fowler, tarafsızlığını daha fazla koruyamayacağına karar verir. Ancak Fowler'ın olaya karışma nedenleri hem polis teşkilatında hem de kendi iç dünyasında şüpheler uyandırır. Ne de olsa Pyle, Fowler'ın âşık olduğu kadını da elinden almıştır.

Graham Greene, savaşın acımasızlığını ve anlamsızlığını çarpıcı bir dille gözler önüne sererken, başıboş bırakılan masumiyetin doğuracağı sonuçların dehşet verici manzarasını çiziyor.

Graham Greene Sessiz Amerikalı

